

Boris Prister

ODLIKOVANJA

Nezavisne Države Hrvatske

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ

MALE OZNAKE ZA HRVATSKA ODLIKOVANJA

A

VRPCE ZA MALE OZNAKE

Ad A-1 i 2

Vrpce oblike pačetvorina izradene su iz propisanih vrpca širine 40 mm i visine 15 mm. Umjesto ovih vrpca mogu se nositi i vrpce širine 15 mm i visine 19 mm propisane boje. (Vidi sliku pod A-1, i 2).

Na sredini opisanih vrpca pričvršćuje se umanjena oznaka dočinog odlikovanja ako je to kod odnosnog odlikovanja propisano.

Ovako opremljena oznaka nose se na lijevoj strani prsa nad dijagonom haljinice u visini između prvog i drugog gumba, a redaju se jedna uz drugu prema stupnju i vrsti odlikovanja. (Vidi redoslijed Vjst. nared. br. 4, 19 I 23/43).

U koliko imade više oznaka, da ih se ne može nositi u jednom redu pričvršćuju se u dva ili tri reda.

Ad A-3 i 4

Oznake za zapučak izrađene su iz vrpca 26 mm širine i 75 mm duljine (duljina prema potrebi) s jednom unakrtnom vrpcom iste širine ili bez unakrtnog vrpca. U sredini unakrtnog vrpca oko je propisano, pričvršćen je umanjeni znak, koji označuje stupanj dočinog odlikovanja. Ove se oznake nose u zapučku prvič odnosno drugog gumba, kako je to za dočinji stupanj odlikovanja propisano, prema rubu haljinice do drugog odnosno trećeg gumba.

Imade li više malih oznaka, koje se nose u zapučku umetnu se u odnosni zapučak jednu uz drugu tako, da bude svaka vidljiva.

B

VOJNIČKI RED ŽELJEZNOG TROLISTA

I. ST hrastovim grančicama
Nosi se u prvom zapučku

II. ST. nema male oznake i nosi se u svim slučajevima u izvorniku (originalu).

III. ST. s hrastovim grančicama
Nosi se u drugom zapučku

IV. ST. s hrastovim grančicama
Nosi se u drugom zapučku

V. ST. bez hrastovih grančica
Nosi se u drugom zapučku

C

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA

VELERED

s Danicom i hrast. grančicama

s mačevima

glatko

RED I. STUPNJA SA ZVIEZDOM

s hrastovim grančicama

s mačevima

glatko

RED I. ST

s hrastovim grančicama

s mačevima

glatko

RED II. ST. svim

RED III. ST. s hrastovim grančicama

s mačevima

glatko

RED IV. ST. svim

RED V. ST. s mačevima

glatko

KOLAJNA KRUNA KRALJA ZVONIMIRA

s hrastovim grančicama

na rotondi vrpci

na mimošabloskoj vrpci

D

KOLAJNA POGLAVNIKA ANTE PAVELIĆA ZA HRABROST

zlatna kolajna

Nosi se u prvom zapučku

velika srebrna

mala srebrna

brončana

veličina

tri put ranjen

više od tri put ranjen

četiri put ranjen

dvaput ranjen

četiri put ranjen

dvaput ranjen

četiri put ranjen

četiri put ranjen

četiri put ranjen

četiri put ranjen

RED III. ST.

RED II. ST. svim

RED I. ST. s zvjezdom

VELERED s Danicom

RED I. ST. s zvjezdom

RED II. ST. svim

RED III. ST. s zvjezdom

RED I. ST. s zvjezdom

RED II. ST. svim

RED III. ST. s zvjezdom

F

RANJENIČKA KOLAJNA Željezna kolajna

četiri put ranjen

BILJEŽNIK HRVATSKIH REDOVA:
general

G. Perčević

URED ZA ODLIKOVANJA
KOD ŽUPANSTVA PRI POGLAVNIKU
Odl. br. 31/43.

U Zagrebu, dne 7. kolovoza 1943.

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ
KATALOG MUJEJSKIH ZBIRKI XXVIII

Urednica kataloga
Ankica Pandžić

Autor kataloga
Boris Prister

Fotografije
Igor Brzoja

Recenzenti
prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević
prof. dr. Marijan Matička

Prijevod na engleski
Tomislav Pisk

Grafičko oblikovanje
Alfred Pal

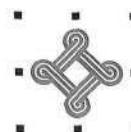
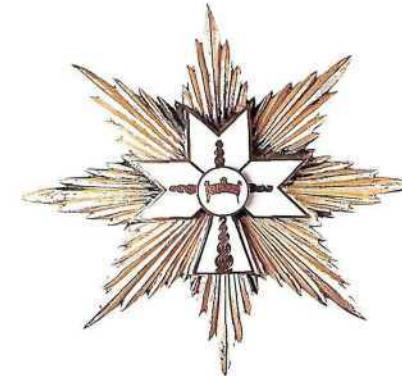
Katalog je finansiran sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske
i Gradske uprave za obrazovanje, kulturu i znanost, Zagreb

Copyright © Hrvatski povijesni muzej, Zagreb 1997.

Naslovna stranica
Velored krunе kralja Zvonimira
s hrastovim grančicama i Danicom
(kat. br. 35/36)

Boris Prister

ODLIKOVANJA
N E Z A V I S N E
D R Ž A V E
H R V A T S K E
iz zbirke dr. Veljka Malinara

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ
Zagreb 1997.

S A D R Ž A J

PREDGOVOR

7

POVIJEST USTAŠKOG POKRETA DO PROGLAŠENJA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE I ODLIKOVANJA IZ TOG RAZDOBLJA

9

Od atentata u Narodnoj skupštini do atentata u Marseilleu	9
Velebitska kolajna za junaštvo	10
Ustaški pokret u razdoblju od 1934. do 1941. godine	14

9

10

14

ODLIKOVANJA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

25

Red i kolajna krune kralja Zvonimira	25
Vojnički red Željeznog trolista	39
Kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost	44
Spomen-znak na uspostavu Nezavisne Države Hrvatske	47
Red za zasluge	48
Ranjenička kolajna	57
Spomen-znak 5. prosinca 1918.	60
Ratni spomen-znak	63
Ustaški častni znak	64
Male oznake na metalnoj kopči	64

25

39

44

47

48

57

60

63

64

64

OSNOVNI PODACI O AUTORIMA

65

I RADIONICAMA ODLIKOVANJA

65

SUMMARY

68

POPIS UPOTRIJEBLJENE I CITIRANE LITERATURE

74

KAZALO OSOBA I MJESTA

75

DODATAK

(Zakonske odredbe, naredbe,
propisnici i okružnice o odlikovanjima
Nezavisne Države Hrvatske, te njihove
promjene i nadopune)

77

Predgovor

U uvodu prvog kataloga odlikovanja zbirke dr. Veljka Malinara, tiskanog 1991. godine u izdanju Hrvatskog povjesnog muzeja, izložen je plan cijelovitog objavljanja zbirke. Od tog plana u načelu ne odustajemo, premda smo donekle izmijenili prvotno zamišljenu konцепцију. Naime, nakon odlikovanja Habsburške Monarhije, u drugom katalogu došla su na red odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske.

Zbirka odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske u zbirci dr. Veljka Malinara zauzima veoma važno mjesto. Broj odlikovanja NDH je duduše manji od broja odlikovanja Habsburške Monarhije, ali su zato odlikovanja NDH gotovo kompletirana. Već ta činjenica govori sama za sebe. Skupiti više od 150 redova, kolajni i spomen-znakova proskrivenog režima u vrijeme kada je to bilo opasno činiti - to je pothvat kojem treba dati priznanje. Poznato je da su poslije 1945. godine odlikovanja NDH uništavali ili njihovi nositelji, u strahu od represije, ili pak vlasti, koje su htjele izbrisati svaki trag o njihovu postojanju. Zato su odlikovanja NDH rijetka na području bivše Jugoslavije, a osobito u Hrvatskoj. U znatno većem broju mogu se naći u Njemačkoj, Austriji i Italiji, zemljama čija je sudbina u Drugom svjetskom ratu bila čvrsto povezana sa sudbinom NDH.

Ovaj katalog nije domaći prvičnjac o odlikovanjima NDH. Godine 1984. objavljena su odlikovanja NDH prvi put u katalogu muzejskih zbirki br. XXI Hrvatskog povjesnog muzeja, a zanimljivo je napomenuti da tada nisu smjela bili i izložena. U "Numizmatičkim vijestima" Hrvatskog numizmatičkog društva u Zagrebu objavljuje se od 1990. godine serija članaka o odlikovanjima NDH, autora dr. Veljka Malinara. Članci izlaze povremeno i nakon autorove smrti, a do 1995. g. tiskana su ukupno četiri priloga. Dr. Malinar bio je velik autoritet među faleristima i nedvojbeno odličan poznavatelj odlikovanja NDH. Odlikovanjima NDH ilustrirana su i neka novija izdaja o razdoblju 1941-1945. u Hrvatskoj (I. Košutić, Hrvatsko

domobranstvo u drugom svjetskom ratu, Zagreb 1992; H. Matković, Povijest Nezavisne Države Hrvatske, Zagreb 1994; katalog izložbe "Hrvatsko domobranstvo 1868-1993.", Zagreb 1994).

Katalog je podijeljen u tri cjeline. U prvom dijelu bilo je nužno izložiti kratku povijest ustaškog pokreta u emigraciji, od 1928. godine do 10. travnja 1941., kako bi čitatelji mogli razumjeti okolnosti u kojima su nastali Velebitska kolajna za junaštvo te Nezavisna Država Hrvatska i njezina odlikovanja. Pokušao sam dati objektivan prikaz dogadaja, ali kako se radi o relativno bliskoj povijesti, možda će, u osoba čije ratne i poratne traume još nisu zlijecene, izazvati oprečne osjećaje i reakcije.

U drugom dijelu dan je pregled svih odlikovanja NDH Zbirke dr. Veljka Malinara, od datuma njihova osnutka, oblika, broja stupnjeva, dimenzija, do autora i radionica, te količine podijeljenih komada prema službenim novinskiim podacima. Popisi odlikovanih osoba tiskani su u "Vjestnicima Ministarstva oružanih snaga NDH" i u "Narodnim novinama". Ni u jednom od tva službena glasila nisam našao popis osoba odlikovanih Ranjeničkom kolajnom, dok su popisi osoba odlikovanih Vojničkim redom željeznog trolista tiskani samo u "Vjestnicima Ministarstva oružanih snaga NDH". Treba napomenuti da popisi osoba odlikovanih Redom i kolajnom krune kralja Zvonimira, Redom za zasluge i Kolajnom poglavnika Ante Pavelića za hrabrost nisu identični u oba spomenuta glasila. Štoviše, oni su potpuno različiti, kako sadržajno tako i broješću, što upućuje na zaključak da su se u "Narodnim novinama" objavljivali uglavnom popisi odlikovanih građanskih osoba, a u "Vjestniku Ministarstva oružanih snaga NDH" popisi odlikovanih vojnih osoba. No, za donošenje pouzdanog zaključka o tome bila bi potrebna kompletne informatičke obrade podataka o odlikovanim osobama, koju na žalost nisam mogao izvršiti. Nakon spomenutih informacija slijedi kratki kataloški dio, u kojem su detaljnije opisani samo neuobičajeni primjeri.

U trećem dijelu su prvi put sabrani kronološkim redoslijedom svi zakonski tekstovi koji govore o odlikovanjima NDH od 1941. do 1945. godine. Taj je dio dodatak koji bitno olakšava praćenje kataloga, jer čitatelj može odmah provjeriti citate. U njem se navode i zakonski tekstovi o odlikovanjima koje ne sadržava zbirka dr. Veljka Malinara i koji stoga nisu opisani u kataloškom dijelu. Na kraju, htio bih zahvaliti svima koji su pridonijeli kočnom izgledu kataloga: recenzentima: dr. Miri Kolar-Dimitrijević i dr. Marijanu Maticki, profesorima na Katedri za povijest 20. stoljeća Filozofskog fakulteta u Za-

grebu, čije su primjedbe bile dragocjene; muzejskom fotografu Igoru Brzori, koji je katalog obogatio sjajnim slikama; kustosu-bibliotekaru Zori Gajski i muzejskoj savjetnici mr. Luciji Benyovsky, koje su u muzejskoj knjižnici i zbirci pronašle velik broj zakonskih odredaba o odlikovanjima NDH te mnoštvo citirane literature. Viši kustos mr. Rhea Ivanuš pomogla mi je kod odabira autentičnih fotografija. Još neobjavljene podatke o važnim datumima iz povijesti kovnice "Braća Knaus" ljubazno mi je ustupio dr. Ivo Lentić.

Autor

POVIJEST USTAŠKOG POKRETA DO PROGLAŠENJA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE I ODLIKOVANJA IZ TOG RAZDOBLJA

Od atentata u Narodnoj skupštini do atentata u Marseilleu

Smrt Stjepana Radića u kolovozu 1928., koja je nastupila kao posljedica atentata u beogradskoj Narodnoj skupštini, bila je prekretnica u hrvatsko-srpskim odnosima. Neki predstavnici oporeb, osobito pripadnici radikalnog krila Hrvatske stranke prava, zaključili su da je parlamentarni način borbe protiv velikosrpske diktature bio potpuno nedjelotvoran i da je hrvatsku samostalnost moguće postići samo metodama oružane borbe. Najžešći pristaša takve konцепcije bio je dr. Ante Pavelić, predstavnik Hrvatskog bloka u Narodnoj skupštini Kraljevine SHS. Području su mu pružali pripadnici Hrvatske pravačke republikanske omladine (HPRO), organizirane 1926. u krilu Hrvatske stranke prava. Pavelić je 1928. godine inicirao stvaranje "Hrvatskog domobrana", koji je označen kao "hrvatska narodna državotvorna organizacija koja radi svim sredstvima na tome da se uspostavi posve samostalni i Nezavisna država Hrvatska na cijelom hrvatskom narodnom i povijesnom području".¹

Kada je srpski pukovnik Vojin Maksimović postavljen za velikog župana u Zagrebu, Pavelić je 1. prosinca 1928. s čelnicima HPRO i Hrvatskog domobrana organizirao demonstracije u Zagrebu, koje su završile sukobom s policijom; tom je prilikom poginula jedna osoba, a nekoliko ih je ranjeno. Nakon tog dogadaja ustlijedio je pojačani teror nad političkim protivnicima i oštra cenzura nad oporbenim tiskom. U nastaloj situaciji Pavelićeva pristaše Branimir Jelić, glavni urednik glasila "Hrvatski domobran" i Gustav Perćec, tajnik Hrvatske stranke prava, ilegalno napuštaju zemlju kako bi izbjegli uhićenju zbog sudjelovanja u demonstracijama. U siječnju 1929. i Pavelić napušta Kraljevinu SHS s odlukom da u inozemstvu započne i vodi oružanu borbu protiv jugoslavenske države.

Ubrzo nakon dolaska u Beč, Pavelić je organizirao svoje istomišljenike² te inicirao terorističke akcije. Prva ustaška akcija bio je atentat na direktora "Jugoštampe d.d." i urednika "Novosti" Antonu Schlegelu, koji je bio veoma utjecajan na beogradskom dvoru. U ožujku 1929. Schlegel je ubijen s dva metka u lđea, pred vratišma kuće u kojoj je stanovao.³ U svibnju iste godine ustaše su poduzele nekoliko diverzija na cestama i željezničkoj pruzi. U noći od 5. na 6. kolovoza podmetnuli su eksploziv u vojarnicu Savskog žandarmerijskog puka u Branimirovoj ulici u Zagrebu. Glavni organizator terorističkih napada bio je Gustav Perćec, nastanjen u Beču. Perćec je zasnovao akciju montiranja paklenih strojeva u vlakove, koji su iz Austrije odlazili u Jugoslaviju, gdje su eksplodirali. Tako su u proljeće 1930. godine zabilježene eksplozije na željezničkoj pruzi kod Zemuna, Zidanog Mosta i Vinkovaca.⁴

Pavelić je još ranije, prema Zakonu o zaštiti javne sigurnosti i poretku u Kraljevini SHS, u odsutnosti osuden na smrt. Zbog velikog pritiska jugoslavenske vlade Pavelić je protjeran iz Austrije. Madarska mu je također uskratila boravak, pa je otisao u München. Nije se mogao zadržati ni u Njemačkoj, ali je ondje od Talijana dobio talijansku putovnicu i otisao u Veronu.

Ustaške akcije dale su maha šefu zagrebačke policije dr. Janku Bedekoviću,⁵ koji je započeo s do tada nevidenim terorom. Godine 1931. izveo je dva "potvhvata". Dana 18. veljače njegovu su pomoćnici u Dalmatinjskoj ulici u Zagrebu umlutili poznatog albanologa i publicista Milana pl. Šufflaya. Nepunih mjesec dana kasnije uputio je u Beč trojicu svojih agenata da ondje presretnu i ubiju Perćeca. Njihov pokušaj nije uspio i sva su trojica pala u ruke bečkoj policiji. Austrijska vlada nije bila voljna gledati kako se na njezinu teritoriju obračunavaju agenti jugoslavenske policije s neprijateljima jugoslavenske države, pa je donijela odluku o izgonu Gustava Perćeca.

Pavelić je iz Verone ubrzo otisao u Pesaro, a zatim u Bresciu. U malom planinskom mjestu Bovegno kraj Brescie osnovao je u drugoj polovici 1931. godine prvi logor za terorističku obuku ustaša. Broj pripadnika tog logora u početku nije bio velik, desetak-petnaestak; nešto kasnije porastao je na četrdesetak. Generalni inspektor talijanske policije Ettore Conti zadužen je za vezu i nadzor nad Pavelićem i njegovom organizacijom. Unutar Ministarstva unutrašnjih poslova u Rimu osnovan je odjel "Hrvatska" koji je vodio diplomatski službenik Paolo Cortese, stručnjak za balkanska pitanja. S njim je Pavelić od svog dolaska u Italiju neprekidno kontaktirao.⁶

Zapovjedništvo logora i tiskara lista "Ustaša" nalazili su se u Brescii. Tu je 1932. objavljen Ustav Ustaša, Hrvatske revolucionarne organizacije (skraćeno: UHRO). U prvoj točki tогa ustava naglašeno je da "Ustaša, hrvatska revolucionarna organizacija (oslobodilački pokret) imade zadaču, da oružanim ustankom (revolucijom) oslobodi izpod tudinskog jarma Hrvatsku da ona postane podpuno samostalna nezavisna država

¹F. Jelić-Butić, Ustaše i NDH 1941-1945., Zagreb 1978., str. 17., prema M. Bzik, Ustaški pogledi (1928-1941-1944), Zagreb 1944., str. 32. Prema Bziku društvo "Hrvatski domobran" osnovano je 1. listopada 1928.

²Naziv "ustaše" službeno je proglašen tek 1932. godine, ali su se pripadnici organizacije zacjelo njime koristili i ranije. Kod opisa dogadaja od 1929. do 1932. godine i mi ćemo se koristiti tim nazivom, bez ikakve tendencije.

³U Zagrebu, Prilaz br. 86. (B. Krizman, Pavelić i ustaše, str. 68-70).

⁴B. Krizman, n. d., str. 70-71.

⁵Novinar Josip Horvat dao je u "Hrvatskom panoptikumu", Zagreb 1965., str. 223., zanimljiv opis Bedekovićeve ličnosti: "... Bedeković je klinički psihopat sadist, pri tome praznovjerne religiozan, čovjek opsežne kulture, sakupljač starina, čak stručnjak za primjenjenu umjetnost klasicizma i bidermajera, u društvu besprekornih manira i povremeno alkoholičar."

⁶B. Krizman, n. d., str. 83-84.

Tiskara lista "Ustaša" u Bresciji. /The printing-press of the paper "Ustaša" in Brescia.

na cijelom narodnom i poviestnom području".⁷ U Ustavu je razradena organizacijska struktura ustaškog pokreta. Na čelu organizacije bio je Glavni ustaški stan (skraćeno: GUS), koji je rukovodio cijelokupnim radom. GUS se sastojao od takozvanog doglavnog vijeća i pobočničkog zbora. Prvi se organ sastojao od najviše dvanaest doglavnika, a drugi od najviše sedam poglavnih pobočnika. Na čelu GUS-a bio je pogлавnik dr. Ante Pavelić, koji je ujedno voda čitavog pokreta. On je postavljan i razrješavao sve visoke funkcionare pokreta. Poglavnii je imao diktatorske ovlasti; u njegovim je rukama koncentrirana sva vlast.⁸

U drugoj polovici ožujka 1933. logor u Bovegnu je raspushten, a ustaše su preseljeni u novi logor u Borgo Val di Taro (provincija Parma). Ni tamo nisu dugi ostala - 19. srpnja 1933. prebaćeni su u Vischetto, općina Bardi (provincija Parma). Tu je ustaška grupa već imala oko 400 pripadnika.

Protjeran iz Austrije, Perćec je otisao u Madarsku, gdje je zakupio major Janka-pusztu u neposrednoj blizini jugoslavenske granice,⁹ koji će uskoro postati poligon za terorističku obuku ustaša. Ustaška se skupina, dakle, konstituirala ponajprije kao teroristička organizacija. Međutim, uzrok tome ne treba tražiti isključivo u Pavelićevoj težnji da ustašku organizaciju osposobi samo za terorističke akcije. Radi se u prvom redu o činjenici da ustaška organizacija, s obzirom na proklamirane ciljeve, metode i sredstva borbe, nije mogla dobiti snažniju podršku u hrvatskom iseljeništvu. Pavelić se trudio da hrvatske radnike u Belgiji, Nizozemskoj i Francuskoj pridobije za ustašku organizaciju. Stanovitog uspjeha imao je u početku u Belgiji, gdje je osnovan "Hrvatski savez uzajamne pomoći" sa sjedištem u Seraingu. Savez je razgranao podržnike u desetak belgijskih gradova i okupljao dobrovoljce za ustaške logore u Italiji. U Nizozemskoj i Francuskoj ustaška agitacija nije imala odjeka. Od 1931. g. Branko Jelić započeo je akciju okupljanja pristalica u Sjevernoj i Južnoj Americi. U SAD-u i Kanadi Jelić nije dobio podršku, ali je uspio osnovati podržnike "Hrvatskog domobrana" u Argentini, Brazilu, Urugvaju i Boliviji. No, i to je bilo premalo za samostalno

Pripreme su započele prebacivanjem oružja i streljiva u proljeće 1932. te istodobnom agitacijom, u kojoj su ustaše uspjele pridobiti određeni broj seljaka iz sela Lukovog Šugarja, Kalinovače, Pazarišta, Rizvanuše i Klanca. Agitaciju je vodio dr.

Andrija Artuković. Neki su seljaci povjerovali pričama da je Velebit pun naoružanih ustaša i da je sve spremno za prevrat, te su pristali na suradnju. Uistinu je preko Zadra iz talijanskog logora u Bovegnu prebaćeno na Velebit samo deset uniformiranih i naoružanih ustaških emigranata. Prva grupa od pet ustaša stigla je u mjesecu srpnju, a preostali petorica stigla su 28. kolovoza 1932., noseći posljednji tovar oružja i opreme. To su bili: Petar Šarlja, Mile Barišić, Ventura Baljak, Ante Pejković zvan Stari, Ivan Devčić zvan Pivac, Stjepan Devčić, Pavao Devčić, Jure Devčić, Jakov Rukavina i Rafael Boban. Prebaćene ustaše boravile su kod seljaka Leopolda Šuper-a, koji ih je hrano i skrivaо.¹⁰ Glavni organizatori znali su da akcija neće dovesti do prevrata, ali se zbog toga nisu previše brinuli. Oni su držali da će bez obzira na ishod akcije pojačati nemir i osjećaj nestabilnosti u Jugoslaviji. Akeija je imala biti odlučan zaokret u borbi Hrvata protiv vladajućih krugova u Beogradu; prijelaz s političke borbe na oružanu borbu.

Kad je obavio svoj dio posla, Artuković je 3. rujna napustio Liku i emigrirao u Jugoslaviju.¹¹ Tri dana kasnije, u noći između 6. i 7. rujna 1932.,¹² napadom na žandarmerijsku kasarnu u selu Brušanima započela je planirana akcija. U njoj je uz spomenuto desetericu pristiglih ustaša aktivno sudjelovalo i osmero domaćih ljudi: Ivica Abramović, Jerko Sudar, Polde Šuper, njegov sin Anton Šuper, Josip Šuper (Markićev), Dane Babić, Pavao Barić i Josip Barić.¹³ Neposredno prije napada napadači su presjekli telefonske i telegrafiske žice koje su Brušane spajale s Gospicom. Opkolili su žandarmerijsku kasarnu i pod ulazna vrata podmetnuli pakleni stroj koji je zatim eksplodirao i znatno oštetio zgradu. U zgradi su bila samo dva žandara, Ilija Petrović i Milorad Obradović. Prema zapisu Ivice Abramovića, dvojica žandara uopće nisu zapucala na napadače, dok su prema službenom izvješću pružila odlučni otpor i natjerala napadače na odstupanje. Istodobno je druga grupa opkolila dvije kuće u kojima su stanovali narednik Jovo Batinic i pod-

⁷A. Pavelić, Putem Hrvatskog Državnog Prava, Domovina (Višnja Pavelić), Buenos Aires-Madrid, 1977, str. 427.

⁸F. Jelić-Butić, n. d., str. 25. Autorica na str. 27., bilješka 59., citira izjavu Mile Budoki da doglavnico vijeće i pobočnički zbor, koji prema Ustavu čine GUS, nisu nikad uspostavljeni.

⁹B. Krizman, n. d., str. 81.

¹⁰F. Jelić-Butić, Ustaše i NDH 1941-1945., str. 29.

¹¹B. Krizman, n. d., str. 95., prema Zapisniku saslušanja I. Perćevića 3. siječnja 1947. I.O. 9. 5/6 1-82.

¹²Todor Stojkov, O tzv. Ličkom ustanku 1932., Časopis za suvremenu povijest, god. II / 1970, br. 2, Zagreb, str. 172.

¹³T. Stojkov, n. d., bilješka br. 18 na str. 173. Spomenuti datum naveo je J. Japunčić prilikom policijskog saslušanja. Artuković je pak kasnije (u ožujku 1936.), na sudjenju u Beogradu tvrdio da je iz Jugoslavije emigrirao vec 31. kolovoza 1932. (vidi: B. Krizman, n. d., str. 95.). Osim Artukovića emigrirao je i Marko Došen.

¹⁴I. Abramović, Istina o takozvanom Ličkom ustanku 1932. godine u Brušanima, Časopis za suvremenu povijest 1-2: Zagreb 1990., str. 193. Prema ustaškim izvorima ("Ustaša" za mjesec rujan 1932.) do napada je došlo u noći od 7. na 8. rujna 1932.

¹⁵I. Abramović, n. d. str. 193 i 196. Prema njegovu kazivanju nitko od njih nije bio ustaša. Štoviše, on, Jerko Sudar i Josip Šuper bili su kasnije u ratu u partizanskim redovima!

narednik Dušan Šušnjar. Napadači su otvorili vatru na njihove kuće, pokušavajući ih sprječiti da priteknu u pomoć ostalim žandarima u kasarni. No i ova dvojica su se uspješno obranila, pa su se ustaše povukle.¹⁶

Domači su se napadači nakon akcije vratili svojim kućama pod zaštitom mraka, uklonivši oružje i ostali kompromitirajući materijal.¹⁷ Odmah nakon završetka napada na žandarmerijsku kasarnu članovi gospičke ustaške grupe J. Tomljenović, N. Orešković i I. Šarić pobegli su u Zadar. Međutim, grupa od deset ustaških emigranata razdvojila se; jedni su odmah krenuli prema moru, dok su se drugi povukli na nekoliko kilometara od Brušana i ostali čekati.¹⁸ Jugoslavenske vlasti uputile su u područje Like i Primorja vojno-žandarmerijska pojačanja, s kojima se malobrojna ustaška grupa nije mogla nositi. Organizirana je potjera, koja se 14. rujna sukobila s preostalim ustašama kod sela Jadovno, pet kilometara sjeverozapadno od Brušana. Tom prilikom poginuo je član ustaške grupe Stjepan Devčić.¹⁹ Ranjen je i Ante Pejković, koji se uspio izvući. Nakon sukoba kod Jadovnog ustaša je grupa pobegla na otok Pag, odakle se prebacila u Zadar.

Koliki su bili gubici jugoslavenskih snaga ne možemo ustanoviti, jer su izostavljeni u službenim policijskim izvješćima. U glasilu "Ustaša" za mjesec listopad 1932. objavljeno je da je neprijatelj imao 17 mrtvih i 26 ranjenih žandara, te dva mrtva luka, što je svakako pretjerano.²⁰

Iz ove se priče vidi da ubačeni napadači nisu imali neki osobit cilj. Njihov je zadatak bio da miniraju žandarmerijsku kasarnu, osiguraju uzmak i da se zatim uz pomoć lokalnog stanovništva nesmetano vratre na talijanski teritorij.

Poslije diverzije u Brušanima jugoslavenske vlasti poduzele su temeljito "pročešljavanje" područja Like i Hrvatskog primorja, u potrazi za ljudima i oružjem. Režim je reagirao neprimjerenom drastičnim sankcijama. Osim sudionika i njihovih simpatizera uhićen je i maltretiran velik broj ljudi koji s diverzijom u Brušanima nisu imali nikakve veze. Pravo ospadanje stanje na tom

¹⁶B. Krizman, n. d., str. 95-96., prema službenom policijskom izvješću. Ustaški prikaz tog događaja, objavljen u listu "Ustaša" u rujnu 1932., razlikuje se od policijskog izvješća u mnogim detaljima. Tako je primjerice u ustaškoj verziji napad započeo tako što je jedan od napadača bacio bombu na krov kasarne. Od silnog praska žandari su odmah pobegli u podrum, gdje su se spremili za obranu. Tek tada su se dvojica ustaša privukla ulaznim vratima zgrade, postavili eksplosivi i aktivirali ga. Nastala je strahovita eksplozija koja je srušila čitav nadzemni dio zgrade. U ustaškoj verziji ne spominje se koliko je žandara branilo kasarnu. Pri opisu pucnjave na kuće narednika Batinice i podnarednika Šušnjara ne spominje se da su ova dvojica uopće pružala otpor. Pritom je pogrešno spomenuto da je Šušnjar narednik, a Batinica ne se spominje imenom, nego kao "podnarednik". Ivica Abramović također tvrdi da Batinica i Šušnjar nisu pružali otpor (n. d., str. 195)

¹⁷Taj je plan bio također pogrešan. Ivica Abramović, Pavao Barić, Ante Šuper i drugi ubrzo su uhićeni, maltretirani i osuđeni.

¹⁸I. Abramović, n. d., str. 197.

¹⁹"Ustaša" iz rujna 1932. donosi na naslovnoj stranici sliku poginulog S. Devčića. U istom je glasili opisan sukob kod Jadovnog. Prema tom opisu Stipe Devčić bio je teško ranjen; nije se mogao kretati, pa se sam ubio ručnom bomicom, da ne otežava situaciju svom drugovima.

²⁰Zgleda da prilikom napada na žandarmerijsku stanicu nije bilo mrtvih ni ranjenih, jer ih ne spominju ni ustaša ni policijska izvješća. Nadalje, spomenuta izvješća ne govore o drugim sukobima osim onog kod Jadovnog, a onđe žandarmerija nije mogla imati tolake gubitke.

1. Srebrna velebitska kolajna za junaštvo. /The Silver Velebit Medal for Bravery.

1. Srebrna velebitska kolajna za junaštvo, re-
vers (bez vrpce). /The Silver Velebit Medal
for bravery, reverse (without ribbon).

2. Brončana velebitska kolajna za junaštvo. /
The Bronze Velebit Medal for Bravery.

području vladalo je nekoliko mjeseci. "Lički ustanak" dobio je sudske epilog ljeti 1933. godine pred Sudom za zaštitu države u Beogradu, gdje su održana dva sudska procesa. Budući da je većina sudionika i organizatora bila izvan dohvata suda, prvo optuženi je bio Juraj-Juco Rukavina, a na sud je izvedeno još jedanaest osoba. Rukavina je osuden na kaznu smrti, ostali na 20 godina robije, a jedan na doživotnu robiju. Dvojica optuženih su oslobođena. Na uloženu molbu kralj je Rukavini izmjenio kaznu smrti u kaznu doživotne robije. Na drugom procesu, koji je održan nakon završetka prvog procesa, sudeno je grupi od osam optuženih. Narednici gospičkoga garnizona Josip Čačić i Ante Malbaša osudeni su zbog suradnje s ustašama na kaznu doživotne robije. Teže kazne dobili su Berislav Bedeković (18 godina robije) i Josip Japunčić (15 godina robije) kao aktivni suradnici dr. Andrije Artukovića. Na procesima pred Okružnim sudom u Gospicu izrečene su manje vremenske kazne seljacima koji su sudjelovali u prebacivanju oružja.²¹ U srpnju 1933. doputovao je u posjet Lici kralj Aleksandar, pokušavajući smiriti situaciju u tom području. Prilikom je obišao mnoga mjesto, susretao se sa stanovnicima, prisustvovao sokolskom sletu u Gospicu i na kraju obznanio da će u Korenici biti sagradena bolnica kao kraljev dar Lici.²²

Nakon diverzije u Brušanima, Glavni ustaški stan u Italiji (GUSI) donio je "začljučke o odlikovanju pojedinih ustaša, za hrabrost i za zasluge".²³ Kasnije, 1. prosinca 1932., donijeta je po poglavnikovoj odredbi naredba o odlikovanju desetorice ustaša.²⁴ Donosimo cijelovit tekst naredbe o odlikovanju:

"Prigodom ustaškog napadaju na žandarsku kasarnu u Brušanima pokazali su dotični ustaše osobitu hrabrost, spremnost i hladnokrvnost. Taj junacički čin u vezi sa ostalim držanjem tih ustaša za cijelo vrijeme akcije u Lici, napose u vezi sa hrabrim držanjem u otvorenoj horbi, zasluzio je naročito priznanje. Radi toga je glavni ustaški stan po odredbi poglavnika izvršio slijedeću:

NAREDBU O ODLIKOVANJU

Prigodom napadaju na oružničku vojarnu u Brušanima, što ju je u noći od sedmog na osmog rujna 1932 izvršio naročiti ustaški vođi velebitske akcije, pokazali su svi ustaše, koji su u tom napadaju sudjelovali, naročito junaštvo, pa se stoga u vezi i sa ostalim njihovim držanjem u otvorenoj horbi odlikuju, i to: ustaški tabornik Devčić Ivan srebrenom kolajnom za junaštvo i polvalom za zasluge.

ustaški tabornik Pejković Ante srebrenom kolajnom za junaštvo, ustaški tabornik Rukavina Jakov srebrenom kolajnom za junaštvo,

ustaški tabornik Petar Šarić srebrenom kolajnom za junaštvo, ustaški tabornik Boban Rafael srebrenom kolajnom za junaštvo,

ustaša B. V. Ninski²⁵ srebrenom kolajnom za junaštvo, ustaša Devčić Jure srebrenom kolajnom za junaštvo, ustaša Devčić Pavao srebrenom kolajnom za junaštvo,

Matilda Devčić, srebrenom kolajnom za junaštvo u bitci kod Jadovnog paginutog sina ustase Stipe Devčića.

Posjednici srebrene kolajne za junaštvo dobivaju u mjesecnim obročima počasni doplatak u iznosu od 18 dolara i 36 centima godišnje.

*U glavnom ustaškom stanu dne 1. prosinca 1932.
Po odredbi poglavnika pogl. pob. Š. Rumski v.r."*

Uz tekst naredbe objavljene su i fotografije odlikovanih ustaša. Kako vidimo, naredbu je potpisao pogлавni pobočnik Vjekoslav Servatzy pod konspirativnim imenom Š. Rumski (Servatzy je rođen u Rumi), što potvrđuje ranije navedenu pretpostavku da je on bio organizator akcije.²⁶ Odlikovana su desetorica ustaša koja su na Velebit prebačena iz ustaškog logora u Bovegnu. Osobito priznanje dobio je ustaški tabornik Ivan Devčić; srebrnu kolajnu za junaštvo i polvalu za zasluge, dok su ostali

dobili samo srebrnu kolajnu za junaštvo. Iz toga slijedi da je Ivan Devčić predvodio sudionike akcije.

U svezi s Velebitskom kolajnom krije se niz nepoznаница. Budući da je kolajna kovana u srebru i bronci, ostaje nerazjašnjeno tko je dobio brončanu kolajnu. Podatak da su Brončanu velebitsku kolajnu za junaštvo dobili preostali direktni sudionici diverzije u Brušanima - "domaći ustaše": Ivica Abramović, Jerko Sudar, Antun Šuper i Josip Barić²⁷ nema dokumentarnu potvrdu.²⁸ Dakle, pitanje je jesu li i kada domaći sudionici akcije (da li samo oni?) dobili Brončanu velebitsku kolajnu za junaštvo. Također nije poznato otkud je preuzet podatak da je Velebitska kolajna izrađena u kovnici "D. Cravanzola succ. filii Borani" u Rimu.²⁹ Postojeće kolajne nemaju nikakvih oznaka koje bi to potvrđivala.

Zanimljivo je da se Velebitska kolajna za junaštvo ne spominje u prvim zakonskim odredbama o odlikovanjima Nezavisne Države Hrvatske. Tek je 4. srpnja 1944. poglavnik Ante Pavelić donio odredbu kojom "Nosioci Srebrne Velebitske kolajne za hrabrost dobivaju počan od 1. siječnja 1944. površni doplatak, koji do daljnje iznosi Kn. 2.500.- mjesечно".³⁰ Poglavnika odredba o doplatku od 4. srpnja 1944. prvi je zakonski tekst NDH koji spominje Velebitsku kolajnu, i to samo Srebrnu velebitsku kolajnu za hrabrost. Odredbom od 4. srpnja 1944. o

1. Srebrna velebitska kolajna za junaštvo (1932)

Kovano srebro finčno 800/1000.³¹ Bez oznake proizvođača i bez punc za srebro. Ušica je valjkasta tipa, kovana zajedno s kolajnom. Debljina rubova je 2,5 mm, a najveća debljina kolajne je 3 mm. Vrpca je trokutasta i trobojna (crveno-bijelo-modra)³², široka 40 mm. Inv. br. 2281.

Literatura

"Ustaša", mjesec listopad 1932, "Ustaša", mjesec studeni 1932; "Narodne novine" br. 153 od 10. srpnja 1944; "Narodne novine" br. 92 od 25. travnja 1945; Todor Stojkov. O tzv. Ličkom ustanku 1932., Časopis za suvremenu povijest, god. II/1970. br. 2, Zagreb, str. 167-

²¹T. Stojkov, n. d., str. 179.

²²"Politika" je 23. srpnja 1933. pisala: "Ceo ovaj kraj slavit će to kao osobiti znak pažnje i kraljevske ljubavi prema Lici koja je poznata po svojoj tradicionalnoj odalnosti državnoj ideji i Nj. V. Kralju."

²³"Ustaša" za mjesec rujan 1932., str. 4.

²⁴Tekst o odlikovanju desetorice ustaša donijet je u glasilu "Ustaša" za mjesec studeni 1932, dok je naredba datirana 1. prosinca 1932.

²⁵Pod imenom B. V. Ninski krio se Baljak Ventura.

²⁶U djelu V. Malinara, Odlikovanja "Nezavisne Države Hrvatske", "Numizmatičke vijesti" god. 32/1990., str. 114. Autor ne citira izvor za taj podatak jer izgleda da ne postoji. Stoga je intuitivno zaključio da su spomenuta četvorica, kad već nisu dobili srebrnu kolajnu za junaštvo, morala dobiti brončanu kolajnu.

²⁷Treba napomenuti da Ivica Abramović bio direktan sudionik akcije, uopće ne spominje Velebitsku kolajnu za junaštvo. Stoga bi trebalo zaključiti da mu i nije dodijeljena. Kako su Abramović i mnogi drugi sudionici "Velebitske bune" uličeni nakon akcije, te godinama izdržavali kaznu po jugoslavenskim zatvorima i kaznionicama, nisu ni mogli primiti ovo odlikovanje.

²⁸V. Malinar, n. d., str. 115.

²⁹"Narodne novine" br. 153, od 10. srpnja 1944.

doplatku za nositelje srebrne kolajne, Velebitska kolajna još nije postala odlikovanjem NDH.³¹ Činjenica je da Velebitska kolajna za hrabrost nije uvrštena u redoslijed hrvatskih odlikovanja utvrđen Odlukama br. 35-1943 Ureda za odlikovanja od 15. siječnja 1943. i br. 767-1943 od 1. lipnja 1943. godine. Tek je okružnicom Ureda za odlikovanja (Odluka br. 989-1945) od 10. travnja 1945., uoči sloma NDH, uvrštena u redoslijed hrvatskih odlikovanja,³² i to Srebrna velebitska kolajna za hrabrost kao 32. odlikovanje tog redoslijeda.

Srebrna i Brončana velebitska kolajna za junaštvo razlikuju se medu sobom samo prema materijalu od kojeg su izradene. Obje su medalje promjera 36 mm. U sredini aversa nalazi se večiti ustaški grb: hrvatski grb na gorućoj bombi unutar slova "U". Gore uz rub je natpis: USTAŠA, a dolje uz rub natpis: Za junaštvo (sic!). U sredini reversa nalazi se zamišljen grb buduće Nezavisne Države Hrvatske. On je sastavljen od grbova Dalmacije (desno gore), Bosne (gore lijevo), Slavonije (dolje) i Hrvatske (u sredini). Grb Hrvatske djelomično prekriva spomenute tri grba. Iznad i ispod grba uz rub je natpis: Za slobodu i nezavisnu državu / HRVATSKU. Kolajna se nosila na desnoj strani grudi.³³

2. Brončana velebitska kolajna za junaštvo (1932)

Kovana bronca. Ostalo kao kod kat. br. I. Inv. br. 2544.

180: B. Krizman, Ante Pavelić i ustaše, 2. izdanje, str. 94-100; V. Malinar, Odlikovanja "Nezavisne Države Hrvatske", "Numizmatičke vijesti" god. 32/1990., str. 113-115; I. Abramović, Istina o takozvanom Ličkom ustanku 1932. godine u Brušanima, Časopis za suvremenu povijest, 22. 1-2, Zagreb 1990, str. 187-207.

Ta Odredba započinje sljedećom rečenicom: "U smislu moje naredbe o odlikovanju Velebitskom kolajnom za hrabrost od 1. prosinca 1932. odredujem..." (sljedi spomenuti tekst o doplatku). U Zborniku zakona, zakonskih odredbi i naredbi NDH, kojim se služio dr. Veljko Malinar, greskom je otisnut datum: 1. prosinca 1942. Autor je vjerovao u točnost iskaženog datuma, premda nije mogao naći poglavnikovu naredbu o Velebitskoj kolajni od 1. prosinca 1942. godine, jer takva ne postoji! Zato je i pogrešno zaključio: "Velebitska kolajna za junaštvo smatrana je od svoga osnivača odlikovanjem buduće ustaške države, a to je postala Naredbom poglavnika Nezavisne Države Hrvatske od 1. prosinca 1942. godine pod novim nazivom Velebitska kolajna za hrabrost" (V. Malinar, n. d., str. 115).

³¹Doplatak su primjerice primali i nositelji austro-ugarske Zlatne medalje za hrabrost.

³²"Narodne novine" br. 92, od 25. travnja 1945.

³³V. Malinar (n. d., str. 114) navodi da se kolajna nosila na lijevoj strani grudi, ali je to pogrešno. Odredbom o nošenju odlikovanja, počasnih i ostalih znakova od 30. ožujka 1944. godine ("Narodne novine" br. 77. od 4. travnja 1944.), izričito je propisano da se na lijevoj strani grudi smiju nositi samo oni hrvatski redovi, počasni ili ostali znakovi za koje je to određeno poglavnikom zakonskom odredbom ili odredbom. Svi ostali hrvatski počasni znakovi i znaci, za koje ne postoji takva izričita odredba, moraju se nositi na desnoj strani grudi. Budući da za Velebitsku kolajnu nije donijeta takva izričita odredba, nosila se na desnoj strani grudi.

³⁴V. Malinar, n. d., str. 113.

³⁵Boje vrpce kao ni izgled kolajne nisu propisani.

Ustaški pokret u razdoblju od 1934. do 1941. g.

Nakon marsejskog atentata³⁶, ustaše su zatvarani i internirani. Ustaški logori i centri u Italiji i Madarskoj se raspustaju. Pod pritiskom medunarodne javnosti talijanske su vlasti internirale sve ustaše na Liparske otoke; Pavelić je od listopada 1934. do ožujka 1936. bio zatvoren u Torinu. Uz to je osjetno smanjena dotadašnja finansijska pomoć. U takvim je uvjetima daljnja djelatnost ustaša bila znatno ograničena.³⁷ Logor Janka-pusza u Madarskoj proživljavao je teške trenutke i prije atentata u Marseilleu. Zapovjednik Gustav Perčec smijenjen je s dužnosti 1933. godine zbog serije članaka koje su objavljene zagrebačke "Novosti". Kao autor članaka navedena je njegova nevjencana supruga Jelka Pogorelec.³⁸ U člancima su otkrivene pojedinosti o radu ustaškog logora na Janka-puszi, imena pripadnika ustaške organizacije i drugi konspirativni podaci. Perčeca su članici posve kompromitirali, te je bio prisiljen predati zapovjedništvo nad logorom Vjekoslavu Srvatzyju. Srvatzy je upravljao logorom do listopada 1934., kada je logor zatvoren. Madarske vlasti protjerale su ustaše u Italiju, gdje su smješteni u provinciju Cosenza.³⁹ Ustaše su protjerane i iz drugih europskih zemalja, Belgije, Njemačke, Austrije; za njih su nastupili teški dani.

Za boravku u torinskom zatvoru Pavelić je mogao pisati naredbe i proglose. Tako je Odredbom od 10. siječnja 1935. imenovan dr. Mili Budaka⁴⁰ "poglavnim doglavnikom" i zapovjednikom sviju ustaša u Italiji.⁴¹ Budakovo imenovanje izazvalo je reakciju osoba koje su držale da on ne zasluzuje takvu čast. Osobito se u istupima protiv Budaka isticala grupa Branka Jelića.⁴² Zbog toga su s Lipara premješteni prvo Jelić, a zatim i dvadesetšesterog njegovih pristaša. Poglavnici svojom Odredbom od 12. kolovoza 1935. izričito nareduju da se svi moraju pokoravati "poglavnom doglavniku" (Budaku).⁴³

Pavelić je krajem ožujka 1936. pušten iz zatvora i interniran. Odmah nakon izlaska iz zatvora, Pavelić je preko Branka Jelića stupio u vezu s njemačkim vlastima i dostavio im opisran elaborat pod naslovom: "Die kroatische Frage" (Hrvatsko pitanje).⁴⁴ Tim elaboratom Pavelić je pokušao steći naklonost njemačkih vlasti.⁴⁵ U "Hrvatskom pitanju" Pavelić je kao neprijatelje Hrvatskog oslobođilačkog pokreta označio: srpsku državnu vlast, međunarodno slobodno zidarstvo, židovstvo i komunizam. Na prvom je mjestu srpska državna vlast, a osim nje stoje na putu Hrvatskom oslobođilačkom pokretu i druge sile, koje su moće i raspolažu golemlim sredstvima, bezobzirno upotrebljavajući protiv tog pokreta. Uzgred primjećuje da židovsko-slobodnozidarsko novinstvo u Jugoslaviji neprekidno napada Njemačku, njemački narod i nacionalocijalizam. Zanimljivo je da je upozoravanje na zajedničke neprijatelje Hrvatskog oslobođilačkog pokreta i Njemačke (slobodnozidarski pokret, židovstvo i komunizam) ostavilo Nijemce potpuno hladnjima. "Hrvatskim pitanjem" poglavnik nije dobio očekivanu njemačku podršku.

Za vlaste Milana Stojadinovića (24. 6. 1935 - 4. 2. 1939) došlo je do promjene vanjskopolitičkog kursa Jugoslavije. Knez Pavle postavio je novu vanjskopolitičku konцепciju: zbilžavanje Jugoslavije s Njemačkom, pronaalaženje putova suradnje i zbilžavanja s Italijom, udaljavanje od Francuske i diskretnu vezivanje

uz Veliku Britaniju. Sve to značilo je da se Jugoslavija postupno pretvara u neutralnu državu, ako bi iz bilo kojeg razloga došlo do rata.⁴⁶ Glavni preduvjet za sredivanje odnosa s Italijom bila je likvidacija terorističke akcije uperene protiv Jugoslavije. Na pregovorima koji su započeli u Rimu potkraj 1936. i nastavili se početkom 1937. godine, predstavnici talijanskog Ministarstva vanjskih poslova obećali su jugoslavenskoj delegaciji da će raspustiti ustašku organizaciju. Dugotrajni pregovori završili su 25. ožujka 1937. sklapanjem Beogradskog ugovora, političkog i privrednog sporazuma između Italije i Jugoslavije. Člankom 4. Ugovora određeno je: "Strange ugovornice obvezuju se da na svom teritoriju neće trptjeti ni pomagati na bilo koji način ma kakvu aktivnost koja bi bila uperena protiv teritorijalnog integriteta ili postojećeg poretku druge strane ugovornice ili koja bi bila takve prirode da bi škodila prijateljskim odnosima između dviju zemalja".⁴⁷

Beogradski ugovor potpisali su grof Galeazzo Ciano i Milan Stojadinović kao ministri vanjskih poslova Italije i Jugoslavije. Obojica su znali da im je ugovor potreban zbog naglog jačanja Njemačke. Njemačka je bila opasan neprijatelj, ali i neugodan prijatelj. *Anschluss* Austrije bio je neizbjegljiv, a talijansko-jugoslavenska sloga nužna. U Rimu je rasla bojazan da penetracija Nijemaca u jugoistočnu Europu ne ugrozi i pozicije same Italije.⁴⁸ Stoga je Italija pristala na sklapanje Beogradskog ugovora, videći u njemu bramu njemačkoj ekspanziji na Jadran. Talijani su odmah počeli izvršavati obvezu preuzetu Beogradskim ugovorom, jer je Pavelić 1. travnja 1937. izdao Odredbu kojom je razriješio od djelatne ustaške službe sve pripadnike ustaške organizacije na području Italije i raspustio sve logore na tom području. Talijanske su vlasti pristupile raspjevanju ustaša po čitavoj Italiji. Specijalni izaslanik jugoslavenskog Ministarstva unutrašnjih poslova Sava Čirković dobio je od Talijana popis s imenima svih ustaša u Italiji i mjestima u koja su smješteni. Popisano je 510 osoba, od toga: 337 seljaka, 77 radnika, 35 mornara, 12 trgovaca, 10 časnika, 2 novinara, 6 ostalih zanimanja, 6 žena i 8-ero djece. Većimo ustaša (417) začrđana je na Liparima, a manji dio na otocima Stromboli (19) i Giglio (5). Šezdesetak istaknutih pripadnika ustaške organizacije konfirmirano je, uglavnom po dvoje, u pojedinim mjestima. Pavelić je izdvojen sam u Sieni⁴⁹ Budak u Salernu, a Srvatzy u Lucci.⁵⁰

Mjere talijanskih vlasti unijele su malodušnost u redove ustaša. Razočarani obratom, mnogi od njih odlučili su prekinuti s ustaškim pokretom i vratiti se u domovinu. Prema strogo povjerljivom izvješću novog delegata jugoslavenskog Ministarstva unutrašnjih poslova u Rimu Vladete Miličeviću, od 30. siječnja 1938., trideset trojice ustaša vratila su se slobodno u Jugoslaviju, a još dvadeset dvojica su čekala da im se odobri povratak.⁵¹ Miličević je u ožujku 1938. uspostavio vezu s doglavnikom Budakom, koji je također izrazio želju da se vrati u Zagreb. Miličević je mislio da će Budakovim odlaskom nastati raspjep između njega i Pavelića i potpuni raskol u ustaškoj organizaciji, te je činio sve da ostvari Budakov naum. Isthodio je dozvolu od Milana Stojadinovića i Budak se početkom

Ustaše u Italiji. U sredini dr. Ante Pavelić. Fotografija je mogla biti snimljena u razdoblju od druge polovice 1931. do listopada 1934. g. / Ustashe in Italy. Dr. Ante Pavelić in the centre. The photograph could have been taken between the second half of 1931 and October 1934.

srpnja 1938. g. vratio u Zagreb. U izvješću od 20. kolovoza 1938., upućenom predsjedniku vlade, Miličević trijumfalno piše: "Do sada sam povratio 129 emigranata, dve žene i četvero dece, a na dan 22. i 24. t. m. vracam novih 13 biv.[sih] ustaša, ukupno 142 emigranata, dok za prve dane septembra imam veći broj najavljenih repatriiranja. Likvidacija emigracije se kreće sada brže i potpuno normalno. Svaki otpor je slomljen (...)." Mjesec dana kasnije Miličević opet piše Stojadinoviću i u *post scriptum* pisma navodi: "Do sada povraćeni 161 emigrant, 2 žene, 4 dece. Ostali 335 emigranata, 9 žena, 14 dece".⁵²

Ustaška organizacija u Italiji bila je doista oslabljena. Grupa koja je djelovala u Njemačkom Reichu: dr. Andrija Artuković, Mladen Lorković, Stjepo Perić, Branimir Jelić, Mijo Gavranović i Ivan Perčević raspustena je.

Vraćanje ustaša u domovinu nije bilo tako povoljno rješenje za jugoslavenske vlasti kako su to one mislile. Njihov povratak pridonio je jačanju organizacije u Hrvatskoj. Nakon Budakova povrata u Zagreb oformljena je pripomoćna zadruga "Uzdanicu", u kojoj su se okupljale ustaše.⁵³ Onemogućena u inozemstvu, ustaška je organizacija nastavila svoj rad u domovini. U međuvremenu, prilike u Kraljevini Jugoslaviji su se promjenile. U veljači 1939. g. knez namjesnik Pavle svrgnut je vladu Milana Stojadinovića i postavio novu vladu s politički beznačajnim Dragišom Cvjetkovićem na čelu. Milan Stojadinović je očigledno precijenio svoje mogućnosti. On je, naime, postupno preuzeo kontrolu nad državnom politikom, što je zasmetalo knezu Pavlu koji nije htio pristati na ulogu formalnog vladara. Stojadinović je zaustavljen u trenutku kada je knez Pavle shvatio

³⁶Opširnije o atentatu vidi u sljedećem katalogu (poglavlje: Odlikanja Kraljevine SHS - Kraljevine Jugoslavije), pri opisu Medalje u spomen na pogreb kralja Aleksandra I. Karadordevića.

³⁷F. Jelić-Butić, n. d., str. 32-33.

³⁸Autor članaka zacijelo nije bila Jelka Pogorelec, nego Vladeta Miličević, službenik jugoslavenske policije, zadužen za nadzor ustaša u inozemstvu. Radi razumijevanja ove složene operacije treba ukratko preprijeći bitne događaje. Naime, Jelka je imala sestru Mariju, koja ju je pokušavala izvući iz ustaške sredine. Kad je dobila poziv od Jelke i Perčeca da ih posjeti na Janka-puszi, Marija se povezala s Miličevićem, koji ju je nagovorio da prihvati poziv i da s Janka-puszi obavještava da jugoslavensku policiju. Marija je pribavila Miličeviću dragocjene informacije, ali nije uspjela nagovoriti sestru da napusti Perčeća. Nakon Marijinu odlasku, u novinama su pod imenom Jelka Pogorelec objavljeni podaci o ustašama na Janka-puszi (B. Krizman, n. d., str. 103-104.).

³⁹Paveliću je afera Pogorelec dobro došla da može onemogućiti Perčeća koji mu je bio rival u borbi za vlast (B. Krizman, Pavelić i ustaše, str. 129). Kad su se u veljači 1935. našli u talijanskom mjestu Longobucco, Srvatzy je dao ubiti Gustava Perčeća, njegova tjeolođanitelja i Jelku Pogorelec (B. Krizman, n. d., str. 159).

⁴⁰Nakon neuspjela atentata na zagrebačkog advokata, književnika i političara Stranke prava dr. Milu Budaku u lipnju 1932., koji je poduzeo šef policije Janku Bedeković, Budak je bio prisiljen emigrirati u Italiju.

⁴¹Budak je postavljen privremenim upravnim zapovjednikom "pokretnih ustaških sila" u Italiji još Odredbom GUS-a od 9. kolovoza 1933. (B. Krizman, n. d., str. 121-122).

⁴²Jelić nije bio zaprisegnuti ustaša, ali je za organizaciju napravio puno više. On je imao emigrantski status još od 1928. godine, te je zacijelo gledao s uviđaj skloni ili preterano "iskrenosti" ili smanjenju svoje odgovornosti.

tio da mu vlast izmiče iz ruku.⁵⁴ Nakon Stojadinovićeva pada Italija i Njemačka postale su nepovjerljive. Grof Ciano je 7. veljače zabilježio u svoj dnevnik: "(...) odlaskom Stojadinovića izgubila je jugoslavenska karta za nas 90% svoje vrijednosti".⁵⁵ Ciano je znao da bez Stojadinovića Beogradski ugovor ne vrijedi mnogo. Ugovor je obvezivao Italiju na apstineniciju prema Jugoslaviji, odnosno Hrvatskoj, a nije joj pružao nikakve pravne sluge. Osim toga, sklapanjem ugovora s Jugoslavijom Talijani nisu zaustavili ekspanziju Trećeg Reicha prema jugoistočnoj Europi. Nijemci su u međuvremenu nesmetano pripojili Austriju, razbili Čehoslovačku, a na redu je bila Poljska. Njemački su uspjeli, dakako, izazivali Mussolinijevo nedovoljstvo i sumnje. Stoga je talijanska okupacija Albanije početkom travnja 1939. bila Mussolinijev odgovor na Hitlerovo razbijanje Čehoslovačke. Da bi ojačale prijateljske veze, Italija i Njemačka sklopile su 22. svibnja 1939. ugovor o savezništvu, tzv. Čelični pakt, kojim su naznačene interesne zone dviju zemalja. Ulaskom Talijana u Albaniju pogoršan je strateški položaj Jugoslavije, ali knez Pavle i jugoslavenska vlada nisu mogli ništa poduzeti. U talijansko-njemačkom okruženju, vojno nemocan, knez Pavle je usmjerio svoju aktivnost na sredivanje unutrašnjopolitičkih odnosa.

U to vrijeme predsjednik oporbene Hrvatske seljačke stranke Vlatko Maček pojačao politički pritisak na vladu. On je vješt iskoristio njemačku premoć u Europi za postizanje hrvatskih nacionalnih interesa. Lansirao je glasine da će se uz njemačku pomoć Hrvatska izdvojiti iz Jugoslavije, poput novoosnovane Republike Slovačke. U takvoj situaciji rješenje hrvatskog pitanja postaje prioritetnim zadatkom nove vlade. Svojom politikom⁵⁶ Maček je pobudio nove sumnje talijanske vlade u njemačke interese, te iznudio od kneza Pavla i jugoslavenske vlade da ubrzaju sklapanje sporazuma Cvetković-Maček, do kojeg je došlo 26. kolovoza 1939. godine.

Hitler je i dalje uvjeravao Mussoliniju da neće dirati Jugoslaviju, koja je u talijanskog interesnog sferi, i čak ga je nagovarao da okupira Hrvatsku.⁵⁷ Dok je Mussolini oklijevao u strahu od britansko-francuske intervencije, Hitler je 1. rujna 1939. napao Poljsku. Poljska je pregažena u munjevitom pohodu i podijeljena između Njemačke i Sovjetskog Saveza, a Velika Britanija i Francuska objavile su rat Njemačkoj. Jugoslavenska je vlada odmah proklamirala neutralnost u tom sukobu koji će prerasti u Drugi svjetski rat, međutim, u Rimu je već razređen plan napada na Jugoslaviju. Talijani su još ranije nagovarali Mačeka da Hrvatsku izdvoji iz Jugoslavije i stavi pod protektorat Rima.⁵⁸ Sklapanjem sporazuma s Cvetkovićem 26. kolovoza 1939. Maček je odbio talijansku ponudu, pa je fašistička vlada posegnula za starim planom razbijanja Jugoslavije, u kojem su ustaše s Pavelićem na čelu imale ključnu ulogu. Stoga je Pavelić oslobođen internacije u Sieni, a 23. siječnja 1940. stupio je u pregovore s talijanskim ministrom vanjskih poslova Cianom. Ciano je pritom istaknuo da Italija ne može i neće samoinicijativno napasti i okupirati Hrvatsku.⁵⁹ Stoga je zatražio od Pavelića da organizira prevrat u Hrvatskoj, zauzme Zagreb i formira privremenu vladu. Tada bi Pavelić poslao poziv Italiji, čija će vojska odmah intervenirati i zauzeti cijelo područje buduće

hrvatske države. Granice nove hrvatske države utvrđene su kako slijedi: od mora kod Spića (južno od Kotora) linija prati staru austrijsku granicu između Dalmacije i Crne Gore, između Bosne i Crne Gore, te Bosne i Srbije, duž Drine i Save do Beograda, zatim duž Dunava do ušća Tise i Tisom do jugoslavensko-madarške granice. Buduća hrvatska država graničila bi na zapadu s Italijom i Njemačkom, a uključivala bi i Sloveniju. Za Sloveniju i Vojvodinu predviđena je stanovita autonomija, koja će se urediti prema prilikama i potrebbama stanovništva. Ciano je predložio Paveliću da nova hrvatska država bude monarhija pod Savojskom dinastijom, u personalnoj uniji s Kraljevinom Italijom. Dvije države imale bi zajedničku novčanu i carinsku uniju. Hrvatska bi imala vlastitu narodnu vojsku - domobranstvo, s time da je Vrhovni vojni komitet zajednički.⁶⁰

Sporazum Cvetković-Maček i stvaranje Banovine Hrvatske nisu mogli riješiti sve nesporazume u hrvatsko-srpskim odnosima. Ostalo je otvoreno pitanje granica i nadležnosti Banovine, a do ožujka 1940. nije bio reguliran ni njezin finansijski položaj. Nije došlo do konstituiranja Sabora kao nosioca zakonodavne autonome Banovine. Ti su poslovi bili regulirani uredbama koje je donosiо namjesništvo. Zatim, pitanje daljnog preuređenja države također je ostalo neriješeno.⁶¹

Vodstvo HSS tumačilo je da je hrvatsko-srpski sporazum tek prva etapa u izgradnji autonomije Banovine Hrvatske. Međutim, rasla je bojanja da novih etapa neće biti. Zanimljivo je pritom iznijeti ocjene američkog poslanika u Zagrebu Arthurha Bliss-Lanea, upućene State Departmentu u siječnju i veljači 1940. On priznaje da je knez Pavle prilikom posjeta Zagrebu u siječnju 1940. primljen ljužabno i da nije bilo nikakvih incidenta. Međutim, Bliss-Lane je svjestan da knežev posjet "nije proizveo ništa nova i nije pridonio osvjeđenjima da je hrvatsko pitanje konačno likvidirano i da je Jugoslavija sada čvršće ujedinjena zemlja. Gorčina koja je izazvana dva desetgodišnjim uzajamnim neprijateljstvom između Srba i Hrvata svakako je umanjena i ublažena nakon Sporazuma od 26. kolovoza 1939., ali još uvijek se mora mnogo učiniti prije nego se bude moglo smatrati da su ožiljci izliječeni." U drugom izvješću Bliss-Lane informira da je knežev posjet Zagrebu izazvao nedovoljstvo u redovima srpske oporbe i oslabio njegov ugled u Srbiji. Sporazum se osudio u Beogradu i u Zagrebu. "Mnogi Hrvati osjećaju da je Sporazum Hrvatsku prodao Beogradu, a istaknuti srpski politički elementi osjećaju da je Sporazum Hrvatskoj dao previše. Svaki dan postaje sve više vidljivo da Sporazum ni u kom slučaju nije riješio hrvatsko pitanje ni konačno ujedinio Jugoslaviju. Razlike između Srba i Hrvata u vjeri, kulturi i tradicijama još uvijek postoje i dvadeset i jedna godina uzajamnom neprijateljstvu ne može biti izbrisana jednim političkim sporazumom do kog je došlo pod pritiskom opasnosti medunarodne situacije."⁶²

Sporazum Cvetković-Maček i stvaranje Banovine Hrvatske otvorili su novu etapu u odnosima ustaše prema politici Hrvatske seljačke stranke (HSS). Osnovna teza ustaške oporbe bila je da je Maček sklapanjem Sporazuma izdao ideju nezavisne

hrvatske države, koja je navodno bila zajedničko gledište HSS i ustaškog pokreta. Mačeka su neprestano napadale novine "Hrvatski narod" (urednik: Mile Budak) i "Nezavisnost" (urednik: Stjepan Buć). Banska je vlast zabranila daljnje izlaženje spomenutih listova. Kao odgovor na tu mjeru pojavio se letak "hrvatskih nacionalista" pod naslovom "Veleizdajnik na djelu". U njem se ostro napada Maček koji "uništava jedinstvo Hrvata, uništava Hrvate, uništava Hrvatsku, da bi spasio Jugoslaviju, odnosno veliku Srbiju upravo tako kao što su to činili Pašić, Pribićević, Živković, Jevtić i Stojadinović, i sa istim diktatorskim zakonima i metodama. Dr. Vladimir Maček je stao u isti red i po ciljevima i po metodama sa krvnicima hrvatskog naroda i time je izvršio velezidajući i nad ciljevima i nad slobodom naroda." Nadalje, "Hrvatskom narodu postaje sve jasnije da on ima samo jednog pravog vodu dra Ante Pavelića, čelik Hrvata, koji je i riječima i djelima pokazao, da mu je cilj borba za nezavisnost Hrvatske države, a dr. Vladimir Maček može ostati ministrovati u Beogradu, jer on s hrvatskim narodom nema ništa zajedničko: ni krv, ni ime, ni zajednički cilj, ni poštjenje."⁶³

U to su vrijeme ustaše obnovile terorističke akcije u Hrvatskoj, kako bi pojačalo pritisak na bansku vladu. Izvješće štaba Treće armijske oblasti o političkoj situaciji, napisano u ožujku 1940., spominje eksploziju paklenog stroja u zgradi Okružnog suda u Zagrebu 4. veljače i eksplozije dinamita u telefonskim kabinama 24. veljače 1940. Pedesetak ustaša i frankovaca je uhićeno, među njima Mile Budak i Mladen Lorković. Oni su prvo internirani u Lepoglavlju, a zatim su preseljeni u Kruščicu kod Travnika.

Poslije zauzimanja Danske i Norveške Hitler se 10. svibnja 1940. usmjerio na Francusku. Italija više nije mogla držati neutralnost i početkom lipnja iste godine ulazi u rat protiv Francuske i Velike Britanije. Mussolini nije ništa poduzimao protiv Jugoslavije ponajprije zbog zauzetosti na zapadu Europe, ali i zbog pretpostavke da će se nakon pada Francuske Jugoslavija morati pridružiti Osovini. Tako bi se talijanski ciljevi prema Jugoslaviji ostvarili političkim sredstvima, a ne ratom.⁶⁴ No, nakon pada Francuske Jugoslavija nije pristupila Osovini.

Potkraj rujna 1940. sklopljen je Trojni pakт između Trećeg Reicha, Italije i Japana. Hitler je na sve načine nastojao odvratiti Mussoliniju od napada na Jugoslaviju, jer talijanski pohod na Balkan ne bi Njemačkoj donio nikakve koristi. Tako se Italija pod utjecajem i diktatom svog superiornog saveznika okreće prema zapadu i privremeno odustaje od napada na Jugoslaviju.⁶⁵ Bez obzira na odgodu, Mussolini je i dalje kombinirao, uključujući sadu u svoje planove i mogućnost napada na Grčku. Neprestano odgađanje rata na Balkanu bilo je za Mussoliniju nepodnošljiv izvor frustracija. Kada su početkom listopada 1940. njemačke trupe ušle u Rumunjsku, Mussolini više nije mogao izdržati i izvršio je napad na Grčku. Neočekivani protuudar grčkih snaga i britansku zauzimanje Krete iznenadili su lakomisljenog napadača. Kada je pak grčka vojska odbacila neprijatelja i zauzela trećinu Albanije, Italija se našla u situaciji koja je prijetila ne samo njezinim interesima nego i cjelokupnim interesima Osovine.

Neutralni status Jugoslavije i dalje je iritirao ova partnera osovine Berlin-Rim. Trojnom paktu su u studenome 1940. pristupile Madarska, Rumunjska i Slovačka. Stoga je Hitler dogovorio sastanak s ministrom vanjskih poslova Aleksandrom Cincar-Markovićem na kojem je 28. studenoga predložio da Jugoslavija zaključi s Njemačkom i Italijom pakt o nenapadanju. Knez Pavle i vlast prihvatali su Hitlerov prijedlog i 7. prosinca 1940. uputili Italiji i Njemačkoj memorandum o sklapanju paktu o nenapadanju na osnovi Beogradskog ugovora od 25. ožujka 1937. No, Hitler više nije bio zadovoljan paktom o nenapadanju, nego je zatražio da Jugoslavija pristupi Trojnom paktu. U međuvremenu su njemačke trupe zaokružile Bugarsku, pa je i ona (1. ožujka 1941) pristupila Trojnom paktu. Četiri dana kasnije otpotovao je knez Pavle u Berghof na razgovor s Hitlerom. Pritom je Hitler ultimativno tražio da se Jugoslavija izjasni kao saveznik ili kao neprijatelj zemalja potpisnica Trojnog paktu. Knez Pavle se odupirao, pokušavajući zadržati neutralni status, ali Hitler nije popustao.⁶⁶ Napisljetu je knez Pavle odgodio donošenje odluke s obrazloženjem da se mora posavjetovati s vladom i savjetnicima. Nakon povratka u Beograd knez Pavle je u najvećoj tajnosti sazvao sjednicu Krunkog vijeća kojoj su bili nazočni druga dva kraljevska namjesnika Stanković i Perović, premijer Cvetković, potpredsjednik vlade Maček, ministar vanjskih poslova Cincar-Marković, ministar vojne general Pešić, ministar Kulovec i ministar dvora Antić. Knez Pavle je izložio Hitlerov zahtjev da Jugoslavija pristupi Trojnom paktu. Nakon toga je uhićeno, među njima Mile Budak i Mladen Lorković. Oni su prvo internirani u Lepoglavlju, a zatim su preseljeni u Kruščicu kod Travnika.

⁵⁴Dozbacivanja vlade sigurno nije došlo zbog idejnog razmimoilaženja između kneza Pavla i Stojadinovića. U literaturi se pojavljuju pretpostavke da je Stojadinović bio previše sklon osovini Berlin-Rim, što knez Pavle kao anglofil nije mogao tolerirati. Međutim, ne treba zaboraviti da je knez Pavle doveo Stojadinoviću na vlast samo zbog njegove sklonosti Njemačkoj i Italiji. Osim toga, nakon Stojadinovićeve pada nije došlo do promjene vanjske politike Kraljevine Jugoslavije prema Italiji i Njemačkoj.

⁵⁵Dnevnik grofa Ciana, Zagreb 1948., str. 39.

⁵⁶Zanimljivo ocjenjuje Mačekova djelovanja da je američki poslanik u Zagrebu Arthur Bliss-Lane: "Maček je u mnogim prilikama davao proturječne izjave i pretpostavke da će se nakon pada Francuske Jugoslavija morati pridružiti Osovini. Tako bi se talijanski ciljevi prema Jugoslaviji ostvarili političkim sredstvima, a ne ratom." No, nakon Stojadinovićeve pada nije došlo do promjene vanjske politike Kraljevine Jugoslavije prema Italiji i Njemačkoj.

⁵⁷B. Krizman, n. d., str. 324.

⁵⁸Oprisnje o pregovorima Mačekova izaslanika A. Carmeluttija s Cianom vidi: Lj. Boban, Maček i politika HSS 1928-1941, 2. knjiga, Zagreb 1974., str. 87-90 i 111-113.

⁵⁹F. Jelić-Butić, n. d., str. 38; B. Krizman, n. d., str. 325.

⁶⁰B. Krizman, n. d., str. 325-328. Međutim, Krizman je izostavio da je sličan prijedlog Ciano uputio Mačeku krajem svibnja 1939., ali ga je Maček odbio (vidi: Lj. Boban, n. d., str. 111-113, 315-317).

⁶¹Lj. Boban, n. d., str. 217.

⁶²Lj. Boban, n. d., str. 167-169.

⁶³B. Krizman, n. d., str. 329-330.

⁶⁴Lj. Boban, n. d., str. 336.

⁶⁵Lj. Boban, n. d., str. 338.

⁶⁶B. Krizman, n. d., str. 348-349.

paktu. Na kraju su svi članovi Krunkog vijeća odobrili pristup Jugoslavije Trojnom paktu. Sutradan je Cincar-Marković izjavio njemačkom poslaniku Victoru von Heerenu da će Jugoslavija pristupiti Trojnom paktu ako dobije pismene izjave Njemačke i Italije da će: 1. poštovati suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije, 2. da neće od Jugoslavije zahtjevati nikakvu vojnu pomoć, a ni prolazni transport trupa za vrijeme rata, 3. da će pri stvaranju novog poretku u Europi uzeti u obzir interese Jugoslavije za slobodni izlaz na Egejsko more preko Solunu.⁶⁷ U međuvremenu, dok se njemačka vlada dogovara, diplomatski predstavnici Velike Britanije i Sjedinjenih Država u Beogradu poduzimali su sve ne bi li kneza Pavla i jugoslavensku vladu odgovorili od pristupanja Trojnom paktu. Knez Pavle se kolebao i sazvao još nekoliko sjednica Krunkog vijeća, na kojima je redigiran tekst konačne odluke o pristupu Jugoslavije Trojnom paktu. Na posljednjoj sjednici odražanoj 20. ožujka 1941. Krunko je vijeće donijelo jednoglasnu odluku o potpisivanju paktta, te javnih i tajnih nota. Istog dana sazvana je i sjednica vlade na kojoj se raspravljalo i glasalo o Trojnom paktu. Pritom su Cvetković i Cincar-Marković zatajili vlasti postojanje tajnih nota. Tri su se ministra (S. Budisavljević, B. Čubrilović i M. Konstantinović) usputnjivo pristupu Trojnom paktu i dala ostavke.⁶⁸ Pet dana kasnije (25. ožujka 1941), u bečkom dvoru Belvedere, Cvetković i Cincar-Marković potpisali su pred predstvincima Njemačke, Italije, Japana, Madarske, Rumunjske, Slovačke i Bugarske protokol o pristupu Jugoslavije Trojnom paktu. Posebnim notama osovinске su se zemlje obvezale da će: 1. poštivati suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije, 2. tijekom rata neće tražiti dozvolu prijevoza za svoje trupe preko jugoslavenskog državnog teritorija, 3. neće tražiti vojnu pomoć od Jugoslavije i 4. prilikom povlačenja novih granica na Balkanu vodiće se računa o interesu Jugoslavije za teritorijalnu vezu s Egejskim morem, proširenjem njezina suvereniteta na grad i luku Solun. Sadržaj prvi dviju nota odmah je priopćen javnosti, dok je sadržaj treće i četvrte note morao iz razumljivih razloga ostati tajnom.⁶⁹

U međuvremenu je britanska tajna služba našla oslonac u prozapadnjački i antifašistički orijentiranoj grupi zrakoplovnih časnika okupljenih oko generala Dušana Simovića. Uz podršku uglednijih političara iz pojedinih gradanskih stranaka, Simovićeva je grupa u noći od 26. na 27. ožujka izvela državni udar,zbacila Namjesništvo i vladu Dragiša Cvetkovića i dovela na vlast mlađeg kralja Petra II. Karadordevića.⁷⁰

Kada su u Berlin stigle prve vijesti o državnom udaru u Jugoslaviji i manifestacijama u znak podrške pučinstva, Hitler je odmah sazvao ratno vijeće, kojem je izložio namjeru da napadne Jugoslaviju. Pritom je istakao da Jugoslaviju treba udati munjevitno, uz pomoć Italije, Madarske i Bugarske, i raskomadati kao vojnu i državnu tvorevinu. Već tada je Hitler odlučio da će Hrvatska imati poseban tretman, određenu autonomiju. Naznačivši u osnovnim crtama pravce napada na Jugoslaviju, Hitler je najvišim vojnim zapovjednicima naredio da odmah pristupe razradi preciznih planova. Još iste noći uputio je Mussoliniju pismo u kojem mu najavuje odluku o napadu na Jugoslaviju. Pritom je zatražio od Mussolinija da obustavi daljnje akcije u Albaniji i hitno koncentriira snage na talijansko-

jugoslavenskoj granici. *Duce* se odmah priklonio Hitlerovim nalozima. U zonu talijansko-slovenskih Alpa uputio je sedam divizija koje su se spojile s tamošnjih šest divizija. Petnaest tisuća graničara i drugu zračnu eskadru stavio je u stanje pripravnosti. Zanimljiva je njegova napomena: "Pored bugarske i, prije svega, madarske suradnje treba računati i sa separatističkim tendencijama kod Hrvata, koje predstavlja doktor Pavelić. Sam Pavelić nalazi se u blizini Rima." U međuvremenu je general Jodl sastavio prijedlog o uskladivanju njemačkih i talijanskih operacija protiv Jugoslavije. Između ostalog u njem stoji: "U cilju unutrašnjopolitičkog razbijanja jugoslavenskog državnog teritorija naročito je poželjno da se u svakom pogledu izlazi u susret hrvatskim težnjama za nezavisnošću i da se s Hrvatima postupa kao s prijateljima Osvovine. Zbog toga će biti svršishodno odustati od svakog napada iz zraka na hrvatski teritorij, ukoliko se ne radi o borbi protiv neprijateljskih trupa koje se tamo bore."⁷¹ Uočljiva je dakle odredena podudarnost u planovima Italije i Njemačke. Obje su strane računale sa separatističkim tendencijama u Hrvatskoj, ali svaka na svoj način. Italija je iz razumljivih razloga isticala dr. Antu Pavelića kao svog pulena. Mussolini i Ciano razradili su još ranije plan, u kojem su Pavelić i ustaše imali glavnu ulogu. Pavelić se složio s tim planom i nije ga trebalo mijenjati. S druge strane, Nijemci su imali složeniju situaciju. Njima Pavelić i ustaše nisu do tog trenutka ništa značili. Najviše im je zaciјelo smetala činjenica da Pavelić bio čovjek koji je izšao iz retorte Ciana i Mussolinija, te da će uvijek podržavati talijanske interese. Dakle, Nijemci su u početku ignorirali talijanski scenarij s ustoličenjem Pavelića u Hrvatskoj i tražili druge mogućnosti. Odmah su uočili da bi bilo bolje privoljeti za suradnju Mačeka i Hrvatsku seljačku stranku, pa su nastavili svoje djelovanje u tom smjeru. No, Mačeka je pokušao pridobiti i prevratnički general Simović. Tako je Maček postao ključnom osobom u raspletu koji je uslijedio. Svjestan složenosti situacije u kojoj se našao, voda HSS oprezno je dvoumio važući argumente za neku soluciju i protiv nje. S jedne je strane uvidao da Simovićeva vlasta neće opstati ni mjesec dana, pa mu nije bilo stalno do mjesta u takvoj vlasti. S druge strane, bio je svjestan potrebe da Hrvati suraduju u bilo kakvog pa i takvoj vlasti koja je na zemlju navukla opasnost uništavajućeg rata. No, Nijemci su na sve načine nastojali sprječiti Mačekov ulazak u novu vlast. Specijalni izaslanici Walter Mallette i Edmund Veesenmayer doputovali su iz Berlina sa zadatom da pridobiju Mačeka za stvaranje nezavisne Hrvatske pod njemačkim protektoratom. Maček je izložen velikom pritisku, ali Mallette i Veesenmayer nisu ga uspjeli privoljeti.⁷² "Maček kategorički odbacuje svaku diskusiju o nezavisnoj Velikoj Hrvatskoj", pisao je 3. travnja 1941. njemački generalni konzul u Zagrebu Alfred Freundt.⁷³ Maček je istog dana odlučio pristupiti Simovićevu vlasti, što je formalno uradio sutradan 4. travnja kada je stigao u Beograd. Iz Freundtova pisma vidi se da su njemački izaslanici nakon neuspješnog razgovora s Mačekom stupili u kontakt s "radikalno-nacionalističkim krugovima". O mogućnostima tih krugova Freundt nema povoljno mišljenje, a napominje da su Mačeka nazvali "izdajnikom".⁷⁴ No kada je Maček odbio suradnju, Nijemci su moralni potražiti alternativu. Tako su

Nijemci stupili u pregovore s frankočaško-ustaškom grupom u Zagrebu, koju su predvodili Slavko Kvaternik i Mladen Lorković.⁷⁵ Veesenmayer je 5. travnja telegramom obavijestio Ribbentropa da je pod njegovim utjecajem ostvareno spajanje "nacionalnih grupa", uključujući i desno krilo HSS. Pripremljen je program koji sadržava i poziv njemačkoj vlasti za zaštitu. Nakon tog telegrama Veesenmayer je dostavio i tekst izjave koja sadržava proglašenje nezavisne države, poziv Njemačkoj da tu državu prizna i pruži joj zaštitu.

Izjutra 6. travnja 1941. počeo je njemački napad na Jugoslaviju. Beograd je bombardiran u napadu njemačkog zrakoplovstva. Njemačka Dvanaesta armija ušla je u Makedoniju i prekinula komunikaciju Jugoslavije s Grčkom i britanskim ekspedicijskim korpusom. Vlada je otputovala u Užice, gdje su u Simovićevu odsutnosti održane dvije sjednice pod Mačekovim vodstvom. No Maček je već 8. travnja istupio iz vlade i vratio se u Zagreb. Istog dana njemačka je vojska prešla Dravu. U Hrvatskoj nije pružen otpor i bilo je jasno da će njemačka vojska sa nekoliko dana stići u Zagreb. U Zagrebu se dotad još nije znalo tko će biti poglavar nove države, pa je generalni konzul Freudentz sazvao sjednicu koja je trebala riješiti taj problem. Sjednici su bili nazočni predstavnici Wehrmacht-a Hermanna Proebst, Veesenmayer, Freudent i dr. Schuster, te Slavko Kvaternik, Janko Tortić i Amadeo Cornelutti. Potonja dvojica bila su predstavnici desnog secesionističkog krila HSS. Sjednica je završila bez rezultata, jer se njeni sudionici nisu mogli složiti o tome tko će biti državni poglavar. Veesenmayer je držao da Pavelić nije prikladna osoba, a u tome ga je stavu podržao Tortić.⁷⁶ Pavelić je zdušno zastupao samo Kvaternik, ali je to očito bilo nedovoljno. Nijemci su još uvijek računali s Mačekom kao najvažnijim političkim čimbenikom u Hrvatskoj.

⁶⁷B. Krizman, n. d., str. 349.

⁶⁸Konstantinović je sutradan povukao svoju ostavku.

⁶⁹B. Krizman, Završni pregovori o pristupu Jugoslavije Trojnom paktu 1941. god. Historijski zbornik (Šidakov zbornik) god. XXIX-XXX / 1976-77., str. 517-527.

⁷⁰Nakon izgona iz Jugoslavije knez Pavle je potražio utočište u Grčkoj.

⁷¹B. Krizman, Hitlerov "Plan 25" protiv Jugoslavije, Jugoslavija u svjetlu "Nürnberških dokumenta", Zagreb 1953. str. 94-96.

⁷²Opširnije o tome vidi: B. Krizman, Njemački emisar W. Mallette kod V. Mačeka uoči napada na Jugoslaviju 1941.. Časopis za suvremenu povijest, br. 2 (18)/Zagreb 1975., str. 152-163.

⁷³F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 65.

Maček je shvatio da bi privlačenje njemačke ponude bila izdaja i gлатko ju je odbio. Osim toga, Maček je bio protivnik nacizma i fašizma, uvjeren u nemirnost njihove propasti.

⁷⁴Mačekova odluka da stupi u Simovićevu vlastu izazvala je rasjeci Hrvatske seljačke stranke. Nezadovoljno tim Mačekovim potezom desno krilo HSS pristupilo je proustaškim snagama.

⁷⁵Mile Budak je tih dana boravio u Bolnici i nije sudjelovao u pregovorima s Veesenmayerom (F. Jelić-Butić, n. d., str. 67).

⁷⁶Tortić je navodno izjavio da bi dolazak Pavelića na mjesto poglavara države značio katastrofu. Podatke o toj sjednici donosi posljede rata Eugen Kvaternik, prema kazivanju svoga oca Slavka. U vjerojatnost podataka se stoga ne treba pouzdavati.

⁷⁷Ovaj je tekst istoga dana objavio novovo pokrenuti "Hrvatski narod", koji je tom prilikom tiskan na samo jednoj stranici. Sutradan je proglašen objavljen u neutemeljeno.

U međuvremenu je njemačka Druga armija prešla u napad na čitavoj bojišnici. Dana 10. travnja 1941. njemačke su postroje ušle u Zagreb. Nekoliko sati prije toga Maček je definitivno odbio suradnju s Nijemcima i Kvaternikom, obećao da će se povući i da neće praviti smetnje novoj vlasti. U 17 sati i 45 minuta na radiostanici u Vlaškoj ulici Slavku Kvaternik je pročito izjavu o proglašenju Nezavisne Države Hrvatske. Ta je izjava glasila:

"Hrvatski narode! Božja providnost i volja našeg saveznika, te mukotrpna višestoljetna borba Hrvatskog naroda - i velika požrtvovnost našeg poglavnika dr. Antuna Pavelića, te Ustaškog pokreta u zemlji i u inozemstvu: Odredili su da danas pred dan uskrsnu Božjeg Sina uskrsne i naša nezavisna Hrvatska Država. Pozivam sve Hrvate u kojem god mjestu oni bili, naročito sve časnike, podčasnike i momčadi cijelokupne oružane snage i javne sigurnosti, da drže najveći red i da svim mjestima prijave zapovjedništu oružane snage u Zagrebu mjesto gdje se sada nalaze, te da cijela oružana snaga smješta položi zakletvu vjernosti nezavisnoj državi Hrvatskoj i njenom Poglavniku. Cijelokupnu vlast i zapovjedništvo cijelokupne oružane snage preuzeo sam danas kao opunomoćenik Poglavnika. Bog i Hrvati! Za dom spremni!"⁷⁸

Nakon što je procito izjavu o proglašenju NDH, Kvaternik je predao spikeru izjavu dr. Mačeka koja je navodno glasila:

"Hrvatski narode! Pukovnik g. Slavko Kvaternik, voda nacionalista u zemlji, proglašio je danas slobodnu i nezavisnu Hrvatsku Državu na cijelom teritoriju Hrvatskog naroda, te je današnjim danom preuzeo vlast u svoje ruke. Pozivam sve Hrvate da se novoj vlasti pokrene. Sve članove HSS molim, da ostanu mirni, a kotarske poglavare pozivam da ostanu na svojim mjestima i da suraduju sa novim vlastima. Dano u Zagrebu, dne 10. travnja 1941. Dr. Vlatko Maček."⁷⁹

"Narodnim novinama" u obliku službene odredbe. Tekst proglaša je istovjetan, ali je službenoj odredbi dodan Kvaternikov potpis s oznakom njegove funkcije: "Zamjenik Poglavnika, Zapovjednik cijelokupne vojne snage" (F. Jelić-Butić, n. d., str. 70).

⁷⁸B. Krizman, n. d., str. 386., prema J. Jarebu, Pola stoljeća hrvatske politike. Buenos Aires 1960., str. 85. Međutim "Hrvatski dnevnik" je donio Mačekovu izjavu u sljedećoj verziji:

"Hrvatski narode!

Pukovnik Slavko Kvaternik, voda nacionalističkog pokreta u zemlji, proglašio je danas slobodnu i nezavisnu hrvatsku državu na cijelokupnom historijskom i etnografskom području Hrvatske, te preuzeo vlast. Pozivam sav hrvatski narod da se novoj vlasti pokrene, pozivam sve pristaše HSS, koji su na upravnim položajima, sve kotarske odbornike, općinske načelnike i odbornike i.t.d., da iskreno suraduju s novom narodnom vladom." ("Hrvatski dnevnik" br. 1781 od 13. travnja 1941).

U opširnoj analizi Mačekove izjave Lj. Boban (n. d., str. 413) priklanja se tezi da je njezin sadržaj najvjerojatnije glasio onako kako ga je donio "Hrvatski dnevnik". To bi značilo da je Maček podržao Kvaternika i Pavelića, što više pozvao je HSS da "iskreno suraduje" s ustaškom vlasti i Nijemcima, pa je voda HSS kolaboracionist i izdajica hrvatskog naroda. Takav Boban zaključak u skladu je sa službenom socijalističkom doktrinom, koja je poslije rata pokusala potpuno diskreditirati HSS i onemogućiti njezin eventualni povratak na političku scenu.

Činjenica je, međutim, da nijedan od prikazanih verzija Mačekove izjave nema vjerojatnost legitimnosti. Izjavu na radnju nije dao Maček nego spiker, što, treba priznati, nije isto. Također nije sačuvan autentični dokument s Mačekovim potpisom, pa su sve konstrukcije oko navodne Mačekove izjavu potpuno neutemeljene.

Istoga dana, oko 19 sati uvečer, Kvaternik se kao "vrhovni zapovjednik cjelokupne hrvatske bojne sile" odvezao u Banske dvore na Gornjem gradu, gdje je sastavljen i Hitleru otplan brzozav o konačnom proglašenju NDH. Brzozavom je ujedno zatraženo da Treći Reich prizna novo stanje. Zatim je Kvaternik održao kraći govor, kojim je upozorio nazočne: "Braćo, ovdje kraj mene stoji izaslanik vode velikog Reicha (mislio je na Veesenmayera, op. B. P.). Njemu imamo zahvaliti, da je oslobođenje Hrvatske bez krvi proteklo. Zato kliknimo: Heil!"⁷⁹ Veesenmayer je zahvalio na lijepim riječima, a govorio je i dr. Milovan Žanić. U velikom salonu banskih dvora čekali su odjelni predstavnici banske vlasti Banovine Hrvatske na čelu s najstarijim predstojnikom dr. Franjom Žilićem koji je u tom svojstvu vršio dužnost bana u njegovoj odsutnosti.⁸⁰ Žilić je pred skupom predao agende Kvaterniku. Tako je završila prva epizoda stvaranja Nezavisne Države Hrvatske.

Njemački napad na Jugoslaviju 6. travnja 1941. zatekao je "talijanske" ustaše u novom sabiralištu u gradu Pistoji. Na florentinskoj radiopostaji pročitan je istoga dana Pavelićev proglašen u kojem se on obraća hrvatskim vojnicima, tobože "sa bojišta".⁸¹ U svom proglašaju Pavelić pozvao hrvatske vojnike da se dgnu "protiv srpske neprijateljske sile, koja drži u sramotnom ropstvu hrvatski narod i hrvatsku domovinu". Sutradan je emitiran Pavelićev proglašen hrvatskom narodu. Sljedećih dana ponovno su emitirani ranije pročitani Pavelićevi proglašeni, ali i dva nova.

Ustaška skupina u Italiji bila je potpuno izolirana od dogajanja u Hrvatskoj i nervozno je iščekivala što će se zbiti. Pavelić se 10. travnja sastao s ustaškom grupom u Pistoji, kada im je predao novosavene vojne odore, naoružanje i izvršio smotru. Na smotri je Pavelić održao prigodan govor. Naveče se Pavelić u pratnji Eugena (Dide) Kvaternika vratio vlakom u Firenz, gdje je saznao da je Slavko Kvaternik proglašio Nezavisnu Državu Hrvatsku i da je njemačka vojska ušla u Zagreb. Navodno su te vijesti djelovale na njega kao grom iz vedra neba,⁸² što nije čudno. Godinama je bio nepovredivi voda ustaškog pokreta, borio se za ideju nezavisne hrvatske države, planirao i organizirao uspostavu takve tvorevine, a onda se sve dogodilo iznenada, bez njegova znanja i sudjelovanja. Štoviše, nalazio se daleko od Zagreba, u drugoj državi i pod kontrolom talijanskih vlasti. Donekle ga je umirivila činjenica da je Slavko Kvaternik proglašio NDH u njegovu ime.

Dok je Pavelić u Firenzi mučila neizvjesnost, Slavko Kvaternik radio je na konsolidaciji novoosnovane države. Oružništvo i redarstvo dobili su naredbu da održavaju red i mir, a službe da nastave normalno poslovanje. Željeznički promet je normaliziran. Tih su dana navodno potpisani i prvi državni akti.⁸³ Datum 10. travnja nose "Zakon o osnutku vojske i mornarice Države Hrvatske" i "Zakon o prizeti vjernosti Državi Hrvatskoj". Datum 11. travnja nosi "Naredba o uspostavljanju i organizaciji Hrvatskog Ustaškog Nadzornog Stožera" sa sjedištem u Zagrebu. Datum 12. travnja 1941. nosi akt o imenovanju Hrvatskog državnog vodstva. Predsjednik togog tijela bio je Mile Budak, a ostali članovi bili su Mirko Puk (zamjenik), Andrija Artuković, Branko Benzon, Josip Dumandžić, Mladen Lorković, Ismet Muftić, Marko Veršić,

Jure Vranešić i Milovan Žanić. Povjerenikom za finansijska pitanja imenovan je Vladimir Košak, za željeznički promet Josip Marković, a zapovjednikom vojske i mornarice Slavko Štanec. Edo Bulat imenovan je "ministrom za Dalmaciju".⁸⁴ Drugog dana ujutro nakon proglašenja NDH, 11. travnja 1941., Pavelić i Eugen Dido Kvaternik oputovali su u Rim na razgovor s Mussolinijem. Ciano i Kvaternik nisu prisustvovali tom sastanku,⁸⁵ ali su sačuvane zabilješke Cianova šefa kabineta Filippa Anfusa. Na sastanku je Pavelić zatražio od Mussolinija da ga odmah pošalje u Zagreb, kako ondje stvari ne bi krenule neželjenim smjerom. Mussolini je pristao, te je Pavelić u pratnji mladog Kvaternika i Bzika odmah oputovao u Trst. Ustaška skupina iz Pistoje krenula je za njima posebnim vlakom. Dana 13. travnja uvečer Pavelić i ustaše⁸⁶ u pratnji talijanske vojske krenuli su iz Trsta prema Zagrebu. U Sušaku se prema poglavnikovoj naredbi manji dio odvojio i pošao prema Senju.

U međuvremenu, u Zagrebu je djelovao Slavko Kvaternik kao poglavnik zamjenik. Na Uskrs (13. travnja) Kvaternik je okupio svećušilišnu omladinu koja mu se zaklela na vjernost. Na svečanoj uskrsnoj proslavi katedrali izmamio je blagoslov nadbiskup Alojzije Stepinca. Istog je dana njemačka Vrhovna komanda proglašila pripojenje teritorija "nekadašnje Stajerske" prema jugu, u širini od 90 km i dubini od 10 do 15 km, te sjevernog dijela Kranjske s graničnom linijom na rijeci Savi. Ostale dijelove Slovenije, Crnu Goru i Bosnu Hitler je tada namijenio Talijanima. Prekomurje, Baranja i Bačka dodijeljeni su Madarskoj, dok su Banat i Srbija potpali pod njemačku komandu. Makedonija je pripala Bugarskoj.

Uvečer 13. travnja Pavelićeva grupa stigla je do Karlovea. Tu su ih dočekali Slavko Kvaternik, dr. Veesenmayer i njemački časnici. Prema Veesenmayerovim uputama Pavelić je sutradan ujutro (14. travnja) trebao krenuti u Zagreb. Međutim, Pavelić je očekivao Mussolinijeva izaslanika Anfusa i ostao u Karlovcu. Anfuso je upućen u Hrvatsku da, prema ranijem dogovoru, dobije od Pavelića službeni zahtjev za priznanje Nezavisne Države Hrvatske, u kojem bi između ostalog bilo naznačeno da Hrvatska ustupa Italiji pravo na Dalmaciju. Kada je Anfuso stigao u Karlovac, započeli su pregovori između njega i Pavelića. Pregovori su završili donošenjem teksta proglašenje, koja je navodno glasila: "Hrvatski narod izražava svoju najdublju zahvalu slavnim talijanskim četama na oslobođenju Hrvatske. Hrvatska će ući u novi evropski poredak pod okriljem i zaštitom fašističke Italije. Kod određenja granica nove države vodit će se napose računa o talijanskim pravima u Dalmaciji".⁸⁷ Veesenmayer i Slavko Kvaternik odbili su takvu stilizaciju i sročili novu proglašenju, naslovljenu ovaj put na talijansku i njemačku vladu. U tom se tekstu traži priznanje objju vlada, a ne samo talijanske kao u prethodnom.

Zahvaljuje se njemačkoj i talijanskoj vladu na pomoći koju su njemačka i talijanska vojska pružile kod oslobođenja Hrvatske i izražava želju da Hrvatska uđe u novi evropski poredak, priznata na čitavom povijesnom području Hrvatske i Slavonije sa Srijemom, Bosne i Hercegovine i Dalmacije.⁸⁸ Kako se vidi, Veesenmayer je inzistirao da se istakne uloga Njemačke u "oslobodenju" Hrvatske, a pokušao je izbjegći ustupanje

⁷⁹Hrvatski narod", br. 58, od 11. travnja 1941., Zagreb; B. Krizman, n. d., str. 387.

⁸⁰Ban dr. Ivan Šubišić ostao je s vladom Kraljevine Jugoslavije koja je kasnije emigrirala.

⁸¹B. Krizman, n. d., str. 388. Ustaše su imale rezerviran termin (nakon 22 sata) za vijesti i proglašene na hrvatskom jeziku na radiopostaji u Firenzi.

⁸²B. Krizman, n. d., str. 394-396., prema Eugen Kvaternik, Ustaška emigracija u Italiji 10. travnja 1941. Jedan prilog našoj najnovijoj povijesti, "Hrvatska revija", Buenos Aires, god. II (1952), sv. 3 (rujan), str. 223-225.

⁸³Zakoni i "Narodne novine" u kojima su objavljeni vjerojatno su antidatirani. To se u prvom redu odnosi na zakone koji su navodno donijeti 10. travnja, a objavljeni 11. travnja.

⁸⁴E. Jelje-Butić, n. d. str. 73-76.

⁸⁵Ciano se 26. siječnja 1941. priklučio svojoj eskadrili u Bariju, te nije pisao dnevnik sve do 24. travnja 1941., pa nedostaju mnogi važni podaci za razdoblje stvaranja NDH. Izgleda da Pavelić i Talijani nisu htjeli da sastanku prisustvuje i Eugen Kvaternik, budući da su u Hrvatskoj Njemicu doveli na vlast njegova oca.

⁸⁶Podaci o broju ustaša koji su krenuli iz Trsta medusobno se ne podudaraju. Prema talijanskim službenim izvorima radi se o 195 ustaša, a prema izjavci S. Kvaternika o 600 ustaša (B. Krizman, n. d., str. 403, bilješka 76).

Prisega poglavnika dr. Ante Pavelića u Banskom dvorima u Zagrebu, 15. travnja 1941. g. / *The Leader, Dr Ante Pavelić, taking the oath in the Banal Court in Zagreb, April 15th 1941.*

Dalmacije Italiji. Na Veesenmayerovu formulaciju teksta sada nije htio pristati Anfusu, pa su Pavelić i Anfuso sastavili novi zahtjev, s kojim je Anfuso odmah oputovao u Zagreb, a zatim u Rim.⁸⁹ Prema Anfusu, tekst je "priznavajući talijanska prava, objavio sadržaje brzozava Hitlera i Mussolinija, kojima oni potvrđuju traženo priznanje Nezavisne Države Hrvatske".⁹⁰

U pratnji ustaša Pavelić je 15. travnja, u 4 sata ujutro, stigao u Zagreb i smjestio se u Banskom dvorima na Markovu trgu, prva vlast NDH položila je zakletvu na Ustašku načelu. Tako je završila druga epizoda stvaranja Nezavisne Države Hrvatske.

U prvoj vlasti NDH dužnost predsjednika vlade i ministra vanjskih poslova preuzeo je Poglavnik dr. Ante Pavelić. Potpredsjednik vlasti imenovan je dr. Osman Kulenović, zapovjednik vojske i ministrom hrvatskog domobranstva vojskovođa, te zamjenikom Poglavnika Slavko Kvaternik, ministrom pravosuđa dr. Mirko Puk, ministrom unutrašnjih poslova dr. Andrija Artuković, ministrom zdravstva dr. Ivan Petrić, ministrom narodnog gospodarstva dr. Lovro Sušić, ministrom bogoštovlja i nastave dr. Mile Budak, ministrom šuma i ruda ing. Ivica

⁸⁹E. Kvaternik, nav. rasprava, str. 239-240., jedini je izvor te informacije.

⁹⁰B. Krizman, n. d., str. 410., prema E. Kvaternik, nav. rasprava, str. 240.

⁹¹Anfuso je oputovao u Zagreb s ciljem da pošalje brzozav s tekstom spomenute poruke talijanskoj vlasti, ali je Veesenmayer naredio njemačkim telefonistima na pošti da iskopćaju sve telefonske linije s Italijom, kako Anfusov brzozav ne bi bio upucen. Na kraju je Anfuso morao otiti u Rim nositi brzozav sa sobom!

⁹²Anfuso, n. d., str. 197.

⁹³Petar Pešić, Postanak Nezavisne Države Hrvatske, Borba za njenu oslobođenje i rad na unutrašnjem ustrojstvu, Zagreb 1942., str. 103.

⁹⁴Tri dana kasnije, na Artukovićev prijedlog imenovan je Eugen Dido Kvaternik ratnayteljstva za javni red i sigurnost na cijelokupnom području NDH.

⁹⁵Madarška je *de facto* prva priznala NDH (10. travnja), ali je *de iure* priznanje uputila tek nakon Italije i Njemačke (22. travnja). Slovački predsjednik Tiso uputio je 17. travnja brzozavnu čestitku, koja nije bila i službeno priznana. Sutradan je Pavelić odgovorio brzozavom, u kojem najstarije zahvaljuje na upucenoj čestitki koja ga je duboko dirljula, i istodobno u njoj izraženom priznanju hrvatske države od Slovačke (1). Bugarska je priznala NDH 21. travnja. Rumunjska 6. svibnja, Japan 7. lipnja, Španjolska 27. lipnja, Finska 2. srpnja, Danska 10. srpnja i Mađarsku 2. kolovoza 1941. godine.

Krković, ministrom udružbe dr. Jozo Dumančić, a predsjednikom zakonodavnog povjerenstva dr. Milovan Žanić. Dva dana kasnije imenovan je dr. Mladen Lorković za državni tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova. Prva vlada NDH djelovala je formalno. Sve važnije poslove ministarstava vodio je Poglavljenik, a ministri pojedinih resora bili su odgovorni za njihovu provedbu. Sjednice vlade rijetko su se održavale, obično da se potvrde Poglavljenikevne odredbe. Pavelić je takvu praksu opravdavao potrebotom autoritativnog principa kao jedinog mogućeg načina vladanja u ratu, dok se država ne izgradi. Provodeći "autoritativni princip", Pavelić je raspustio sve političke stranke i sva društva. Temeljem takve politike bila je "Zakonska odredba za obranu naroda i države", koju je Pavelić potpisao već 17. travnja 1941.⁹⁴ U njoj stoji da tko na bilo koji način povrijedi ili je povrijedio čast i životne interese hrvatskog naroda ili bilo na koji način ugrozio opstanak NDH ili državne vlasti, pa makar djelo ostalo samo u pokušaju, čini se krijevem zločinstva veleizdaje. Počinitelja, odnosno krivca stiči će kazna smrti, a za sudovanje po toj odredbi postavljaju se po potrebi izvanredni sudovi od tri osobe koji će suditi po hitnom postupku. Tako je odmah imenovan prvi prijek sud u Zagrebu, a zatim u Karlovcu, Gospiću, Varaždinu, Tuzli, Banjici Luci, Bjelovaru, Osijeku i drugdje.⁹⁵

Postrojbe sile Osovine su, ne nailazeći na organizirani otpor, munjevitvo prodireše u dubinu jugoslavenskog teritorija. Već 14. travnja jugoslavenska vojska obustavila sve operacije. Vlada je sutradan pobjegla avionom u Grčku i dalje, a 17. travnja su predstavnici Vrhovne komande u Beogradu potpisali bezuvjetnu kapitulaciju jugoslavenske vojske.

Hitler je 12. travnja izjavio da se Njemačka ne želi politički mijesati u hrvatske prilike, ali da namjerava štititi svoje vojne interese. Stoga je istoga dana imenovan generala Edmundu Glaise von Horstenau za opunomoćenog njemačkog generala u Zagrebu.⁹⁶ Nakon Glaisea stigao je u Zagreb novoimenovani послanik Njemačkog Reicha Siegfried Kasche.⁹⁷ Talijani su na taj njemački potez odmah reagirali i imenovali Paola Cortesea za prvog talijanskog poslanika u Zagrebu.⁹⁸ Nijemci su željeli što prije rješiti s Talijanima problem diobe bivšeg jugoslavenskog teritorija. Mussolini se složio da Maribor, Celje i Radgona pripadnu Njemačkoj, ali je inzistirao da ostali dijelovi Slovenije pripadnu Italiji. Grof Ciano sastao se 20. travnja s Hitlerom u Mönichkirchenu, a sljedeća tri dana nastavio razgovore s Ribbentropom u Beču. Na tim se razgovorima osovinski partneri u početku nisu mogli složiti, jer je Ribbentrop nastojao da Italija dobije manje nego što je zahtijevala. Prema Hitlerovim instrukcijama, Ribbentrop je na kraju morao popustiti i dopustiti da pitanje personalne unije između Italije i Hrvatske, kao i pitanje Dalmacije, treba rješiti na relaciji Rim-Zagreb. Talijansko-hrvatski pregovori održali su se u Ljubljani 25. travnja 1941. Talijansku delegaciju predvodio je grof Ciano, a hrvatsku delegaciju dr. Pavelić. Sastanak u Ljubljani imao je dvije faze. Tijekom prvih pregovora, koji su trajali dva sata, Pavelić je razgovarao s cjelokupnom talijanskom delegacijom sâm, dok je njegova pratnja čekala u pred soblju.⁹⁹ Nakon toga su pozvani i ostali članovi hrvatske delegacije, kojima je Pavelić u nazočnosti talijanske delegacije ukratko prepričao srž talijanskih zahtjeva.

Talijani su uoči pregovora pripremili dva prijedloga. Prema prvom prijedlogu Italija bi dobila čitavu Dalmaciju, odnosno jadransku obalu od Rijeke do Kotora, s time da bi hrvatska država bila potpuno nezavisna od Italije. Drugi rezervni prijedlog bio je teritorijalno "umjereniji", jer je predviđao hrvatski izlaz na more između Kraljevice i Senja u dužini od tridesetak kilometara,¹⁰⁰ ali je podrazumijevao ovisnost Hrvatske o Italiji. Pavelić nije mogao pristati ni na jedan od ponudenih prijedloga. Njemu nije toliko smetala političko-upravna ovisnost Hrvatske o Italiji, koliko se bojao ustupiti čitavu jadransku obalu. Stoga je predložio da se izvrši razgraničenje prema Londonskom ugovoru iz 1915. godine.¹⁰¹

Ciano je zatražio nekoliko dana za razmišljanje i konzultacije o Pavelićevu protuprijedlogu, pa su pregovori u Ljubljani završili bez rezultata. Pregovori su ušli u završnu fazu na sastanku Mussolinija i Pavelića 7. svibnja u Tržiću. Pritom je postignuta suglasnost u sljedećim točkama:

1. Hrvatska će talijanskom kralju ponuditi hrvatsku kraljevsku krunu. Talijanski će kralj prihvati ponudu i prenijeti kraljevsku čast na vojvodu od Spoleta. Budući hrvatski kralj neće imati nikakvih političkih prava, a Pavelić će ostati predsjednik vlade.

2. Italija preuzima garanciju nezavisnosti državnog teritorija Hrvatske. Hrvatska pak preuzima obvezu da neće zaključivati sporazume koji ne bi bili u skladu s budućim talijansko-hrvatskim ugovorom. Hrvatska će koristiti talijansku pomoć pri organizaciji i izobrazbi svoje vojske, kao i izgradnji utvrđenja, i to prema vlastitom nahnodenju. Ugovorne strane se obvezuju da će nakon privredne stabilizacije započeti pregovore o dalekosjećnim odnosima na području carine i valute. Utvrđuje se obostrana obveza o skorom ugovornom uređenju prometa, pomorskih saobraćaja, postupka s državljanima. Trajanje talijansko-hrvatskog ugovora određuje se na 25 godina.

3. Italija dobiva ovu područja:

- kotare Kastav, Sušak, Čabar, od kotara Delnice dio od kote 710 do Badljevine, grebenom Starčeva vrha, Velikog Tomea, Oštrelja, Rogozna i Brloškog do upravne granice kotara Sušak u vrhu Jelenčić kote 1106 te obroncima brda Gorica, kotama 623, 424 i 252 na more kod Bakarca, s tim da su Hrvatskoj ostale općine Hreljin, Dol-Bakarac i Kraljevica-Šmrka.
- otoči Sv. Marko, otoke Krk i Rab, manji dio Paga (do visine Jablanca),
- sva otoka zadarskog područja,
- područje zahvaceno crtom koja prolazi od rta Privlaka, dosjeće Planinski kanal, slijedi njegovu unutarnju liniju do Novigradskog mora, nastavlja uzduž njegove gornje obale, zahvaća Bukovicu sve do toka Krke ispod mjesta Padani, silazi uz rijeku i od nje se odvaja tako, da obuhvaća cijelo područje Šibenika, Zadra i Trogira (isključujući Knin i Drniš, te otoke Brač i Hvar).¹⁰²

- otoke Čiovo, Drvenik, Šoltu, Biševu, Sv. Andriju, Jabuku i ostale otroke oko njih, te otroke Korčulju i Mljet,
- kotar Boke kotorske prema crti koja napušta obalu između mjesta Cavtat i Vitaljine i uzlazi prema sjeveroistoku, uključujući mjesto Grudu i masiv planine Orjen do granice s Crnom Gorom.

Pavelić i Ciano na sastanku u Veneciji 15. i 16. prosinca 1941. godine. /Pavelić and Ciano at a meeting in Venice on December 15th and 16th 1941.

Nu čelu brojne delegacije Pavelić je oputovao u Rim i, prema ranijem dogovoru, 18. svibnja ponudio talijanskom kralju krunu kralja Zvonimira, te potpisao zajedno s Mussolinijem tri ugovora: Ugovor o određivanju granice između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije. Sporazum pitanjima vojničkog značenja koja se odnose na jadransko-primorsko područje, Ugovor o jamstvu i suradnji između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, te Zaključni zapisnik.¹⁰³ Hrvatskoj je, dakle, ostao slabiji dio jadranske obale od Kraljevice do rijeke Zrmanje, od Omiša do Cavtata, veći dio otoka Paga, otoci Brač, Hvar, Šćedro, poluotok Pelješac i manji otoci oko Dubrovnika. Hrvatskoj su ostale kao najveće pomorske luke Metković i Gruž, dok su Split, Šibenik i Sušak izgubljeni. Hrvatskoj je amputiran veći dio teritorija nego što je to bilo predviđeno zloglasnim Londonskim ugovorom iz 1915. g. A upravo je Londonski ugovor definitivno opredjelio Hrvate i Slovence za jugoslavenstvo i tako oslabio temelje Austro-Ugarske monarhije.

Rasplet u Rimu bio je porazan za Hrvatsku, pa je izazvao opravданo ogorčenje. Nakon potpisivanja Rimskih ugovora

Pavelićev autoritet bio je ozbiljno uzdrman. Takvo stanje Pavelić je morao što prije popraviti. Prva prilika pružila mu se odmah nakon povratka iz Italije. Naime, 21. svibnja u Zagrebu je zakazana Ustaška skupština, na kojoj je poglavnik trebao održati uvodno izlaganje. Pavelić se dobro pripremio te je vještim i sugestivnim govorom uspio stići povjerenje i susbiti nezadovoljstvo.¹⁰⁴ Drugi korak bio je da Pavelić odlazi u Njemačku. Pavelić je 6. lipnja razgovarao prvo s Ribbentropom, a zatim se sastao s Hitlerom u Berghofu. Tijekom susreta razmatrana su brojna tekuća politička pitanja. Pavelić je dobio značajnu njemačku podršku u mnogim neriješenim problemima. Drugog dana nakon njegova povratka u Hrvatsku, u "Narodnim novinama" br. 47 od 8. lipnja 1941., objavljena je Zakonska odredba o istočnoj granici NDH. Linija te granice kretala se od utoka Save u Dunav uzvodnim tokom Save sve do ušća Drine u Savu, a zatim od ušća Drine nizvodno neženim najistočnijim rukavcima, uključujući sve otočice koji su pripadali NDH - do utoka Brusnice u Drinu istočno od sela Zemunice, te od utoka potoka Brusnice u Drinu kopnom istočno od Drine starom granicom između Bosne i Srbije, koja je

⁹⁴"Hrvatski narod" br. 63/god. III, od 18. travnja 1941.

⁹⁵B. Krizman, n. d., str. 416.

⁹⁶Bivši austrougarski časnik Edmund Glaise von Horstenau, podrijetlom Austrijanac, bio je školovan i načitan. Poslije rata 1914-18. bio je dug godinu ravnatelj Ratnog arhiva u Beču. Napisao je knjigu o rasplatu Austro-Ugarske monarhije.

⁹⁷Paolo Cortese bio je u to vrijeme savjetnik talijanske ambasade u Tokiju, pa nije mogao odmah doputovati. Do njegova dolaska djelovao je u Zagrebu posebni opunomoćenik talijanske vlade Raffaele Ciscertano.

⁹⁸Edo Bulat, Pregovori u Ljubljani, Odločici iz XXII. i XXIII. poglavljia knjige "Kroz borbe i izkušenja", "Hrvatska misija", Buenos Aires 1958, sv. 24., str. 11; Eugen Dido Kvaternik, Još nesto o Rimskim ugovorima, "Hrvatska revija", Buenos Aires 1953., sv. 2 (fapanj), str. 250.

⁹⁹Premda Kascheovim informacijama, drugi talijanski prijedlog predviđao je da Hrvatskoj pripadne dio obale podno Velebita u širini od 80 km (B. Krizman, n. d., str. 461).

¹⁰⁰Grof Ciano (Dnevnik, str. 238) cinično opisuje tok pregovora 25. travnja: "Sastao sam se s Pavelićem. Okružuju ga čopor njegova razbojnika. Izjavljuje da će ga nasi zahtjevi dovesti dole da će biti srušen. Stavljaju protuprijedlog: Hrvatskoj imu ostati Dalmacija iz Londonskog ugovora s Trogrom, Splitom, Dubrovnikom i nekim otočicama. Njegovi su praktici nepopustljivi. Pozivaju se na statistike i dokazuju da je u Dalmaciji samo kamenje talijansko. Naprotiv, Pavelić je sklon političkom ugovoru. Čak ne isključuje mogućnost personalne unije ili monarhije s nekim savojskim princem."

¹⁰¹Status Splita i njegove okolice ostao je otvoren, jer se hrvatska delegacija uporno protivila ustupanju Splita Italiji. Međutim, nekoliko dana kasnije Pavelić je prestao inzistirati, pa su Split, njegova pregrada i Kastela pripala Italiji.

¹⁰²Medunarodni ugovori 1941., str. 49-59.

¹⁰³Pavelićev govor prenio je u cijelosti "Hrvatski narod" br. 99 od 22. svibnja 1941. (nakoder Ivan Košutić, Hrvatsko domobranstvo u drugom svjetskom ratu, Zagreb, 1992., str. 60-63.) Grof Ciano zabilježio je 21. svibnja 1941. u svoj dnevnik: "Pavelić je održao svoj prvi govor u Zagrebu. Po prvim izvucima iz novina izgleda dobar. Kazu da je silan govornik."

Zemljovid Nezavisne države Hrvatske. *Map of the Independent State of Croatia.*

postojala 1908. godine. Tu zakonsku odredbu potpisao je dr. Ante Pavelić sa svojim ministrima 7. lipnja, a 5. srpnja 1941. potvrdio ju je njemački poslanik u NDH Siegfried Kasche. Tako su Nijemci dodjelom Bosne i Hercegovine Hrvatskoj kompenzirali gubitak velikog dijela Dalmacije.

U srpnju 1941. regulirana je zapadna granica između Italije i NDH. Ona se krećala od tromeđe na Žumberačkoj gori (granica NDH - Italija - Treći Reich), rijekom Kupom preko Gorskog kotara do Bakarskog zaljeva. Do pravnog razgraničenja između NDH i Madarske nije ni došlo. Madarske su postrojbe okupirale Medimurje, koje je izgubljeno. Zapovjednik Čakovca proglašio je 10. srpnja 1941. priključenje Medimurje Madarskoj, a da o tome nije konzultirana vlast NDH. Potkraj 1941.

¹⁰⁵Pavelić se u početku protivio da putuje na potpisivanje pristupa Trojnom paktu, jer je držao da to nije njegova dužnost kao poglavara države. Zaista, u Veneciju su imali doći ministri vanjskih poslova Italije i Njemačke, te japanski poklalar u Rimu, pa je Pavelićev protivljenje bilo osnovano. U to je vrijeme

godine madarski je parlament donio Zakon o pripojenju južnih krajeva, kojim je definitivno regulirano priključenje Bačke, Baranje, Medimurja i Prekomurja Madarskoj.

Konstituiranje NDH završilo je pristupom NDH Trojnom paktu 15. lipnja 1941. u Veneciji. Na zapisnike sastavljene na četiri jezika i u četiri primjera stavlji su svoje potpisne dr. Ante Pavelić, grof Galeazzo Ciano, Joachim von Ribbentrop i japanski poklalar u Rimu Zembei Horikiri.¹⁰⁶

Tako je završila treća, posljednja epizoda stvaranja Nezavisne Države Hrvatske, koja je u ovom dijelu Europe prouzročila dotad nevidenu dramu. Posljedice tih dogadaja su poput mlinskog kamena godinama pritiskivale hrvatski narod.

(od 9. svibnja 1941) Mladen Lorković bio ministar vanjskih poslova NDH, i on je prema protokolu trebao supotpisati službeni dokument. Međutim, Pavelić je bio izložen jakom talijanskom pritisku i na kraju morao poći u Veneciju. Ova zgodba jasno pokazuje kakav je status imao poglavnik NDH.

ODLIKOVANJA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Red i kolajna krune kralja Zvonimira

Prva zakonska odredba koja govori o odlikovanjima u NDH je Zakonska odredba o zabrani držanja i nošenja svih odlikovanja ("ordena i medalja") bivše Kraljevine Srb, Hrvata i Slovenaca i bivše Kraljevine Jugoslavije i svih povlastica stečenih tim odlikovanjima.¹⁰⁷ Tri tjedna kasnije (15. svibnja 1941.) donijeta je "Zakonska odredba o kruni Zvonimirovoj", kojom je utvrđeno: "Suverenitet (vrhovništvo) Nezavisne države Hrvatske predstavlja kruna Kralja Zvonimira." Nadalje, propisan je oblik krune kralja Zvonimira, koja "ima na zlatnom obodu osam poput trolista zaokruženih zubača, od kojih se sprijeda vidi pet. Sa tog oboda polaze dvije zlatne prečke u obliku luka. Na njihovom vrhu stoji jabučica sa krizmom. Obod krune je urešen draguljima različite boje. Kruna je podstavljena iznutra grimizom".¹⁰⁸ Tri dana kasnije Pavelić je potpisao Rimskie ugovore. Međutim, prilikom potpisivanja Rimskih ugovora nije donesen i posebni dokument o dodjeli i prihvatanju krune od strane Savojske dinastije. U službenoj vijesti o sklapanju Rimskih ugovora, koju je objavio tiskar NDH, navodi se da je uspostavljena "Kraljevina Hrvatska". Pavelić je prilikom audijencije kod kralja Victora Emanuela III. "u ime Hrvatske, na temelju zaključka hrvatskog državnog vijeća i hrvatske državne vlade, ponudio krunu kralja Zvonimira vladarskoj kući Savoja. Nosilcem te krune odreden je vojvoda od Spoleta. Poslije toga hrvatski će narod prema svom predajnom (tradicionalnom) pravu donijeti potrebljnu odluku u vezi s izborom kralja".¹⁰⁹ Designacija mladog sina nečaka Victora Emanuela III. vojvode Aimona od Spoleta na hrvatsko prijestolje izvršena je protiv volje samog vojvode; hrvatsko pučanstvo nije bilo sklono nepoznatom kralju talijanskog podrijetla, a ni ustaška vlast nije bila odusevljena njegovim izborom. I Nijemci su radili protiv vojvodina dolaska u Zagreb.¹¹⁰ Pavelić je držao da će mu budući kralj samo smetati, pa se vojvoda od Spoleta opravdano bojao Zvonimirove krune. Vojvodino preseljenje u Hrvatsku stalno se odgađalo, jer se nijednoj strani nije žurilo.

Vojvoda od Spoleta, designiran kralj Hrvatske, koji je tada imao 41 godinu¹¹¹, nije bio osobito vješt u političkim pitanjima, ali se potrudio da iscrpno i racionalno prouči situaciju u NDH, u čemu su mu pomogli i njegovi povjerenici. Stoga se ne mogu prihvati često upotrebljavane podrugljive opaske o vojvodi od Spoleta kao "operetnom prinцу", degeneriranom i ograničenom aristokratu, koji se izgubio u zadanoj situaciji. Naprotiv, nesudeni hrvatski kralj Tomislav II. pokazao je da ima pameti i skrupula.¹¹² On je počeo postavljati političke uvjete za svoj dolazak u NDH, u kojoj je nesmetano djelovao represivni sustav.¹¹³ Tako je ohladio čak i združne zagovornike njegove designacije za hrvatskog kralja - Mussoliniju i Victora Emanuela III., koji su s vremenom prestali inzistirati na njegovu ustoličenju.

Nakon iskrcavanja savezničkih snaga na Siciliju, Mussolini je 25. srpnja 1943. oboren u uroti generala i dvora. Kada se talijanski kralj Viktor Emanuel III. uskoro pridružio saveznicima, propao ga je vojvoda od Spoleta.¹¹⁴ Tako se vojvoda svrstao u neprijatelje Osovine, dakle i NDH, i definitivno oprostio od

¹⁰⁶"Narodne novine" br. 10, od 24. travnja 1941. Uz tu zakonsku odredbu donijeta je i Provedbena naredba, koja je regulirala način predaje odlikovanja bivšeg režima. Vidi prilog 1. i 2. sa zakonima, zakonskim odredbama i naredbama NDH.

¹⁰⁷"Narodne novine" br. 28 od 15. svibnja 1941. Vidi prilog br. 3.

¹⁰⁸"Ustava" od 22. svibnja 1941.

¹⁰⁹U zabilješci iz kabimenta njemačkog državnog sekretara u Weizsäckeru od 15. srpnja 1941., koji je preko svojih povjerenika vodio razgovore s vojvodom od Spoleta, stoji i ovo: "Vojvoda i vojvotkinja od Spoleta nisu baš odusevljeni njihovom designacijom na hrvatski prijesto. Radije bi se zahvaliti na tome damas nego sutra. Vojvoda je svojevremeno prilhvatio hrvatsku krunu protiv volje, isključivo na izričit zahtjev u želju talijanskog kralja kao šefu savojske kuće. Poslije svečane ceremonije u Rimu, vojvoda nije puni četiri tjedna ništa čuo ni od Hrvata ni od talijanske vlade. Poslanik NDH, kad boravi u Firenzi, nije ni jednom smatrao za potrebno da se kod vojvode upiše u dvorsku knjigu. I ostale hrvatske vodeće ličnosti, koje su putovale u Italiju, nisu se htjele obazirati na svog budućeg kralja. Vojvodu su pouzdanicici, koje je bio poslao u Hrvatsku, obavijestili da je raspolaženje u Hrvatskoj za njegovu nominaciju ispod muke. Stoga je pokušao - prilikom posjeću kralju koji boravi u Pisi - da ga zahtijeza za vlastitu situaciju. Pri tom ga je kralj izrazito nemilostivo otpriavo (...). Nato je vojvoda početkom srpnja otplaćivan u Rim i tamo raspravo položaj s Mussolinijem s kojim se, uostalom, osobno uopće ne slaže. Njemu je tom prilikom uručeno poduzeti memorandum koji sadrži neke uvjete. Mussolini je pokazao razumijevanje i izjavio da ne može dulje trpjeti takvo ponašanje Hrvata i da nije sprijovo s dostojanstvom jednog člana savojske dinastije da ga se tako tretira. Mussolini je poduzeo i korake u Zagrebu koji su urođili nekini uspjehom. Nedavno je Pavelić boravio u Firenzi, stunovao kod vojvode i uveravaju ga u osobnu lojalnost. (...) Još nisu zaključeni sporazumi o preseljenju u Hrvatsku. Također ni pitanje smještaja vojvode - činit se - nije još definitivno riješeno. Dok će Pavelić stanovati u Zagrebu u malenom dvoru, kralju bi stavili na raspolaženje vilu u blizini grada." (B. Krizman, Ante Pavelić i ustaše, str. 508; Isti, Pavelić između Hitlera i Mussolinija, Zagreb, 1980, str. 106-107).

¹¹⁰Vojvoda Aimone rođen je 1900. godine; umro je 1948. godine od srčanog udara u Buenos Airesu.

¹¹¹Opširnije o vojvodi Aimone di Savoia Aosta, vojvodi od Spoleta i designiranom kralju Hrvatske Tomislavu II. vidi: Stevan K. Pavlowitch, The King Who Never Was: An Instance of Italian Involvement in Croatia 1941-3, European Studies Review, Vol. 8 (1978), str.465-487.

¹¹²U "Večernjem listu" tiskan je fejlton u 27 nastavaka (od 29. ožujka do 29. travnja 1969) pod naslovom "Imzlašeni kralj Tomislav II.", koji je potpisao publicist Ivo Mihovićević, poznat pod nadimkom "Spectator". Spectator tendenciozno podejnjuje vojvodu od Spoleta, misleci kako time još više kompromitira ustaški režim u NDH. Međutim, vojvoda od Spoleta bio je potpuno neocekvano designiran za hrvatskog kralja, pa mu se ne može predbaciti nespremnost za kraljevsko držanje. O njegovim umnim sposobnostima ne može se govoriti negativno, a da se pritom ne izmese nikakav argument.

¹¹³Aimoneova žena vojvotkinja Irena bila je četvrtka kći grčkoga kralja Konstantina i sestra jugoslavenske princeze Olge, žene kneza Pavla Karadordevića. Sto je također utjecalo na stavove vojvode i vojvotkinje od Spoleta glede situacije u NDH.

¹¹⁴Postiće smrti svog starjeg brata 1942. g. Aimone je preuzeo njegov naslov: vojvoda od Aoste, ali čemo radi lakšeg razumijevanja i dalje navoditi raniji naslov: vojvoda od Spoleta.

hrvatskog prijestolja. Pa ipak, vojvoda od Spoleta bio je formalno designiran hrvatski kralj sve do 10. rujna 1943., kada je Pavelić potpisao državnopravnu izjavu o raskidanju Rimskih ugovora i izjavu o ništavnosti označenja talijanskog princa za kralja Hrvatske.¹¹⁴

Zakonska odredba o osnutku Reda krune kralja Zvonimira donijeta je 17. svibnja 1941. godine, zajedno sa Zakonskom odredbom o Kolajni za zasluge (vidi prilog 4 i 5). Prema toj zakonskoj odredbi predviđeno je da se Red krune kralja Zvonimira dijeli u pet stupnjeva:

1. Danica reda krune kralja Zvonimira,
2. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja,
3. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja,
4. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja i
5. Red krune kralja Zvonimira IV. stupnja.

Svi stupnjevi Reda krune kralja Zvonimira su opisani, a i način njihova nošenja. Nositelji "Danice", I., II. i III. stupnja stekli su pravo na naslov "vitez". Poglavljenik NDH određen je za poglavara Reda. Redovi su se trebali dodjeljivati zajedno s poveljom. Nositelji Reda bili su oslobođeni plaćanja pristojbi. Sankcionirano je nedopušteno nošenje Reda, i to zatvorom do mjesec dana ili globom od 5.000 dinara.

Nema sumnje da je zakonska odredba o osnutku Reda krune kralja Zvonimira sastavljena u najvećoj žurbi. Zakonske odredbe o osnutku odlikovanja obično se proglašavaju nakon izrade prototipa i definitivnog usvajanja njegova oblika. Ovdje je taj redoslijed izostao, pa je oblik odlikovanja opisan prema skici nepoznatog autora. Kasnije su, zacijelo, uočeni nedostaci idejnog rješenja, odnosno izradena je nova, prihvatljivija skica, koja je konačno usvojena. Prvo rješenje je odbačeno, a kako je ono izgledalo možemo zaključiti samo prema opisu u zakonskoj odredbi (vidi prilog 4, § 2.). Tom opisu, na žalost, nisu pridodane i slike ordena u naravnoj veličini, pa predodžba o njihovu izgledu nije potpuna.

Zakonskom odredbom od 27. prosinca 1941. osnovani su "Red krune kralja Zvonimira" i "Kolajna krune kralja Zvonimira", kao "vidljivi znaci odlikovanja za zasluge u miru ili u ratu, stećene za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku" (vidi prilog 6). Njezinim stupanjem na snagu prestale su vrijediti prethodne zakonske odredbe: odredba o osnutku Reda krune kralja Zvonimira i odredba o Kolajni za zasluge, obje od 17. svibnja 1941. Dok je ranije zakonsku odredbu potpisao samo poglavnik dr. Ante Pavelić, novu odredbu supotpisao je (uz poglavnika) i ministar pravosuda i bogoslovlja dr. Mirko Puk. Zadržane su neke opće odredbe iz ranijeg zakonskog teksta, primjerice da je poglavnik Nezavisne Države Hrvatske poglavnik. Također je zadržana formulacija da poglavnik odlikuje domaće i strane osobe za zasluge, stećene u miru ili u ratu za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku. Nositoci Velereda i Reda I. stupnja sa zvjezdama imali su pravo na naslov "vitez". Red odnosno Kolajna dodjeljivala se s poveljom. Također je određeno da se neovoštalo nošenje Reda odnosno Kolajne kažnjava zatvorom do mjeseca dana ili globom do 50.000 kuna. Red krune kralja Zvonimira rangiran je na drugo mjesto liste hrvatskih odlikovanja, a Kolajna kruna kralja Zvonimira iza zadnjeg stupnja ovoga reda. Zakonskom odredbom od 27. prosinca 1941. opisani su Red i Kolajna krune kralja

Zvonimira, a propisan je i način njihovog nošenja. Međutim, i taj se opis razlikuje od kasnijeg, poznatog izgleda, i to u tri detalja.

Zakonskom odredbom o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku Reda i Kolajne krune kralja Zvonimira, koja je donijeta 16. studenoga 1942., konačno je utvrđen oblik Reda krune kralja Zvonimira (vidi prilog 11). Paragafom 2. propisano je da na naličju ordenskog znaka umjesto datuma proglašenja NDH (10. IV. 1941) dolazi godina proglašenja NDH (1941). Do sada nije pronađen ni jedan primjerak Reda krune kralja Zvonimira s datumom: 10. IV. 1941. na naličju, što znači da nisu niti izrađeni. Okružnica br. 44/1942.¹¹⁵ spominje: "Budući da kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost i kolajne krune kralja Zvonimira nisu mogle do sada biti izrađene iz tehničkih razloga, to će biti naknadno predane odlikovanim osobama, zajedno s poveljama."¹¹⁶ Nadalje, § 4. je određeno da se za zasluge u ratu na orden pričvršćuju dva prekrižena mača. U tom se slučaju odlikovanje nosilo na ratnoj vrpce crvene boje s bijelim rubom na obje strane. Prema ranijoj zakonskoj odredbi mačevi bi se pričvršćivali samo na red II. stupnja, jer se taj trebao nositi bez vrpce. Za ostale stupnjeve ranije nisu bili predviđeni mačevi, nego samo ratna vrpca (vidi prilog 6, § 7.). Sada se, dakle, svi redovi krune kralja Zvonimira mogu dodjeljivati i s mačevima. Također je određeno da je za zasluge u neprijateljskoj vatri trolist Reda uokviren grančicama hrastova lišća tamnozelene boje, a kod Kolajne su ove grančice od žute kovine, te pričvršćene na vrpce. Ranije nije bilo propisano da grančice hrastova lišća kod Kolajne moraju biti od žute kovine.

Stupnjevi Reda i Kolajne krune kralja Zvonimira su:

- a) velered s Danicom, b) red I. stupnja sa zvjezdom, c) red I. stupnja (bez zvjezde), d) red II. stupnja, e) red III. stupnja, f) srebrna kolajna, g) brončana kolajna, h) željezna kolajna.

Red ima oblik trolisnog križa,¹¹⁷ koji je izrađen od pozlaćene legure i ispunjen bijelim emajlom. Gornji, lijevi i desni krak križa su rasčipleni i širi od donjeg kraka križa. U bijelo emajlirane krakove križa inkrustiran je pozlaćeni troplet ukras. U sredini križa je bijelo emajlirani medaljon, u kojem je reljefno izrađena pozlaćena kruna kralja Zvonimira. U sredini naličja je geslo: BOG I HRVATI, iznad njega Zvonimirova krunidbena godina: 1076, a ispod godina proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. Velered se nosio na lenti prebačenoj s desnog ramena na lijevi bok. Red I. stupnja nosio se na lentici ispod vrata, a Red III. stupnja na trokutastoj vrpci, na lijevoj strani grudi. Na lijevoj strani grudi, povrh lente velereda, nosila se Danica, osmerokraka srebrna zvjezda. Krakovi Danice su lakovani bijelom mat bojom. U sredini Danice nalazi se trolist veličine Reda III. stupnja. Red I. stupnja nosio se sa zvjezdom i bez nje. Zvjezda I. stupnja je osmerokraka, srebrna, poput Danice, ali manja od nje. Zvjezda I. stupnja također se nosila na lijevoj strani grudi. Red II. stupnja nosio se bez vrpce, pričvršćen iglon ili kopćom. Stoga kod II. stupnja između vrhova rasčiplenog gornjeg kraka nema vodoravne prečke koja služi za nošenje dugoljaste plosnate karice za vrpce. Ta je plosnata karika različitih dimenzija kod velereda, I. stupnja i III. stupnja, u skladu sa širinom vrpce na kojoj se red nosio.

Kolajna krune kralja Zvonimira prikazuje poprsje kralja Zvonimira u lijevom profilu. Zvonimir je okrunjen, nosi dugu kosu, bradu i brkove. U lijevoj ruci drži žezlo, a desnom rukom hvala bačlak mača. U gornjoj polovici medalje, lijevo i desno od Zvonimirove glave, jest natpis: DMITAR ZVONIMIR. U sredini lijevo je krunidbena godina: 1076. U sredini naličja je hrvatski grb okružen geslom: BOG I HRVATI. Sve zajedno uokviruje vijenac od dviju lоворovih grančica, koje vrhovima dodiruju ustaški grb (slovo U s gorućom bombom). Pri dnu grančica je datum proglašenja Nezavisne Države Hrvatske: 10. IV. / 1941. Uz rub medalje je kružni natpis: ZA ZASLUGE. Ušica medalje ima oblik stiliziranog ljljana. Na nju je pričvršćena kruna kralja Zvonimira. Vrpca je trokutasta, bijele boje, s dvije crvene pruge uz rub (za zasluge u miru), ili crvene boje, s dvije bijele pruge uz rub (za zasluge u ratu). Za zasluge u neprijateljskoj vatri pričvršćivale su se na vrpcu dvije pozlaćene hrastove grančice spojene u poluvijenac.

Autor Reda krune kralja Zvonimira je poglavnik "svečanostnik", zrakoplovni pukovnik Jakov pl. Machiedo. Autor Kolajne krune kralja Zvonimira je naš proslavljeni kipar i medaljer Ivo Kerdić. Oba odlikovanja su izrađena kod "Braće Knaus", Zagreb, Ilica 15.

Okružnicom od 10. listopada 1943. uvedeno je nošenje malih oznaka za hrvatska odlikovanja (vidi prilog 20). Za red i kolajnu kralja Zvonimira propisane su dvije vrste malih oznaka. Male oznake prvog tipa imaju dimenzije: 15 x 40 mm, a drugog tipa: 19 x 15 mm.¹¹⁸ Obje oznake su ustvari komadići vrpce složene u četverokut, s pričvršćenim miniaturnim znakom reda ili kolajne, odnosno njihovih stupnjeva. Za red krune kralja Zvonimira II. stupnja nije predviđena mala oznaka, jer se on morao nositi samo u izvornom obliku. Male oznake za red i kolajnu krune kralja Zvonimira nosile su se na lijevoj strani grudi iznad džepa kaputa. Pored spomenutih tipova, propisanih okružnicom od 10. listopada 1943., postoji i treći tip malih oznaka, koji se često upotrebljava. On ima oblik sitne rozete na koju je pričvršćen umanjeni znak reda ili kolajne, onakav kakav je bio u upotrebi kod propisanih malih oznaka. Treći tip malih oznaka nosio se o lijevom ovratniku kaputa. Premda nije bilo propisano, umjesto Veleredova krune kralja Zvonimira s Danicom (s mačevima ili hrastovim grančicama) nosio se Red krune kralja Zvonimira III. stupnja, na čiju se trokutnu vrpcu pričvršćivala ista onakva minijaturna oznaka, kakva se nalazila na vrpcema malih oznaka veleredova. Takav način nošenja "malih dekoracija" bio je službeno uveden u Austro-Ugarskoj monarhiji 1908. godine.

Zakonskom odredbom o nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira od 26. siječnja 1945. određeno je da "Brončana kolajna reda krune kralja Zvonimira, koja je podijeljena za osobite zasluge, stećene nepokolebitivim i vjernim držanjem prema Poglavljeniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, nosi se na vrpci za zasluge u ratu, a u sredini vrpce pričvršćen je državni grb s tropletom viticom dugačak 13 mm, širok 7 mm, izrađen od kovine, u bojam." (vidi prilog 36 i 37).

Zakonskom odredbom o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku Reda i Kolajne krune kralja Zvonimira uveden je izmedu ostalog i novi stupanj - Zlatni velered krune kralja Zvonimira. Zlatnom veleredu pripadala je zlatna Danica. Pritom su zadržani svi ranije osnovani stupnjevi, a Zlatni velered postao je najvišim stupnjem (vidi prilog 40 i 44). Zakonskom tekstu nisu priložene fotografije Zlatnog velereda. Iz njegova se opisa razabire da je bio jednake veličine kao i Velered, ali se od njega trebao razlikovati prema materijalu od kojeg je izrađen. Koji je to materijal nije izričito propisano, ali se zacijelo računalo s pozlaćenim srebrom. Opis ordena nalazi se u zakonskom tekstu (vidi prilog 40, § 5 i prilog 44, § 4), pa ga nećemo ponavljati. Zlatni velered namijenjen je po najprije poglavarima država, ali i ostalim domaćim ili stranim državljanima, "koji su u miru ili u ratu stekli osobite zasluge za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku". Broj odliko-

Tabela 1. Pregled dodijeljenih Redova krune kralja Zvonimira, prema "Narodnim novinama".

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom i hrast. grančicama	-	-	-	-	-	-
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom i mačevima	-	-	3	-	-	3
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom	-	-	-	10	6	16
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zvjezdom i hrast. grančicama	-	-	-	-	-	-
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zvjezdom i mačevima	-	-	3	4	1	8
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zvjezdom	-	-	-	2	10	12
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa hrast. grančicama	-	-	-	-	1	1
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa mačevima	-	-	1	7	17	25
Red krune kralja Zvonimira I. st.	-	-	-	-	11	11
Red krune kralja Zvonimira II. st. sa hrast. grančicama	-	-	1	1	5	7
Red krune kralja Zvonimira II. st. sa mačevima	-	-	2	15	72	89
Red krune kralja Zvonimira II. st.	-	-	8	12	20	
Red krune kralja Zvonimira III. st. sa hrast. grančicama	-	-	5	7	16	28
Red krune kralja Zvonimira III. st. sa mačevima	-	3	17	99	125	244
Red krune kralja Zvonimira III. st.	-	-	6	10	3	19

¹¹⁴Hrvoje Matković, Povijest Nezavisne Države Hrvatske, Zagreb 1994., str. 191.

¹¹⁵"Vjestnik Ministarstva hrvatskog domobranstva" br. 20, od 8. 5. 1942., str. 319.

¹¹⁶Ranije sam držao da do izrade Reda krune kralja Zvonimira nije došlo prije 16. studenog 1942. (B. Prister, Odlikovanja, str. 73.). Međutim, ipak je moguce da su ordeni izrađeni i ranije (ali poslije 8. svibnja 1942.), samo je njihov izgled bio u neskladu sa zakonskim tekstrom od 27. prosinca 1941. Zbog toga je 16. studenog 1942. donijeta nova zakonska odredba, kojom je ta pogreška uklonjena.

¹¹⁷U zakonskoj odredbi naziva se "hrvatskim trolistom", a u stranoj literaturi (V. Měříčka, Book of Orders & Decorations, 1975., str. 215.) "hrvatskim krizmom".

¹¹⁸Podjela na "prvi" i "drugi" tip nema nikakvo kronološko značenje, jer se oba tipa pojavljuju istodobno.

Tabela II. Pregled dodijeljenih Redova krune kralja Zvonimira, prema "Vjestniku Ministarstva oružanih snaga NDH".

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom i hrast. grančicama	-	-	-	-	-	-
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom i mačevima	-	1	1	1	1	4
Velered krune kralja Zvonimira s Danicom	-	-	-	-	-	-
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zvjezdom i hrast. grančicama	-	-	-	1	6	7
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zvjezdom i mačevima	1	-	-	2	2	-
Red krune kralja Zvonimira I. st. sa zviježdom	-	-	-	-	-	-
Red krune kralja Zvonimira I. st. s hrast. grančicama	-	-	10	8	2	20
Red krune kralja Zvonimira I. st. s mačevima	-	-	3	17	5	25
Red krune kralja Zvonimira I. st.	-	-	-	-	1	1
Red krune kralja Zvonimira II. st. s hrast. grančicama	-	-	17	41	14	72
Red krune kralja Zvonimira II. st. s mačevima	-	10	23	42	20	95
Red krune kralja Zvonimira II. st.	-	1	3	1	1	6
Red krune kralja Zvonimira III. st. s hrast. grančicama	-	21	61	121	32	235
Red krune kralja Zvonimira III. st. s mačevima	-	23	66	243	51	383
Red krune kralja Zvonimira III. st.	-	6	32	3	2	43

Tabela III. Pregled dodijeljenih Kolajni krune kralja Zvonimira, prema "Narodnim novinama".

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Srebrna Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	1	25	18	20	64
Srebrna Zvonimirova kolajna s mačevima	-	-	-	-	-	-
Srebrna Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	1	25	30	50	106
Srebrna Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	-	-	5	31	36
Brončana Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	-	36	64	61	161
Brončana Zvonimirova kolajna s mačevima	-	-	-	-	-	-
Brončana Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	-	46	68	63	177
Brončana Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	-	2	11	162	175
Željezna Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	-	40	31	-	71
Željezna Zvonimirova kolajna s mačevima	-	-	-	-	-	-
Željezna Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	-	69	50	31	150
Željezna Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	-	1	-	291	292

Tabela IV. Pregled dodijeljenih Kolajni krune kralja Zvonimira, prema "Vjestniku Ministarstva oružanih snaga NDH"

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Srebrna Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	99	111	132	109	451
Srebrna Zvonimirova kolajna s mačevima	-	11	-	-	-	11
Srebrna Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	191	85	173	134	583
Srebrna Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	2	-	5	9	16
Brončana Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	175	270	580	564	1589
Brončana Zvonimirova kolajna s mačevima	-	18	-	-	-	18
Brončana Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu s državnim grbom	-	-	-	-	518 ¹⁹	518
Brončana Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	355	312	555	699	1921
Brončana Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	5	90	5	11	111
Željezna Zvonimirova kolajna s hrast. grančicama	-	169	312	705	582	1768
Željezna Zvonimirova kolajna s mačevima	-	5	-	-	-	5
Željezna Zvonimirova kolajna na ratnoj vrpcu	-	337	324	676	540	1877
Željezna Zvonimirova kolajna na bijeloj vrpcu	-	3	5	1	4	13

vanih ograničen je na 15 osoba. Nositelji zlatnog velereda, velereda i reda I. stupnja sa zvjezdom i hrastovim grančicama stjecali su pravo na naslov "vitez". Međutim, Zlatni velered krune kralja Zvonimira (sa zlatnom Danicom) nije nikad dodijeljen, a prema svemu sudeći niti izrađen.

Literatura

Zakonska odredba o kruni Zvonimirovoj, "Narodne novine" br. 28 od 15. svibnja 1941; Zakonska odredba o osnutku reda krune kralja Zvonimira "Narodne novine" br. 30 od 17. svibnja 1941; Zakonska odredba o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, "Narodne novine" br. 213 od 30. prosinca 1941; Zakonska odredba o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira "Narodne novine" br. 261 od 17. studenog 1942; Okružnica: Redoslijed hrvatskih odlikovanja, "Narodne novine" br. 98 od 30. travnja 1943; Zakonska odredba o promjeni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira "Narodne novine" br. 170 od 29. srpnja 1943; Okružnica: Male oznake za hrvatska odlikovanja, "Narodne novine" br. 235 od 14. listopada 1943; Zakonska odredba o nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, "Narodne novine" br. 22 od 27. siječnja 1945; Propisnik za brončanu kolajnu krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpcu sa državnim grbom.... "Narodne novine" br. 24 od 30. siječnja 1945; Zakonska odredba o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, "Narodne novine" br. 79 od 10. travnja 1945; Zakonska odredba o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, "Narodne novine" br. 79 od 10. travnja 1945; Okružnica: Redoslijed hrvatskih odlikovanja, "Narodne novine" br. 92 od 25. travnja 1945; Jeronim Malinar, Hrvatska odlikovanja, "Danica", koledar i godišnjak hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, Zagreb 1943, str. 54-55; Die Ordensauszeichnungen des Unabhängigen Staates Kroatien, Zagreb, 1943(?), str. 2-3; Boris Pristrić, Odlikovanja, Katalog muzejskih zbirki XXI Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb 1984., str. 72-80; Veljko Matinac, Red krune kralja Zvonimira, "Numizmatičke vijesti", god. 34/1992, Zagreb, str. 102-127.

3-4. Velered krune kralja Zvonimira s Danicom. / The Grand Cross of the Order of the Crown of King Zvonimir with Star:

3. Velered krune kralja Zvonimira (1942-1945)

Ordenski znak je izrađen od pozlaćene bronce. Lenta bijele boje, s dvije crvene pruge uz rub, složena je na dnu u vezenku, a na vrhu, na mjestu gdje pada na rame, sužena je šivanjem. Dimenzije: križ: 60 x 59 mm, karika za provlačenje mašne: 47 x 7 mm; lenta šir. 101 mm, šir. crvenih pruga uz rub 15 mm. Inv. br. 2014.

4. Danica krune kralja Zvonimira (1942-1945)

Krakovи zvijezde su izrađeni od tiještenog srebrnog lima. Na reversu je oznaka proizvođača: BK ("Braća Knaus", Zagreb) i mala punca za srebro Nezavisne Države Hrvatske, čistoće 800/1000 (guska s podignutim krlima i savijenim vratom, ispod kojeg je oznaka: III¹³⁰). Danica se pričvršćivala na grudi s pomoću igle, koja je fiksirana na zvijezdu s jedne strane šarmironom, a s druge strane poloutvorenom kukicom. Dimenzije: zvijezda: 95 x 96 mm, aplicirani križ: 41 x 41 mm. Inv. br. 2015.

5. Mala oznaka Velereda krune kralja Zvonimira s Danicom, 2. oblik (1943-1945)

Sastoje se od minijaturne metalne i emajlirane Danice, pričvršćene na usku vrpceu. Vrpceu je složena četverokutno i napeta na metalnu ispučenu pločicu. Dimenzije: minijaturna Danica je promjera 13 mm, a pločica s vrpcom: 17,5 x 16,5 mm. Inv. br. 2016.

6. Ordenski znak Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom (1942-1945)

Ordenski znak je manji od velereda i nosio se na lenti. Dimenzije: križ 52 x 51 mm; karika za vrpceu: 26 x 6 mm; lentica širine 41 mm, šir. crvenih pruga uz rub: 9 mm. Inv. br. 2017.

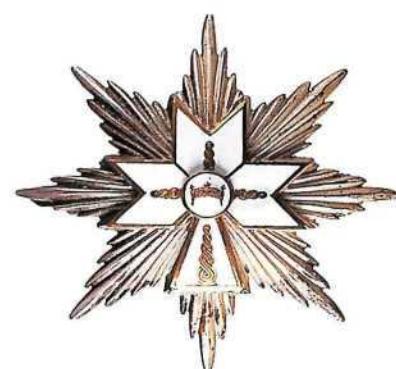
7. Zvijezda Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja (1942)

Zvijezda ima isti oblik kao Danica, ali je manja od nje.

Krakovи su od tiještenog srebrnog lima, s oznakama proizvođača ("BK") i malim puncama za srebro Kraljevine Jugoslavije (I), čistoće 900/1000 (prijetao u petrokovnom polju) na reversu i na igli. Na iglu je još utisnuta i situšna oznaka: NDH. Svi ovi elementi govore u prilog pretpostavci da se radi o primjerku iz prve serije, puštenu u optjecaj prije službenog uvodenja punci NDH (29. prosinca 1942). Dimenzije: zvijezda: 69 x 68 mm; križ: 35,5 x 35 mm. Inv. br. 2018.

6-7. Red krone kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 1st Class with Star.

6-7. Red krone kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 1st Class with Star.

¹³⁰Odg broja 156-orice ranije odlikovanih Brončanom Zvonimirovom kolajnom na ratnoj vrpci dobio je pravo da na ratnu vrpcu svoje kolajne pričvrsti državni grb.

¹³¹Naredbom narodnog gospodarstva - Glavnog ravnateljstva za obrt, velobrt i trgovinu od 11. prosinca 1942. broj 128.291 o oblicima državnih žigova čistoće za zigovanje predmeta od zlata, srebra i platine, propisani su oblici državnih žigova za kontrolu čistote plemenitih metala. Naredba popraćena slikama žigova objavljena je u "Narodnim novinama" br. 293 od 29. prosinca 1942.

8. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom, 1. oblik (1943-1945)

Sastoje se od minijaturne metalne i emajlirane zvijezde, pričvršćene na vrpceu. U bijelo emajliranom medaljonu zvjezdice je pozlaćena kruna kralja Zvonimira. Vrpceu je složena četverokutno pomoću dva "drukera". Dimenzije: zvjezdica je promjera 13 mm, a vrpce: 15 x 40 mm. Inv. br. 2019.

9. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom, 2. oblik (1943-1945)

Sastoje se od minijaturne metalne i emajlirane zvijezde, pričvršćene na usku vrpceu. U bijelo emajliranom medaljonu zvjezdice je pozlaćena kruna kralja Zvonimira. Vrpceu je složena četverokutno i napeta na metalnu ispučenu pločicu. Dimenzije: zvjezdica je promjera 13 mm, a pločica s vrpcom: 18 x 17 mm. Inv. br. 2020.

10. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja (1942-1945)

Dimenzije: 51 x 50 mm, karika za vrpceu 25 x 5 mm; lentica šir. 41 mm, šir. crvenih pruga uz rub: 6 mm. Inv. br. 2022.

11. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja, 1. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira na posrebrenoj pločici pričvršćena je na četverokutno prešavljenu vrpce s "drukericom". Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm, pločica: 9 x 15 mm; vrpce: 13 x 40 mm. Inv. br. 2023.

12. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja, 2. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira na posrebrenoj pločici pričvršćena je na usku vrpceu, napetu na ispučenu pločicu. Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm, pločica: 8,5 x 15 mm; vrpce: 18 x 17 mm. Inv. br. 2024.

13. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja (1942-1945)

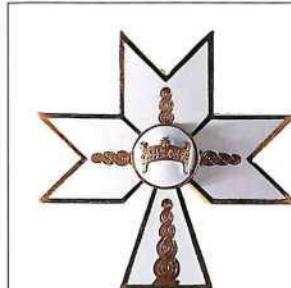
Križ je potpuno ravan. II.stupanj nosio se bez vrpce. Na reversu su dvije plosnate kukice za prikapanje odlikovanja. Dimenzije: 52 x 51 mm. Inv. br. 2026.

14. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja, varijanta (1942-1945)

Vodoravni krakovi križa su ispučeni, a okomiti krakovi su ravnii. Na reversu je igla za prikapanje odlikovanja. Dimenzije: 51 x 50 mm. Inv. br. 2027.

15. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira II. (?) stupnja, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturni križ Reda krune kralja Zvonimira s pozlaćenom krunom kralja Zvonimira, pričvršćen je na usku vrpceu napetu na ispučenu metalnu pločicu. Prema Okružnicu od 10. listopada 1943. o malim oznakama za hrvatska

14. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 2nd Class.

14. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja, revers. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 2nd Class, reverse.

17. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira III. stupnja, 1. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira pričvršćena je na vrpceu složenu u četverokut s pomoću dva "drukera". Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm; vrpce: 13 x 40 mm. Inv. br. 2025.

16. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja, revers. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 3rd Class.

18. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira III. stupnja, 2. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira pričvršćena je na usku vrpceu, napetu na ispučenu pločicu. Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm; pločica: 18 x 17 mm. Inv. br. 2030.

19. Mala dekoracija Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom (1942-1945)

Mala dekoracija je zapravo Red krune kralja Zvonimira III. stupnja, na čiju je trokutastu vrpco uplicevana minijaturna metalna oznaka višeg stupnja: zvjezda s medaljonom, u kojem je kruna kralja Zvonimira. Dimenzije: minijaturna aplikacija na vrpcei: 18 x 18 mm. Inv. br. 2031.

20. Velered krune kralja Zvonimira s mačevima (1942-1945)

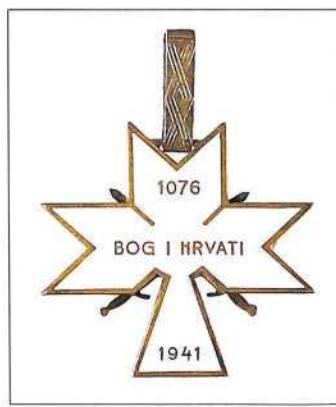
Kao gore opisani Velered, samo s ukriženim pozlaćenim mačevima, čiji vrhovi i balčaci izlaze iz središnjeg medaljona. Lenta je crvene boje, s dvije bijele pruge uz rub, složena je u mašnu. Širina lente je posudva jednaka. Dimenzije: križ: 60 x 59, dužina mačeva: 42 mm; širina lente: 100 mm, širina bijelih pruga 15 mm. Inv. br. 2032.

21. Danica krune kralja Zvonimira s mačevima (1942-1945)

Krakovи su od tiještenog srebrnog lima, ali na reversu nema oznake proizvođača, niti punce za čistotu srebra. Mačevi su položeni kao kod velereda; njihovi vrhovi i balčaci izlaze iz medaljona apliciranog križa. Dimenzije: zvijezda: 95 x 95 mm; križ: 41 x 40 mm; dužina mačeva: 32 mm. Inv. br. 2033.

20-21. Velered krunе kralja Zvonimira s mačevima i Danicom. / The Grand Cross of the Order of the Crown of King Zvonimir with Crossed Swords and Star.

23. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima, revers. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 1st Class with Crossed Swords, revers.

22. Mala oznaka Velereda krunе kralja Zvonimira s mačevima, 2. oblik (1943-1945)

Sastoји се од минијатурне металне и емайлirане Данице с маčевима, приčvršćene на уску ратну врпу. Врпа је слоžena четверокутно и напета на металну испупчenu пločicu. Димензије: минијатура Данице је промјера 13 mm, маčevi дужине 16,5 mm, а пločica s врпcom: 17,5 x 16,5 mm. Inv. br. 2226.

23. Ordenski znak Reda krunе kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1942-1945)

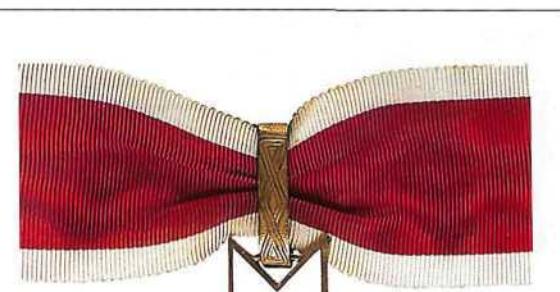
Dimenziјe: криž: 52 x 51 mm, дужина маčева: 37 mm; шир. ленте 40 mm, ширина bijelih pruga uz rub: 6 mm. Inv. br. 2034.

24. Zvijezda Reda krunе kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1942-1945)

Krakov zvijezde su od tiještenog srebrnog listema. Na reversu nema oznaka proizvođača, niti punci za čistocu srebra. Dimenziјe: zvijezda: 66 x 68 mm; криž: 36 x 36 mm. Inv. br. 2035.

25. Mala oznaka Reda krunе kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i mačevima, 1. oblik (1943-1945)

Sastoји се од минијатурне металне и емайлirане zvijezde s mačevima, pričvršćene na ratnu vrpcu. U bijelo emajliranom medaljonu zvjezdice je pozlaćena kruna kralja Zvonimira. Vrpa је složena четверокутно помоћу dva "drukera". Димензије: промјер zvjezdice: 13 mm, mačevi дужине 17 mm, а врпа: 15 x 40 mm. Inv. br. 2036.

23-24. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima i zvijezdom. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 1st Class with Crossed Swords and Star.

26. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i mačevima, 2. oblik (1943-1945)

Sastoji se od minijaturne metalne i emajlirane zvijezde s mačevima, pričvršćene na usku ratnu vrpce. U bijelo emajliranom medaljonu zvjezdice je pozlaćena kruna kralja Zvonimira. Vrpca je složena četverokutno i napeta na metalnu ispušćenu pločicu. Dimenzije: promjer zvjezdice: 13 mm, mačevi dužine: 17 mm, a pločica s vrpeom: 18 x 17 mm. Inv. br. 2037.

27. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i mačevima, 3. oblik (1943?-1945)

Sastoji se od minijaturne metalne i emajlirane zvijezde s mačevima (kao gore), pričvršćene na malu rozetu s posrebrenom nogom, koja se provlačila kroz zapučak gumba vojničke odore. Dimenzije: visina male oznake: 15 mm; promjer rozete: 16 mm. Inv. br. 2038.

28. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima (1942-1945)

Dimenzije: križ: 51 x 50 mm. Inv. br. 2039.

29. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima, 2. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira s mačevima na posrebrenoj pločici pričvršćena je na usku vrpcu, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm, dužina mačeva: 13,5 mm pločica: 8,5 x 15 mm; vrpca: 18 x 17 mm. Inv. br. 2041.

32. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima (1942-1945)

Kao Velered, samo s poluvijencem zeleno emajliranim hrastovim grančicama, položenim oko

30. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima, revers. /The Order of the Crown of King Zvonimir, 2nd Class with Crossed Swords, reverse.

31. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima, /The Order of the Crown of King Zvonimir, 2nd Class with Crossed Swords.

30. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima (1942-1945)

Križ je potpuno ravan. Na reversu su plosnate kuke za prikapanje. Na donju kukiću je utisnuta oznaka proizvođača: BRAĆA KNAUS/ZAGREB. Dimenzije: križ: 51 x 51 mm; dužina mačeva: 37 mm. Inv. br. 2043.

31. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima, varijanta (1942-1945)

Vodoravni krakovi križa su ispušćeni, dok su okomiti krakovi ravni. Na reversu je igla za prikapanje odlikovanja. Dimenzije: 51,5 x 50,5 mm. Inv. br. 2042.

32. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima (1942-1945)

Dimenzije: križ: 42 x 41 mm; dužina mačeva: 32 mm; širina vrpce: 40 mm, širina bijelih pruga uz rub: 6 mm. Odlikovanje se nalazi u kutiji. Inv. br. 2044.

33. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima, 1. oblik (1943-1945)

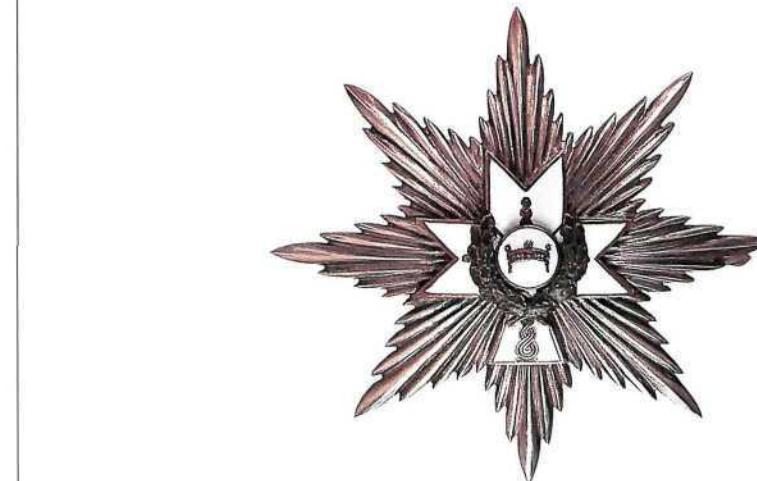
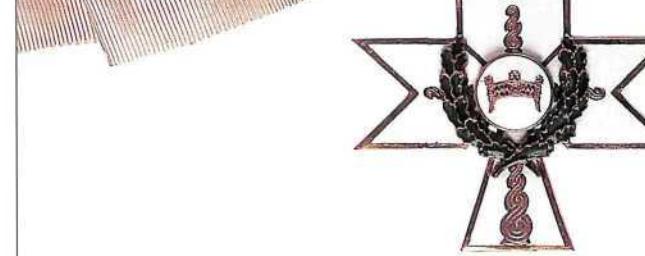
Pozlaćena kruna kralja Zvonimira s mačevima pričvršćena je na ratnu vrpco složenu u četverokut s pomoću dva "drukera". Dimenzije: kruna: 6 x 9 mm, mačevi dužine 14 mm; vrpca 13 x 40 mm. Inv. br. 2045.

34. Mala dekoracija Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i mačevima (1942-1945)

Na vrpcu Reda krune kralja Zvonimira III. stupnja aplicirana je minijaturna metalna oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i mačevima. Dimenzije minijaturne aplikacije na vrpci: 18 x 18 mm, dužina njezinih mačeva 16,5 mm. Inv. br. 2047.

35. Velered krune kralja Zvonimira s hrastovim grančicama (1942-1945)

Kao Velered, samo s poluvijencem zeleno emajliranim hrastovim grančicama, položenim oko

35-36. Velered krune kralja Zvonimira s hrastovim grančicama i Danicom. /The Grand Cross of the Order of the Crown of King Zvonimir with Oak Wreath and Star.

39. Ordenski znak Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama (1942-1945)

Dimenzije: križ: 51,5 x 51 mm; hrastove grančice: 27 x 27 mm; lentica šir. 40 mm, šir. bijelih pruga uz rub: 6 mm. Inv. br. 2061.

40. Zvijezda Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama (1942)

Krakovi su od tiještenog srebrnog lima, s oznakama proizvođača: ("BK") i malim puncama za srebro Kraljevine Jugoslavije, čistoće 900/1000 (pijetao u petrokovutom polju) na reversu i na igli. Na igli je otisnuta i sjećna oznaka: NDH. Dimenzije: zvijezda: 69 x 68 mm, križ: 35 x 35 mm, hrastove grančice: 18 x 18 mm. Inv. br. 2062.

41. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i hrastovim grančicama, 2. oblik (1943-1945)

Sastoje se od minijaturne metalne i emajlirane zvijezde s hrastovim grančicama, pričvršćene na usku vrpce. U bijelo emajliranom medaljonu zvjezdice je pozlaćena kruna kralja Zvonimira. Vrpca je složena četverokutno i napeta na metalnu ispušćenu pločicu. Dimenzije: zvjezdica s hrastovim grančicama: 16 x 15 mm; pločica s vrpcom: 18 x 17 mm. Inv. br. 2064.

42. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama (1942-1945)

Dimenzije: križ: 52 x 51,5 mm, hrastove grančice: 27 x 28 mm; lentica šir. 41 mm. Inv. br. 2065.

43. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama, 2. oblik (1943-1945)

Pozlaćena kruna kralja Zvonimira s hrastovim grančicama na posrebrenoj pločici pričvršćena je na usku vrpce, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: kruna s hrastovim grančicama: 10 x 11 mm, pločica: 9 x 15 mm; vrpca: 18 x 16 mm. Inv. br. 2067.

44. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s hrastovim grančicama (1942-1945)

Križ je potpuno ravan. Na reversu su plosnate kukice za prikupljanje. Na donju kukicu je utisnuta oznaka proizvođača: BRAĆA KNAUS/ZAGREB. Dimenzije: križ: 52 x 51 mm; hrastove grančice: 26,5 x 27 mm. Inv. br. 2068.

39-40. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama i zvijezdom. /The Order of the Crown of King Zvonimir, 1st Class with Oak Wreath and Star.

44. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s hrastovim grančicama. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 2nd Class with Oak Wreath.

45. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s hrastovim grančicama, varijanta (1942-1945)

Vodoravni krakovi križa su ispušćeni, dok su okomiti krakovi ravni. Na reversu je igla za prikupljanje odlikovanja. Dimenzije: 52 x 50,5 mm. Inv. br. 2069.

46. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama (1942-1945)

Dimenzije: križ: 41 x 41 mm, hrastove grančice: 22 x 22 mm; vrpca šir. 40 mm, šir. bijelih pruga: 6 mm. Inv. br. 2070.

46. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama. / The Order of the Crown of King Zvonimir, 3rd Class with Oak Wreath.

49. Srebrna kolajna krune kralja Zvonimira na bijeloj vrpci. / Silver Medal of the Crown of King Zvonimir on a white ribbon.

51. Srebrna kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci. / Silver Medal of the Crown of King Zvonimir on a war ribbon.

49. Srebrna kolajna krune kralja Zvonimira, revers (bez vrpce). / Silver Medal of the Crown of King Zvonimir; reverse (without ribbon).

47. Mala oznaka Reda krune kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturna pozlaćena kruna kralja Zvonimira s hrastovim grančicama pričvršćena je na usku vrpce, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: kruna s hrastovim grančicama: 10 x 11 mm; pločica: 18 x 17 mm. Inv. br. 2072.

48. Mala dekoracija Reda krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvijezdom i hrastovim grančicama (1942-1945)

Mala dekoracija je u stvari Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama. Kolajna je kovana od cinkove legure i postobrena. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Ušica kao gore. Dimenzije: kolajna: 47,5 x 32 mm. Inv. br. 2153.

51. Srebrna kolajna krune kralja Zvonimira, na ratnoj vrpci (1941-1945)

Kolajna je kovana od srebra. Signatura proizvođača (BK) i punca za srebro čistoće 800/1000 (kao gore) nalaze se na karićici za vrpce. Zvonimirova kruna je šupljta, ali čvrsto spojena s kolajnom. Ušica kao gore. Dimenzije: kolajna: 47,5 x 32 mm. Inv. br. 2153.

gama uz rub. Dimenzije: kolajna: 47,5 x 32 mm; širina vrpce: 40 mm, širina bijelih pruga uz rub: 6 mm. Inv. br. 2131.

52. Srebrna kolajna krune kralja Zvonimira, na ratnoj vrpci (1941-1945)
Kao gore. Inv. br. 2135.

53. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira, na mirnodopskoj vrpci (1941-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Vrpca je bijele boje s crvenim prugama uz rub. Dimenzije: kolajna: 48 x 32 mm; širina vrpce: 40 mm, širina crvenih pruga uz rub: 6 mm. Inv. br. 2139.

54. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira, na mirnodopskoj vrpci (1941-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je šupljia, ali čvrsto spojena s kolajnom. Dimenzije: kolajna: 47,5 x 32,5 mm. Inv. br. 2143.

55. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira, na ratnoj vrpci (1941-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je šupljia, ali čvrsto spojena s kolajnom. Dimenzije: 48 x 32 mm. Inv. br. 2146.

56. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira, na ratnoj vrpci (1941-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je šupljia i pomićna te nema ušicu, kao svi dosad opisani primjerici srebrnih i brončanih kolajina. Ušica u obliku stiliziranog ljujana kovana je zajedno s kolajnom, pa je kruna spojena s ušicom na kolajni s pomoću kauciće, koja je direktno provučena kroz rupice na kruni. Dimenzije: kolajna: 46 x 32 mm. Inv. br. 2152.

57. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci s hrastovim grančicama (1942-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Na ratnu vrpco pričvršćen je poluvijenac od dviju pozlaćenih hrastovih grančica, što je znak da je odlikovanje stećeno za zasluge u neprijateljskoj vatri. Dimenzije: kolajna: 48 x 32 mm; hrastove grančice: 18 x 18,5 mm. Inv. br. 2142.

58. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci s hrastovim grančicama (1942-1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je šupljia i pomićna. Dimenzije: kolajna: 45 x 32 mm. Inv. br. 2149.

59. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci s državnim grbom (1945)

Kolajna je kovana od mjeđi. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Na ratnu vrpco pričvršćen je državni grb NDH s crveno emajliranim poljima, znak da je kolajna podijeljena za osobite zasluge, "stećene nepokolebitivim i vjernim držanjem prema Poglavlju i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj" (vidi prilog 36). Dimenzije: kolajna: 47,5 x 32 mm; državni grb: 13 x 8 mm. Inv. br. 2136.

60. Željezna kolajna krune kralja Zvonimira na mirnodopskoj vrpci (1942-1945)

Kolajna je kovana od cinkove legure. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Dimenzije: kolajna: 48 x 32 mm. Inv. br. 2159.

61. Željezna kolajna krune kralja Zvonimira na mirnodopskoj vrpci (1942-1945)

Kolajna je kovana od cinkove legure. Zvonimirova kruna je šupljia i pomićna. Dimenzije: 45 x 32 mm. Inv. br. 2156.

62. Željezna kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci (1942-1945)

Kolajna je kovana od cinkove legure. Zvonimirova kruna je puna i salivena s kolajnom. Dimenzije: 47 x 32 mm. Inv. br. 2162.

59. Brončana kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci s državnim grbom. / Bronze Medal of the Crown of King Zvonimir on a war ribbon with state coat of arms.

Zvonimirova presavijena je u četverokut s pomoću dva "drukerata". Dimenzije: 14 x 40 mm. Inv. br. 2137.

61. Željezna kolajna krune kralja Zvonimira na bijeloj vrpci. / Iron Medal of the Crown of King Zvonimir on a white ribbon.

62. Željezna kolajna krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci. / Iron Medal of the Crown of King Zvonimir on a war ribbon.

64. Mala oznaka za Kolajne krune kralja Zvonimira na mirnodopskoj vrpci, 2. oblik (1943-1945)

Uska mirnodopska vrpca za kolajnu krunu kralja Zvonimira napeta je na ispušćenu metalnu pločicu. Dimenzije: 16 x 18 mm. Inv. br. 2138.

65. Mala oznaka za Kolajne krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci, 2. oblik (1943-1945)

Uska ratna vrpca za kolajnu krunu kralja Zvonimira napeta je na ispušćenu metalnu pločicu. Dimenzije: 16 x 18 mm. Inv. br. 2133.

66. Mala oznaka Brončane kolajne krune kralja Zvonimira na ratnoj vrpci s državnim grbom (1945)

Na usku ratnu vrpco, napetu na ispušćenu metalnu pločicu, pričvršćen je državni grb NDH. Dimenzije: državni grb: 13 x 7 mm. Inv. br. 2148.

¹²¹Oblici puncji za kontrolu čistoču zlata, platine i srebra NDH propisani su zakonom od 11. prosinca 1942.

Vojnički red željezognog trolista

Vojnički red željezognog trolista osnovan je zakonskom odredbom poglavnika dr. Ante Pavelića od 27. prosinca 1941. godine (vidi prilog 7), kao "vidljiv znak odlikovanja za osobito uspjela djela protiv neprijatelja". Kao najviši vojnički red NDH dodjeljivao se "za ratna djela ostvarena osobom pobudom, zalaganjem i smislenim vodstvom u podhvatima, koji su imali osobit uspjeh protiv neprijatelja". Red su mogli dobiti časnici, doračasnici i domobrani, odnosno ustaše u hrvatskim oružanim snagama, te pripadnici stranih oružanih snaga koji su se borili na strani NDH.

Ordenski znak ima oblik trolisnog križa poput Reda krune kralja Zvonimira. Krakovi križa ukrašeni su srebrnim tropletom. U središnjem crno lakiranom medaljonu nalazi se ustaški grb - hrvatski grb s ustaškim znakom: slovo U u plavoj boji, a u njem bomba s plamenom. Na naličju, krakovi križa ispunjeni su natpisima: u vodoravnim krakovima je gesto: ZA DOM SPREMINI, a u okomitim krakovima je datum proglašenja NDH: 10. IV. 1941.

Vojnički red željezognog trolista ima četiri stupnja:

- Red željezognog trolista I. stupnja nosio se na lentici.
- Red željezognog trolista II. stupnja nosio se bez vrpce na lijevoj strani grudi.
- Red željezognog trolista III. stupnja nosio se na uskoj duguljastoj vrpci o zapučku drugoga gumba vojničke bluze.
- Red željezognog trolista IV. stupnja nosio se na trokulastoj vrpci na lijevoj strani grudi.

Križevi reda I. i II. stupnja iste su veličine, promjera 52 mm, dok su križevi reda 3. i 4. stupnja manji, promjera 42 mm.

Vrpca je ratna, crvene boje s bijelim rubovima. Lentica za red I. stupnja široka je 40 mm, kao i trokulasta vrpca za IV. stupnje. III. stupanj nosio se u početku na duguljastoj vrpci širokoj 40 mm, ali kako to baš nije bilo lijepo i praktično, vrpca za III. stupanj sužena je na 26 mm. Širina vrpce za III. stupanj nije zakonski propisana, kao što je za vrpcu I. i IV. stupnja. Kod I., III. i IV. stupnja nalazi se u rascjepu gornjeg kraka križa vodoravna prečka koja ima funkciju usice. Na tu prečku nadovezuje se dugoljasta crno lakirana karika za vrpce, koja je ukrašena tropletom. Karika za red I. stupnja je naravno najduža, jer služi za provlačenje lentice. Dok se red III. stupnja nosi na duguljastoj vrpci širine 40 mm, njegova karika bila je veća od karike za red IV. stupnja. Međutim, kada se red III. stupnja počeo nositi na vrpci širine 26 mm, upotrijebljena je ukrašna karika veličine kao i za IV. stupanj.

Za izvanredne zasluge dodjeljivao se Vojnički red željezognog trolista s hrastovim grančicama. U tom slučaju dvije hrastove grančice tamoznele boje okružuju medaljon.

Nositelji I. i II. stupnja s hrastovim grančicama i bez njih imali su pravo na titulu "vitez". Uz ordenski znak u kutiji nositelji su dobivali i diplomu, koju je potpisivao poglavnik NDH dr. Ante Pavelić kao poglavar Reda.

Prema redoslijedu hrvatskih odlikovanja od 15. siječnja 1943. (vidi prilog 13), Željezni trolist I. stupnja s hrastovim grančicama i Željezni trolist I. stupnja s hrastovim grančicama (sic!) najviša su odlikovanja NDH. Velered kruna kralja Zvonimira s Danicom i hrastovim grančicama nalazio se tek na trećem mjestu.

Okružnicom o malim oznakama za hrvatska odlikovanja od 10. listopada 1943. propisan je izgled malih oznaka za Vojnički red željeznog trolista (vidi prilog 20 i sliku uz nju). Male oznake za red I. i III. stupnja s hrastovim grančicama i bez njih trebale su se nositi na oznaci za zapučak, koja je bila izrađena od vrpce širine 26 mm i 75 mm duljine. Krajevi te vrpce su koso rezani, tako da ona ima oblik trapeza. Kod male oznake Reda I. stupnja s hrastovim grančicama i bez njih položeno je preko trapezoidne vrpce još jedna poprečna vrpca na kojoj se nalazi umanjeni znak željeznog trolista s hrastovim grančicama ili bez njih. Red II. stupnja nosio se u izvornom obliku, za njega nije predviđena mala oznaka. Mala oznaka za red III. stupnja s hrastovim grančicama sastoji se od trapezoidne vrpce za zapučak, na koju su direktno položene zeleno lakirane hrastove grančice. Mala oznaka za red III. stupnja je trapezoidna vrpca za zapučak bez ikakve aplikacije. Male oznake za Vojnički red željeznog trolista I. stupnja s hrastovim grančicama i bez njih nosile su se u zapučku prvog gumba, prema rubu haljinca do drugog gumba. Male oznake za red 3. stupnja s hrastovim grančicama i bez njih nosile su se u zapučku drugog gumba, prema rubu haljinca do trećeg gumba. Male oznake za red IV. stupnja nosile su se na vrpcamu u obliku pačetvorine, poput malih oznaka za Red krune kralja Zvonimira. Ta vrsta malih

oznaka proizvodila se u dva oblika: jedan veličine 15 x 40 mm, i drugi veličine 19 x 15 mm. One su se nosile na lijevoj strani grudi, iznad džepa haljinca u visini prvog i drugog gumba. Na obje vrste malih oznaka za red IV. stupnja pričvršćivao se umanjeni ordenški znak željeznog trolista sa ili bez hrastovih grančica, već prema zaslugama nositelja reda.

Autor Vojničkog reda željeznog trolista je poglavnik svećanstvenik, zrakoplovni pukovnik Jakov pl. Machiedo. Odlikovanje je izrađeno kod "Braće Knaus", Zagreb, Ilica 15. Zakonskom odredbom od 10. travnja 1945. osnovan je Vojnički velered željeznog trolista, koji se mogao dodjeljivati i s hrastovim grančicama (vidi prilog 41 i 45). Prema toj odredbi, znak velereda imao je oblik srebrne osmerokrake zvijezde ("Danice"), promjera 80 mm, na koju je bio pričvršćen znak reda promjera 33 mm. Zakonskoj odredbi o osnivanju velereda nije priložena i slika tog odlikovanja. Stupanj velereda predviđen je "za pobjedosno podhvatno vodstvo u odlučnim borbama dalekosežnog značaja u kojem važnom razdoblju rata, koje je podhvatno vodstvo poduzeto osobnom pobodom i provedeno osobnom požrtvovnošću". Velered je namijenjen "samo časnicima hrvatskih oružanih snaga, kao i časnicima savezničkih oružanih snaga, koji su svojim uspjesima u ratu znatno pridonijeli probitcima Nezavisne Države Hrvatske".

**U IME HRVATSKOGA NARODA PODJELUJEM JA
P*O*G*L*A*V*N*I*K
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

VOJNOM ODREDBOM Ž-TB-02 OD 11-VELJAČE 1942-NA PRIEDLOG POVERENSTVA ZA ODLIKOVANJA KOJE SE JE SASTALO U ZAGREBU DNE 10-VELJAČE 1942-NA TEMELJUŠ 5-ZADJNA STAVKA ZAKONA
SKE ODREDBE O OSNUTKU VOJNIČKOG REDA - ŽELJEZNI TROLIST BROJ CDLXII-2167-Z-1941

**VOJSKOVODI DOGLAVNIKU KRILNIKU
SLAVKU KVATERNIKU
MINISTRU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
VOJNIČKI RED
ŽELJEZNOG TROLISTA
I-STUPNJA S PRAVOM NA NASLOV VITEZA**

ZAVRŠEDNO POŽRTVOVAN RAD NA UZPOSTAVI NEZAVISNE HRVATSKE KROZ VIŠE OD 20 GODINA - ZA HRABRO VODJENJE USTAŠKE REVOLUCIONARNE BOJBE U DOMOVINI I ZA VANKREDNO JUHAĆSTVO - KOJIM JE U ČASU ZAPOČETKATA IZMJEĐU BIVŠE JUGOSLAVIJE I NAŠIH SAVJETNIKA IZVRŠIO DRŽAVNI UDAR - TE U IME POGLAVNIKA PROGLASIO NEZAVISNU DRŽAVU HRVATSKU A KOJOM SU PRILIKOM PO NJEMU VODJENI USTAŠKE I ODRŽE NAROD NE REVOLUCIONARNE SNAGE U DOMOVINI - BIVŠU VOJSKU UŽKOLEBALI I RAZORUZALE TE TIME ZA PODPINI PORAZ I SLOM TE VOJSKE VELIKI UDIO DOPAMIELE

DANJO U GLAVNOM GRADU ZAGREBU - DNE 11. VELJAČE GODINE MCMXLII

Diploma o odlikovanju vojskovođe Slavka Kvaternika Vojničkim redom željeznog trolista I. stupnja, od 11. veljače 1942. g. / The Diploma certifying the award of the 1st Class Iron Trefoil to marshal Slavko Kvaternik, February 11th, 1942.

Vojnički velered željeznog trolista imao se nositi u sredini lijeve strane grudi. Pravo na upotrebu naslova "vitez" protegnuto je na nositelje velereda, reda I. i II. stupnja. Dakle, uvedenjem velereda kao najvišeg stupnja Vojnički red željeznog trolista proširen je s dotadašnjih četiriju na pet stupnjeva. Prema okružnicu o redoslijedu hrvatskih odlikovanja koja je sastavljena

Tabela V. Pregled dodijeljenih Redova željeznog trolista, prema "Vjestniku Ministarstva oružanih snaga" (osobni poslovi) NDH.

	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.
Vojnički red željeznog trolista I. st. s hrast. grančicama	-	1	-	-	-
Vojnički red željeznog trolista I. st.	-	1	-	-	1
Vojnički red željeznog trolista II. st. s hrast. grančicama	-	-	1	2	-
Vojnički red željeznog trolista II. st.	-	1	2	8	1
Vojnički red željeznog trolista III. st. s hrast. grančicama	-	17	21	10	2
Vojnički red željeznog trolista III. st.	-	21	28	14	1
Vojnički red željeznog trolista IV. st. s hrast. grančicama	-	37	98	89	32
Vojnički red željeznog trolista IV. st.	-	120	162	202	93

Vojskova Slavko Kvaternik u vojničkoj odori, s Vojničkim redom željeznog trolista I. stupnja ispod vrata i njemačkim Željeznim krizem I. stupnja na lijevoj strani grudi. Njemačko odlikovanje stekao je u I. svjetskom ratu. / Marshal Slavko Kvaternik in uniform wearing the Iron Cross, First Class, around his neck and the German Iron Cross, First Class, on the left breast. He was awarded the German decoration in World War I.

naslov viteza.¹²² Poglavnik se odmah revanširao predstojniku povjerenstva Slavku Kvaterniku, i istog ga dana odlikovao Vojničkim redom željeznog trolista I. stupnja, s pravom na naslov viteza.

Vojnički red željeznog trolista bilo je ekskluzivno odlikovanje koje se hrvatskim državljanima dodjeljivalo u malom broju.

¹²²Poglavnik dr. Ante Pavelić jedini je hrvatski državljanin - nositelj Vojničkog reda željeznog trolista I. stupnja s hrastovim lišcem.

Literatura

Zakonska odredba o osnutku vojničkog reda željeznog trolista broj CDLXIII-2167-Z-1941., od 27. prosinca 1941.; "Narodne novine" br. 213 od 30. prosinca 1941.; Okružnica: Redosled hrvatskih odlikovanja, od 15. siječnja 1943.; "Narodne novine" br. 98 od 30. travnja 1943.; Okružnica: Male oznake za hrvatska odlikovanja, od 10. listopada 1943.; "Narodne novine" br. 235 od 14. listopada 1943.; Zakonska odredba o promjeli i nadopunu zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIII-2167-Z-1941. o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist", 10. travnja 1945.; "Narodne novine" br. 79 od 10. travnja 1945.; Zakonska odredba o osnutku vojničkog reda "Željezni

trolist", od 10. travnja 1945.; Okružnica: Redosled hrvatskih odlikovanja, od 10. travnja 1945.; "Narodne novine" br. 92 od 25. travnja 1945.; Jeronim Malinar, Hrvatska odlikovanja, "Danice", kolodar i gođašnjak hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, Zagreb, 1943., str. 55-56; Die Ordenzeichenungen des Unabhängigen Staates Kroatien, Zagreb, 1943 (?), str. 1.; Boris Prister, Odlikovanja, KMZ XXI, Povjesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 69-72; Veljko Malinar, Vojnički red željeznog trolista, "Numizmatičke vijesti", god. 36., br. 1(47), Zagreb, 1994., str. 115-127.

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja. / Military Order of the Iron Trefoil, 1st Class.

duguljaste ukrasne karike i okrugle karike od žice. Dimenzije: trolisni križ: 42 x 40,5 mm; ukrasna karika: 11 x 4 mm; vrpca širine 40 mm. Inv. br. 2085.

72. Mala oznaka Vojničkog reda željeznog trolista IV. stupnja, 1. oblik (1943-1945)

Na ratnu vrpco složenu četverokutno s pomoću dva "drukeria", pričvršćen je umanjen znak željeznog trolista. Dimenzije: vrpca: 17 x 40 mm; umanjeni željezni trolist: 9,5 x 9 mm. Inv. br. 2086.

73. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja s hrastovim grančicama (1941-1945)

Središnji medaljon okružuju dvije tamozeleno emajlirane hrastove grančice. Dimenzije: trolisni križ: 51 x 51 mm; hrastove grančice: 27 x 27,5 mm. Inv. br. 2074.

74. Vojnički red željeznog trolista II. stupnja s hrastovim grančicama (1941-1945)

Dimenzije: trolisni križ: 51 x 51 mm; hrastove grančice: 27 x 27,5 mm. Inv. br. 2075.

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

Teknika izrade trolisnog križa podsjeća na njemački Željezni križ, koji je sastavljen od dva dijela: željezne crno lakirane jezgre i srebrnog ruba, čvrsto spojenih kovničkom prešom. Međutim, Vojnički red trolisnog križa je jednostavnije izrade; križ je kovan u jednom komadu od nehrđajućeg željeza, a zatim lakan crnom bojom. Na kraju su se rubovi glaćali, kako bi se odstranila crna boja i postigao metalni sjaj. Ispak su na većini primjeraka reda vidljivi ostaci crne boje na rubu trolisnog križa, te teško pristupačnim mjestima, gdje se ta boja nije mogla odstraniti. Dimenzije: trolisni križ: 51 x 51 mm; ukrasna karika za proglašenje lentici: 25 x 6 mm; lentica širine 40 mm, širina bijelih pruga uz rub 6 mm. Inv. br. 2081.

68. Vojnički red željeznog trolista II. stupnja (1941-1945)

69. Vojnički red željeznog trolista III. stupnja. / Military Order of the Iron Trefoil, 3rd Class.

68. Vojnički red željeznog trolista II. stupnja (1941-1945)

Na naličju trolisnog križa nalaze se u gornjem i donjem kraju dvije kukice za pričvršćivanje odlikovanja na grudi. Na donjoj kukici je oznaka proizvođača: BRAĆA KNAUS / ZAGREB. Dimenzije: trolisni križ: 51 x 51 mm; ukrasna karika za proglašenje lentici: 25 x 6 mm; lentica širine 40 mm, širina bijelih pruga uz rub 6 mm. Inv. br. 2082.

69. Vojnički red željeznog trolista III. stupnja, 1. oblik (1941-1945)

Otvorene duguljaste vrpece provućene je direktno kroz ukrasnu kariku. Dimenzije: trolisni križ: 42 x 41 mm; ukrasna karika za proglašenje vrpece: 11 x 4 mm; vrpeca širine 40 mm. Inv. br. 2083.

70. Vojnički red željeznog trolista III. stupnja, 2. oblik (1941-1945)

Uža i kraća duguljasta vrpca provućena je kroz okruglu kariku od žice, na koju se nastavlja kratka ukrasna duguljasta karika. Vrpca je na vrhu zatvorena "drukerima". Dimenzije: trolisni križ: 42 x 42 mm; ukrasna karika: 12 x 4 mm; vrpca širine 26 mm, širina bijelih pruga: 4 mm. Inv. br. 2084.

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja. / Military Order of the Iron Trefoil, 1st Class.

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

67. Vojnički red željeznog trolista I. stupnja (1941-1945)

6

Kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost

Zakonskom odredbom od 27. prosinca 1941. (vidi prilog 8) osnovana je Kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, "(...) kao vidljiv znak odlikovanja za djela osobne hrabrosti u borbi". Poglavljenik Nezavisne Države Hrvatske odlikovao je ovom kolajnom časničku, dočasnike i domobrane, odnosno ustaše hrvatskih oružanih snaga, koji su pokazali osobnu hrabrost u borbi. Kolajne su mogli dobiti i pripadnici drugih oružanih sila, koji su se borili zajedno s hrvatskim četama. Kolajna za hrabrost ima četiri stupnja, koji su po obliku, natpisima i prikazima jednaki, ali se razlikuju po načinu nošenja, veličini i materijalu od kojeg su izradene. Osobe odlikovane zlatnom kolajnom za hrabrost imale su pravo na naslov: "vitez". Zlatna kolajna dodjeljivala se za dokazanu izvanrednu hrabrost, a dokaze je moralo ispitati posebno vojničko povjerenstvo. Nositelji zlatne i velike srebrne kolajne dobivali su mjesечni doplatak. Odredbom o doplacima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost, koju je donio poglavljenik Ante Pavelić 4. rujna 1943. (vidi prilog 19), propisano je da doplatak mogu dobiti samo hrvatski državljani i zastave odlikovane ovim kolajnama za hrabrost. Odredbeni su iznosi od 5.000 kuna na mjesec za zlatnu kolajnu i 500 kuna na mjesec za veliku srebrnu kolajnu za hrabrost. Nakon smrti nositelja zlatne ili velike srebrne kolajne za hrabrost, njegov doplatak dobivali su njegovi naslijednici, prema točno utvrđenim uvjetima. Odredbom od 5. srpnja 1944. (vidi prilog 34) povišen je zbog inflacije iznos doplatka: za nositelje zlatne kolajne na 15.000 kuna na mjesec, a za nositelje velike srebrne kolajne za hrabrost na 2.000 kuna na mjesec.

Na licu kolajne je lik poglavnika Ante Pavelića u lijevom profilu¹²³, a uokolo uz rub natpis: 'POGLAVNIK ANTE

Diploma o odlikovanju 369. Pojačane hrvatske pješačke pukovnije Zlatnom kolajnom poglavnika Ante Pavelića, 13. ožujka 1943. g. / The Diploma certifying the award of the Leader Ante Pavelić's Gold Bravery Medal to the 369th Reinforced Croatian Infantry Regiment, March 13th 1943.

PAVELIĆ. U sredini naličja je ustaški grb - veliko slovo U s gorućom bombom i hrvatskim grbom na njoj. Lijevo i desno od plamena goruće bombe je datum: 10/IV, a lijevo i desno od slova U je godina: 19/41.¹²⁴ Iznad grba je geslo: 'ZA DOM SPREMNI', a ispod grba natpis: 'ZA HRABROST', izведен većim slovima od natpisa gesla. Uz rub kolajne je okvir od tropleteta ornamenta. Zlatna i velika srebrna kolajna promjeru su 40 mm, a mala srebrna i brončana kolajna za hrabrost promjeru su 35 mm. Vrpce za sve kolajne je ratna - crvene boje s bijelim rubovima. Zlatna kolajna nosila se na neobično složenoj vrpci koja je visjela iz drugog zapučka odozgo. Velika srebrna, mala srebrna i brončana kolajna nosile su se na trokutasto složenoj vrpci na lijevoj strani grudi.

Prema prvom redoslijedu odlikovanja NDH od 15. siječnja 1943. (vidi prilog 13), Zlatna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost zauzimala je veoma visoko 6. mjesto, iza Velereda kruna kralja Zvonimira s Danicom, a ispred Velereda za zasluge sa zvjezdom. Velika srebrna kolajna za hrabrost zauzimala je 19. mjesto, mala srebrna kolajna 26. mjesto, a brončana kolajna 31. mjesto rang-liste hrvatskih odlikovanja. Okružnicom od 10. listopada 1943. (vidi prilog 20) propisan je oblik malih oznaka za Kolajnu poglavnika Ante Pavelića za hrabrost. Mala oznaka za zlatnu kolajnu sastoji se od oznake za zapučak s unakrsnom vrpcom (kao za Vojnički red željeznov trofola I., II. i III. stupnja), na koju je aplicirana umanjena zlatna kolajna s ukriženim mačevima. Mala oznaka za zlatnu kolajnu za hrabrost nosila se u zapučku prvoga gumba. Male oznake za veliku srebrnu, malu srebrnu i brončanu kolajnu izravdaju se u dva oblika, kao i male oznake krune kralja Zvonimira. Prvi oblik je veličine 15

x 40 mm, a drugi veličine 19 x 15 mm. One su se nosile na lijevoj strani grudi, iznad džepa haljine u visini prvog i drugoga gumba. Na obje vrste malih oznaka pričvršćivala se umanjena kolajna za hrabrost. Mala oznaka za veliku srebrnu kolajnu sastoji se od ratne vrpce složene u pačetvorinu, na koju je aplicirana umanjena posrebrene kolajna za hrabrost s ukriženim mačevima. Kod malih oznaka za malu srebrnu i brončanu kolajnu za hrabrost, aplicirane su na vrpcu složenu u pačetvorinu umanjene posrebrene, odnosno brončane kolajne za hrabrost bez ukriženih mačeva.

Načrt za kolajnu za hrabrost izradio je kipar i medaljer Ivo Kerdić. Kolajna se kovala u medjalskoj radionici Teodora Krivaka u Varaždinu.

Ukupno je podijeljeno samo devet Zlatnih kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, i to: dvije zastavama "Bojne branitelja Kladnja"¹²⁵ i "369. pojačane hrvatske pješačke pukovnije",¹²⁶ a sedam osobama.

Prema "Narodnim novinama", hrvatskim državljanim dodijeljene su ukupno 744 Velike srebrne kolajne poglavnika Ante Pavelića za hrabrost.

Poglavljenik dr. Ante Pavelić u pratnji generala Ivana pl. Perčevića, predsjednika Ureda za odlikovanja i bilježnika redova NDH, prilikom dodjele odlikovanja na vojničkoj smotri. /Leader Dr. Ante Pavelić accompanied by General Ivan Perčević, the head of the Office for Decorations and the notary of the Orders of the Independent State of Croatia, on the occasion of awarding decorations at a military inspection.

Tabela VI. s prikazom osoba odlikovanih Zlatnom kolajnom poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, prema "Narodnim novinama" NDH.

Ime i prezime	čin	datum dodjele	okolnosti dodjele
Marijan Banovac	oružani vođnik	2. 6. 1942.	
Mijo Babić	ustaški satnik	3. 7. 1942.	posmrtno
Juro Francetić	ustaški pukovnik	27. 3. 1943.	posmrtno
Juraj Bobinac	pješački bojnik	16. 11. 1943.	
Krunoslav Devčić	ustaški bojnik	11. 2. 1944.	posmrtno
Cvitan Galić	zrakopl. nadporuč. 25. 4. 1944.	posmrtno	
Eduard pl. Bunić Bona	general	7. 4. 1945.	posmrtno

Literatura

Zakonska odredba o osnutku "Kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost", od 27. prosinca 1941., "Narodne novine" br. 213 od 30. prosinca 1941; Okružnica: Redoslijed hrvatskih odlikovanja, od 15. siječnja 1943., "Narodne novine" br. 98 od 30. travnja 1943; Odredba o doplacima nosilicima zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost, od 4. rujna 1943., "Narodne novine" br. 204 od 7. rujna 1943; Okružnica: Male oznake za hrvatska odlikovanja, od 10. listopada 1943., "Narodne novine" br. 235 od 14. listopada 1943; Odredba o promjeni odredbe od 4. rujna 1943. broj Odl. 1275-43. o doplacima nosilicama zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost, od 12. listopada 1943., "Narodne novine" br. 237 od 16. listopada 1943; Naredba Ministarstva oružanih snaga od 27. listopada 1943. Int. broj 72281 o izplati doplataka nosiocima zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost, od 27. listopada 1943., "Narodne novine" br. 250 od 2. studenog 1943; Zakonska odredba o nadopunu zakonske odredbe o osnutku "Kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost", od 29. studenog 1943., "Narodne novine" br. 274 od 30. studenog 1943; Odredba od 5. srpnja 1944., "Narodne novine" br. 153 od 10. srpnja 1944; Jeronim Mahnić, Hrvatska odlikovanja, "Danica", koledar i godišnjak hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, Zagreb, 1943., str. 56; Die Ordenauszeichnungen des Unabhängigen Staates Kroatien, Zagreb, 1943 (?), str. 1; B. Prister, Odlikovanja, KMZ XXI, Povjesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 80-82; V. Malinar, Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, "Numizmatičke vijesti", god. 37, br. 1 (48), Zagreb 1995.

Tabela VII. Dodjela Male srebrne i Brončane kolajne poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, prema "Vjestniku ministarstva oružanih snaga" (osobni poslovi) NDH.

Mala srebrna kolajna pogl.	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Ante Pavelića za hrabrost	-	1475	2577	3506	1468	9026
Brončana kolajna pogl. Ante Pavelića za hrabrost	-	2321	5066	5560	3155	16102

Tabela VIII. Dodjela Male srebrne i Brončane kolajne poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, prema "Narodnim novinama" NDH.

Mala srebrna kolajna pogl.	1941.	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukup.
Ante Pavelića za hrabrost	-	-	30	43	53	126
Brončana kolajna pogl. Ante Pavelića za hrabrost	-	-	143	100	99	342

¹²³U zakonskom tekstu piše: "(...) lik Poglavnika Ante Pavelića s pogledom u desno. (...)". U zakonskom tekstu koristena je heraldička terminologija.

¹²⁴Premda Zakonskoj odredbi od 27. prosinca 1941. datum proglašenja NDH ("10. IV. 1941") trebao je doći na lice kolajne. Međutim, datum je usprkos zakonskoj odredbi dospišao na natlicje kolajne. Zamisljivo je da zakondodjavanje nije smatralo potrebnim da jednom nadopunom i izmjenom zakonske odredbe regulira nastala nesklad.

¹²⁵Odredba o odlikovanju Zlatnom kolajnom poglavnika Ante Pavelića za hrabrost "Bojne branitelja Kladnja" objavljena je u "Vjestniku ministarstva hrvatskog domobranstva" (osobni poslovi) br. 34 od 14. listopada 1942.

79. Zlatna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost. / Leader Ante Pavelić's Gold Medal for Bravery.

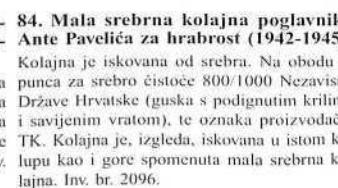
81. Velika srebrna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost. / Leader Ante Pavelić's Great Silver Medal for Bravery.

83. Mala srebrna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost. / Leader Ante Pavelić's Small Silver Medal for Bravery.

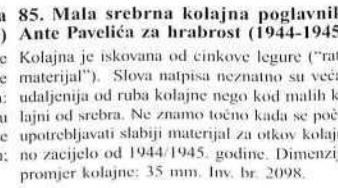

83. Mala srebrna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, revers (bez vrpece). / Leader Ante Pavelić's Small Silver Medal for Bravery, reverse (without ribbon).

84. Mala srebrna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost (1942-1945).

Kolajna je iskovana od srebra. Na obodu je punca za srebro čistoće 800/1000 Nezavisne Države Hrvatske (guska s podignutim krilima i savijenim vratom, u duguljastom osmerokutu). Uz nju je sitna oznaka proizvođača: TK (Teodor Krivak). Ušica je uska, valjkasta tipa, izvučena od kolajne. Kroz ušicu je povućena obična karika od žice, na koju je pričvršćena trokutasta vrpeca. Dimenzije: kolajna: 41 mm; vrpeca širine 40 mm, širina bijelih pruga 6 mm. Inv. br. 2090.

85. Mala srebrna kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost (1944-1945).

Kolajna je iskovana od srebra. Na obodu je punca za srebro čistoće 800/1000 Kraljevine Jugoslavije (pijetao u šesterokutu) i oznaka: NDH. Međutim, kolajna pripada opisanom tipu koji je izradivao T. Krivak, iako nema njegove oznake. Dimenzije: promjer kolajne: 35 mm; širina vrpece: 40 mm. Inv. br. 2098.

88. Brončana kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost. / Leader Ante Pavelić's Bronze Medal for Bravery.

86. Mala oznaka za Malu srebrnu kolajnu poglavniku Ante Pavelića za hrabrost, 2. oblik (1943-1945).

Umanjena posrebrena kolajna pričvršćena je na usku vrpeu, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: ispušćena pločica: 18 x 15 mm; promjer umanjene kolajne: 10 mm. Inv. br. 2097.

87. Brončana kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost (1941-1945).

Kolajna je iskovana od bronce, u istom kalupu u kojem su se kovale male kolajne od srebra s oznakama T. Krivaka. Dimenzije: promjer kolajne: 35 mm, širina vrpece: 40 mm. Inv. br. 2095.

88. Brončana kolajna poglavnika Ante Pavelića za hrabrost (1944-1945).

Kolajna je iskovana od cinkove legure i posrebrena. Dimenzije: promjer kolajne: 35 mm. Inv. br. 2097.

89. Mala oznaka za Brončanu kolajnu poglavniku Ante Pavelića za hrabrost, 2. oblik (1943-1945).

Umanjena brončana kolajna pričvršćena je na usku vrpeu, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: ispušćena pločica: 18 x 15 mm; promjer umanjene kolajne: 10 mm. Inv. br. 2100.

¹²⁸Odlodbu o odlikovanju Zlatnom kolajnom poglavniku Ante Pavelića za hrabrost "369. počasne hrvatske pješačke pukovnije" donio je poglavljenik NDH 13. ožujka 1943.

90. Srebrni spomen-znak na uspostavu NDH. /Silver Commemorative Badge for the Establishment of the Independent State of Croatia.

91. Brončani spomen-znak na uspostavu NDH. /Bronze Commemorative Badge for the Establishment of the Independent State of Croatia.

90. Srebrni spomen-znak na uspostavu Nezavisne Države Hrvatske (1942-1945).

Spomen-znak je izrađen tješnjem tankog posrebrenog lima, tako da mu je naliže otisnutu u negativu. Na naliče je zatimena igla za pričepanje spomen-znaka na odjelo.

Dimenzije: 56 x 40 mm. Inv. br. 2048.

91. Brončani spomen-znak na uspostavu Nezavisne Države Hrvatske (1942-1945).

Kao gore, ali izrađen od brončanog lima. Inv. br. 2049.

Države Hrvatske: 4. osobe, koje su bile radi svoga hrvatstva zatvarane ili zlostavljane po organima beogradskog režima; 5. osobe, koje su se od početka rata izmedju naših saveznika i Jugoslavije t.j. od 6. do 18. travnja 1941. oružjem u ruci borile ili na drugi način osobito istaknule kod razbijanja

jugoslavenske vojske; 6. osobe, koje su tim povodom sudjelovale na osiguranju važnih prometnih objekata, kao mostova, željeznicu, zaliha i drugih za naš narod važnih predmeta, kao i one koje su takve predmete spašavale od neprijateljskih napada."¹²⁷

Spomen-znak na uspostavu NDH nije uvršten u redoslijed hrvatskih odlikovanja, ali ga kao i sve spomenice držimo za odlikovanje u širem smislu te riječi.

Spomen-znak je izrađen u obliku ispuštenog (konveksnog) velikog slova "U", visine 55 mm. Unutar slova "U" smješten je štit s poprsnjem dr. Ante Pavelića u lijevom profilu i datumom: 10. IV. / 1941. Štit je uokviren vijugavim tropletom. U donjem dijelu spomen-znaka nalazi se ustaški grb - goruća bomba s hrvatskim grbom i lоворovim grančicama na obje strane.¹²⁸ Uočljiva je razlika u kvaliteti izrade pojedinih primjeraka sačuvanih spomen-znakova. Neki primjerici spomen-znakova, najvjerojatnije stariji, kovani su od kompaktnog materijala, dok se kasnije kod izrade upotrebljavao obični tanki lim.

Spomen-znak na uspostavu NDH izrađen je u zagrebačkoj kovnici "Brāca Knaus", prema načrtima slikara Ota Antoninija i kipara Marijana Matijevića.

Literatura

Zakonska odredba o osnutku "Spomen-znaka na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske", "Narodne novine" br. 57, od 10. ožujka 1942; Propisnik za podjeljivanje "Spomen-znaka na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske", "Narodne novine" br. 66, od 21. ožujka 1942; Jeronim Malmar, Hrvatska odlikovanja, "Danica", koledar i godišnjak hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, Zagreb, 1943., str. 56; B. Prister, Odlikovanja KMZ XXI, Povjesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 90.

¹²⁷Datum 20. listopada 1934. pogrešno je naveden u prvoj zakonskoj odredbi o spomen-znaku (vidi prilog 9), pa je ispravan datum, 16. listopada 1934., naveden u propisniku za podjeljivanje (vidi prilog 10).

Nakon atentata na kralja Aleksandra Karađorđevića 9. listopada 1934. ustaše su zatvarani i protjerivani iz evropskih država u kojima su boravili, a u Italiji su internirani na Liparu. Poglavnik dr. Ante Pavelić je uhićen i smješten u torinski zator. B. Krizman ("Ante Pavelić i istiće", str. 159, II. izdanje, Zagreb 1983.) pretpostavlja je da je Pavelić zatočen 17. listopada 1934. Međutim, zašto bi Pavelić odabran 16. listopada 1934. kao prekretnica u radu ustaške organizacije, ako ne zato što je baš toga dana uhićen? Prema tome, datum 16. listopada 1934. označava dan zatočenja poglavnika Ante Pavelića u torinski zator.

¹²⁸Kod opisa spomen-znaka u zakonskoj odredbi od 9. ožujka 1942. izričito piše "lavorovim grančicama" (vidi prilog 9). Međutim, na spomen-znaku su očigledno izvedene lavorove grančice.

Red za zasluge

Zakonskom odredbom od 19. prosinca 1942. (vidi prilog 10) poglavnik dr. Ante Pavelić osnovao je Red za zasluge "kao vidljiv znak priznanja za zasluge, stećene u miru i u ratu za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku". Ante Pavelić je kao poglavar reda odlikovao Redom za zasluge "zaslužne domaće i strane osobe obojega spola". Spomenutom zakonskom odredbom opisani su u §§ 4. i 5.: oblik Reda za zasluge, broj stupnjeva i njihove medusobne razlike, te način nošenja odlikovanja. Međutim, tim paragrafima je Red za zasluge samo polovično opisan. Opisan je, naime, samo oblik Reda za zasluge koji se dodjeljivao kršćanima, a imao je oblik križa s kristionice kneza Višeslava.¹²⁹ Postoјao je i dodjeljivao se i drugi oblik Reda za zasluge, ali on nije utvrđen nijednom novom zakonskom odredbom. Naime, nove zakonske odredbe o promjeni i nadopuni zakonske odredbe o Redu za zasluge (od 19. prosinca 1942.) nisu niti donijete. Tek iz okružnice o malim oznakama NDH, donijete 10. listopada 1943. godine (prilog 18., te slika na str. 66-67.), kojoj je priložena slika malih oznaka u boji, vidi se da su postojala dva oblika Reda za zasluge: jedan za kršćane ("u obliku križa kristionice kneza Višeslava") i drugi za muslimane ("u obliku ornamentike bosanskog Ilijana"). Stoga ne znamo točno kada se počeo dodjeljivati Red za zasluge za muslimane. No neosporno je da je nakon prvih dodjela Reda za zasluge u obliku križa s krstionice kneza Višeslava postalo jasno da takvo odlikovanje nije prikladno za hrvatske državljane islamske vjeroispovijesti. S obzirom na to da je u Nezavisnu Državu Hrvatsku bila uključena Bosna i Hercegovina, broj muslimana u njoj bio je priličan; oni su bili politički faktori koji je trebalo respektirati.¹³⁰ Naknadno je izrađen Red za zasluge koji se dijelio samo muslimanima.¹³¹

Red za zasluge za kršćane i za muslimane ima sljedeće stupnjeve: a) Velered sa zvijezdom, b) Red I. stupnja sa zvijezdom, c) Red I. stupnja, d) Red II. stupnja, e) Red III. stupnja.

Način nošenja i vrpcе jednak su za kršćane i muslimane. Kod nekih stupnjeva način nošenja i oblici vrpea nisu isti za muškarce i žene. Velered se nosio na lenti širine 85 mm, prebačenoj s desnog ramena na lijevi bok, gdje je vrpea bila složena u vezanku (mašnu). Osmerokraka srebrna zvijezda nosila se na lijevoj strani grudi. Velered sa zvijezdom mogle su dobiti i žene, koje su ga nosile na isti način kao i muškarci. Red I. stupnja nosili su muškarci ispod vrata na lentici širine 40 mm. Žene su ga također nosile ispod vrata, ali na vrpei složenoj u vezanku, koja se pričvršćivala s pomoću kopče. Zvijezda I. stupnja je manja od zvijezde velereda, s četiri duža i četiri kraća kraka. Muškarci i žene nosili su zvijezdu I. stupnja na lijevoj strani grudi. Red II. stupnja nema vrpe, pa su ga muškarci i žene nosili na isti način - pričvršćen s pomoću pribadeće na lijevoj strani grudi. Red III. stupnja nosili su muškarci na trokutastoj vrpeći širine 40 mm, a žene na vrpei širine 20 mm, složenoj u vezanku. Zanimljivo je pritom da je i ordenski znak III. stupnja za žene manji od ordenskog znaka istog stupnja za muškarce. Prema zakonskoj odredbi, na zvijezdu Velereda i Reda I. stupnja za zasluge pričvršćen je ordenski znak III. stupnja. Ta je aplikacija na zvijezdi Velereda ista za odlikovane muškarce i žene, jer se, kao što je već spomenuto, oblik Velereda sa zvijezdom za muškarce nije razlikovao od onog za žene. Na zvijezdu Reda I. stupnja pričvršćen je ordenski znak III. stupnja većeg ili manjeg oblika, već prema tome je li namijenjen muškarcima ili ženama. Na zvijezdu Velereda i I. stupnja za muškarce pričvršćen je znak

92-93. Velered za zasluge sa zvijezdom, za kršćane. / Grand Cross of the Order of Merit with Star for Christians.

reda III. stupnja za muškarce, a na zvijezdu I. stupnja za žene pričvršćen je znak reda III. stupnja za žene. Isto se tako na naličje zvijezde Velereda i zvijezde I. stupnja pričvršćivalo naličje znaka reda (natpisom: ZA / ZASLUGE / 10. IV. / 1942.) odgovarajuće veličine.

Ordenski znak Reda za zasluge za kršćane ima oblik križa s volutama, koji je preuzet s krstionice kneza Višeslava (oko 800. godina).¹³² Križ je ispunjen tamnocrvenim emajlom. U sredini križa je ustaški grb; goruća bomba s hrvatskim grbom, okružena velikim slovom U. Grb je uokviren tropletim ornamentom koji se proteže i u kracove križa. Naličje križa također je ispunjeno tamnocrvenim emajlom. U vodoravnim krakovima križa je natpis: ZA ZASLUGE, a u okomitim krakovima je datum: 10. IV. / 1942. (godišnjica proglašenja NDH). Natpis i datum su inkrustirani u emajlu.

Ordenski znak Reda za zasluge za muslimane ima oblik stiliziranog ljljanova cvijeta, gledanog odozgo. U okružnicu o malim oznakama za hrvatsku odlikovanju govorи se o Redu za zasluge "u obliku križa krstionice kneza Višeslava" i Redu za zasluge "u obliku ornamentike bosanskog ljljana".¹³³ kako se ne bi isticalo da je on zapravo namijenjen osobama različitih vjeroispovijesti. Iz praktičnih razloga zgodnije je rabiti termin "Red za zasluge za kršćane (ili kršćanke)" i "Red za zasluge za muslimane (ili muslimanke)". Štoviše, to je i ispravnije, jer ni križ Reda za zasluge za kršćane nije vjerna kopija križa s Višeslavovome krstionice, niti se u stiliziranom obliku Reda za zasluge za muslimane prepoznače tipično "bosanska" vrsta ljljana.

Red za zasluge za muslimane izrađen je od srebra i ispunjen tamnocrvenim emajlom. Emajl je obrubljen tropletim ornamentom, koji pri vrhu obrubljuje ušicu za provlačenje karike s lentom. U sredini je ustaški grb od srebra. Tamnocrveno emajlirano naličje reda nije obrubljeno tropletom, nego glatkim srebrom. U sredini naličja je srebrni natpis u tri reda, inkrustiran u emajlu: ZA / ZASLUGE / 10. IV. 1942.

Vrpca Reda za zasluge satkana je od pet pruga, od kojih su srednja i pokrajnje bijele boje, a preostale dvije crvene boje. Pokrajnje bijele pruge porubljene su uskim crvenim prugama. Okružnicom o malim oznakama za hrvatsku odlikovanju od 10. listopada 1943. (vidi prilog 20) propisan je oblik malih oznaka za Red za zasluge za kršćane i za Red za zasluge za muslimane. Male oznake Reda za zasluge za kršćane i za muslimane nosile su se na dvjema vrstama vrpca oblike paočtvorine, od kojih je jedna dimenzija 40 x 15 mm (s "drukerima"), a druga dimenzija 15 x 19 mm (na ispušćenoj pločici). Na te vrpce pričvršćivao se umanjeni znak reda. Princip je isti kod malih oznaka za kršćane i za muslimane. Kod male oznake za Velereda sa zvijezdom pričvršćena je na vrpcu umanjena zvijezda Velereda. Kod male oznake za Red I. stupnja sa zvijezdom pričvršćen je na vrpcu znak reda sa pozlaćenom pločicom. Kod male oznake za Red I. stupnja pričvršćen je na vrpcu isti znak reda, ali bez pločice. Red II. stupnja nosio se u izvornom obliku, bez male oznake. Mala oznaka za Red III. stupnja je vrpca bez ikakve aplikacije.

U redoslijedu hrvatskih odlikovanja, objavljenom 30. travnja 1943. (vidi prilog 13), Red za zasluge zauzimao je, ovisno o stupnju, 7., 13., 20., 27. i 32. mjesto, uvijek iza istog stupnja Vojničkog reda željeznog trolista (s hrastovim grančicama i bez njih). Reda krune kralja Zvonimira (s hrastovim grančicama, mačevima i bez ičega) i Kolajne poglavnika Ante Pavelića za hrabrost.

Nemamo podataka o tome tko je autor likovnog rješenja Reda za zasluge, bilo za kršćane ili za muslimane. Znamo samo da je oba oblika Reda za zasluge izradivala radionica "Braca Knaus" iz Zagreba, Ilica 15. No, vrlo je vjerojatno i Red za zasluge skicirao poglavnik svetčanostnik Jakov pl. Machiedo.

Literatura

Zakonska odredba o osnutku "Reda za zasluge", "Narodne novine" br. 291 od 23. prosinca 1942; Okružnicu Redoslijed hrvatskih odlikovanja, "Narodne novine" br. 98 od 30. travnja 1943; Okružnicu: Male oznake za hrvatsku odlikovanju, "Narodne novine" br. 235 od 14. listopada 1943; "Vjestnik" naredbama Ministarstva oružanih snaga br. 42-1943; B. Prister, Odlikovanja, KMZ XXI, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 82-87; V. Matinar, Red za zasluge (I), "Numizmatičke vesti", god. 38, br. 1 (49), Zagreb 1996.

Tabla IX. Dodjela Reda za zasluge, prema "Narodnim novinama" NDH

	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukupno
Velered za zasluge sa zvijezdom	-	3	51	9	63
Red za zasluge I. st. sa zvijezdom	-	3	65	69	137
Red za zasluge I. st.	-	7	93	169	269
Red za zasluge II. st.	-	11	260	296	567
Red za zasluge III. st.	-	42	451	273	766

Tabla X. Dodjela Reda za zasluge, prema "Vjestniku Ministarstva oružanih snaga" (osobni poslovi) NDH.

	1942.	1943.	1944.	1945.	Ukupno
Velered za zasluge sa zvijezdom	-	-	-	2	2
Red za zasluge I. st. sa zvijezdom	-	1	1	-	2
Red za zasluge I. st.	-	1	2	1	4
Red za zasluge II. st.	-	3	7	-	10
Red za zasluge III. st.	-	16	38	6	60

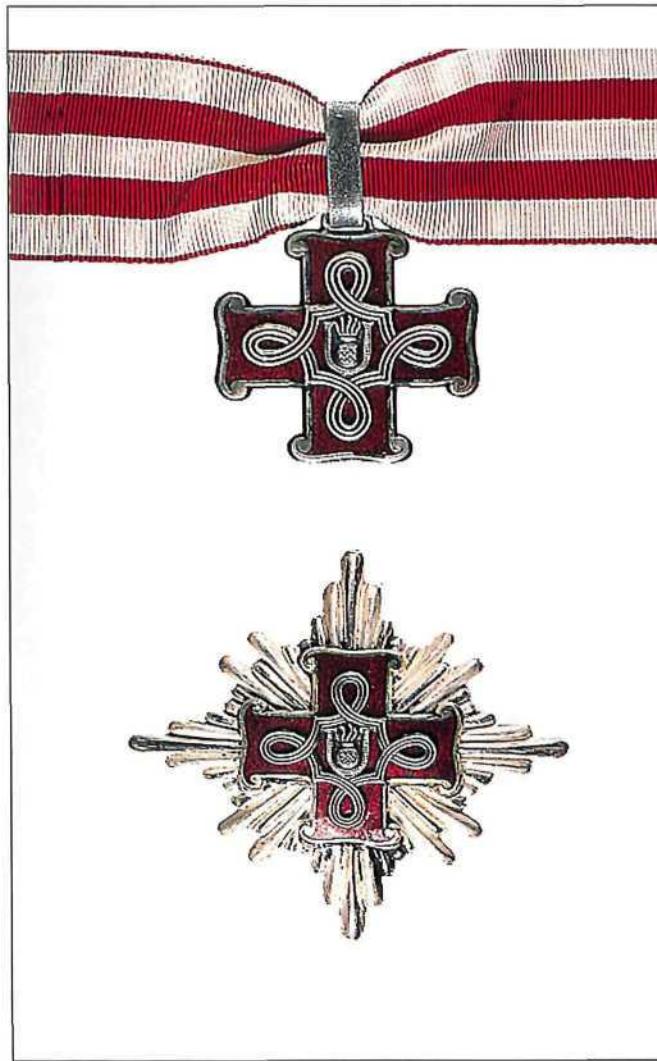
¹³²Krstionica kneza Višeslava dospijela je iz Niha u Veneciju već u 18. stoljeću. U Museo Civico Correr u Veneciji nalazila se sve do 1942. godine, kada je zamijenjena za dvije slike talijanskog slikara Vittora Carpaccija iz Strossmayerove galerije u Zagrebu, i vraćena Hrvatskoj (vidi "Narodne novine" br. 114, od 23. svibnja 1942.; Zakonska odredba o zamjeni). Original Višeslavove krstionice nalazi se danas u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

¹³³Svi dotad utemeljeni redovi NDH imali su oblik križa: Red krunе kralja Zvonimira i Vojnički red željeznog trolista, ali njihov oblik nije tako direktno asocirao na sam čin pokrštavanja kao oblik Reda za zasluge. Zato su muslimani NDH odiliči nositi odlikovanje i odmah uputili prosvijet.

¹³⁴Budući da je zakonska odluka o Redu za zasluge donijeta potkraj 1942., te godine više se nije stigao izraditi Red za zasluge u obliku ornamentike bosanskog ljljana. Zato se nastanak i dodjela drugog tipa Reda za zasluge mogu smjestiti najranije u početak 1943. godine.

¹³⁵Križ s volutama nije tipičan samo za Višeslavovu krstionicu; u istom obliku pojavljuje se i na zabilješkama pregrada protoromaničkih hrvatskih crkava (Biskupija kod Knina, Kolajni kod Vrlike i dr.).

¹³⁶U brošuri "Die Ordensauszeichnungen des Unabhängigen Staates Kroatien", tiskanoj u Zagrebu 1943 (?) godine za potrebe njemačkih nositelja hrvatskih odlikovanja, nepozнати autor piše: "Die Lilie ist ein Ornament, welches auf frühmittelalterlichen Baudenkmälern und Grabsteinen Bosniens vor kommt und daher "Bosnische Lilie" heißt". Taj mo je podatak magnan da pretražim literaturu o ranosrednjovjekovnim spomenicima Bosne, ne bih li našao ulazak "bosanskog ljljana". Međutim, nisam našao na isti ulazak nijedne, osim na keramičkoj svjetiljci iz Bobovca (15. stoljeće), koja je otkopana za arheološko-konzervatorskih istraživanja u razdoblju od 1959. do 1970. godine. Prema tome, nejasno je na koje je to "ranosrednjovjekovne" gradevine spomenike i nadgrobnog kamena mislio sastavljajući brošuru te tome vidi opisnije: B. Prister, Podrijetlo likovnih motiva na redovima Nezavisne Države Hrvatske, "Obol", god. XXXIII, br. 47, Zagreb 1995.).

99 i 101. Red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za kršćane. *Order of Merit, 1st Class with Star for Christians.*

92. Velered za zasluge, za kršćane i kršćanke (1942-1945)

Velered je izrađen od posrebrenog lima. Dimenzije: križ: 60 x 56 mm, karika za lenu: 44x7 mm; lenta širine 84 mm, širina bijelih i crvenih pruga 16 mm, širina uskih crvenih pruga uz rub: 2 mm. Inv. br. 2167.

93. Zvijezda Velereda za zasluge, za kršćane i kršćanke (1942)

Osmjerokraka zvijezda izrađena je od srebrnog lima. Krakovi su kanelirani; naizmjenice glatko sjajni i lakerani bijelom mat bojom. Na naličju zvijezde je igla za prikupljanje s oznakama proizvođača BK ("Braca Knaus") i puncama za srebro čistoće 800/1000 Kraljevine Jugoslavije: u istostranim šesterokutu pijačetu u desnom profilu, te brojka III ispod pijačlove glave. Dimenzije: zvijezda: 86x85 mm, križ je promjera 36 mm. Inv. br. 2185.

94. Zvijezda Velereda za zasluge, za kršćane i kršćanke (1942-1945)

Kao gore, ali s puncama za srebro čistoće 800/1000 Nezavisne Države Hrvatske; u izduženom osmerokutu guska s podignutim krlifima i saviđenim vratom, te brojak: III ispod gusje glave. Dimenzije: zvijezda je promjera 85 mm, križ je promjera 36 mm. Inv. br. 2168.

95. Mala dekoracija Velereda sa zvijezdom Reda za zasluge, za kršćane (1943-1945)

Sastoji se od Reda za zasluge III. stupnja za muškarce, na čiju je trokutatu vrpcu pričvršćena male oznake Velereda sa zvijezdom. Minijatura je umanjena zvijezda Velereda za zasluge. Dimenzije: križ: 40 x 37 mm, vrpca šir. 40 mm, promjer minijature Velereda sa zvijezdom 13 mm. Inv. br. 2183.

96. Mala oznaka Velereda za zasluge sa zvijezdom, za kršćane, 1. oblik (1943-1945)

Minijatura zvijezda Velereda za zasluge pričvršćena je na vrpcu složenu u četverokut s pomoću dva "drukera". Dimenzije: minijatura je promjera 13 mm; vrpca: 15 x 40 mm. Inv. br. 2169.

97. Mala oznaka Velereda za zasluge sa zvijezdom, za kršćane, 2. oblik (1943-1945)

Minijatura zvijezda Velereda za zasluge pričvršćena je na usku vrpcu, napetu na ispušćenu pločicu. Dimenzije: minijatura je promjera 13 mm; vrpca: 17.5 x 15.5 mm. Inv. br. 2170.

98. Mala oznaka Velereda za zasluge sa zvijezdom, za kršćane, 3. oblik (1943-1945)

Minijaturna zvijezda Velereda za zasluge pričvršćena je na malu rozetu s posrebrenom nogom, koja se provlačila kroz zapučak gumba vojničke odore. Dimenzije: rozeta je promjera 17 mm, minijatura je promjera 13 mm. Inv. br. 2171.

99. Red za zasluge I. stupnja, za kršćane (1942-1945)

Križ je izrađen od posrebrenog lima. Dimenzije: križ: 47,5 x 44,5 mm, karika za lenticu: 24 x 5,5 mm; latica širine 40 mm, širina bijelih i crvenih pruga 7,5 mm, širina crvenih pruga uz rub 1 mm. Inv. br. 2172.

100. Red za zasluge I. stupnja, za kršćane (1942-1945)

Kao gore. Dimenzije: križ: 47,5 x 44,5 mm. Inv. br. 2176.

101. Zvijezda Reda za zasluge I. stupnja, za kršćane (1942)

Cetverokraka zvijezda izrađena je od srebrnog lima. Na igli za prikapanje utisnuti su: punca za srebro čistoće 800/1000 Kraljevine Jugoslavije (prijetač šesterokutu), ovalna oznaka: NDH, i oznaka proizvođača: BK. Dimenzije: zvijezda je promjera 75 mm, znak reda je promjera 37 mm. Inv. br. 2173.

102. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za kršćane, 1. oblik (1943-1945)

Minijaturni križ Reda za zasluge, za kršćane, položen je na pravokutnu metalnu pločicu. Sve skupa pričvršćeno je na vrpcu složenu u četverokut s pomoću dva "drukera". Dimenzije: minijaturni križ je promjera 11 mm, pločica: 9 x 14,5 mm; vrpca: 11 x 40 mm. Inv. br. 2174.

103. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za kršćane, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturni križ Reda za zasluge i metalna pločica pričvršćeni su na usku vrpco, napetu na ispućenu pločicu. Dimenzije: minijaturni križ je promjera 11 mm, pločica: 9 x 15 mm; pločica s napetom vrpcem: 17 x 15 mm. Inv. br. 2175.

104. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja, za kršćane, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturni križ Reda za zasluge pričvršćen je na usku vrpco, napetu na ispućenu pločicu. Dimenzije: minijaturni križ je promjera 11,5 mm, pločica s napetom vrpcem: 18 x 15 mm. Inv. br. 2178.

106-107. Red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za kršćanke. / Order of Merit, 1st Class with Star for ladies, for Christians.

105. Red za zasluge I. stupnja za kršćanke (1942-1945)

Križ je izrađen od posrebrenog lima. Kroz usi-
cu križa provučena je dugoljasta karika, na koju se nastavlja metalna ukrasna kopča, "svesa-
na" u čvor. Kroz ukrasnu kopču proteže se
vrpe za žene u obliku vezenke, na čijoj straž-
njoj strani je igla za prikapanje odlikovanja is-
pod vrata. Dimenzije: križ: 47,5 x 44 mm, du-
goljasta karika: 16 x 6 mm, ukrasna kopča: 32
x 23 mm; vrpca širine 40 mm. Inv. br. 2189.

106. Red za zasluge I. stupnja za kršćanke (1942-1945)

Kao gore. Dimenzije: križ: 47,5 x 44,5 mm.
Inv. br. 2193.

107. Zvijezda Reda za zasluge I. stupnja, za kršćane (1942-1945)

Zvijezda je izrađena od srebrnog lima. Na igli
za prikapanje zvijezde nalaze se oznaka pro-
izvođača BK i punca za srebro čistoće 800/
1000 Nezavisne Države Hrvatske (guska s po-
dignutim krilima). Dimenzije: zvijezda: 70 x
71 mm, aplicirani znak reda III. stupnja za že-
ne je promjera 27 mm. Inv. br. 2190.

109. Red za zasluge III. stupnja, za kršćane. / Order of Merit, 3rd Class, for Christians.

109. Red za zasluge III. stupnja, za kršćane, revers (bez vrpe). / Order of Merit, 3rd Class, for Christians, reverse (without ribbon).

111. Velered za zasluge, za muslimane i muslimanke (1943-1945)

Velered je izrađen od posrebrenog lima. Di-
menzije: 68 x 49 mm, dugoljasta karika za len-
tu: 52 x 7 mm; lenta širine 84 mm, širina bi-
jelih i crvenih pruga: 16 mm, širina uskih cr-
venih pruga iz ruba: 2 mm. Inv. br. 2199.

112. Zvijezda Velereda za zasluge, za muslimane i muslimanke (1943-1945)

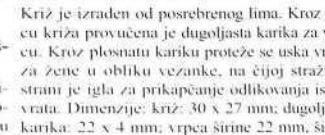
Osmorukraka zvijezda izrađena je od srebrnog
lima. Krakovi su kanelirani; naizmjence glatko
sjajni i lakinari bijelom mat bojom. Na naličju
zvijezde je igla za prikapanje s tzv. velikim
puncama za srebro čistoće 800/1000 Nezavisne
Države Hrvatske; u elipsi je prikazan rak, gled-
an od ozogu; brojka III iznad raka repa.
Dimenzije: zvijezda: 86 x 85 mm, znak reda
III. stupnja za muškarce: 38 x 33 mm. Inv. br.
2200.

110. Red za zasluge III. stupnja, za kršćanke. / Order of Merit, 3rd Class for ladies, for Christians.

110. Red za zasluge III. stupnja, za kršćanke (1942-1945)

Križ je izrađen od posrebrenog lima. Kroz usi-
cu križa provučena je dugoljasta karika za vr-
pu. Kroz plosnatu kariku proteže se uska vrpca
za žene u obliku vezenke, na čijoj straž-
njoj strani je igla za prikapanje odlikovanja is-
pod vrata. Dimenzije: križ: 30 x 27 mm, dugoljasta
karika: 22 x 4 mm; vrpca širine 22 mm, širina
bijelih i crvenih pruga: 4 mm, širina crvenih
pruga uz rubove: 1 mm. Inv. br. 2196.

114. Mala oznaka Velereda za zasluge sa zvijezdom, za muslimane, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturna zvijezda Velereda za zasluge pri-
čvršćena je na usku vrpco, napetu na ispućenu
pločicu. Dimenzije: minijatura je promjera
13 mm; ispućena pločica s vrpcem: 18 x 15
mm. Inv. br. 2201.

111-112. Velered za zasluge sa zvijezdom, za muslimane. / Grand Cross of the Order of Merit with Star, for Moslems.

54

115. Red za zasluge I. stupnja, za muslimane (1943-1945)

Znak reda izrađen je od posrebrengog lima. Dimenzije: 56 x 41 mm; dugoljasta karika za lenticu: 27 x 5 mm; latica širine 39,5 mm, širina crvenih i bijelih pruga: 7,5 mm, širina uskih crvenih pruga uz rub: 1 mm. Inv. br. 2203.

116. Red za zasluge I. stupnja, za muslimane (1943-1945)

Kao gore. Dimenzije: znak reda: 56,5 x 41 mm; dugoljasta karika za lenticu: 26 x 6 mm; latica širine 41 mm, širina crvenih i bijelih pruga 7 mm, širina uskih crvenih pruga uz rub: 3 mm. Inv. br. 2207.

117. Zvijezda Reda za zasluge I. stupnja, za muslimane (1943-1945)

Četverokraka zvijezda izrađena je od srebrnog lima. Na iglu za prikupljanje utisnute su oznaka proizvođača: BK ("Braca Knaus", Zagreb) i velika punca za srebro čistoće 800/1000 ("rak gledan odozgo") Nezavisne Države Hrvatske. Dimenzije: zvijezda je promjera 75 mm, znak reda III. stupnja za muškarce: 39 x 34 mm. Inv. br. 2204.

118. Red za zasluge I. stupnja, za muslimanke (1943-1945)

Znak reda izrađen je od posrebrengog lima. Kroz ušicu je provućena dugoljasta karika, na koju se nastavlja metalna ukrasna kopča, "svetana" u čvor. Kroz ukrasnu kopču proteže se vrpca za žene u obliku vezanke, na čijoj stražnjoj strani je igla za prikupljanje odlikovanja ispod vrata. Dimenzije: znak reda: 57 x 41 mm, dugoljasta karika: 15 x 6 mm; ukrasna kopča: 30 x 23 mm; vrpca širine 40 mm. Inv. br. 2215.

119. Red za zasluge I. stupnja, za muslimanke (1943-1945)

Kao gore. Dimenzije: znak reda: 57 x 41 mm, dugoljasta karika: 15 x 6 mm; ukrasna kopča: 26 x 23 mm; vrpca širine 41 mm. Inv. br. 2219.

120. Zvijezda Reda za zasluge I. stupnja, za muslimanke (1943-1945)

Četverokraka zvijezda izrađena je od srebrnog lima. Na iglu za prikupljanje utisnuta je velika punca za srebro čistoće 800/1000 ("rak gledan odozgo") Nezavisne Države Hrvatske. Dimenzije: zvijezda je promjera 75 mm, znak reda III. stupnja za žene: 27,5 x 24 mm. Inv. br. 2216.

121. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za muslimane, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturni znak Reda za zasluge (za muslimane) i mjeđenu pločicu pripadajući su na usku vrpco, napetu na ispućeni pločicu. Dimenzije: minijaturni znak reda je promjera 12 mm, mjeđena pločica: 12 x 12 mm, ispućena pločica s napetom vrpcom: 17 x 15 mm. Inv. br. 2205.

115 i 117. Red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za muslimane. / Order of Merit, 1st Class with Star; for Moslems.

55

118 i 120. Red za zasluge I. stupnja sa zvijezdom, za muslimanke./*Order of Merit, 1st Class with Star for ladies, for Moslems.*

124. Red za zasluge II. stupnja, za muslimane, / *Order of Merit, 2nd Class, for Moslems.*

122. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja, za muslimane, 2. oblik (1943-1945)

Minijaturni znak Reda za zasluge (za muslimane) pričvršćen je na usku vrpceu, napetu na ispušćenu pločiju. Dimenzije: minijaturni znak reda je promjera 12 mm, ispušćena pločica s napetom vrpeom: 17 x 15 mm. Inv. br. 2208.

125. Red za zasluge III. stupnja, za muslimane, / *Order of Merit, 3rd Class, for Moslems.*

123. Mala oznaka Reda za zasluge I. stupnja, za muslimane, 3. oblik (1943-1945)

Sastoji se od minijature znaka reda, pričvršćene na malu rozetu s posrebrrenom nogom, koja se provlačila kroz zapućak gumba vojneke odore. Dimenzije: minijatura promjera 12 mm; promjer rozete: 16 mm. Inv. br. 2202.

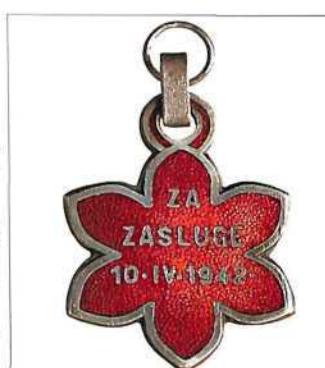
124. Red za zasluge II. stupnja, za muslimane i muslimanke (1943-1945)

Izrađen je od posrebrjenog lima. Znak reda je ispušćen; na naličju je igla za prikapanje. Dimenzije: 47 x 41,5 mm. Inv. br. 2210.

125. Red za zasluge III. stupnja, za muslimane (1943-1945)

Izrađen je od posrebrjenog lima. Kroz ušicu je provučena dugoljasta karika, na koju se nastavlja okrugla karičica za trokutastu vrpceu. Dimenzije: znak reda: 48 x 35 mm, dugoljasta karika: 12 x 4 mm; vrpca širine 39 mm. Inv. br. 2211.

¹⁰Mala oznaka Reda za zasluge III. stupnja (1. i 2. oblike) jednaka je za kršćane i muslimane.

125. Red za zasluge III. stupnja, za muslimane, revers (bez vrpce). *Order of Merit, 3rd Class, for Moslems, reverse (without ribbon).*

126. Red za zasluge III. stupnja, za muslimanke (1943-1945)

Izrađen je od posrebrjenog lima. Kroz ušicu je provučena dugoljasta karika za vrpceu. Kroz plosnatu kariku proteže se uska vrpca za ženu, u obliku vezanice, na čijoj stražnjoj strani je igla za prikapanje odlikovanja ispod vrata. Dimenzije: znak reda: 35 x 25,5 mm, dugoljasta karika: 22 x 4 mm; vrpca širine 23 mm, širina na crvenih i bijelih pruga: 4 mm, širina uskih crvenih pruga uz rub: 1,5 mm. Inv. br. 2223.

127. Mala oznaka Reda za zasluge III. stupnja,¹⁰ 1. oblik (1943-1945)

Vrpca Reda za zasluge složena je u četverokut s pomoći dva "drukeria". Dimenzije: 16x40mm. Inv. br. 2212.

128. Mala oznaka Reda za zasluge III. stupnja, 2. oblik (1943-1945)

Uska vrpca Reda za zasluge napeta je na ispušćenu metalnu pločicu. Dimenzije: 17,5 x 15 mm. Inv. br. 2198.

Ranjenička kolajna

Ranjeničku kolajnu osnovao je poglavnik Nezavisne Države Hrvatske dr. Ante Pavelić zakonskom odredbom od 8. travnja 1943. godine, "počasni onima, koji su kao branitelji domovine bili ranjeni ili ozlijedeni prigodom borbe s neprijateljem" (vidi prilog 14). Propisnikom za Ranjeničku kolajnu od 25. lipnja 1943. godine potakno su utvrđeni: podloga za podjeljivanje kolajne, pravo na ranjeničku kolajnu, način njezina nošenja i pravo podjeljivanja. Također su propisani oblici pet vrsti obraćaca, koji su se vodili uz svaku dodijeljenu kolajnu (vidi prilog 17).

Pravo na nošenje Ranjeničke kolajne imale su sve vojne osobe ranjene, ozlijedene ili poginule u službi Oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske, pripadnici hrvatskih državnih i samoupravnih ustanova koji su rane ili ozljeda od neprijateljskog oružja zadobile prilikom vršenja službe, te svi ostali građani NDH, koji su se oduprli neprijatelju i pritom bili ranjeni ili ozlijedeni. U obzir za dodjelu ulazile su samo rane i ozljede koje su nastale od neprijateljskog oružja, u borbi ili u svezi s borbom, i bez vlastite krivnje ranjenika, odnosno ozlijedjenog. Bolest ili nezgoda do koje je došlo na ratisti, ali bez veze s borbom, nisu se uzimale u obzir. Više rana zadobivenih istodobno računalo se kao jedna. Pravo na Ranjeničku kolajnu imali su i pripadnici savezničkih oružanih snaga koji su se borili u sastavu hrvatskih oružanih snaga, kao i oni pripadnici savezničkih oružanih snaga koji su se borili na teritoriju NDH i

tom prilikom bili ranjeni ili ozlijedeni. Ranjeničku kolajnu NDH mogli su dobiti čak i oni pripadnici savezničkih država koji su u svojim zemljama stekli pravo na nošenje tamošnjih ranjeničkih odlikovanja odgovarajućeg stupnja. Ranjenička kolajna ima dva stupnja:

1. Pozlaćena ranjenička kolajna, za ozlijedene 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 2. Željezna ranjenička kolajna, za ozlijedene do 60% nesposobnosti.

Ranjenička kolajna je medalja promjera 32 mm, na čijem je licu prikazan trolist s prekrivenim mačevima. Uokolo uz rub, na gornjoj polovici kolajne je natpis: ZA POGLAVNIKA I ZA DOM. Na donjoj polovici kolajne nalazi se u tropletom uokvirnom četverokutu slovo "U" s gorućom bombom. Iz podnožja četverokuta izlaze lijevo i desno hrastove graničice. Na naličju, koje je uokvreno dvostrukim pletenim tropletom, nalazi se u sredini grb Nezavisne Države Hrvatske, a oko njega natpis: PRIZNANJE DOMOVINE 1942. Vrpca za Ranjeničku kolajnu je trokutasta, bijele boje, isprugana vodoravnim crvenim uskim ertama. Bijele pruge s obje strane su 6 mm široke, Za jednu rani ili ozljedu dodjeljivala se vrpca s jednom plavom prugom, za dvije rane ili ozljede vrpca s dvije plave pruge, a za tri rane ili ozljede vrpca s tri plave pruge. Za više od tri rane ili ozljede dodjeljivala se vrpca s tri plave pruge i pozlaćenim hrastovim graničicama. Ovo pravilo vrijedilo je neovisno o stupnju ranjanja.

129. Pozlaćena ranjenička kolajna, s jednom plavom prugom. / Gilt Medal for the Wounded, with one blue stripe.

129. Pozlaćena ranjenička kolajna, revers (bez vrpce). / Gilt Medal for the Wounded, reverse (without ribbon).

129. Pozlaćena ranjenička kolajna, za prvu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule (1943-1945)

Kolajna je iskovanja od legure s visokim postotkom cinka, i pozlaćena. Kroz ušicu kolajne provučena je dugoljasta karika, na koju se nastavlja okrugla žičana karićica za trokulastu

vrpcu. Vrpeca ima još jednu plavu prugu. Dimenzije: kolajna je promjera 32 mm; dugoljasta karićica: 10 x 3,5 mm. Inv. br. 2117.

130. Mala oznaka za Pozlaćenu ranjeničku kolajnu, za prvu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 1. oblik (1943-1945)

Vrpeca Ranjeničke kolajne s jednom plavom prugom složena je u četverokut s pomoću dva "drukera". Na vrpecu su pričvršćena dva prekrivena pozlaćena mača. Dimenzije: vrpeca: 16 x 40 mm; mačevi dužine 15,5 mm. Inv. br. 2118.

131. Mala oznaka za Pozlaćenu ranjeničku kolajnu, za prvu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 2. oblik (1943-1945)

Uska vrpeca Ranjeničke kolajne s jednom plavom prugom napeta je na ispućenu metalnu pločicu. Na vrpecu su pričvršćena dva prekrivena pozlaćena mača. Dimenzije: 17,5 x 16 mm; mačevi dužine 15,5 mm. Inv. br. 2119.

8. Dodjela odlikovanja na svečanoj smotri u krugu vojarnice. / The award of decorations at a ceremony in a barracks.

Ranjenička kolajna nosila se na lijevoj strani grudi. Smjela se nositi samo ona Ranjenička kolajna koja je podijeljena posljednja. Kod izručenja Pozlaćene ranjeničke kolajne oduzimala se ranjeniku ranije stečena Željezna ranjenička kolajna s posjedovnom ispravom i vraćala pošiljaocu Pozlaćene ranjeničke kolajne. Za svako daljnje ranjavanje istog stupnja dobivao je ranjenik novu odgovarajuću vrpcu, koju je stavljao na kolajnu umjesto ranije dobivene vrpece. Pravo podjeljivanja Ranjeničke kolajne imali su "zapovjednici svih četnih tiela, zdravstvenih, obškrbnih i inih ustanova, u svojstvu zapovjednika pukovnija, odnosno samostalne bojne pa na više, u čijem je djelokrugu rana ili ozljeda zadobivena, odnosno ustanovljena".

Literatura

Zakonska odredba o osnutku "Ranjeničke kolajne" od 8. travnja 1943., "Narodne novine" br. 83 od 10. travnja 1943; Okružnica o redoslijedu hrvatskih odlikovanja od 1. lipnja 1943., "Narodne novine" br. 140 od 22. lipnja 1943.; Propisnik za ranjeničku kolajnu od 25. lipnja 1943., "Narodne novine" br. 161 od 19. srpnja 1943; Okružnica: Male oznake za hrvatska odlikovanja, "Narodne novine" br. 235 od 14. listopada 1943.; "Vjestnik" naredaba Ministarstva oružanih snaga br. 42-1943; B. Prister, Odlikovanja, KMZ XXI, Povjesni muzej Hrvatske, Zagreb 1984, str. 88-89.

132. Pozlaćena ranjenička kolajna, s dvije plave pruge. / Gilt Medal for the Wounded, with two blue stripes.

135. Pozlaćena ranjenička kolajna, s tri plave pruge. / Gilt Medal for the Wounded, with three blue stripes.

136. Pozlaćena ranjenička kolajna, s tri plave pruge i hrastovim grančicama. / Gilt Medal for the Wounded, with three blue stripes and oak wreath.

132. Pozlaćena ranjenička kolajna, za drugu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 1. oblik (1943-1945)

Kolajna je iskovanja od legure cinka i pozlaćena. Vrpeca ima dvije plave pruge. Inv. br. 2120.

133. Mala oznaka za Pozlaćenu ranjeničku kolajnu, za drugu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 1. oblik (1943-1945)

Vrpeca Ranjeničke kolajne s tri plave pruge složena je u četverokut s pomoću dva "drukera". Na vrpecu su pričvršćeni prekriveni pozlaćeni mačevi. Inv. br. 2121.

134. Mala oznaka za Pozlaćenu ranjeničku kolajnu, za drugu ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule, 2. oblik (1943-1945)

Uska vrpeca Ranjeničke kolajne s dvije plave pruge napeta je na ispućenu metalnu pločicu. Na vrpecu su pričvršćeni prekriveni pozlaćeni mačevi. Inv. br. 2122.

135. Pozlaćena ranjenička kolajna, za treću ozljedu od 61% nesposobnosti i više, i za poginule (1943-1945)

Kolajna je iskovanja od legure cinka i pozlaćena. Vrpeca ima tri plave pruge. Inv. br. 2123.

136. Pozlaćena ranjenička kolajna, za više od tri ozljede od 61% nesposobnosti i više, i za poginule (1943-1945)

Kao gore, ali na vrpecu s tri plave pruge pričvršćene su pozlaćene hrastove grančice. Dimenzije: hrastove grančice: 18 x 18,5 mm. Inv. br. 2125.

139. Željezna ranjenička kolajna, s jednom plavom prugom. / Iron Medal for the Wounded, with one blue stripe.

142. Željezna ranjenička kolajna, s dvije plave pruge. / Iron Medal for the Wounded, with two blue stripes.

139. Željezna ranjenička kolajna, za prvu ozljeđu do 60% nesposobnosti (1943-1945)

Kolajna je iskovana od legure cinka. Vrpea ima jednu plavu prugu. Dimenzije: kolajna je promjera 32 mm. Inv. br. 2103.

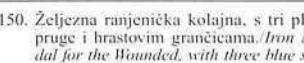
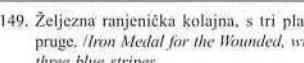

140. Mala oznaka za Željeznu ranjeničku kolajnu, za prvu ozljeđu do 60% nesposobnosti, 1. oblik (1943-1945)

Vrpea Ranjeničke kolajne s jednom plavom prugom složenom ju u četverokut s pomoću dva "drukera". Inv. br. 2104.

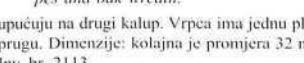
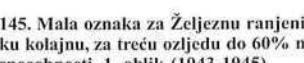
141. Mala oznaka za Željeznu ranjeničku kolajnu, za prvu ozljeđu do 60% nesposobnosti, 2. oblik (1943-1945)

Uska vrpea Ranjeničke kolajne s jednom plavom prugom napeta je na ispušćenu metalnu pločicu. Inv. br. 2105.

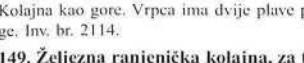
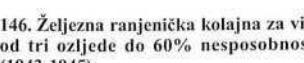
142. Željezna ranjenička kolajna, za drugu ozljeđu do 60% nesposobnosti (1943-1945)

Kolajna je iskovana od legure cinka. Vrpea ima dvije plave pruge. Inv. br. 2107.

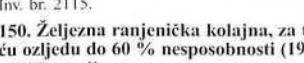
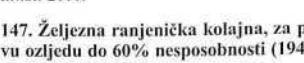
143. Mala oznaka za Željeznu ranjeničku kolajnu, za drugu ozljeđu do 60% nesposobnosti, 1. oblik (1943-1945)

Vrpea Ranjeničke kolajne s dvije plave pruge složena je u četverokut s pomoću dva "drukera". Inv. br. 2108.

144. Željezna ranjenička kolajna, za treću ozljeđu do 60% nesposobnosti (1943-1945)

Kolajna je iskovana od legure cinka. Vrpea ima tri plave pruge. Inv. br. 2109.

Kolajna je iskovana od legure cinka. Vrpea ima tri plave pruge. Inv. br. 2110.

Spomen-znak 5. prosinca 1918.

Ujedinjenje Srbije sa zemljama nezavisne države Slovenaca, Hrvata i Srba u jedinstveno Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca proglašio je regent Aleksandar I. Karadorević u Beogradu, 1. prosinca 1918. godine. Pritom je mnogima bilo jasno da ujedinjenje nije provedeno potpuno legalno i u skladu s hrvatskim interesima. Vijest o proglašenju ujedinjenja u Beogradu stigla je u Zagreb 2. prosinca na večer¹³⁵ i odmah su pristaše ujedinjenja, prije svega dalmatinska omladina, pripredili na ulicama pozdravne manifestacije. No, bilo je i suprotnih reakcija. Već u studenome 1918. osjećalo se da je hrvatski narod sklon republikanskom uređenju. Agitacija za republiku, a protiv dinastije Karadorevića, uzela je mahu i u vojarnicama. U Zagrebu su tijekom Prvog svjetskog rata (a i ranije) bile stacionirane 53. pješadijska pukovnija zajedničke vojske (u tadašnjoj

Kolodvorsoj ulici, danas Ulica Republike Austrije), i 25. domobranska pješadijska pukovnija, jedan artiljerijski puk i jedna vozarska četa (sve u Gornjoj Ilici). Nakon slomla austro-ugarske vojske nalazilo se u ovim vojarnicama nekoliko tisuća vojnika, većinom pričuvnih. U vojarnice su pristizali srpski časnici i postupno preuzimali dužnosti, a manje grupe časnika i vojnika su svakodnevno napuštale jedinice. Vladalo je stanje opće nesigurnosti u budućnost, koje je pak izazivalo permanentno nezadovoljstvo.

Osim vojnih redovitih jedinica formirana je u Zagrebu Narodna garda Narodnog vijeća, koju su činili odred mornara bivše austro-ugarske ratne flote, sokolska četa, sastavljena od članova zagrebačkog hrvatskog i srpskog Sokola, i studentska garda. Za razliku od pripadnika redovitih jedinica, pripadnici Narodne

Odavanje počasti žrtvama na Jelačićevu trgu 5. prosinca 1918. g., 5. prosinca 1943. g./Ceremony to honour the victims of December 5th 1918 on Jelačić Square held on December 5th 1943.

garde bili su svi dobrovoljac i odani novom državnom poretku. U ovakvoj situaciji došlo je 5. prosinca 1918. do krvavog obraćuna na Jelačićevu trgu u Zagrebu. Prema izjavama očevidača događaja, objavljenim kasnije, i prema sudskom postupku koji je vodio domobranski vojni sud u Zagrebu, 5. prosinca došlo se ovo:

Toga dana u krugu vojarnice 53. pješadijske pukovnije okupila se povorka grupa vojnika i stala razgovarati o politici. Uskoro su vojarnicom odjeknuli poklici: "Živila republika!" - "Živo Radić!" - "Dolje kralj Petar!" - "Dolje podpukovnik Petrović!"¹³⁶ Momčad se stala okupljati u sve većem broju, naoružana puškama, s dvije strojopuške i streljivom. Uskoro se skupilo 150 pobunjenih vojnika, koji su se pod vodstvom narednika Martina Murna¹³⁷ uputili prema vojarnici 25. domobranskog pješadijskog puka u Gornjoj Ilici (Črnomerec). Ondje im se pridružilo još stotinjak vojnika, pa su svi skupa krenuli prema centru grada. Na čelu povorce stupao je narednik Murn, s lantom u bojamama hrvatske zastave prebačenom preko prsiju, s natpisom: "Živila S.H.S. republikal!". Njega su slijedila dva vojnika s hrvatskim zastavama, a iza njih isla je domobranska glazba 25. puka i svirala vojničke marševe. Iza muzike koračali su vojnici 25. domobranske pješadijske pukovnije, a na kraju vojnici 53. pješadijske pukovnije.

Povjerenik za unutrašnje poslove Srdan Budisavljević i povjerenik Narodnog vijeća za javnu sigurnost Grga Andelinović bili su odmah upoznati s događajima koji su se odigrali u vojarnicama i o kretanju naoružane vojske prema centru grada. Budisavljević je prvo usmeno a zatim i pismeno zatražio od komandanta srpske vojske potpukovnika Dušana Simovića da intervinira s onim srpskim snagama koje su mu na raspolažanju. Simović je ocijenio da pobunjeničke snage nisu ozbiljna prijetnja novom poretku i "velikodusno" odbacio Budisavljevićev zahtjev, uz nadvođno obrazloženje: "Intervencija srpske vojske može dovesti do krvoproljeća, što bi stvorilo nepremostiv jači među Hrvata i Srba. Stoga će ista uslediti u krajnjem slučaju, ako policija ne bi mogla održati porekad i sprečiti nerede. Dotle neka policija vrši svoju dužnost i spreći izgredje, izbegavajući svako provociranje masa. Srpske trupe su u pripravnosti i u pogodnom momentu pojaviće se na Jelačićevom trgu, ako to bude potrebno."¹³⁸

Povorka pobunjenih vojnika kretala se prema centru grada. Kod tadašnjeg Iličkog trga (danas Britanski trg) našla je na red konjičke policije, ali do sukoba nije došlo jer se policija

povukla pred jačom silom. Na uglu Frankopanske ulice i Ilice susrela se vojna povorka s malim odredom Akademске garde, razoružala ga bez borbe i nastavila put prema Jelačićevu trgu, na koji je stigla u 14 sati. U međuvremenu je Grga Andelinović rasporedio naoružane odrede mornara i sokolaša Narodne garde Narodnog vijeća u tri zgrade na Jelačićevu trgu.

Povorka vojnika zaustavila se na Jelačićevu trgu, a jedan nadređnik održao je kratak politički govor, u kojem je izrazio stav da su Hrvati za republiku. Nakon toga govor grupa od desetak vojnika s narednikom Murnom na čelu provila je vrata kuće na broju 4, ušla u hodnik i nakon duljeg pregovaranja uspjela nagovoriti odred mornara i sokolaša da im predaju mašinski pušku. Zatim je ista grupa pokušala iznuditi predaju mašinske puške i kod odreda rasporedenog u kući na broju 6. Tom prilikom je pred vojniko stupio član Hrvatskog sokola Marcel Tičak u pratnji nekolicine mornara i pokušao ih umiriti. Tada je narednik Murn, koji je vodio vojnike, iznenada opalio hitac iz revolvera i ubio Tičaka. Nato je došlo do opće pučenje. Mornari i sokolaši smješteni u kućama na trgu otvorili su vatru na pobunjene vojnike, koji su uvratili paljbu. Nakon duljeg puškanja vojnici su se povukli s trga u obližnje ulice i razisli se. Jedan dio vojnika vratio se u vojarnice, a drugi su pobegli. Oko 17 sati stigle su srpske trupe i zauzele Jelačićev trg i druge važnije ulice. Rezultat borbe na Jelačićevu trgu bio je žalostan: 15 mrtvih i više od 20 teže i lakše ranjenih.

Na kaznenom procesu vojnog domobranskog suda podignute su optužnice protiv 24 sudionika pobune. Za desetorcu optuženih zatražena je smrtna kazna. Rasprava protiv optuženih počela je 27. prosinca 1918., a presuda je donijeta 6. siječnja 1919. Osude su bile relativno blage, najteže kazne bile su 7 godina zatvora, ali u prosjeku znatno niže. U jednom slučaju donijeta je oslobođujuća presuda, a u drugom je sud ustanovio da nije nadležan. Osuden je 21 vojnik. Voda pobune i inicijator korbne pucnjave narednik Murn netragom je nestao odmah nakon sukoba na Jelačićevu trgu.¹³⁹ Protiv presude uložili su branitelji osudjenih žalbe. Međutim, do rješenja ovih žalbi nije uopće došlo jer tada nije postojao u Hrvatskoj viši vojni sud koji bi bio nadležan za rješavanje žalbi protiv nižih vojnih sudova. Problem je riješen tako da je tijekom 1919. godine izdana amnestija, kojom su pomilovani i pušteni na slobodu svi osudjenici!¹⁴⁰

Posljedice sukoba na Jelačićevu trgu bile su: hitna likvidacija 53. pješadijske pukovnije još iste večeri, 5. XII, preuzeли su vojničku

151. Spomen-znak 5. prosinca 1918.g./December 5th 1918 Commemorative Badge.

151. Spomen-znak 5. prosinca 1918.g., revers (bez vrpce)./December 5th 1918. Commemorative Badge, reverse (without ribbon).

službu odredi srpske vojske, koji su posljednjih dana stigli u Zagreb i koji dotad nisu napuštali vojnarnice. Oružana snaga Države Narodnog vijeća bila je 5. XII. stvarno likvidirana. Formalno će 10. XII. biti likvidiran vojni odsjek Narodnog vijeća, a sve njegove funkcije preuzet će misija srpske vojske. Time je ujedinjenje provedeno i na vojničkom području. Optuženici pred vojnim sudom bili su osuđeni relativno blagim kaznama: nastojiti se sve što prije predati zaboravu. Političke posljedice 5. XII. odnosi su se osjetile. Istog dana obustavljeno je izlaženje glasila Stranke prava "Hrvatska" i Radićeva "Doma"; nekoliko dana kasnije bit će uhićeni predstavnici Čiste strane prava dr. Elegović i dr. Sachs. Energično se počinje provoditi politika likvidiranja svih protivnika novog stanja.¹⁴¹

Odredbom poglavnika dr. Ante Pavelića osnovan je 30. studenoga 1943. Spomen-znak 5. prosinca 1918., kao "prvi znak hrvatske revolucionarne svesti protiv tudinskog jarma" (vidi prilog 24). Pravo na nošenje spomen-znaka imali su pripadnici "Počastne bojne 5. XII. 1918.", koji su s dva svjedoka uspjeli dokazati da su "barem u sklopu povorce na Jelačićev trg išli i na taj način kod ovog domoljubnog podhvata djelatno sudjelovali". Spomen-znak se dodjeljivao i posmrtno, poginulima na Jelačićevu trgu 5. XII., kao i kasnije poginulim ili umrlim učesnicima tog događaja. Odlikovani ovim spomen-znakom dobivali su diplomu, koju je potpisivao zapovjednik "Počastne bojne 5. XII. 1918.". Zapovjednik "Počastne bojne 5. XII. 1918." bio je prema tome i odgovoran za pravilnu dodjelu spomen-znaka. Pravo na nošenje Spomen-znaka 5. prosinca 1918. dobile su 402 osobe, a 25 osoba je odlikovano posmrtno.¹⁴²

Spomen-znak ima oblik medalje promjera 30 mm, a izrađen je od tamno patinirane bronce. U sredini spomen-znaka je ustaški grb - veliko slovo U s hrvatskim grbom i gorućom bombom - uokvireni tropletom ornamentom. Na naličju u sredini je datum u tri reda: 1918 / 5. XII / 1943., okružen tropletom ornamentom. Vrpca je trokutasta, tamnocrvene boje, isprugana tri puta po duljini bijelo-plavim prugama širine 2 mm. Spomen-znak se nosio na lijevoj strani grudi.

¹⁴¹Sudan Budisavljević. Stvaranje države SHS, Zagreb 1958., str. 181. Ova činjenica samo potkrepljuje misli iz prethodne bilješke.

¹⁴²Josip Horvat. Politika povijest Hrvatske, 2. dio, Zagreb, 1989., str. 138-139.

¹⁴³Liste s imenima nositelja Spomen-znaka 5. prosinca 1918. objavljivane su u "Vjesnicima Ministarstva oružanih snaga" (tosnimi poslovima) u 1944. i 1945. godini.

151. Spomen-znak 5. prosinca 1918. (1943-1945)

Spomen-znak je iskovan od bronce i tamno patiniran. Vrpca je ružičasto-crvene boje (umjesto tamnocrvene), s tri reda uzdužnih uskih bijelo-plavih pruga. Dimenzije: spomen-znak je promjera 30 mm; vrpca širine 37 mm, širina bijelo-plavih pruga 2 mm. Inv. br. 2050.

Ratni spomen-znak

Zakonskom odredbom od 29. prosinca 1943. poglavnika Ante Pavelića osnovan je Ratni spomen-znak, "za uspomenu na ovaj rat" (vidi prilog 25). Postoje dvije vrste Ratnog spomen-znaka:

- a) vrpca,
- b) vrpca s državnim grbom.

Vrpca je bijele boje, široka 26 mm, s obje strane obrubljena crvenim rubom širokim 3 mm; u sredini ima plave okomite pruge dugacke 12 mm, a siroke 1 mm. Državni grb s tropletom viticom dugačak je 22 mm, širok 11 mm, izrađen od kovine, obojen i pričvršćen na sredini vrpce.

Pravo na ratni spomen-znak imali su pripadnici hrvatskih oružanih snaga koji su barem godinu dana vršili vojničku službu na području Nezavisne Države Hrvatske, odnosno koji su u sastavu savezničke vojske bili barem godinu dana na ratištu izvan područja NDH. Pravo na Ratni spomen-znak s državnim grbom imali su gore navedeni pripadnici hrvatskih oružanih snaga ako su bili u neposrednoj borbi s neprijateljem, ili su proveli najmanje šest mjeseci u borbenim jedinicama na području ugroženom od pobunjenika, ili su najmanje šest mjeseci upravljali podvratnim vodstvom ovakvih borbenih jedinica". Nадalje, Ratni spomen-znak s državnim grbom mogli su dobiti i pripadnici oružništva, Državne radne službe, Državne redarstvene straže i rizničke straže, "ako su bili u neposrednoj borbi s neprijateljem, ili su proveli najmanje šest mjeseci u suradnji s borbenim jedinicama oružanih snaga na području ugroženom od pobunjenika". Napokon, Ratni spomen-znak s državnim grbom mogli su dobiti i "gradanske osobe, koje su se borile u sustavu borbenih jedinica oružanih snaga".

Nadopunom propisnika za Ratni spomen-znak od 3. veljače 1945. (vidi prilog 38) odredena su za Ratni spomen-znak i dva standardna oblika malih oznaka. Jedna vrsta male oznake je u obliku pačetvorine širine 26 mm, a visine 15 mm, a druga širine 15 mm i visine 19 mm. U obe slučaju nose se male oznake na lijevoj strani grudi, iznad džepa haljinca, u visini između prvog i drugog gumba.

Ratni spomen-znak nije nikad ušao u redoslijed hrvatskih odlikovanja, ali ga ipak držimo odlikovanjem u širem smislu te riječi.

Literatura

Zakonska odredba o ratnom spomen-znaku, "Narodne novine" br. 298 od 31. prosinca 1943.; Propisnik u zakonsku odredbu o "Ratnom spomen-znaku" broj CCLXXXV-3147-D.V.-1943., "Narodne novine" br. 298 od 31. prosinca 1943.; Nadopuna propisnika za ratni spomen-znak, od 3. veljače 1945., "Narodne novine" br. 32 od 9. veljače 1945.

152. Ratni spomen-znak (1943-1945)

Vrpca je bijele boje, s obje strane obrubljena crvenim rubom; u sredini ima plave okomite pruge. Dimenzije: ukupna dužina vrpce: 215 mm, širina crveno-bijelih pruga 2 mm, plave okomite pruge u sredini: dužina 12 mm, a širina 1 mm. Inv. br. 2053.

153. Ratni spomen-znak s državnim grbom (1943-1945)

Vrpca kao gore, s apliciranim državnim grbom s tropletom viticom. Grb je izrađen od kovine i obojen. Dimenzije: državni grb: 20 x 11,5 mm. Inv. br. 2055.

154. Mala oznaka za Ratni spomen-znak s državnim grbom, 2. oblik (1945)

Uška vrpca Ratnog spomen-znaka napeta je na ispučenu metalnu pločicu. Na vrpco je pričvršćen umanjeni državni grb. Dimenzije: 17,5 x 15 mm; državni grb: 13,5 x 8 mm. Inv. br. 2056.

152-153. Ratni spomen-znak, i Ratni spomen-znak s državnim grbom / Commemorative War Emblem and Commemorative War Emblem with state coat of arm.

Ustaški častni znak

Odredbom od 3. travnja 1944. poglavnik dr. Ante Pavelić osnovao je dvije vrste Ustaških častnih znakova (vidi prilog 29): a) jedan Ustaški častni znak je namijenjen osobama koje su 10. travnja 1941. položile ponovno ustašku prisegu i koje su postrojene u Poglavniku tjelesnu bojnu s dr. Antonom Pavelićem krenuli u Hrvatsku; b) drugi Ustaški častni znak je namijenjen onim ustašama koji su od 1929. godine do proglašenja NDH 10. travnja 1941. boravili najmanje mjesec dana u jednom od tadašnjih ustaških logora u inozemstvu, ili su barem dvije godine pripadali ustaškom pokretu u inozemstvu, ili su došli iz Hrvatske barem dva puta u inozemstvo radi stupanja u osobnu vezu s Glavnim ustaškim stanom.

Ustaški častni znak za osobe pod a) je izrađen od pravog, tamno patiniranog srebra, a nosio se na lijevoj strani grudi, povrh sredine vrnce odlikovanja. U sredini znaka prikazano je glagolsko slovo "A". Ispod njega je ustaški grb s trakom koja nosi datum: 10. IV. 1941. Rub znaka ukrašava vijenac od križeva željeznog trolista.

Ustaški častni znak za osobe pod b) izrađen je od posrebrenih legura, a nosio se na desnoj strani grudi, i to ispred svih odlikovanja i znakova koji su se nosili na toj strani. Znak je ovalna oblika; u sredini je ustaški grb s monogramom: AP (Ante Pavelić), okružen dvostrukim tropljetnim ornamentom. Na vrhu znaka je godina: 1929, na dnu znaka godina: 1941. Ista osoba mogla je dobiti oba znaka ako je ispunjavala propisane uvjete. Uz Ustaški častni znak dobivala se isprava o pravu nošenja, koju su potpisivali poglavnik dr. Ante Pavelić i zapovjednik Poglavnike tjelesne bojne.

Tri dana nakon donošenja Odredbe o Ustaškom častnom znaku donijet je i Propisnik o podjeljivanju Ustaškog častnog znaka (vidi prilog 30).

Male ozname na metalnoj kopči

157. Kopča s pet malih oznaka za hrvatska odlikovanja./Clasp with five lesser symbols for Croatian decorations.

155. Ustaški častni znak s monogramom AP./Ustashe Badge of Honour with AP monogram.

Dodjelu Ustaškog častnog znaka objavljivale su "Narodne novine" i "Vjestnik Oružanih snaga". Tako su Poglavnikom odlukom od 21. travnja 1944. (broj 1076-1944) podijeljeni srebrni Ustaški častni znakovi za osobe pod a), ukupno 232 znaka, od čega je 41 znak dodijeljen posmrtno. Poglavnikom odlukom od 17. svibnja 1944. (broj 1322-1944) podijeljeni su posrebreni Ustaški častni znakovi za osobe pod b), ukupno 563 znaka, od čega 105 znakova posmrtno.

Premda Ustaški častni znak nije nikada ušao u redoslijed hrvatskih odlikovanja, ipak ga držimo odlikovanjem u širem smislu te riječi.

Literatura

Odredba o Ustaškom častnom znaku za borce i suradnike u inozemstvu, "Narodne novine" br. 79 od 6. travnja 1944.; Propisnik o podjeljivanju Ustaškog častnog znaka za borce i suradnike u inozemstvu (...), "Narodne novine" br. 79 od 6. travnja 1944.; "Narodne novine" br. 93 od 24. travnja 1944.; "Narodne novine" br. 117 od 24. svibnja 1944.

155. Ustaški častni znak, s monogramom AP (1944-1945).

Znak je izrađen od tještenog posrebrenog lima. Na naličju je igla sigurnica za prikupljanje znaka na grudi. Dimenzije: 51,5 x 38 mm. Inv. br. 2545.

156. Tri male ozname na metalnoj kopči (1943-1945):

a) Vojnički red željeznog trolista IV. stupnja,
b) Red krune kralja Zvonimira III. st. s brast. granćicama,
c) Brončana kolajna poglavnika A. Pavelića za hrabrost.
Dimenzije: 18 x 47 mm. Inv. br. 2087.

157. Pet malih oznaka na metalnoj kopči (1943-1945):

a) Red za zasluge I. stupnja, za kršćane,
b) Ratni spomen-znak s državnim grbom,
c) Red krune kralja Zvonimira I. st. s mačevima,
d) Velika srebrna kolajna poglavnika A. Pavelića za hrabrost.
e) Željezna ranjenička kolajna, za prvu ozljedu.
Dimenzije: 18 x 78 mm. Inv. br. 32496.

Osnovni podaci o autorima i radionicama odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske

Oto Antonini (Zagreb, 1892-1959). Višu školu za umjetnost i umjetni obrt završio je 1913. g. u Zagrebu, a studij nastavio u Sieni, posvećujući se crkvenom slikarstvu. Izradio je nekoliko svetačkih slika u crkvama sv. Vinka i sv. Franje u Zagrebu. Radio je kao ilustrator novina; trideset godina bio je urednik zagrebačkog ilustriranog tjednika "Svijet". Batio se i portretnim slikarstvom, pa je vješt slikar, pretežno u pastelu, portrete imućnih zagrebačkih gradana.

Zajedno s kiparom Marijanom Matijevićem izradio je načrt za Spomen-znak na uspostavu NDH.

Ljubo Babić (Jastrebarsko, 1890 - Zagreb, 1974), slikar i povjesničar umjetnosti. Polazio je Privremenu visu školu za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu 1908.-1910. Školovanje nastavljao na Akademiju u Münchenu, na kojoj je diplomirao 1913.

Godine 1913/14. boravi i studira u Parizu. Nakon izbjeganja Prvog svjetskog rata vraća se u Zagreb. Otvorio je 1915. u svom atelijeru "Modernu slikarsku školu", a 1916. postaje profesor na Privremenoj višoj školi za umjetnost i obrt. Djelovao je 45 godina kroz sve njezine mijene do Akademije likovnih umjetnosti, na kojoj je umirovljen 1961. g. Diplomirao je i po vrijest umjetnosti na Filozofском fakultetu u Zagrebu, 1932. g.

Babić je bio enciklopedijska ličnost; uz

slikanje i pedagoški rad bavio se scenografijom, kritikom i teorijom, književnom i putopisnom prozom, organizacijom likovnog života, muzeologijom i grafičkim oblikovanjem. Autor je povelja za odlikovanja NDH.

Ivo Kerdić (Davor, 1881 - Zagreb, 1953). Završio je bravarski odio Obrtne škole u Zagrebu 1899. Radi 1901. g. u Parizu kao cestizer u ljevaonici umjetnika "Maisori Moderne". Godine 1902-1906. kao vanjski daki pohada Umjetničko-obrtnu školu u Beču, kod prof. Schwartza, a 1905-1906. studira na specijalnoj školi za sitnu plastiku i medaljerstvo u klasi prof. Rudolfa Marschalla, gdje 1910. dobiva godišnju nagradu za kompoziciju. Na poziv R. Frangeša-Mihanovića dolazi 1913. u

Zagreb i preuzima vodenja Ljevaonice na 1921. godine i opremljenja velikom

umjetnina pri Akademiji. Njegovim nastavom je 1921. g. u Zagrebu su se u Zagrebu mogle kvalitetno kovati moderne kovnica "Ljudevit Griesbach". Svakovrsne medalje. Tvrta mijenja naziv Od 1923. do umirovljenja 1947. profesor je u "Griesbach i Knaus" 6. siječnja 1926. Uz medalje, plakete i značke, u radionici "Griesbach i Knaus" izradivo se nakit, srebrni pribor za stol, srebrni crkveni pribor (kaleži, pokaznice, kandila i sl.), sportski pokali i metalna galanterija. Nakon što su 9. siječnja 1940. braća Ivan i Dragutin Knaus preuzela vlasništvo nad tvrtkom, ona posluje pod imenom "Braća Knaus". Za vrijeme postojanja Nezavisne Države Hrvatske "Braća Knaus" izraduju sva hrvatska odlikovanja, osim Kolajne za hrabrost.

Izrada odlikovanja NDH, vješta i solidna, imala je veliko značenje u djelovanju "Braće Knaus".

Nakon 1945. godine radionica "Braća Knaus" je konfiscirana, a njezin inventar došao je u novoosnovanu "Industrijsku kovnicu Orešković Marko" ("IKOM").¹⁴³

Jakov pl. Machiedo (Hvar, 1891-Olching kod Münchena, 1948), zrakoplovni pukovnik i poglavnik svećanostnik, autor je načrta za Red krune kralja Zvonimira i Vojnički red željeznog trolista, a vjerojatno i za Red za zasluge i Ranjeničku kolajnu. Bio je umjetnički nadaren i amaterski se bavio slikanjem; stoga su likovna rješenja odlikovanja NDH veoma lijepa. Odlikovan je Redom za zasluge I. stupnja sa zvijezdom (25. srpnja 1943). Od 1944. godine obnašao je dužnost konzula u Münchenu.¹⁴⁴

Marijan Matijević (Grubišno Polje 1907 - Beč 1971). Studirao je na Akademiju u Zagrebu (1923-1927) i tri godine u Parizu kod Maillola, gdje je kontaktirao s Meštrovićem. Bio je profesor na gimnazijama u Cetinju, Kruševcu, Beogradu, Obrtnoj školi u Zagrebu (od 1939); docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču (od 1943), profesor na gimnaziji u Mattersburgu (od 1949), gdje se nastanio među građanskim Hrvatima. Radio je kipove u bronci i kamenu i slikao ulje.

Zajedno sa slikarom Ottom Antoninijem izradio je Spomen-znak na uspostavu NDH.¹⁴⁵

¹⁴³Još neobjavljene podatke o važnim datumima iz povijesti kovnice "Griesbach", "Griesbach i Knaus" odnosito "Braća Knaus". Izbjazno mi je ustupio dr. Ivo Lentić, na čemu mu zahvaljujem.

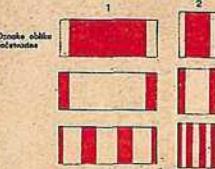
¹⁴⁴Biografske podatke iz života Jakova pl. Machieda skupila je njegova nećakinja Vesna Židovac iz Zagreba, na čemu joj zahvaljujem.

¹⁴⁵Enciklopedija hrvatske umjetnosti 1, Zagreb 1995., str. 22, 39-41, 425, 553; Nada Todorović, Jugoslavenske i inozemne medalje, Beograd 1964, str. 26, 31, 36; Gjuro Krasnov, Teodor Krivak-Klažer umjetnički gravir, "Obol" god. XIV. br. 28-29, Zagreb 1976., str. 107-108; Vinko Zlamalik, Memorijal Ivo Kerdica, Osijek-Zagreb 1980., str. 14-15, 92-95.

MALE OZNAKE ZA HRVATSKA ODLIKOVANJA

A

VRPCE ZA MALE OZNAKE

Oznaka za zapločak s unutrašnjim vrpcom

Ad A-1 i 2

Vrpce oblike poličićnice izrađene su iz propisanih vrpca.
Djeli 40 mm i vrlo 15 mm. Umjesto ovih vrpca mogu se nositi i vrpce duga 15 mm i visine 19 mm propisane boje.

(Vidi sliku pod A-1 i 2).

Ne smjemo opisati vrpco približavajući se smjenom oznaka dobitnog odlikovanja ako je to kod odnosnog odlikovanja propisano.

Ovako opisanih oznaka nose se na levej strani prsa nad dijagonilno u viski tenuzu prve i drugog gumba, a radeju se jedno uz drugu prema stupnju i vrsti odlikovanja.

(Vidi redoslijed Vjet. novod. br. 4, 19 i 23/43).

U kolici imamo više oznaka, da ih se ne može nositi u jednom redu približavajući se u dva ili tri reda.

Ad A-3 i 4

Oznake za zapločak izrađene su iz vrpca 26mm širine i 75mm duljine (duljina prema potrebi) s jednom unutrašnjom vrpcom iste boje i bez unutrašnjeg vrpca. U sredini unutrašnjeg vrpca je početna i posljednja zrnata koja označava stupanj dobitnog odlikovanja. Ova oznaka nose u zapločku prve određeno drugog gumba, tako je to za dobitni stupnji odlikovanja prepisano, premo rubu haljice do drugog odnosno trećeg gumba.

Iznad ili u vrlo malih oznaka, koje se nose u zapločku unuda se u odnosni zapločak jedno u drugu istku, da bude sveko vidljivo.

B

VOJNIČKI RED ŽELJEZNOG TROLISTA

III. ST. bez hrvatskih granica

Nosi se u drugom zapločku

III. ST. bez hrvatskih granica

Nosi se u drugom zapločku

IV. ST. bez hrvatskih granica

C

RED KRUNE KRALJA ZVONIMIRA

RED I. ST.

s hrvatskim granicama

RED II. ST.

s hrvatskim granicama

RED III. ST.

D

KOLAJNA POGLAVNICA ANTE IVIĆA ZA

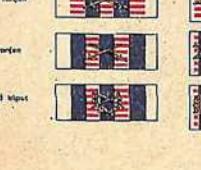
HRABROST

slavno koljeno

z materijalom

glostku

E

RED ZA ZASLUGE

a) u obliku krune kralja Ivana Vlašića

VELEKRIZ s Donjem

RED I. ST. s hrvatskim granicama

RED II. ST. s hrvatskim granicama

RED III. ST.

b) u obliku kraljeve kape

VELERED s Donjem

RED I. ST. s hrvatskim granicama

RED II. ST. s hrvatskim granicama

RED III. ST. s hrvatskim granicama

URAD ZA ODLIKOVANJA
KOD ZUPANIJA PRI POGLAVNIKU
Odl. br. 31/43.

U Zagrebu, dne 7. kolovoza 1943.

BIJESNIK HRVATSKIH REDOVA
general
Garićević

Red
krune kralja Zvonimira
II. stupnja
s hrastovim lišćem

s hrastovim granicama

Vojnički red
željezognog trolista
IV. stupnja
s hrastovim granicama

RED ZA ZASLUGE
IL STUPNJA

Željezna kolajna
Krune kralja Zvonimira
s hrastovim granicama

Kutije za odlikovanja NDH. / Box for decorations of the Independent State of Croatia.

Summary

In 1928 it became obvious that none of the serious political problems of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes could be solved through democratic and parliamentary means. The hegemony of the chauvinistically inclined Serbian rulers provoked the revolt of all the other peoples in the country. The protests over the violation of human and national rights ended in arrests and harassment. In the National Assembly the relations between the ruling Radicals and the opposition Peasants' Democratic Coalition became extremely intolerant. This situation reached its culmination on June 20th 1928 when a Serb member of parliament from the Radical Party, Punisa Račić, wilfully and cold-bloodedly shot and killed opposition deputies, Croats Pavle Radić and Đuro Basarić, and wounded Stjepan Radić and two other deputies. Stjepan Radić died after six weeks from the wounds he suffered in the shooting and Croatia was overwhelmed by a sense of bitterness. A number of opposition deputies, especially members of the radical wing of the Croatian Party of Rights, decided that the parliamentary struggle against Serb hegemony driven by the ideology of a greater Serbia is completely ineffective and that Croatian independence can only be achieved through armed struggle. The most fervent supporter of this view was Dr Ante Pavelić, a re-presentative of the Croatian block in the National Assembly. Because of his political views Pavelić was forced to flee from the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes soon after the introduction of dictatorial rule on January 6th 1929.

Abroad he was joined by politically like-minded emigrés, and together they formed the organisation "The Croatian Liberation Movement" (HOP), whose followers were called the "Ustashe". From March 1929 they began to undertake terrorist activities: assassinations of political opponents, acts of sabotage on roads, railways and military barracks. Pavelić and the Ustashe found sanctuary in Benito Mussolini's fascist Italy. In the mountain village of Bovegno, Pavelić formed the first terrorist training-camp for the Ustashe. The nearby town of Brescia was home to the command of the camp and the press of the paper "Ustaša". It was here in 1932 that the Constitution of the Ustasha, the Croatian Revolutionary Organisation (UHRO) was published. The first article of the constitution states that: "Ustasha, the Croatian Revolutionary Organisation (liberation movement) has the task of liberating Croatia from foreign oppressive rule through an armed uprising (revolution) so that it can become a fully independent state on all of its national and historical territory." In 1932 Dr Ante Pavelić, in his capacity of the Leader of the Ustashe, gave the order to carry out a major act of sabotage in Croatia. The selected site was the village of Brusani in Lika, a mountainous and sparsely populated region with few road or railway links, making it ideal for commando raids. Ten armed and uniformed Ustashe were moved from the camp in Bovegno through Zadar to the Velebit mountain. With the assistance of several local supporters in the night between September 6th and 7th 1932 they attacked the gendarmerie barracks in Brusani. The attack started with the mining of the barracks, but was soon broken off after an exchange of rifle fire in which there were no

fatalities. The Ustashe retreated, but a search party caught up with them a week later; one member of the commando squad (Stipe Devčić) was killed and another (Ante Pejković) wounded. After their return to Italy, on December 1st 1932 Dr Ante Pavelić issued a decree decorating the ten Ustashe who took part in the attack on the gendarmerie barracks in Brusani. All of them received the Velebit Silver Medal for Bravery. They were Ustashe officers Ivan Devčić, Ante Pejković, Jakov Rukavina, Petar Šarija and Rafael Boban, and Ustashe troopers Mile Baresić, Baljak Ventura, Jure Devčić, Pavao Devčić, and posthumously Stipe Devčić, whose decoration was presented to his mother. The Velebit Medal is not mentioned in the acts regulating decorations of the Independent State of Croatia until July 4th 1944 when a decree issued by the head of state, Dr Ante Pavelić, gave all those awarded the Velebit Medal for Bravery the right to receive a monthly payment of 2,500 kunas. The decoration was included in the ranking of Croatian decorations as late as on April 10th 1945; the Velebit Silver Medal for Bravery was ranked 25th, and the Velebit Bronze Medal for Bravery ranked 32nd on the list.

After the assassination of king Aleksandar I in Marseille, in 1934, state power was in the hands of the three-man Regency headed by Prince Pavle Karadjordjević until the heir to the throne became of age. Prince Pavle installed Milan Stojadinović as prime minister, and during his term in office (June 24 1935–February 4th 1939) he succeeded in forging a significantly closer relationship with the Italian and German governments. Prince Pavle's evident shift in foreign policy changed the views of the Italian government towards the Ustashe organisation. Ustashe camps and centres in Italy were disbanded, and the Ustashe were imprisoned and interned on the Lipari Islands. Pavelić was imprisoned in Turin until 1936. After his release from prison he spent three months in a sanatorium, and was afterwards moved to Cave de Tirreni, and from there to Florence and finally to Sienna. Because of the worsening situation many Ustashe asked for and received amnesty from the Yugoslav authorities and were allowed to return home. In this way Pavelić's chief associate, Dr Mile Budak, returned to Zagreb in 1938.

However, after Stojadinović's fall from power on February 2nd 1939, Italy and Germany no longer looked favourably towards Yugoslavia. When World War II broke out, Yugoslavia wanted to retain neutrality. Prince Pavle held out against strong German and Italian pressure for a long time, but was finally forced to yield, and on March 25th 1941 the Yugoslav government signed a protocol on joining the Tripartite Pact.

Yugoslav accession to the Tripartite Pact led to a *coup d'état* by General Dušan Simović, who overthrew the Regency and the government and brought young Petar Karadjordjević II to the throne.

After the *coup d'état* in Belgrade, Hitler decided to attack and break up Yugoslavia. On April 6th 1941 the German air force bombed Belgrade, and forces of the powers of the Tripartite Pact entered Yugoslavia from all sides.

The German Second Army entered Zagreb on April 10th 1941. On the same day Slavko Kvaternik, as authorised by the Leader, read on the radio a statement proclaiming the Independent State of Croatia. Pavelić came to Zagreb from Italy on April 15th and assumed all authority. On the same day the Yugoslav government emigrated, and representatives of the Supreme Command in Belgrade signed an unconditional capitulation of the Yugoslav Army on April 17th.

Soon after the proclamation of the Independent State of Croatia, Italy, Germany and Croatia began negotiations concerning the definition of borders and the political establishment of the new state. During the negotiations Germany stated that it had no territorial pretensions towards Croatia, and left the Italian government to resolve all their outstanding issues through direct talks with Pavelić. The talks between Italy and Croatia concluded with the signing of the Rome Accords on May 18th 1941 which left Croatia with the coast between Kraljevica and the Zrmanja River, between Omiš and Cavtat, a large part of the island of Pag, the islands of Brač and Hvar, the islet Šcedro, the Pelješac peninsula and the small islands around Dubrovnik. All the remaining islands were given to Italy together with the largest ports: Sušak, Šibenik and Split.

Pavelić offered the Italian King the crown of King Zvonimir which was instituted by legal decree three days earlier (on May 15th 1941). Victor Emanuel III declined the crown in favour of his cousin, the Duke Aimon of Spoleto, who was supposed to become the Croatian king Tomislav II. However, since the Croatian king designate was not favourably disposed towards the Croatian throne in those circumstances where he would be flanked by Pavelić and the Ustashe government, his coming to Croatia was postponed. The Duke of Spoleto remained the formally designated Croatian king until September 10th 1943 when Pavelić signed a declaration dissolving the Rome Accords, as well as a statement declaring void the de-signation of the Italian prince for the king of Croatia.

The signing of the Rome Accords was a major defeat for Croatia, and it provoked a justified bitterness. Pavelić's authority was restored only after his return from Germany, where he negotiated with Ribbentrop and Hitler. On that occasion Pavelić received major support from Germany and the territory of Bosnia and Herzegovina. The loss of Croatian territory in the Southwest coastal region and the loss of the region around the Mura River were compensated for by gaining Bosnia and Herzegovina. The establishment of the Independent State of Croatia was finalised by Croatia's accession to the Tripartite Pact on June 15th 1941 in Venice. Croatia was thus formally allied with Germany, Italy and Japan, the powers which started the war, caused great suffering to the whole world and themselves, powers which finally had to concede defeat.

The first legal decree which deals with decorations in the Independent State of Croatia was an act forbidding the keeping and wearing of decorations of the former Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and the former Kingdom of Yugoslavia; the act also revoked all privileges gained from these decorations ("Narodne novine" No. 10, April 24th 1941).

The first decorations of the Independent State of Croatia were introduced on May 17th 1941 by a decree instituting the **Order of the Crown of King Zvonimir**. However, since these decrees were written up in haste and without consultations which regularly precede these projects, a new decree on instituting the Order and Medal of the Crown of King Zvonimir which revoked the previous decree was issued on December 27th 1941. The new decree altered the previously defined form of the Order of the Crown of King Zvonimir which had not even been made. This description, however, is also different from the later shape which we know and which was finally regulated by a decree dated November 16th 1942.

The Order and Medal of the Crown of King Zvonimir were awarded to "Croat and foreign citizens in peacetime or in war for civilian or military merit for the Croatian people and the Independent State of Croatia". Those awarded the order of the Grand Cross and the 1st Class order were entitled to hold the title of "knight". The order and medal were awarded with a diploma. It was in the following classes:

- Grand Cross, - 1st Class with Star, - 1st Class, - 2nd Class, - 3rd Class, - Silver Medal - Bronze Medal - Iron Medal.

The ribbon was white, with two red stripes on the edge. For merit in war gilt crossed swords were added to the war ribbon which is red with two white stripes along the edge. For bravery under fire, an oak wreath could be added to the medal ribbon. The oak wreath decoration was ranked above the decoration with crossed swords, while the decoration with crossed swords was ranked above the decoration for merit in peacetime. The Order of the Crown of King Zvonimir is in the form of a trefoil cross, the so-called Croatian trefoil, which was made from a gilt frame around white enamel. The upper, left and right arms of the cross are forked and wider than the bottom stem of the cross. The arms of the cross have triple-woven gilt ornamentation. The centre of the cross has a medallion with a relief of the crown of King Zvonimir. The centre of the reverse holds the inscription BOG I HRVATI (God and the Croats), and above it is the date 1076 (the coronation of King Zvonimir) and 1941 (the date of the establishment of the Independent State of Croatia). The Grand Cross was worn on a sash worn over the right shoulder down to the left hip, and with an eight-pointed star on the left breast. The 1st Class was a neck decoration worn with and without the star. The star of the 1st Class was smaller than the one on the Grand Order. The 2nd Class was worn on the left breast without a ribbon, while the 3rd Class cross was worn on the left breast from a triangular ribbon.

The medal of the Crown of King Zvonimir has a depiction of the bust of King Zvonimir from the left profile. On the upper part of the medal, to the left and right of Zvonimir's head is the inscription DMITAR ZVONIMIR. In the middle to the left is the date 1076 (the year of his coronation). In the centre of the reverse is the Croatian coat of arms circled with the motto BOG I HRVATI (God and the Croats). All of this is enclosed by a laurel wreath, the top of the branches touching the Ustashe "U". The base has the date of the establishment of the Independent

State of Croatia: 10.IV.1941. The edge of the medal holds the inscription ZA ZASLUGE (For Merit). Between the medal and the triangular ribbon is the crown of King Zvonimir. The ribbon of the medal is of the same colour as the ribbon of the order: the civil ribbon was white with two red stripes, and the military medal for merit in war was red with two white stripes. For bravery under enemy fire gilt oak branches were fastened to the military ribbon.

The author of the Order of the Crown of King Zvonimir was the Leader's chief of protocol, air force colonel Jakov Machiedo. The author of the Medal of the Crown of King Zvonimir was the renowned sculptor and medal engraver Ivo Kerdić. Both decorations were made by "Braca Knaus" of Ilica 15 in Zagreb. A decree issued by the Leader Dr Ante Pavelić on December 27 1941 instituted the **Military Order of the Iron Trefoil** as "a visible sign of merit for exceptional feats against the enemy". As the highest military order of the Independent State of Croatia it was awarded for "acts of bravery done on personal initiative, effort and thoughtful leadership in actions which carried particular success against the enemy." The order could be awarded to officers, non-commissioned officers and members of the Home Guard, as well as Ustashe in the Croatian armed forces and members of foreign armed forces which fought on the side of the Independent State of Croatia.

The emblem of the order is a trefoil cross like that of the Order of the Crown of King Zvonimir. The arms of the cross are covered in black lacquer and decorated with a silver triple woven figure. The centre of the black lacquer medallion holds the Ustashe emblem - the Croat coat of arms with the Ustashe symbol, a blue letter U with a bursting grenade. On the reverse the arms of the cross hold inscriptions: the horizontal arms hold the motto: ZA DOM SPREMNI (Ready to defend the Fatherland), while the vertical arms bear the date of the establishment of the Independent state of Croatia: 10.IV.1941.

The Military Order of the Iron Trefoil was in four classes:

- 1st Class Order of the Iron Trefoil, - 2nd Class Order of the Iron Trefoil, - 3rd Class Order of the Iron Trefoil, - 4th Class Order of the Iron Trefoil.

The 1st Class Order was worn on a neck decoration. The 2nd Class Order was a pin-back cross worn on the left breast. The 3rd Class Order was worn on a thin long ribbon fastened to the second button-hole of the uniform tunic. The 4th Class Order was worn on a triangular ribbon on the left breast.

The ribbon is the wartime one: red with two white stripes on the edges.

For especially outstanding acts of bravery the Order of the Iron Trefoil with green enamel oak leaves was awarded. Two dark green oak branches encircle the medallion.

The holders of the 1st and 2nd Class with or without oak leaves were entitled to the title of "knight". Along with the box with the emblem of the order, the holder received a diploma signed by the Leader of the Independent State of Croatia Dr Ante Pavelić as the head of the Order. The author of the Military Order of the Iron Trefoil was the Leader's chief of protocol, air force colonel Jakov Machiedo. The decoration was made by "Braca Knaus" of Ilica 15 in Zagreb.

A decree dated December 27th 1941 instituted Leader Ante

Pavelić's **Bravery Medal** "as a visible sign of decoration for acts of personal bravery in combat." The Leader of the Independent State of Croatia awarded this medal to officers, non-commissioned officers and members of the Home Guard, in other words Ustashe in the Croatian armed forces who displayed personal courage in combat. This medal could also be awarded to members of foreign armed forces who fought together with the forces of the Independent State of Croatia.

The Bravery medal is in four classes which have the same form, inscriptions and depictions, but are worn differently, are of different size and material. Persons awarded the Gold Bra-very Medal were allowed to hold the title of "knight".

The Gold Medal was awarded for proven exceptional acts of bravery, and the evidence had to be reviewed by a special military commission. The holders of the Gold and Large Silver Medals carried a monthly pension. A decree issued by Leader Ante Pavelić on September 4th 1943 concerning the pensions for holders of the Gold and Large Silver Medals stated that only Croatian citizens and flags holding the Bra-very Medal are eligible for a pension. The Gold Medal carried a monthly pension of 5,000 kunas a month, and the Large Silver Medal a monthly pension of 500 kunas. After the death of a holder of a Gold or Large Silver Bravery Medal, his pension would go to his heirs according to strictly defined conditions. Because of inflation, the sum of the pension was increased: for holders of the Gold Medal to 15,000 kunas a month, and to 2,000 kunas for holders of the Large Silver Medal.

The obverse of the medal shows the left profile of the Leader Ante Pavelić with the inscription along the edge: POGLAVNIK ANTE PAVELIĆ (Leader Ante Pavelić). In the centre of the reverse is the Ustashe emblem. To the left and right of the bursting grenade is the date 10/IV, and to the left and right of the letter U is the year 19/41. Above the emblem is the motto: ZA DOM SPREMNI (Ready to defend the Fatherland), and under the emblem is the inscription: ZA HRABROST (For bravery), which is set in larger type than the motto. The edge of the medal has a triple-woven ornament.

The Gold and Large Silver Medals are 40 mm in diameter, while the Silver and Bronze Medals were 35 mm in diameter.

All the medals had a war ribbon - red with white edges. The Gold Medal was on an unusually folded ribbon worn from the second buttonhole from the top. The Large Silver, Silver and Bronze Medals were worn from a triangular ribbon on the left breast.

The Bravery Medal was designed by the sculptor and medal engraver Ivo Kerdić. The medal was made in Teodor Krivak's medal workshop in Varaždin.

A decree dated March 9th 1942 instituted the **Commemorative Badge for the Establishment of the Independent State of Croatia** "to commemorate the day the Independent State of Croatia was proclaimed... and is awarded to those Croat men and women who actively participated in establishing the Independent State of Croatia."

The Silver Commemorative Badge was awarded to those who had participated in "activities aimed at the liberation of the Croatian people and the establishment of the Independent State of Croatia" before October 20th 1934, while the Bronze Commemorative Badge was awarded to those who participated in

these activities between October 20th 1934 and April 15th 1941. The Commemorative Badge could also be awarded to foreign nationals.

Commemorative Badges were worn "in the centre of the right breast."

The "Rules for Awarding the Commemorative Badge for the Establishment of the Independent State of Croatia" contained precise conditions under which the Commemorative Badge could be earned. Also, the dates for qualification were changed, so that the Silver Commemorative Badge could be awarded to those who had participated in "activities aimed at the liberation of the Croatian people and the establishment of the Independent State of Croatia before October 16th 1934." The Bronze Commemorative Badge could be awarded to those who "participated in these activities between October 20th 1934 and April 18th 1941." However, the Rules significantly increased the number of the people holding the Commemorative Badge, so that it could also be awarded to people who were not part of the Ustashe movement. The right to wear the Commemorative Badge was given to:

"1. persons who worked at home and abroad in the Ustashe movement; 2. persons who especially excelled in the struggle for liberation; 3. persons who were treacherously attacked on December 5th 1918 on Jelačić Square in Zagreb, and those who actively took part in armed missions aimed against foreign occupation and for the establishment of the Independent State of Croatia; 4. persons jailed or mistreated for their Croatian national feeling by the Belgrade regime; 5. persons who were from the beginning of the war between our allies and Yugoslavia, i.e., between April 6th and 18th 1941 active in fighting the Yugoslav Army or those who were especially prominent in destroying the Yugoslav Army; 6. persons who on that occasion took part in securing important communications, like bridges, railways, reserves and other material important for our people, as well as those persons who saved this material from enemy attack."

The Commemorative Badge for Establishment of the Independent State of Croatia was not included in the list of Croatian decorations, but as is the case with all memorials we take it to be a decoration in the broad sense of the word.

The Commemorative Badge was made in the form of a large convex letter "U". Inside the letter "U" there is a shield with the bust of Dr Ante Pavelić in the left profile and the date 10.IV / 1941. The shield is enclosed in a winding triple-woven traditional ornament. The lower part of the Commemorative Badge holds the Ustashe emblem - a bursting grenade with the Croatian coat of arms enclosed in a laurels.

The Commemorative Badge for Establishment of the Independent State of Croatia was made in the Zagreb workshop "Braca Knaus" after a design by the painter Oto Antonini and the sculptor Marijan Matijević.

A decree issued on December 19th 1942 by Leader Dr Ante Pavelić instituted the **Order of Merit** as "a visible sign of recognition for merit earned in peacetime and in war for the Croatian people and the Independent State of Croatia." Ante Pavelić, as the head of the order, awarded the Order of Merit to "deserving Croat nationals and foreign nationals of both sexes." The decree describes: the shape of the Order of Merit, the number of classes and the differences between them, as well as the way in which

the decoration was worn. However, the decree only described the version of the decoration given to Christians. It was in the form of a Latin cross from the baptismal font of Duke Višeslav (from cca. the year 800). There was also another version of the Order of Merit, but it was not defined by any new decree. There is but a flyer concerning lesser symbols of the Independent State of Croatia dating from October 10th 1943 which holds a picture in colour, and which shows that there were two versions of the Order of Merit: one for Christians ("in the form of a Latin cross from the baptismal font of Duke Višeslav") and one for Moslems ("in the form of ornaments in the shape of the Bosnian lily"). We therefore do not know exactly when the Order of Merit for Moslems began to be awarded. But it is certain that after the first decorations of the Order of Merit in the form of a Latin cross from the baptismal font of Duke Višeslav were awarded, it became clear that it was unsuitable for Croatian citizens who belonged to the Islamic faith. Since the Independent State of Croatia included Bosnia and Herzegovina, it had a large Moslem population; they were a respectable political factor. Later on a variation of the Order of Merit was made exclusively for Moslems.

The Order of Merit for Christians and Moslems is in the following classes:

a) Grand Cross, b) 1st Class with Star, c) 1st Class, d) 2nd Class, e) 3rd Class.

The ribbon and the way in which it is worn is the same for the Christian and Moslem version. In some classes the ribbon and the way in which it is worn is not the same for men and women. The Grand Cross was worn on a sash over the right shoulder and down over the left hip, where the sash was tied into a bow. The eight-pointed star was worn on the left breast. The Grand Cross could also be awarded to women, and they wore it in the same way as men. The 1st Class was worn by men on a sash around the neck. Women also wore it around the neck, but the ribbon was tied in a bow. The 1st Class star is smaller than the Grand Cross star, with four long and four short arms. Men and women wore the 1st Class star on the left breast. The 2nd Class order has no ribbon, and men and women wore it in the same way - pinned to the left breast. The 3rd Class was worn by men on a triangular ribbon, and by women on a narrower ribbon tied into a bow. The badge of the 3rd Class for women is smaller than the one for men.

The star of the 1st Class holds a 3rd Class badge, larger for men, smaller for women.

The badge of the Order of Merit for Christians is in the form of a decorated Latin cross from the baptismal font of Duke Višeslav. The cross is in dark red enamel. The centre has the Ustashe emblem. The emblem is encased in a traditional triple woven ornament which extends into the arms of the cross. The reverse of the cross is also in dark red enamel. The horizontal arms of the cross bear the inscription: ZA ZASLUGE (For Merit), while the vertical arms bear the date 10. IV. / 1942. The inscription and the date are in relief.

The badge of the Order of Merit for Moslems is in the form of a stylised lily, viewed from above. It is silver filled with dark red enamel. The enamel is flanged with a triple-woven ornament

which on the top forms an eye through which the link and sash are pulled through. The centre holds a silver Ustashe coat of arms. The dark red enamel of the reverse is not flanged by the triple-woven ornament, but by smooth silver. The centre of the reverse holds a silver relief inscription in three lines: ZA / ZASLUGE / 10. IV. 1942. (For Merit...)

The ribbon for the Order of Merit is in five stripes, the ones on the edges and the centre being white, the remaining two red. The left and right white stripe have narrow red edges.

The Medal for the Wounded was instituted by the Leader of the Independent State of Croatia Dr Ante Pavelić by a decree dated April 8th 1943 "in honour of those defenders of the Fatherland who were wounded or injured in combat with the enemy."

The Rules for the Medal for the Wounded dated June 25th 1943 define: the grounds for awarding the medal, right to the Medal for the Wounded, the way in which it is worn, and the right to award it. The Rules also defined the five types of forms which were kept for each awarded medal.

The right to wear the Medal for the Wounded was given to all military personnel wounded, injured or killed in the service of the Armed Forces of the Independent State of Croatia, the members of Croatian state and self-governing institutions which were wounded from enemy fire while performing their service, as well as all other citizens of the Independent State of Croatia which were wounded or injured while offering resistance to the enemy. Only wounds or injuries sustained from enemy fire, in combat or in connection with combat were taken into consideration, and only if the person himself could not be blamed for the wound or injury. Illnesses or accidental injuries sustained on the battlefield, but unrelated to combat, were not taken into consideration. Multiple wounds sustained on one occasion were treated as a single wound.

Also eligible for the Medal for the Wounded were members of allied armed forces who fought within units of the Croatian armed forces, as well as members of allied armed forces who fought on the territory of the Independent State of Croatia and who were wounded or injured in action. The Medal for the Wounded of the Independent State of Croatia could also be awarded to members of allied armed forces who were entitled to wear similar decorations in their own country.

The Medal for the Wounded is in two classes:

1. Gilt Medal for the Wounded for those suffering a 61 % disability or higher, as well as for those killed.
2. Iron Medal for the Wounded, for those suffering a disability of up to 60 %.

The medal is 32 mm in diameter, the obverse has a trefoil with crossed swords. Along the upper edge is the inscription: ZA POGLAVNIKA I ZA DOM (For the Leader and the Fatherland). The lower half of the medal holds a traditional triple woven ornament around a quadrangle with the Ustashe emblem. From the left and right of the base of the quadrangle are oak branches. The reverse of the medal is lined with a double triple-woven ornament, the centre has the coat of arms of the Independent State of Croatia, and around it the inscription: PRIZNANJE DOMOVINE 1942. (A token of recognition from the Fatherland).

The ribbon for the Medal for the Wounded is triangular, white with thin red horizontal lines. The white lines on both sides are

6 mm wide. For one wound or injury the ribbon had one blue stripe, for two wounds or injuries two blue stripes, for three wounds or injuries three stripes. For more than three wounds or injuries the ribbon had three blue stripes and gilt oak branches. This rule was applied regardless of the severity of the wounds. The Medal for the Wounded was worn on the left breast. Only the last medal awarded could be worn. When the Gilt Medal for the Wounded was presented, the previously awarded Iron Medal had to be returned together with the certificate. For every further wound suffered in the same degree, a corresponding ribbon was issued to replace the one held formerly.

A decree issued by Leader Dr Ante Pavelić on November 30th 1943 instituted the **December 5th 1918 Commemorative Badge** as "the first sign of Croatian revolutionary awareness against foreign oppression."

On December 5th 1918 soldiers who had rebelled from barracks in Zagreb clashed on Jelačić Square with the National Guard of the National Council. Fifteen people were killed, and more than twenty suffered serious or light wounds.

Those eligible for the Commemorative Badge were members of the "Honorary Battalion 5. XII. 1918," who were able to provide two witnesses to prove that they "at least took part in the procession to Jelačić Square and in doing so actively participated in this patriotic act." The Commemorative Badge was also awarded posthumously to those killed on Jelačić Square, as well as to those who took part in the event who were killed or who died later. Those awarded the Commemorative Badge also received a diploma signed by the commander of the "Honorary Battalion 5. XII. 1918." Therefore the commander of the "Honorary Battalion 5. XII. 1918," was responsible for the proper award of the Commemorative Badge.

The Commemorative Badge is in the form of a medal with a diameter of 30 mm, and was made from dark bronze. The centre of the badge holds the Ustashe emblem inside a triple woven ornament. The centre of the reverse holds the date in three rows: 1918. / 5. XII / 1943., inside a triple-woven ornament. The ribbon is triangular, dark red, with three white and blue stripes running lengthways. The Commemorative Badge was worn on the left breast.

At the time when it was introduced, the December 5th 1918 Commemorative Badge was placed on the list of Croatian decorations where it was ranked last (44th), after the Medal for the Wounded. However, in the circular letter dated April 10th 1945, the December 5th 1918 Commemorative Badge lost the status of a true decoration since it was left out of the list of Croatian decorations.

On December 29th 1943 Leader Ante Pavelić issued a decree instituting the **Commemorative War Emblem** "in memory of this war".

There are two types of the Commemorative War Emblem:

- a) ribbon
- b) ribbon with state coat of arms.

The 26 mm wide ribbon is white with a red edge on both sides and blue vertical stripes in the centre. The state coat of arms with a triple-woven ornament is in metal, coloured and fixed to the centre of the ribbon.

Those eligible for the Commemorative War Emblem were members of the Croatian armed services who served at least a year in the territory of the Independent State of Croatia, or those who

served in an allied army for at least a year on the battlefield outside the territory of the Independent State of Croatia. Those eligible for the Commemorative War Emblem with the state coat of arms included the above mentioned members of the Croatian armed services who were in direct combat with the enemy, or had spent at least six months in combat units, as well as those who had for at least six months "commanded the activities of combat units". This decoration could also be awarded to members of allied armed forces.

The rules accompanying the decree instituting the Commemorative War Emblem dated December 30th 1943 regulated: the way in which the decoration was worn, eligibility, the form of for making a written request for the decoration and other administrative details.

The Commemorative War Emblem was worn on a closed cut tunic in the second buttonhole down to the third button, and on an open cut tunic in the first buttonhole towards the second button.

The decree amending the decree instituting the Commemorative War Emblem dated April 24th 1944 amended the part of the previous decree defining the eligibility for the award of the Commemorative War Emblem with the state coat of arms. According to the provisions in the new decree, the Commemorative War Emblem with state coat of arms could be awarded to those members of the Croatian armed forces "who were in direct combat with the enemy, or who had served at least six months in combat units on territory threatened by rebels, or had for at least six months commanded the activities of such combat units." Furthermore, the Commemorative War Emblem with state coat of arms could be awarded to those serving in the gendarmerie, the State Working Service, the State Police Guards and Treasury Guards "if they were in direct combat with the enemy, or had spent at least six months in co-operation with combat units of the armed forces in a territory threatened by the rebels." Finally, the Commemorative War Emblem with state coat of arms could also be awarded to "civilians who fought in combat units of the armed forces."

The Commemorative War Emblem was never listed in the ranking of Croatian decorations, but we nevertheless take it to be a decoration in the broad sense of the word.

In a decree dated April 3rd 1944 the Leader Dr Ante Pavelić instituted two forms of the **Ustashe Badge of Honour**:

a) one Ustashe Badge of Honour was intended for those persons who had on April 10th 1941 repeated their Ustashe oath and which went to Croatia with De Ante Pavelić in the ranks of the Leader's Guards Battalion;

b) the second Ustashe Badge of Honour was intended for those Ustashe who had in the period between 1929 and the proclamation of the Independent State of Croatia on April 10th 1941 spent at least a month in one of the Ustashe camps abroad, for those who had belonged to the Ustashe movement abroad for at least two years, as well as for those who had come abroad from Croatia at least two times in order to make personal contact with the Ustashe Headquarters.

The Ustashe Badge of Honour for persons under a) was made from real silver with a dark patina, and it was worn on the left breast above the centre of the decoration ribbon. The centre of the badge held the Glagolitic letter "A". Below it was the Ustashe emblem with a strip bearing the date: 10. IV. 1941. The edge of the badge was decorated with a wreath of crosses of an iron trefoil.

The Ustashe Badge of Honour under b) is made of a silver plated alloy and it was worn on the right breast, before all decorations and badges worn on that side. The badge is oval in shape; the centre holds the Ustashe emblem with the monogram AP (Ante Pavelić) surrounded by a traditional double triple-woven ornament. The top of the badge holds the date 1929, and the bottom the year 1941.

The same person could receive both badges if he met the requirements for both. The award of the Ustashe Badge of Honour was accompanied by a certificate confirming the right to wear the badge signed by the Leader Dr Ante Pavelić and the commander of the Leader's Guards Battalion.

Three days after the decree was issued instituting the Ustashe Badge of Honour, the Rules concerning the award of the Ustashe Badge of Honour were adopted.

Although the Ustashe Badge of Honour was never listed in the ranking of Croatian decorations, we nevertheless consider it to be a decoration in the broad sense of the word.

A circular letter dated October 10th 1943 regulated the appearance and the way in which **Lesser symbols for Croatian decorations** should be worn. From then on lesser symbols were worn on short military tunics instead of the original decorations of the Independent State of Croatia. Only the 2nd classes of Croatian decorations were worn in their original form, and no lesser symbols for them were envisaged.

Three types of lesser symbols were instituted:

1. Ribbons in the form of parallelograms (see illustration under A, no. 1 and no. 2, page 66-67),
2. Buttonhole ribbons with a crossed ribbon (see illustration under A, no. 3),
3. Buttonhole ribbons without a crossed ribbon (see illustration under A, no. 4).

The parallelogram shaped ribbons were made from the required ribbon 40 mm wide and 15 mm high. Instead of these, ribbons 15 mm wide and 19 mm high in the prescribed colour could be worn (see illustration under A, no. 1 and no. 2).

A lesser symbol of the corresponding decoration was fixed to the centre of the ribbon in the event that the rules of the decoration provided for it.

Such ribbons were worn on the left breast above the breast pocket between the first and second buttons, and are lined up one alongside the other according to their rank.

If there are so many ribbons that they cannot be worn in one row, they are worn in two or three rows.

The buttonhole ribbons are 26 mm wide and 75 mm long (length as required) either with one cross-ribbon of the same width, or without it. If it is so required, the centre of the ribbon holds a miniature symbol marking the class of the decoration. These ribbons are worn in the first or the second buttonhole (as required for the corresponding class of decoration) towards the edge of the tunic to the second or the third button (see illustration, under A, no. 3 and no. 4, page 66-67).

If more than one buttonhole ribbon is worn, they are placed in the corresponding buttonhole one next to the other so that they are both visible.

The colour of the ribbons for the lesser symbols is the same as the colour decree for the corresponding decoration.

The symbols on the small ribbons are miniature grand crosses, stars, oak wreaths, the crown of King Zvonimir, crossed swords, the bust of Ante Pavelić, the Order of Merit, and they are placed on the ribbons as in illustrations A, B, C, D, E and F (page 66-67).

Popis korištene i citirane literature:

Ivica Abramović, *Istina o takozvanom Ličkom ustanku 1932. godine u Brusnima*, Časopis za suvremenu povijest, 22, 1-2, Zagreb 1990.

Filippo Anfuso, *Roma Berlino Salò* (1936-1945), Milano 1950.

Ljubo Boban, *Sporazum Cvetković-Maček*, Institut društvenih nauka, Serija I - Monografije, 5, Beograd 1965.

Ljubo Boban, *Maček i politika HSS 1928-1941*, 2. knjiga, Zagreb 1974.

Edo Bulat, *Pregovori u Ljubljani*, Odložeci iz XXII i XXIII poglavja knjige "Kroz borbe i tekušenja", "Hrvatska misao", Buenos Aires 1958, sv. 24.

Srdan Budislavljević, *Stvaranje države SHS*, Zagreb 1958.

Mijo Bzik, *Ustaški pogledi (1928-1941-1944)*, Zagreb 1944.

Dnevnik grofa Ciana, Zagreb 1948. (u prijevodu J. Bužančića).

Die Ordenauszeichnungen des Unabhängigen Staates Kroatien, Zagreb 1943 (?).

Enciklopedija hrvatske umjetnosti I, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb 1995.

Josip Horvat, *Hrvatski panoptikum*, Zagreb 1965.

Josip Horvat, *Politička povijest Hrvatske*, 2. dio, Zagreb 1989.

"Hrvatski dnevnik" od 13. travnja 1941.

"Hrvatski narod" br. 58, god. III, od 11. travnja 1941, Zagreb.

"Hrvatski narod" br. 99, od 22. svibnja 1941.

"Hrvatski narod" br. 63, god. III, od 18. travnja 1941.

Jere Jareb, *Publikacije domobranstvo-ustaškog pokreta u izbjeglištvu i izseljenju 1929.-1944.*, Časopis za suvremenu povijest br. 2 i br. 3, Zagreb 1994.

Jere Jareb, *Pola stoljeća hrvatske politike*, Buenos Aires 1960., pretisak: Zagreb, 1995.

Fikreta Jelić-Butić, *Ustaše i NDH 1941-1945*, Zagreb 1977.

Ivan Košutić, *Hrvatsko domobranstvo u drugom svjetskom ratu*, Zagreb 1992.

Gjuro Krasnov, *Teodor Krivak-Klažer umjetnički graver, "Obol"* god. XIV, br. 28/29, Zagreb 1976.

Bogdan Krizman, *Hitlerov "Plan 25" protiv Jugoslavije, Jugoslavija u svijetu "Nürnberskih dokumenata"*, Zagreb 1953.

Bogdan Krizman, *Njemački emisar W. Mallette kod V. Mačeka uoči napada na Jugoslaviju 1941.*, Časopis za suvremenu povijest, br. 2 (18) / Zagreb 1975, str. 152-163.

Bogdan Krizman, *Završni pregovori o pristupu Jugoslavije Trojnom paktu 1941. god.*, Historijski zbornik (Šidakov zbornik) god. XXIX-XXX / 1976-77., Zagreb.

Bogdan Krizman, *Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države*, Zagreb 1977.

Bogdan Krizman, *Ante Pavelić i ustaše*, Zagreb 1978, 2. izdanje 1983. god.

Bogdan Krizman, *NDH između Hitlera i Mussolinija*, Zagreb 1980., 2. izdanje 1983.

Bogdan Krizman, *Ustaše i Treći Reich*, Zagreb 1983.

Bogdan Krizman, *Hrvatsko-srpski politički odnosi*, Zagreb 1989.

Eugen-Dido Kvaternik, *Još nešto o Rimskim ugovorima*, "Hrvatska revija", Buenos Aires 1953, sv. 2. (lipanj).

Eugen-Dido Kvaternik, *Ustaška emigracija u Italiji i 10. travnja 1941. Jedan prilog našoj najnovojoj povijesti*. "Hrvatska revija", Buenos Aires, god. II / 1952, sv. 3 (rujan).

Eugen-Dido Kvaternik, *Sjećanja i zapožeganja 1925-1945*, uredio dr. Jere Jareb, Zagreb 1995.

David Littlejohn - C. M. Dodkins, *Orders, Decorations, Medals and Badges of the Third Reich*, Vol. 2., tiskano u SAD, 1973.

Jeronom Malinar, *Hrvatska odlikovanja*, "Danica", koledar i godišnjak hrvatskog književnog društva sv. Jeronima, Zagreb 1943.

Veljko Malinar, *Odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske*, "Numizmatske vijesti", god. 32, br. 1 (43), Zagreb 1990.

Veljko Malinar, *Red krunе kralja Zvonimira*, "Numizmatske vijesti", god. 34, br. 1 (45), Zagreb 1992.

Veljko Malinar, *Vojnički red željeznog trolista*, "Numizmatske vijesti" god. 36, br. 1 (47), Zagreb 1994.

Veljko Malinar, *Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost*, "Numizmatske vijesti", god. 37, br. 1 (48), Zagreb 1995.

Hrvoje Matković, *Povijest Nezavisne Države Hrvatske*, Zagreb 1994.

Václav Měřík, *Book of Orders & Decorations*, Hamlyn-Prag 1975.

Ive Mihovilović, *Izmješteni kralj Tomislav II. Reljton* u 27 nastavaka "Večernjem listu" u Zagrebu (od 29. 3. do 29. 4. 1969).

Ivan Mužić, *Pavelić i Stepinac*, Split 1991.

"Narodne novine" br. 293 od 29. prosinca 1942., str. 1571-1572. (Naredba Ministarstva narodnog gospodarstva od 11. prosinca 1942. o oblicima državnih žigova čistoće za žigovanje predmeta od zlata, srebra i platine).

Ante Pavelić, *Putem Hrvatskog Državnog Prava, "Domovina"*, Buenos Aires-Madrid, 1977.

Stevan K. Pavlowitch, *The King Who Never Was: An Instance of Italian Involvement in Croatia 1941-3*, European Studies Review, Vol. 8 (1978).

Petar Pekić, *Postanak Nezavisne Države Hrvatske*, Borba za njenos oslobodjenje i rad na unutrašnjem ustrojstvu, Zagreb 1942.

Veljko Bogorelec, *Tajne emigrantskih zločinaca* (pretiskano iz zagrebačkih "Novosti"), Zagreb 1933.

Boris Prister, *Odlikovanja*, Katalog muzejskih zbirki XXI, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb 1984.

Boris Prister, *Odlikovanja zbirke dr. Veljka Malinara, I. dio* (Odlikovanja Habsburške Monarhije), Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb 1991.

Boris Prister, *Podrijetlo likovnih motiva na redovima Nezavisne Države Hrvatske*, "Obol", Glasilo Hrvatskog numizmatičkog društva, god. XXXIII, br. 47, Zagreb 1995.

Todor Stojkov, *O tzv. Ličkom ustanku 1932*, Časopis za suvremenu povijest, god. II / 1970, br. 2, Zagreb.

Nada Todorović, *Jugoslvenske i inostrane medalje*, Narodni muzej Beograd, Beograd 1964.

"Ustaša", Vjesnik hrvatskih revolucionaraca, rujan 1932.

"Ustaša", Vjesnik hrvatskih revolucionaraca, studeni 1932.

Vinko Zlamalik, *Memorijal IVE KERDIĆA*, Osijek - Zagreb 1980.

Kazalo imena i mjesta

Abramović, Ivica 11, 11b, 13b
 Aimone di Savoia Aosta (vidi: Spoleto)
 Aleksandar I. Karadordević 12, 15b, 48b, 60, 68
 Andelinović, Grga 61
 Anfuso, Filippo 20, 21, 21b
 Antić, Milan 17
 Antonini, Oto 48, 65, 66
 Aosta, vojvoda 25b
 Artuković, dr. Andrija 10, 11, 11b, 12, 15, 20, 21, 21b
 Babić, Danc 11
 Babić, Ljubo 65
 Babić, Mijo 45, 46
 Badljevina 22
 Bakarac 22
 Baljak, Ventura (Ninski) 11, 12, 13b, 68
 Banovac, Marijan 45, 46
 Banja Luka 22
 Bari 21b
 Barišić (Barešić), Mile 11, 12, 68
 Barić, Josip 11, 13
 Barić, Pavao 11, 11b
 Basarić, Duro 68
 Batinica, Jovo 11, 11b
 Beć 9, 22, 23b, 65, 66
 Bedeković, Berislav 12
 Bedeković, Janko 9, 15b
 Begović, Vilko 41
 Benzon, Branko 20
 Beograd 11, 11b, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 60, 65, 68, 69, 71
 Berghof 17, 18, 23
 Berlin 17, 17b, 18
 Biskupija kod Knina 50b
 Bjelovar 22
 Bliss-Lane, Arthur 16, 17b
 Boban, Rafael 11, 12, 68
 Bobinac, Juraj 45
 Bobovac 50b
 Borgo Val di Taro (provincija Parma) 10
 Bovegno 9, 10, 11, 13, 68
 "Braća Knaus" ("Knaus" ili samo "BK"), krovnica 27, 30, 34, 36, 37, 40, 42, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 58, 65, 66b, 70
 Brescia 9, 10, 68, 71
 Brkan, Ante 10
 Brloški 22
 Brušani 11, 11b, 12, 13, 13b, 68
 Buć, Stjepan 17
 Budak, dr. Mile 11b, 14, 15, 15b, 17, 19b, 20, 21, 68
 Budimpešta 65
 Budislavljević, Srdan 18, 61
 Buenos Aires 25 b
 Bukovica 22
 Bulat, Edo 20
 Bunić Bona, pl. Eduard 45
 Bzik, Mijo 9b, 20
 Carnielutti, Amadeo 17b, 19
 Caruccio, Vittore 50b
 Casertano, Raffaele 23b
 Cave de' Tirreni 15b
 Cavtat 22, 23, 69
 Celje 22
 Cetinje 65
 Ciano, grof Galeazzo 14, 16, 17b, 18, 20, 21b, 22, 23, 23b, 24
 Cincar-Marković, Aleksandar 17, 18
 Conti, Ettore 9
 Cortese, Paolo 9, 22, 23b
 Cravanzola succ. filii Borani, krovnica u Rimu 13
 Cvetković, Dragiša 15, 16, 17, 18
 Cvetković-Maček, sporazum 16
 Ćabar 22
 Ćaćić, Josip 12
 Ćakovec 24
 Ćirković, Sava 14
 Ćubrilović, Branko 18
 Davor 65
 Delnice 22
 Devčić, Ivan zvan Pivac 11, 12, 13, 68
 Devčić, Jure 11, 12, 68
 Devčić, Krunoslav 45
 Devčić, Matilda 12
 Devčić, Pavao 11, 12, 68
 Devčić, Stjepan 11, 11b, 12, 68
 Došen, Marko 10, 11b
 Dol-Bakarac 22
 Drniš 22
 Dubrovnik 23, 23b, 69
 Dumančić, dr. Jozo 20, 22
 Elegović, dr. 62
 Firenza 15b, 20, 21b, 25b, 68
 Francetić, Juro 45
 Frangeš-Mihanović, Robert 65
 Freudent, Alfred 18, 19
 Frković, Ivica 22
 Galic, Cvitan 45
 Gavranović, Mijo 15
 Giglio otok 14
 Gospić 10, 11, 12, 22
 "Griesbach", krovnica 65, 66b
 "Griesbach i Knaus", krovnica 65, 66b
 Griesbach, Ljudevit 65
 Grubišno Polje 65
 Gruda 22
 Gruž 23
 Heeren, Victor von 18
 Hitler, Adolf 10, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 68, 69
 Horikiri, Zembei 24
 Horstenu, Edmund Glaise von 22, 23b
 Hreljin 22
 Hvar 65
 "IKOM", krovnica u Zagrebu 65
 "Industrijska krovnica Orešković Marko" (vidi: "IKOM")
 Irena, vojvotkinja od Spoleta 25b
 Jablanac 22
 Jadovno 11, 11b, 12
 Janka-pusztá 10, 14, 15b
 Japunčić, Josip 10, 11b, 12
 Jastrebarsko 65
 Jelić, Branko 9, 10, 14, 15, 15b
 Jevtić, Bogoljub 17
 Jodl, Alfred 18
 Kalinovac 10
 Karlovac 20, 22
 Kasche, Siegfried 22, 23b, 24
 Kastav 22
 Kerdić, Ivo 27, 45, 65, 70
 Klanac 10
 Knaus, Dragutin 65
 Knaus, Ivan 65
 "Knaus" (vidi: "Braća Knaus")
 Knin 22, 50b
 Koljani kod Vrlike 50b
 Konstantin, grčki kralj 25b
 Konstantinović, Mihajlo 18, 19b
 Korenica 12
 Košak, Vladimir 20
 Kotor 16, 22
 Kraljevica 22, 23, 69
 Krivak-Klažer, Teodor 45, 46, 47, 65, 70
 "Krivak i Sorlini", krovnica 65
 Kruščica 17
 Kruševac 65
 Kulenović, dr. Osman 21
 Kulovec, Fran 17
 Kvaternik, Slavko 15b, 19, 19b, 20, 21, 21b, 40, 41, 69

- Kvaternik, Eugen (Dido) 19b, 20, 21, 21b, 23b
 Laxa, Vladimir 41
 Lepoglava 17
 Liparski otoci 14, 48b, 68
 Longobucco 15b
 Lorković, Mladen 15, 17, 19, 20, 22, 24b
 Lucca 14
 Lukovo Šugarje 10
 Ljubljana 22
 Machiedo, pl. Jakov 27, 40, 50, 58, 65, 66b, 70
 Maček, Vlatko 16, 17, 17b, 18, 19, 19b
 Maillol, Aristide J. B. 65
 Maksimović, Vojin 9
 Malbaša, Ante 12
 Mallette, Walter 18, 19b
 Maribor 22
 Marković, Josip 20
 Marshall, Rudolf 65
 Marseille 9, 14, 68
 Matijević, Marijan 48, 65, 71
 Mattersburg 66
 Meštrović, Ivan 65
 Metković 23
 Milicević, Vladeta 14, 15, 15b
 Mönichkirchen 22
 Muftić, Ismet 20
 München 9, 65
 Murk (vidi Murn)
 Murn, Martin 61, 62
 Mussolini, Benito 10, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 25b, 68
 Nin 50b
 Ninski (vidi: Baljak Ventura)
 Obradović, Milorad 11
 Olching 65
 Olga princeza, žena Pavla Karadorđevića 25b
 Omiš 23, 69
 Orešković, Nikola 10, 11
 Osijek 22
 Padani 22
 Pariz 65
 Pašić, Nikola 17
 Pavelić, dr. Ante, poglavnik NDH 9, 10, 13, 14, 15b, 16, 17, 18, 19, 19b, 20, 21, 21b, 22, 23, 23b, 24, 24b, 25, 25b, 26, 39, 41, 44, 45, 45b, 48b, 57, 62, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73
 Pavle knez Karadorđević 14, 15, 16, 17, 17b, 18, 19b, 25b, 68
 Pazariste 10
 Pejković, Ante zvan Stari 11, 12, 68
 Perćec, Gustav 9, 10, 14, 15b
 Perčević, Ivan 10, 11b, 15, 41, 45
 Perić, Stjepo 15
 Perović, Ivo 17
 Pesaro 9
 Pešić, Petar 17
 Petar II. Karadorđević 18, 61, 68
 Petrić, dr. Ivan 21
 Petrović, Ilija 11
 Petrović, podpušnjak 61, 62
 Pisa 25b
 Pista 20
 Šabić 22
 Pogorelec, Jelka 14, 15b
 Pogorelec, Marija 15b
 Pribičević, Svetozar 17
 Privlaka 22
 Proebst, Hermann 19
 Puk, dr. Mirko 20, 21, 26
 Račić, Punija 68
 Radgona 22
 Radić, Pavle 68
 Radić, Stjepan 9, 61, 62, 68
 Ribbentrop, von Joachim 19, 22, 23, 23b, 24, 69
 Rijeka 10, 22
 Rim 9, 13, 14, 17, 17b, 18, 20, 21, 21b, 23, 24, 24b, 25b
 Rizvanuša 10
 Rogozno 22
 Rukavina, Jakov 11, 12, 13b, 68
 Rukavina, Juraj-Juco 10, 12, 13b
 Ruma 13
 Rumski (vidi: Vjekoslav Servatzy)
 Sachs, dr. Vladimir 62
 Salerno 14
 Schlegel, Anton 9
 Schuster, dr. 19
 Schwartz, Stephan 65
 Senj 22, 22
 Seraing 10
 Servatzy, Vjekoslav 10, 12, 13, 14, 15b
 Siena 14, 15b, 16, 65, 68
 Simović, Dušan 18, 19, 19b, 61, 68
 Solun 18
 Sortini 65
 Spić 16
 Spittal 10
 Split 23, 23b, 50b, 69
 Spoleto, vojvoda Aimone 22, 25, 25b, 26
 Stanković, Radenko 17
 Starčev vrh 22
 Stepinac, Alojzije 20
 Stojadinović, Milan 10, 14, 15, 16, 17, 17b, 68
 Stromboli, otok 14
 Sudar, Jerko 11, 11b, 13
 Suk, J. 65
 Sušak 20, 22, 23, 69
 Sušić, dr. Lovro 21
 Šarić, Ivan 11
 Šarlija, Petar 11, 12, 68
 Šibenik 22, 23, 69
 Šmrika 22
 Štancer, Slavko 20, 41
 Šubašić, dr. Ivo 21b
 Šufflay, pl. Milan 9
 Šuper, Antun 11, 11b, 13
 Šuper, Josip 11b
 Šuper, Josip (Markićev) 11
 Šuper, Leopold 11
 Šuper, Polde 11
 Šušnjar, Dušan 11, 11b
 Tičak, Marcel 61, 62
 Tisso, Jozef 21b
 "TK" (vidi: Krivak Teodor)
 Tokio 23b
 Tomislav II. 25, 25b, 69
 Tomljenović, Josip 10, 11
 Torino 14, 68
 Tortić, Janko 19, 19b
 Travnik 17
 Trogir 22, 23b
 Trst 20, 21b
 Tržić 22
 Tuzla 22
 Užice 19
 Varaždin 22, 45, 65, 70
 Veesenmayer, Edmund 18, 19, 19b, 20, 21, 21b
 Venecija 23, 24, 24b, 50b, 69
 Ventura (vidi: Baljak)
 Verona 9
 Veršić, Marko 20
 Viktor Emanuel III. 25, 69
 Vinković 9
 Vipava 62
 Vischetto 10
 Višeslav knez 50b
 Vitaljine 22
 Vranešić, Jure 20
 Weizsäcker 25b
 Zadar 10, 11, 22, 68
 Zagreb 9, 14, 15, 15b, 16, 17, 17b, 18, 19, 20, 21, 21b, 22, 23, 23b, 25, 25b, 27, 30, 34, 36, 37, 40, 42, 47, 50b, 55, 58, 60, 61, 62, 65, 66, 66b, 68, 69, 70, 71, 72
 Zemun 9
 Zemunice 23
 Zidani Most 9
 Žanić, dr. Milovan 20, 21, 22
 Žilić, dr. Franjo 20
 Živković, Petar 17

DODATAK

Zakonske odredbe, naredbe, propisnici i okružnice o odlikovanjima Nezavisne Države Hrvatske te njihove promjene i nadopune.

Prilog 1

Na predlog ministra unutarnjih poslova propisujem i proglašujem

ZAKONSKU ODREDBU

o zabranji držanja i nošenja svih odlikovanja ("orden i medalja") bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i bivše Kraljevine Jugoslavije i svih povlaštica stičenih tim odlikovanjima.

§ 1.

Zabranjuje se držanje i nošenje svih odlikovanja ("orden i medalja") bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i bivše Kraljevine Jugoslavije na području Nezavisne Države Hrvatske.

§ 2.

Stavljuju se van snage sve povlastice vezane s odlikovanjima i stičene bilo kojim odlikovanjem bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i bivše Kraljevine Jugoslavije na području Nezavisne Države Hrvatske.

§ 3.

Svi odlikovani navedenim odlikovanjima, svim trgovci i izradjivači odlikovanja dužni su odlikovanja predati u roku od deset dana pravomilne upravne oblasti s povjedom i ispravom, glassom koje se mogao koristiti u odlikovanje vezanom povlasticom. Pravomilna upravna oblast izdat će predatelju i potvrdu o predaji i upisati predatelja i predano odlikovanje u narociti popis.

§ 4.

Prekršitelji ove zakonske odredbe kaznit će se redarstveno zatvorom do 3 mjeseca bez odgodne moći i novčanom kaznom do 10.000.-Din.

§ 5.

Provodenje ove zakonske odredbe povjerava se ministru unutarnjih poslova.

§ 6.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u "Narodnim Novinama". *

Zagreb, 24. travnja 1941.

Broj XXVI.-28.Z. p.-1941.

Poglavnik:

Dr. Ante Pavelić, v.r.

Predsjednik zakonodavnog povjereništva pri Poglavniku:

Dr. Milovan Žanić, v.r.

* Proglašeno u broju 10. Narodnih novina od 24. travnja 1941. pod (44).

Prilog 2

PROVEDBENA NAREDBA

zakonsku odredbu o zabrani držanja i nošenja svih odlikovanja bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i bivše Kraljevine Jugoslavije i svih povlaštica stičenih tim odlikovanjima od 24. travnja 1941. broj XXV-28.Z.p.-1941.

§ 1.

Pravomilne upravne oblasti imaju nakon stupanja na snagu zakonske odredbe o zabrani držanja i nošenja

svih odlikovanja sačiniti popis predanih odlikovanja u dva primjerka, koji će sadržavati sljedeće podatke:

1. Redni broj, 2. dan predaje odlikovanja, 3. ime, prezime, zanimanje i mjesto stanovanja odlikovanog lica odnosno posjednika odlikovanja, 4. vrst odlikovanja, 5. povlastica, koja je bila vezana s odlikovanjem, 6. broj povjete i isprave, temeljem kojeg se odlikovani služio povlasticom i 7. primjedbe.

§ 2.

Pravomilne upravne oblasti dužne su osobi, koja preda odlikovanje, izdati potvrdu o primjeku istoga i u njoj naznačiti ime, prezime, zanimanje i mjesto stanovanja predavaoca, vrst odlikovanja, broj povjete i legitimacije o povlastici. Potvrda se imade providiti žigom oblasti i potpisom lica, koje je odlikovanje preuzeo.

§ 3.

Ako je preuzeto odlikovanje izradjeno iz skupojene kovine ili ukraseno drugim kamenjem, imade se to naročito označiti u popisu i izdanoj potvrdi vlasniku odnosno posjedniku odlikovanja. Takova odlikovanja imaju se poahrantiti na sigurnom mjestu.

Odlikovanje, koja će predati izradjivači i prodavači, imaju se umjeti u poseban popis i izdati skupnu potvrdu za sva predana odlikovanja.

§ 4.

Nakon isteka roka za predaju odlikovanja pravomilne upravne oblasti provesti će kontrolu da li su svim vlasnicima posjednici, izradjivači i prodavači odlikovanja predali.

S onim licima, koja u određenom roku ne udovolje § 3. zakonske odredbe, bez opravданa razloga, postupiti će pravomilna oblast kazneno, a odlikovanja oduzeti.

§ 5.

Nakon isteka roka za predaju odlikovanja pravomilne upravne oblast dužna je predana odlikovanja s jednim popisom dostaviti ministarstvu unutarnjih poslova, dok će drugi popisi poahrantiti, a povjete i isprave o povlasticu unistiti i to ne popisu zabilježiti.*

§ 6.

U Zagrebu 25. travnja 1941.

Broj 35.Z.p.-1941.

Ministar unutarnjih poslova:

Dr. Andrija Artuković, v.r.

* Proglašeno u broju 10. Narodnih novina od 24. travnja 1941. pod (44).

Prilog 3

ZAKONSKA ODREDBA o kruni Zvonimirovoj

§ 1.

Osniva se red krune Kralja Zvonimira, kojim će se odlikovati osobe, domaći i strane, za zasluge, stičene za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku.

§ 2.

U redu krune Kralja Zvonimira postoje:

1. Danica reda krune Kralja Zvonimira.

To je srebrna zvijezda s osam krakova, koji su saставljeni od zrnatih štapića. U sredini je medaljon u bojam hrvatske trobojnice s krunom Kralja Zvonimira. Medaljon je okružen zlatnim kolatom, na kom je crnim slovima napis: "ZA DOM SPREMINI!". Taj je koljuk u vanjske strane okružen modrim kolatom, ukrasniem starohrvatskim tropletom.

Na naličju je bijeli medaljon sa zlatnim napisom: "10.IV.1941.", koji je opasan zlatnim kolatom, na kom je gore u modroj boji slovo U, a od tog slova počinje u okruglu napis crnim slovima: "NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA".

Medaljon na naličju odgovara veličini medaljona na prednjoj strani. Medaljoni su izrađeni u emailu. Danica reda krune Kralja Zvonimira nosi se na širokoj svilenoj vrpci (lenti) plave boje preko desnog ramena, višeć uz lijevi bok.

2. Red krune Kralja Zvonimira I.stupnja.

Ima oblik zvijezde, ali je manji od prije spomenute "Danice" reda krune Kralja Zvonimira. Ima isto lice i naziv kao "Danica". Na gornjem kraju ima srebrenu agraferu s motivima hrvatske pletenice, o kojoj visi na karićici. Red se nosi oko vrata obješen na svilenoj bijeloj vrpci s uskim plavim prugama uz oba ruba. Uz to se nosi znak odlike kao "Danica" u lijevoj strani ispod grudi bez vrpce.

3. Red krune Kralja Zvonimira II.stupnja.

Oblik odličja je isti kao kod reda I.stupnja, a nosi se na svilenoj bijeloj vrpci bez "Danice" u lijevim grudima.

4. Red krunka Kralja Zvonimira III.stupnja.

To je srebrna zvijezda sa osam krakova, koji su sastavljeni od zrnatih štapića, manja od "Danice". U sredini je medaljon kao da "Danici" s razlikom, da je napis na obaju stranama na srebrenom kolatu, ali ne na zlatnom.

Nosi se bez vrpce na desnoj strani ispod grudi.

5. Red krunka Kralja Zvonimira IV.stupnja.

Manji od reda krune Kralja Zvonimira III.stupnja. Sastavljen je od srebrnih zrnatih štapića. Svaki krak ima sedam štapića, povezanih međusobno oblikom spajkama, urešenim hrvatskim tropletom.

U sredini je medaljon, koji je na obje strane jednak onomu na redu "Danice" krune Kralja Zvonimira. Na gornjem kraku je srebrna agrafera, urešena hrvatskim tropletom. Red se gješta na dugoljastu vrpku višnjeve boje.

Slike reda, u naravnoj veličini, čine sastavni dio ove zakonske odredbe.

§ 3.

Nosilac reda krune Kralja Zvonimira i to "Danice", I., II. i III. stupnja ima pravo na naslov: vitez.

§ 4.

Vrhovni glavar reda krune Kralja Zvonimira je Poglavnik. On ga dijeli zaslužnima uz povelju. Podjeljivanje reda je počast i prosti od svih pristojba.

§ 5.

Potjani propisi o podjeljivanju i nošenju reda krune Kralja Zvonimira sviju stupnjeva izdat će se pravilnikom.

§ 6.

Tko nedozvoljeno nosi red krune Kralja Zvonimira, čini prekršaj, kažniv sudbeno zatvorom do mjesec dana ili novčano do 5.000,- dinara.

§ 7.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama, a provedenje se povjerava predsjedništvu vlade.*

Poglavnik:
Dr. Ante Pavelić, v.r.
Broj XC-176-Z.p.1941.

Prilog 5

ZAKONSKA ODREDBA o kolajni za zasluge

§ 1.

Osniva se kolajna za zasluge, učinjene hrvatskom narodu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Mogu je dobiti osobe domaće i strane.

§ 2.

Kolajna je okrugla sa promjerom od 40 milimetara. Na slici kolajne je u sredini grb Nezavisne Države Hrvatske, a nad njim mjesto tropletne vitezice krune Kralja Zvonimira. Oko grba u okruglu je uska hrvatska pletenica. Sam rub je usko ispušten. Na naličju je u dva vodoravna reda napis: ZA ZASLUGE. Rub je ispušten. Na vrhu medalje je kvaćica, za koju se vješa o dugoljastu svilenu vrpku grminike boje sa uskom bijelim crtom uz rub. Kolajna je pozlaćena. Vojna lica dobivat će kolajnu sa ukrištenim mačevima na vrpci.

§ 3.

Kolajnu za zasluge podjeljuje Poglavnik uz povelju bez svake pristojbe.

§ 4.

Neovlašteno nošenje kolajne kazniti će se kod gradanskih lica po upravnim vlastima, a kod onih u djelatnoj službi po vojnim.

§ 5.

Provodenje ove zakonske odredbe se povjerava predsjedništvu vlade. Ono će propisati pravilnik o podjeljivanju kolajne.*

U Zagrebu 17. svibnja 1941.

Poglavnik:

Dr. Ante Pavelić, v.r.

Broj XCVIII-195 Z.p. 1941.

nalazi se odtisak krune kralja Zvonimira. Rebra listova izrađena su zlatnim tropletom. Naličje je od gladke biće cakline, zlatno obrubljene. U sredini naličja je nadpis "Bog i Hrvati", iznad nadpisa krunitvena godina "1076", a izpod njega dan proglašenja Nezavisne Države Hrvatske "10. IV. 1941." Trolist je izrađen prema stupnjevima reda u tri veličine.

§ 6.

U redu krune kralja Zvonimira postoje:
a) velered s Danicom. Visina odnosno širina trolista iznosi 60 mm, a promjer je okrugla u sredini s krunom kralja Zvonimira 15 mm. Danica je osmerokraka srebrna zvezda s promjerom krakova od 95 mm; u sredini zvezde je trolist veličine reda III. stupnja.

Velered se nosi na 100 mm širokoj vrpci (lenti) propisane boje od desnog ramena na lievi bok, a Danica je pričvršćena na lievoj strani grudiju vrpce.

b) red I. stupnja sa srebrnom zvezdom: visina odnosno širina trolista iznosi 52 mm, a promjer okругla u sredini s krunom kralja Zvonimira 13 mm; zvezda je osmerokraka s promjerom krakova od 70 mm; u sredini zvezde je trolist, kojem visina odnosno širina iznosi 36 mm, a promjer okругla u sredini s krunom kralja Zvonimira iznosi 9 mm.

c) red II. stupnja bez zvezde, izrađen kao pod b), nosi se oko vrata na propisanoj vrpci,

d) red II. stupnja: izrađen kao pod b), nosi se bez vrpce na lievoj strani grudiju,

e) red III. stupnja: visina odnosno širina trolista iznosi 42 mm, a promjer okругla u sredini s krunom kralja Zvonimira iznosi 12 mm; nosi se na propisanoj trokutno složenoj vrpci širine 40 mm na lievoj strani grudiju.

f) srebrna kolajna,

g) brončana kolajna,

h) željezna kolajna.

Kolajna krunc kralja Zvonimira ima u promjeru 40 mm i okružena je krunom kralja Zvonimira. Na prednjoj je strani kolajne lik kralja Zvonimira s pogledom u desno, nadpisom "Dmitar Zvonimir" i krunitvenom godinom "1076". Na naličju je u sredini hrvatski grb. Okolo grba je geslo "Bog i Hrvati", a sve je u okviru vienem stiliziranog lovora, s nadpisom "Za zasluge" i danom proglašenja Nezavisne Države Hrvatske "10. IV. 1941."

Kolajne se nose na propisanoj trokutno složenoj vrpci širine 40 mm na lievoj strani grudiju.

§ 7.

Za zasluge u miru vrpca je bijela s crvenim rubom na obje strane, a za zasluge u ratu crvena s bijelim rubom na obje strane. Kod velereda iznosi rub sa svake strane 15 mm, a kod ostalih stupnjeva i kolajna 6 mm. Za zasluge u neprijateljskoj vatri trolist je kod reda uokviren grančicama hrastova lišća tamno-zelene boje, a kod kolajne su one grančice pričvršćene na vrpce.

Za zasluge u ratu pričvršćene su kod II. stupnja na trolistu iznad okругa s krunom kralja Zvonimira dva zadnjeg stupnja ovoga reda.

§ 8.

Odlikovanje reda krune kralja Zvonimira dolaze medju odlikovanjima svih hrvatskih redova istoga stupnja na drugo mjesto, a kolajna krunc kralja Zvonimira iz zadnjeg stupnja ovoga reda.

Red je izrađen u obliku hrvatskog trolista u bijeloj caklini s uzkim zlatnim rubom. Na sredini trolista

Nosioci velereda i reda I. stupnja sa zvezdom imaju pravo na naslov "vitez".

* Proglašeno u broju 30. Narodnih novina od 17. svibnja 1941. pod (152).

§ 9.

Red odnosno kolajnu podjeljuje Poglavnik poveljom.

§ 10.

Neovlašteno nošenje reda odnosno kolajne kaznjava se sudbeno zatvorom do mjesec dana ili novčano do 50.000 Kuna.

§ 11.

Provoda ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju reda odnosno kolajne.

§ 12.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama. Tim danom prestaje vrediti zakonska odredba o osnutku reda krune kralja Zvonimira br. XC-176-Z. p.-1941. i zakonska odredba o kolajni za zasluge od 17. svibnja 1941. broj XCVIII-195 Z.p.-1941.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić, v.r.

Broj: CDLXII-2166-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk, v.r.

Za izvanredne zasluge mogu se svakom stupnju ovog reda pridodati dve hrastove grančice tamno-zelene boje koje uokviruju podlogu hrvatskog grba.

Red I. i II. stupnja podjeljuje se za osobni vojnički djeli, koja moraju biti izpitana i potvrđena po posebnom vojničkom povjerenstvu.

§ 6.

Red ima četiri stupnja, i to:

a) red I. stupnja: visina odnosno širina trolista iznosi 52 mm, a promjer okругla u sredini 13 mm; nosi se oko vrata na propisanoj vrpci;

b) red II. stupnja: izrađen kao red I. stupnja; nosi se bez vrpce na lievoj strani grudiju;

c) red III. stupnja: visina odnosno širina trolista iznosi 42 mm, a promjer okругla u sredini 12 mm; nosi se na vrpci, koja visi iz zapuka;

d) red IV. stupnja: izrađen je kao red III. stupnja; nosi se na trokutno složenoj vrpci na lievoj strani grudiju.

Vrpca je crvene boje s bijelim rubom sa svake strane; širina cijele vrpce iznosi 40 mm a bielog ruba 6 mm.

§ 7.

Nosioci reda I. i II. stupnja pripada pravo na naziv "vitez".

§ 8.

Red podjeljuje Poglavnik poveljom.

§ 9.

Neovlašteno nošenje reda kaznjava se sudbeno zatvorom do mjesec dana ili globom do 50.000 Kn.

§ 10.

Provoda ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju reda.

§ 11.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXIII-2167-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Red "Željezni trolist" najviši je vojnički red Nezavisne Države Hrvatske, a podjeljuje se za ratna djela, oštrena osobom pobodom, zalaganjem i smislenjem vodstvom u podhvatima, koji su imali osobiti uspjeh protiv neprijatelja.

§ 4.

Red se podjeljuje čestnicima, dočasniciima i domobranima, odnosno ustašama hrvatskih oružanih snaga. Pripadnici savezničkih ili prijateljskih oružanih snaga, koji su se uspiješno borili za ostvarenje državne nezavisnosti Hrvatske, ili koji su se kasnije borili rame o rame s hrvatskim četama, mogu također biti odlikovani ovim redom.

§ 5.

Znak reda izrađen je u obliku hrvatskog trolista od crnog željeza s uzkim srebrnim rubom. Rebra listova izrađena su srebrnim tropletom. Na sredini trolista nalazi se u okruglu hrvatski grb s ustaskim znakom (slovo U u plavoj boji), a u njemu praska s plamenom).

Na naličju trolista nalazi se u sredini nadpis "Za dom spremni", iznad nadpisa "10. IV.", a izpod nadpisa "1941." Pripadnici bilo koje savezničke ili prijateljske oružane snage, koji su se borili rame o rame s hrvatskim četama, mogu također biti odlikovani ovim redom.

Osniva se "Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrbrost", koja služi kao vidljiv znak odlikovanja za djela osobne hrabrosti u borbi.

§ 2.

Kolajnom za hrbrost odlikuje Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske čestnike, dočasnike i domobrane odnosno ustašu hrvatske oružane snage, koji su pokazali osobnu hrabrost u borbi oružjem.

Pripadnici bilo koje savezničke ili prijateljske oružane snage, koji su se borili rame o rame s hrvatskim četama, mogu također biti odlikovani ovim redom.

§ 3.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 4.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXIV-2168-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 5.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXV-2169-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 6.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXVI-2170-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 7.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXVII-2171-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 8.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXVIII-2172-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 9.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXIX-2173-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

Provedba ove zakonske odredbe povjerava se pročelniku odjela za odlikovanje u Poglavniku uredu, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 10.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. prosinca 1941.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić v.r.

Broj: CDLXX-2174-Z-1941.

Ministar pravosudja i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk v.r.

§ 1.

U spomen na dan proglašenja Nezavisne Države Hrvatske osimivam "Spomen-znak na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske" za one Hrvate i Hrvatice, koji su djelatno suradjivali na uzpostavi Nezavisne Države Hrvatske.

§ 2.

Spomen-znak, visine od 55 mm, ima oblik velikog slova "U". Unutar slova "U" smješten je štit s propisanim Poglavnika dr. Ante Pavelića s pogledom u desno i nadpisom "10. IV 1941". Štit je vijugasto uokviren hrvatskim tropletom. U donjem dijelu slova "U" nalazi se gorička praska s hrvatskim grbom i hrastovim grančicama na obje strane. Spomen-znak nosi se u sredini desne strane prsiju.

§ 3.

Spomen-znak je izrađen u 2 razne izrade:

- a) od srebrne kovine i
- b) od bronce.

Spomen znak pod a) podjeljuje se osobama, koje su u vrijeme prije 20. listopada 1934. sudjelovale u radu oko oslobođenja hrvatskog naroda i uzpostave Nezavisne Države Hrvatske, a spomen-znak pod b) osobama, koje su u takvu radu sudjelovale poslije 20. listopada 1934. pa sve do 15. travnja 1941.

§ 4.

Spomen-znak će nadjeljivati od 10. travnja 1942., i to prema propisu § 3. Glavni ustaški stan za pripadnike ustaškog pokreta, a Ured za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku za sve ostale osobe.

§ 5.

Inozemcima mogu također biti podijeljeni spomen-znaci pod uvjetima § 3.

§ 6.

Neovašteno nošenje spomen-znaka i krivo svjedočanstvo za stjecanje ovoga znaka kažnjava se sudbeno zatvorom do mjesec dana ili globrom do 50.000 Kuna.

§ 7.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama, a njezina se provedba povjerava pročelniku Ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku.*

U Zagrebu, dne 9. ožujka 1942.

Broj:LXVII-561-Z-1942

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske

Dr. Ante Pavelić, v.r.

Ministar pravosuđija i bogoslovija:

Dr. Mirko Puk, v.r.

* Proglašeno u broj 57 Narodnih novina od 10. ožujka 1942. pod (208).

Prilog 10.

PROPIŠNIK

za podjeljivanje

"Spomen-znaka na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske"

Na temelju § 7 zakonske odredbe o osnutku "Spomen-znaka na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske" od 9. ožujka 1942. broj LXVII-561-Z-1942 (Narodne novine od 10. ožujka 1942. broj 57) izdaje se slijedeći propisnik ove zakonske odredbe:

I. Pravo na spomen-znak stječu u smislu § 3. napred navedene zakon i odredbe:

a) na srebrni spomen-znak: osobu obojeg spola, koje su u vrijeme prije 16. listopada 1934. sudjelovale u radu oko oslobođenja hrvatskog naroda i uzpostave Nezavisne Države Hrvatske;

b) na brončani spomen-znak: osobu obojeg spola, koje su u takvu radu sudjelovale poslije 16. listopada 1934. pa sve do 18. travnja 1941.

Ovi spomen-znaci nose se u sredini desne strane prsiju.

II. Napose stječu to pravo:

1. osobe, koje su radile u tuzemstvu i inozemstvu u ustaškom pokretu;

2. osobe, koje su se na osobit način istaknule u obiteljskoj borbi;

3. osobe, koju su bile podminklo napadnute 5. XII. 1918. u Zagrebu na Jelačićevom trgu, nadalje koje su djelatno sudjelovale kod oružanih podvoda upravljenih proti tudjinske vlasti, a za stvaranje Nezavisne Države Hrvatske;

4. osobe, koje su bile radi svoga hrvatskog zatavanje i zlostavljanje po organima bezgraničnog režima;

5. osobe, koje su se od početka rata između naših saveznika i Jugoslavije t.j. od 6. do 18. travnja 1941. oružjem u ruci borile ili na drugi način osobito istaknule kod razbijanja jugoslavenske vojske;

6. osobe, koje su tim povodom sudjelovala na osiguranju važnih prometnih objekata, kao mostova, željeznicu, zaliha i drugih za naš narod važnih predmeta;

kao i one koje su takve predmete spašavale od neprijateljskih napada;

e) Inozemci, koji stamnu na području Nezavisne Države Hrvatske, predlažu svoje prijave kao pod d);

f) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

III. Prijave.

a) Sve osobe, koje smatraju, da su stekle pravo na podjeljenje spomen-znaka prema propisu, imaju podni pismenu prijavu u dva primjera odnosno ustanovama u smislu slijedećeg diela (IV) ovog propisnika:

Obrazac ove prijave glasi: 1. Ime i prezime, 2. dan i mjesto rođenja, 3. zavičajnost, 4. narodost, 5. vjeme odnosno čin, 6. vjera, 7. kratak opis zaslužnog rada na oslobođenju i godina rada, 8. na kraju priposlanih podataka treba napisati: "Jamećim za izpravnost gore navedenih podataka kazneno i stvarno po § 6. zakonske odredbe o osnutku spomen-znaka na uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske", 9. čitljiv podpis i adresa.

Prijave imaju biti bilježene s 30 Kuna. U slučaju utvrđenog siromaštva občinskog poglavarstvo može prijavitelju osloboditi od bilježenja.

b) U iznimnim slučajevima može se od te osobne pismene prijave odustati i to kod osoba osobito zaslužnih za uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske.

U tom smislu sve državne, vojničke, ustaške i samoupravne ustanove imaju imena i osobne podatke takvih osobito zaslužnih osoba, koju njihovu području stajaju, najazurnije priobititi "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2, koje će im dostaviti spomen-znake za ove osobe.

Spomenute ustanove nose podpunu odgovornost, da spomen-znaci budu na ovaj način podijeljeni samo osobito zaslužnim osobama.

VI. Razrašljavanje spomen-znaka i uredovnih potvrda nadjeljenim osobama obavih će "Glavni ustaški stan", odnosno "Ured za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku" putem onih ustanova, koje su prijave predložile.

Predaja spomen-znaka imade se obaviti po mogućnosti na svečan način.

VII. Očeviđnost svih spomen-znaka nadjeljenih osoba (i onih, kojima je spomen-znak podijelio Glavni ustaški stan) vodi "Ured za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku".

"Glavni ustaški stan" salje u tu svrhu drugi primjerak prijave onih osoba, koje su od njega dobile spomen-znak "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

VIII. Nošenje spomen-znaka dozvoljeno je počam od 10. travnja 1942.

IX. U priopernim slučajevima mogu se pojedine osobe ili ustanove obratiti radi razjašnjenja izravno na "Ured

ustaškom logoru, koji će prijave preizpitati i sa svojom preporukom predložiti "Glavnom ustaškom stanu" na konačno rješenje.

Sve osobe, koje su organizirane u ustaškom pokretu, ne će dakle podnijeti svoje prijave putem oblasti, kod kojih su možbenito udjeljene, već samo putem svojeg ustaškog logora.

D) Djelatne domobranске osobe šalju svoje prijave onom zapovjedništvu (ustanovi), koje po postojćim propisima čuvaju matične listove broj II. Ova zapovjedništva (ustanove) salju te prijave nakon izpitivanja i sa svojom preporukom neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

e) Gradjanske osobe na službi kod državnih ili samoupravnih oblasti, šalju svoje prijave svom neposrednom predstavleniku, koji ih nakon preizpitivanja i sa svojom preporukom predlaže neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

f) Inozemci, koji stamnu na području Nezavisne Države Hrvatske, predlažu svoje prijave kao pod d);

g) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

h) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

i) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

j) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

k) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

l) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

m) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

n) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

o) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

p) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

q) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

r) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

s) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

t) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

u) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

v) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

w) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

x) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

y) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

z) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

aa) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

bb) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

cc) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

dd) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ee) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ff) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

gg) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

hh) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ii) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

jj) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

kk) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ll) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

mm) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

nn) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

oo) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

pp) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

qq) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

rr) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ss) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

tt) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

uu) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

vv) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ww) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

xx) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

yy) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

zz) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

aa) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

bb) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

cc) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

dd) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ee) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ff) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

gg) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

hh) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ii) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

jj) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

kk) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ll) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

mm) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

nn) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

oo) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

pp) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

qq) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

rr) Inozemci, koji stamnu u inozemstvu, i sa svojom preporukom predlažu neposredno "Uredzu za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku", Zagreb, Radicev trg broj 2.

ss) Inozemci, koji st

5. Velered krune kralja Zvonimira s Danicom
 6. Zlatna kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost
 7. Red za zasluge Velered sa zvezdom
 8. Željezni trostil II. stupnja sa hrastovim grančicama
 9. Željezni trostil II. stupnja
 10. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom i hrastovim grančicama
 11. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom i mačevima
 12. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom
 13. Red za zasluge I. stupnja sa zvezdom
 14. Željezni trostil III. stupnja sa hrastovim grančicama
 15. Željezni trostil III. stupnja
 16. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja sa hrastovim grančicama
 17. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima
 18. Red krune kralja Zvonimira I. stupnja
 19. Velika srebrna Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost
 20. Red za zasluge I. stupnja
 21. Željezni trostil IV. stupnja sa hrastovim grančicama
 22. Željezni trostil IV. stupnja
 23. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja sa hrastovim grančicama
 24. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima
 25. Red krune kralja Zvonimira II. stupnja
 26. Malo srebrna Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost
 27. Red za zasluge II. stupnja
 28. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja sa hrastovim grančicama
 29. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima
 30. Red krune kralja Zvonimira III. stupnja
 31. Brončana Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost
 32. Red za zasluge III. stupnja
 33. Srebrna Zvonimirova Kolajna sa hrastovim grančicama
 34. Srebrna Zvonimirova Kolajna na ratnoj vrpci
 35. Srebrna Zvonimirova Kolajna na bijeloj vrpci
 36. Brončana Zvonimirova Kolajna sa hrastovim grančicama
 37. Brončana Zvonimirova Kolajna na ratnoj vrpci
 38. Brončana Zvonimirova Kolajna na bijeloj vrpci
 39. Željezna Zvonimirova Kolajna sa hrastovim grančicama
 40. Željezna Zvonimirova Kolajna na ratnoj vrpci
 41. Željezna Zvonimirova Kolajna na bijeloj vrpci*

U Zagrebu, dne 15. siječnja 1943.

Pročelnik

Bilježnik redova:
 General: Perčević v.r.

Iz Vjestnika ministarstva oružanih snaga - naredbe, br. 4-1943.

* Proglašeno u broju 98 Narodnih novina od 30. travnja 1943.

Prilog 14

ZAKONSKA ODREDBA o osnutku "Ranjeničke kolajne"

§ 1.

Osniva se "Ranjenička kolajna" u počast onima, koji su kao branitelji domovine bili ranjeni ili ozljeđeni prigodom borbe s neprijateljem.

§ 2.

Ranjenička kolajna ima promjer 32 mm. Na prednjoj strani nalazi se u sredini odtisac trolista s dva unakrsna mača; oko trolista na gornjoj polovici nalazi se nadpis "ZA POGLAVNIKA I ZA DOM", na donjoj polovici nalazi se u tropletom uvođenjem četverokutno slovo "U", u kojem se nalazi goruća praska s hrvatskim grbom; iz podnožja četverokuta u uz rub kolajne dolaze dve hrastove grančice. Na naličju, koje je uokvireno drukostim plitrenom tropletom, nalazi se u sredini hrvatski državni grb, a oko njega nadpis "PRIZNANJE DOMOVINIE 1942".

Ranjenička kolajna ima dva stupnja:

a) željezna, za one koji su ozljeđeni do 60%,

b) pozlaćena, za one koji su ozljeđeni 61% i više.

Ranjenička kolajna nosi se na bijeloj, 40 mm širokoj, vrpci, izpruganoj vodoravnim crvenim nitima sa 6 mm širokim bijelim rubom na obje strane, a osim toga s okonito utkanim plavim, 5 mm širokim, prugama, te jedna plava pruga za jednu ranu, dve pruge za dvije rane, tri pruge za tri rane, a za više rana tri plave pruge s prijevršćenim hrastovim grančicama od žute kovine.

§ 3.

Neovlašteno nošenje ranjeničke kolajne kažnjava se sudbeno zatvorom do mjesec dana ili globom do Kn 50.000.-.

§ 4.

Provđena ove zakonske odredbe povjerava se Ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavlju, koji će izdati propisnik o podjeljivanju i nošenju kolajne.

§ 5.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 8. travnja 1943.

Broj: LXIX-885-D.V.-1943

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
 Ante Pavelić v.r.

Društveni prabijeležnik-čuvan državnog pečata:
 Dr. Mirkov Puk v.r.

* Proglašeno u broju 83 Narodnih novina od 10. travnja 1943. pod (219).

Prilog 15

Ured za odlikovanja
kod Županstva pri Poglavlju
Broj 35-1.

Poglavnikovim odobrenjem izdaje se u smislu zakonskih odredaba za hrvatsku odlikovanja a prema § 10. zak. odred. CDLXIII-2167-Z-1941 od 27. XII. 1941., § 9. zak. odred. broj CDLXIV-2168-Z-1941 od 27. XII. 1941., § 11. zakon. odred. broj CDLXII-2166-Z-1941 od 27. XII. 1941., odnosno br. CCCXIV-2669-Z-1942 od 16. XI. 1942., § 7. zak. odred. CCCXLIII-2968-Z-1942 od 19. XII. 1942., § 4. zak. odred. LXIII-885-D.V.-1943. od 8. IV. 1943.

PROPIŠNIK o redoslijedu nošenja hrvatskih i stranih odlikovanja

1. Hrvatska se odlikovanja nose svakom zgodom i uviđek na prvom mjestu prema propisanom redoslijedu (vidi Vjestnik naredba broj 4 od 30. I. 1943. strana 62 i Narodne novine broj 98 od 30. travnja 1943.) nadopunjuje se daljnjim redoslijedom za ranjeničku kolajnu pod br.:

OKRUŽNICA

o redoslijedu hrvatskih odlikovanja

Okružnica o redoslijedu hrvatskih odlikovanja br. 35-1943 objavljena u Vjestniku naredba Minorsa br. 4 od 30. siječnja 1943. str. 62 (Narodne novine broj 98 od 30. travnja 1943.) nadopunjuje se daljnjim redoslijedom za ranjeničku kolajnu pod br.:

42. Pozlaćena Ranjenička kolajna.

43. Željezna Ranjenička kolajna.*

U Zagrebu, 1. lipnja 1943.

Pročelnik - bilježnik redova:
 general Perčević v.r.

* Proglašeno u broju 140 Narodnih novina od 22. lipnja 1943.

Prilog 17

Ured za odlikovanja
kod Županstva pri Poglavlju
Odl. br. 210. ad.

PROPIŠNIK za ranjeničku kolajnu

u smislu § 4. zakonske odredbe o osnivanju ranjeničke kolajne broj LXXII-885-D.V.-1943 od 8. travnja 1943.

A. PODLOGA ZA PODJELJIVANJE

1. Kao podloga za podjeljivanje ranjeničke kolajne uzimaju se rane i ozljede, koje su nastale uslijed djelovanja neprijateljskog oružja.

2. Jednako se takvom podlogom smatraju rane ili ozljede, koje su nastale u svezi s borbom, bez vlastite krvrjevi ranjenika. U takvom slučaju podjeljuje se ranjenička kolajna na preporučeni priedlog predstavljenih oblasti uz suglasnost Ureda za odlikovanje kod Županstva pri Poglavlju.

3. U načelu se ima nastojati, da svakom ranjeniku bude podjeljena kolajna čim prije, t.j. pri mogućnosti neposredno iza ozlobivene rane ili ozljede. Ukoliko to nije usredio kod navedenih četnih tihela i ustanova, podjeljuje kolajnu ono tloc ili ustanova, gdje se ranjeni treutno nalazi, i to na temelju podataka o rani ili ozljedi, dobivenih već prije od četnih tihela i ustanova.

4. Ukoliko se učini kao podloga za podjeljivanje ranjeničke kolajne hlest ili nezgoda, ako je do nje došlo na ratisti, no bez veze s borbom.

5. Više rana ozlobivenih istodobno računaju se kao jedna.

6. Za nošenje odlikovanja pod točkom 2. ovlaštene su same one osobe, koje mogu poveljom ili uredovnom potvrdom dokazati, da im je dotično odlikovanje zaista podjeljeno.

7. Za nošenje stranih odlikovanja pod točkom 3. mora se zamoliti dozvolu Poglavnika putem Ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavlju.

B. PRAVO NA RANJENIČKU KOLAJNU

imaju:

1. Sve vojne osobe, koje su ranjene ili koje su ozdobile ozljede u službi ORUŽANIH SNAGA.

2. Pripadnici hrvatskih državnih i samoupravnih ustanova, ako su rani ili ozljedi zadobili uslijed djelovanja neprijateljskog oružja prigodom vršenja službe.

3. Svi ostali državljani Nezavisne Države Hrvatske, koji su se oduprijele neprijatelju i pri tom ranjeni ili ozljeđeni mogu zatražiti pismo od Ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavlju podjeljenje ranjeničke kolajne, ako pridonese potvrdi od vojnikih oblasti, koje o njihovom otporu imaju podatke.

4. Pripadnici savezničkih oružanih snaga, koji su se borili u sustavu hrvatskih oružanih snaga, kao i oni pripadnici savezničkih oružanih snaga, koji su se borili na zemljištu Nezavisne Države Hrvatske te tom prilikom bili ranjeni ili ozljedeni.

5. One osobe, kojima su podjeljeni ranjenički znakovi različitih stupnjeva po savezničkim državama, imaju pravo i na hrvatsku ranjeničku kolajnu odgovarajućeg stupnja u smislu odlomka A. točke 5, i 6.

6. Ranjenička kolajna nosi se na lievoj strani prsa na propisanoj trokutnoj vrbi.

Nositi se smiju samo one kolajna i ona vrbi, koja je kao posljednja podijeljena. Sve prije podijeljene hrvatske ranjeničke kolajne i vrbe imaju se prema tome odložiti.

Ranjenička kolajna nosi se iz Željezne kolajne Krune Kralja Zvonimira. (Vidi redoslijed u Vjestniku-naredbe br. 4 od 30. siječnja 1943., str. 62., i u Vjestniku-naredbe br. 23 od 12. lipnja 1943., str. 489, odnosno u Narodnim novinama od 30. travnja i 22. lipnja 1943.).

ranjen u dne po drugi put kod sela Drenčine kraj Petrinje. Ima pravo nošenja ranjeničke vrbe s dve plave pruge.

U dne 19
 podpis
 Žig

OBRAZAC I. Broj

POSJEDOVNA IZPRAVA

kojom se potvrđuje, da je jedinica ranjen*

..... (od mesta) (kod mjesta)**
 te imade pravo nositi (željeznu, pozlaćenu) RANJENIČKU KOLAJNU, s jednom, s dvije, s tri plave pruge, s tri plave pruge i hrastovim grančicama - na vrbi.

Kolajna mu je izraćena dne 19 preko
 podpis
 Žig

Napomena: Posjedovnu izpravu izdaj ranjeniku, ne potrebno precrtati, tiskanicu čitljivo izpisati.

* ubilježi na kojem je dielu tela ranjen, na pr. u glavu, desnu nogu i t.d.

** Ubilježi kod kojeg je mjesto ranjen, na pr. kod selo Drenčine kraj Petrinje.

OBRAZAC II. Broj

OBRAĆUN

kojom se potvrđuje, da je jedinica ranjen*

..... (kod mjesta)**
 te imade pravo nositi (željeznu, pozlaćenu) RANJENIČKU KOLAJNU, s jednom, s dvije, s tri plave pruge i hrastovim grančicama - na vrbi.

Kolajna mu je izraćena dne 19 preko
 podpis
 Žig

Napomena: Šalji onom službenom mjestu, od kojega se primio ranjeničku kolajnu, vrpcu i tiskanicu.

Nepotrebno precrtati. Tiskanicu čitljivo izpisati.

* ubilježi na kojem je dielu tela ranjen, na pr. u glavu, desnu nogu i t.d.

** Ubilježi kod kojeg je mjesto ranjen, na pr. kod selo Drenčine kraj Petrinje.

6. Za nošenje odlikovanja pod točkom 2. ovlaštene su same one osobe, koje mogu poveljom ili uredovnom potvrdom dokazati, da im je dotično odlikovanje zaista podjeljeno.

7. Za nošenje stranih odlikovanja pod točkom 3. mora se zamoliti dozvolu Poglavnika putem Ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavlju.

8. Za nošenje odlikovanja onih stranih država, koje se nalaze u ratnom stanju sa Nezavisnom Državom Hrvatskom odnosno sa osovinskim silama.*

U Zagrebu, dne 4. svibnja 1943.

Bilježnik hrvatskih redova:
 general: Perčević v.r.

* Proglašeno u broju 112 Narodnih novina od 18. svibnja 1943.

Prilog 16

Zupanstvo pri Poglavlju
Ured za odlikovanja
Broj: 767-1943.

• Proglašeno u broju 112 Narodnih novina od 18. svibnja 1943.

OBRAZAC III.

Broj

TEMELJNICA
kojom se potvrđuje, da je jedinica
..... dne ranjen*
..... (kod mjesta)**
..... te imade pravo nositi (zeljeznu,
pozlaćenu) RANJENIČKU KOLAJNU, s jednom, s
dvije, s tri plave pruge, s tri plave pruge i hrastovim
grančicama - na vrbci.
Kolajna mu je izručena dne 19 preko
.....
U dne 19
podpis
Zig

Napomena: Sačuvaj temeljnici za vlastitu očeviđnost,
nepotrebama prečrtaj, tiskanicu izpiši.

* Ubižjezi na kojem je dielu tela ranjen, na pr. u glavu,
desnu nogu i t.d.

** Ubižjezi kod kojeg je mesta ranjen, na pr. kod sedla
Drenčina kraj Petrinje.

7. Sve one osobe, koje su bile ranjene prije donošenja
ovog propisnika, imaju pismenim putem zatražiti ra-
njene kolajne od onih zapovijedničta osnuku dok-
nadnih bojina, koja ih vode u očeviđnosti.

Zapovijedničta doknadnih bojina, izpituju žurno molbe
o rani i ozljedi, temeljem podataka, dobivenih već prije
od četnog tela i ustanova. Ukoliko tih podataka ne-
maju, ima se rana ili ozljeda liečnički nesumnjuju-
ustanoviti.

Nakon rješenja molbe nabavljaju si potreban broj ra-
njene kolajne i tiskanicu i izručuju ih moliteljima.
(Vidi odlomak D. točka 4., odnosno odlomak E. točka
1.).

Svi dopisi i molbe u tom predmetu oprošteni su od
bilježivine.

8. Ranjenici, spomenute u odlomku B. točka 2., pred-
lažu na odlikovanje ranjeničkom kolajnom viši pred-
postavljeni njihovih sastava Uredu za odlikovanja kod
Županstva pri Poglavniku.

9. Za ranjenike, spomenute u odlomku B. točka 4., nadležne su za podjeljivanje ranjeničke kolajne za-
povijedničta odnosnih savezničkih oružanih snaga,
koja očeviđnost o tome vide samostalno.

10. Za poginule mogu zapovijedničta doknadnih bojina
podjavljati pozlaćenu kolajnu zakonitom naslijednicima.
Ukoliko to oni, kao uspomenu na pokojnika zatre-
že.

U tu svrhu predlažu zapovijedničta doknadnih bojina,
prema Obrazcu IV, izkaze za onog zakonitog
naslijednika, koji je zatražio izručenje pozlaćene
ranjeničke kolajne. Uredu za odlikovanja kod
Županstva pri Poglavniku, koji će odrediti podjeljenje
pozlaćene kolajne.

OBRAZAC IV**IZKAZ**

za pozlaćene ranjeničke kolajne, koje se podjavljuju
naslijednicima poginulih

Prezime, ime poginulog

Kod koje je jedinice bio
udiđen

Gdje je i kad je poginuo

Prezime, ime, mjesto stano-
vanja naslijednika, kojemu
se pozlaćena ranjenička
kolajna izručuje

Napomena

U dne 19

Zig podpis

F. NEOVLAŠTENO NOŠENJE

Neovlašteno nošenje ranjeničke kolajne kažnjava se
po § 3. zakonske odredbe br. LXXII-885-D.V.-1943

od 8. travnja 1943. o osnutku ranjeničke kolajne.*

U dne 19

podpis

Zig

11. Svako podjeljivanje ranjeničke kolajne i vrsti vrbe-
ra se objavit u stališkoj zapoviedi i zabilježiti u
pododjeli matični list, odnosno u glavni matični list
ranjenika, odnosno poginuloga.

**E. NABAVA RANJENIČKIH KOLAJNA I TISKA-
NICA**

1. Sva po odlomku D. stavka 1 za podjeljivanje ranjeni-
čke kolajne ovlaštena zapovijedničta nabaviti će si
potreban broj ranjeničkih kolajna, vrbe i tiskanica
kojih zapovijedničta svojih zbornih područja.

Zapovijedničta zbornih područja držat će potreban
broj ranjeničkih kolajna, vrbe i tiskanica uvek na
zalihu, a nabavljat će ih s putem zahtjevnica, izravno
od ureda za odlikovanja kod Županstva pri Poglavniku.

2. Za svoju očeviđnost voditi će zapovijedničta zbor-
nih područja prema stiglim obraćunima (vidi odlomak
D. stavka 4), za svako tijelo izkaze po obrazcu V., a
obraćune sajhe izravno Uredu za odlikovanja kod Žu-
panstva pri Poglavniku radi očeviđnosti i obraćuna one
zalike, koju je primilo od tog Ureda. Ujedno vode i
nadzor o tome da se svako podjeljenje i promjena
ranjeničke kolajne i vrsti vrbe zabilježi u pododjeli i
glavni matični list ranjenika, odnosno poginuloga:
(vidi odlomak D. točka 11.).

3. Za pripadnike po odlomku B. točka 4. nabavljaju si
odnosna zapovijedničta savezničkih oružanih snaga
ranjeničke kolajne, vrbe i tiskanice za potvrde i obra-
ćune izravno kod Ureda za odlikovanja kod Županstva
pri Poglavniku. Izpunjene tiskanice obraćuna vraćaju
Uredu za odlikovanja radi obraćuna.

* Proglašeno u broju 170 Narodnih novina od 29. srpnja 1943.
pod (468).

Prilog 19**ODREDBA**

o doplacima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih
kolajna za hrabrost

U smislu § 6. zakonske odredbe od 27. prosinca 1941.
broj CDLXIV-2168-Z-1941 o osnutku kolajne

Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost
odredujem:

1. Nosilci zlatne i velike srebrne kolajne za hrabrost,
koji su državljani Nezavisne Države Hrvatske, dobi-
vaju mjesecni doplatak, koji iznosi do daljnje:

a) za ZLATNU kolajnu za hrabrost Kn 5.000,-
mjesечно.

b) za VELIKU SREBRNU kolajnu za hrabrost Kn
500,- mjesечно.

2. Mjesечni doplatak ne dobivaju strani državljani i
zastave, odlikovane ovim kolajnama za hrabrost.

3. Nakon smrti nosilca zlatne ili velike srebrne kolajne
za hrabrost dobivaju njegov doplatak njegovi naslijed-
nici i to slediće redom:

zakonita žena do smrti odnosno do preudaje ili najstarije
živeče zakonito diete nosilca do punoljetnosti, ili
mati nosilca do smrti, ili
otac nosilca do smrti.

4. Doplatak se stavlja u tečaj s onim mjesecom, u ko-
jem je podpisana odredba o podišljenju kolajne.

OBRAZAC V.**IZKAZ**
podiglijenih ranjeničkih kolajna

Tek.br.

Br. obračuna

Čin, prezime i ime

Udjelba jedinica

Mjesto dan ranjenja

Vrst podiglijenje kolajne i
vrbe

Oznaka rane

Jedinica koja je kolajnu
podišla

U dne 19

Zig podpis

F. NEOVLAŠTENO NOŠENJE

Neovlašteno nošenje ranjeničke kolajne kažnjava se
po § 3. zakonske odredbe br. LXXII-885-D.V.-1943

od 8. travnja 1943. o osnutku ranjeničke kolajne.*

Zagreb, 25. lipnja 1943.

Pročelnik - Bilježnik hrvatskih redova:
general
Ivan pl. Perčević v.r.

* Proglašeno u broju 161 Narodnih novina od 19. srpnja 1943.

Prilog 18

ZAKONSKA ODREDBA

o promjeni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941.
broj CDLXI-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne
krune kralja Zvonimira

§ 1.

Briše se § 4., a §§ 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. postaju
§ 4. odnosno 5., 6., 7., 8., 9., 10. i 11.

§ 2.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom
proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 24. srpnja 1943.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić v.r.

Broj: CXLVI-1739-D.V.-1943

Državni prabijeležnik - čuvan državnog pečata:

Đurđe Mirko Puk v.r.

* Proglašeno u broju 170 Narodnih novina od 29. srpnja 1943.
pod (468).

Prilog 20

Ured za odlikovanja kod

Županstva pri Poglavniku

Odbr. bl. 31-43

Prilog 21

MALE OZNAKE

Odobrenjem Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske
propisuju se u smislu Zakonskih odredaba za Hrvatsku
odlikovanja, a prema § 10. zakonske odbr. CDLXIII-
2167-Z-1941 od 27. XII. 1941.; § 9. zak. odredbe br.
CDLXIV-2168-Z-1941 od 27. XII. 1941.; § 10. zak.
odbr. br. CDLXI-2166-Z-1941 od 27. XII. 1941.,
odnosno br. CCC'XIV-2669-Z-1942 od 16. XI. 1942.;
§ 7. zak. odbr. br. CCC'XIII-2968-Z-1942 od 19. XII.
1942.; § 4. zak. odbr. LXXII-885-D.V.-1943 od 8. IV.
1943.

III. stupnja

a) s hrastovim grančicama: Zeleno pocaklene hrastove
grančice.

b) bez hrastovih grančica: Umanjeni željezni trolist.

(Vrpca ad a) i b) nosi se u zapučku prvog gumba).

IV. stupnja

a) s hrastovim grančicama: Umanjeni željezni trolist,
hrastove grančice zeleno pocaklene.

b) bez hrastovih grančica: Umanjeni željezni trolist.

(Vrpca ad a) i b) nosi se na lijevoj strani grudi).

5. Izplata doplatka vrši se na teret proračuna Mini-
starstva oružanih snaga, a korisnici će primati doplatak
i to:

a) djelatni pripadnici oružanih snaga ili službenici gra-
danskog stališta kod one državne blagajne i na onaj
način, kod koje blagajne i na koji način primaju svoja
redovna berba;

b) umirovljenici ili nosioci kolajna, koji nisu više pri-
padnici oružanih snaga, a u gradinstvu su osobe ta-
kovog zvanja, a da ne primaju iz državne blagajne nik-
akova mjeseca berba, ili naslijednici nosioca kolajne
kad nadležnih rizničkih upraviteljstava.

Imade li više malih oznaka, koje se nose u zapučku
umeću se u odnosni zapučak jedna uz drugu tako, da
bude svaka vidljiva.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni,

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena, pločica.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

Red III. stupnja

a) s hrastovim grančicama: Kruna pozlaćena, hrastove
grančice zeleno pocaklene.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

6. KOLAJNA KRUNE KRALJA ZVONIMIRA

za srebrnu, brončanu i željeznu kolajnu

a) s hrastovim grančicama: Kruna pozlaćena, hrastove
grančice zeleno pocaklene.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

7. KOLAJNA KRUNA KRALJA ZVONIMIRA

za srebrnu, brončanu i željeznu kolajnu

a) s hrastovim grančicama: Kruna pozlaćena,

mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

8. KOLAJNA KRUNA KRALJA ZVONIMIRA

za srebrnu, brončanu i željeznu kolajnu

a) s hrastovim grančicama: Kruna pozlaćena,

mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

9. KOLAJNA KRUNA KRALJA ZVONIMIRA

za srebrnu, brončanu i željeznu kolajnu

a) s hrastovim grančicama: Kruna pozlaćena,

mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

b) s mačevima: Kruna pozlaćena, mačevi pozlaćeni.

pričvršćeno na 8 X 15 mm širokoj srebrnoj pločici.

c) gladko: Kruna pozlaćena.

(Vrpca ad a), b) i c) nosi se na lijevoj strani grudi).

slijedu u Vjestniku naredba odnosno Narodnim novinama.
Dozvoljeno je nošenje malih oznaka samo onih stranih država za koje je Poglavnik izdvojio naročitu dozvolu nošenja.

F. Neovašteno nošenje

Neovašteno nošenje malih oznaka kažnjava se istom kaznom kao za dotični red neovašteno nošenje odlikovanja.*

Zagreb, 10. listopada 1943.

Bilježnik hrvatskih redova:
general:

Ivan pl. Perčević v.r.

Napomena: Male oznake za odlikovanja mogu se nabaviti uz naplatu kod slijedećih Častničkih odjevnih zavoda i to:

Častnički odjevni zavod u Zagrebu,
Častnički odjevni zavod u Brodu na Savi, i

Častnički odjevni zavod u Sarajevu,
nadalje kod odvojskoga smještija za Častničke odjevne zavode:

I. domobranskog zbornog područja,

II. domobranskog zbornog područja, i

III. domobranskog zbornog područja.

Pripadajuća slika za male oznake priložena je Vjestniku naredba Ministarstva oružanih snaga br. 42-1943, a može se nabaviti u Častničkim odjevnim zavodima i njihovim odvojicima uz naplatu od Kn 20 po slici.**

* Proglašeno u broju 235 Narodnih novina od 14. listopada 1943.

** Slika je reproducirana u katalogu na str. 66-67.

Prilog 21

ODREDBA

o promjeni odredbe o 4.rujna 1943.broj Odl.1275-43.o doplatcima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost

Tocka 5. mjenja se i glasi:

Izplata doplataka vrši se na teret proračuna Ministarstva oružanih snaga putem one blagajne istog ministarstva, koju odredi Upravni stožer.

Zagreb, dne 12. listopada 1943.*

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Odl. broj: 1275-I-1943.

* Proglašeno u broju 237 Narodnih novina od 16. listopada 1943.

Prilog 22

NAREDBA

Ministarstva oružanih snaga od 27. listopada 1943.
Int.broj 72281 o izplati doplataka nosilicima zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost

Na temelju § 6. zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIV-2168-Z-1941 o osnutku "Kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost" (Narodne novine od 30. prosinca 1941. broj 213) dodaje se nova stavka, koja glasi:

"Od ovog doplataka ne ubiru se državne ni samoupravne daće, i ne mogu se vršiti utegje bilo s kojeg naslova."

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenju u Narodnim novinama, a primjenjivat će se od 1. siječnja 1942.*

U Zagrebu, dne 29. studenoga 1943.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Broj: CCXLV-2886-D.V.-1943

Državni priblijeznik - čuvan državnog pečata:

Andrija Artuković v.r.

ROST" (Narodne novine od 30. prosinca 1941. broj 213) a u savezu s točkom 5. odredbe od 4. rujna 1943. Odl.broj 1275-1943 o doplatcima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost (Narodne novine od 7. rujna 1943. broj 204), promjenjena odredbom od 12. listopada 1943. Odl. broj 1275-I-1943 o promjeni odredbe od 4. rujna 1943. broj Odl.1275-1943 o doplatcima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost (Narodne novine od 16. listopada 1943. broj 237) izdajem ovu naredbu:

§ 1.

Izplatu doplataka nosilicima zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost odnosno nadležnicima nosilaca vršit će prema toč. 3. odredbe o doplatcima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost blagajna 4. (mirovinskog) odsjeka Obskrbničkog odjela Upravnog stožera Ministarstva oružanih snaga.

§ 2.

Ovi doplate izplaćivat će se mjesecno unaprijed putem Poštanske štedionice čekom moj osobi, na koju glasi rješenje o dodjeljivanju doplatka. Izplata se ima vršiti u svemu prema propisima za računovodno-obskrbičku službu kod hrvatskog domobranstva.

§ 3.

Osobe, koje smatraju, da imaju pravo na doplatku prema propisima odredbe o doplatcima nosilaca zlatnih i velikih srebrnih kolajna za hrabrost, podnijet će svoje nebiljegovane molbe Ministarstvu oružanih snaga (4. odsjek Obskrbničkog odjela).

Molbi treba priložiti:

1. Nosilac kolajne:

a) svjedočbu nadležne upravne oblasti, da je državljanin Nezavisne Države Hrvatske.

2. Zakonita žena nosilica kolajne:

a) vjenčani list,

b) smrtni list odlikovanoga,

c) potvrdu nadležne oblasti, da se nije preudala i da nije uslijedila raztava odnosno razpust braka njenom krivnjom.

3. Najstarije zakonito diete nosilica kolajne:

a) svjorni list,

b) smrtni list roditelja,

c) potvrdu nadležne oblasti, da je najstarije zakonito živuće dieťe iz braka odlikovanog.

Ako molbu podnosi tutor djeteta, treba priložiti još i tutorski dekret.

4. Mati nosilica kolajne:

a) smrtni list odlikovanoga i njegove zakonite žene, odnosno potvrdu nadležne oblasti, da se zakonita žena odlikovanoga preudala ili da je uslijedila razstava odnosno razpust braka krivnjom zakonite žene, kao i potvrdu nadležne oblasti, da iz braka odlikovanoga nema zakonite živuće djece, odnosno ukoliko ih ima, da su sva punoljetna.

Ako je odlikovan bio neozenjen, treba uz smrtni list doprinjeti samo potvrdu o tome, da je bio neozenjen.

5. Otac nosilica kolajne:

a) osim izprava navedenih u točki 4., još i smrtni list majke nosilica kolajne.

U molbi treba točno naznačiti naslov, na koji se ima izplaćivati doplatak.

§ 4.

Uživatelj doplatka dužan je odmah izvestiti izplatu blagajnu o svim promjenama svoga boravišta, kao i o svim promjenama, koje povlače obustavu daljnje primjenu doplatka.

Osim toga imaju uživatelji doplatka svake pol godine podnijeti prijave, potvrđene po kotarskoj oblasti, iz kojih će se vidjeti okolnosti, koje bi mogle utjecati na daljnje primanje doplatka. Oblik ovih prijava i rok za njihovo podnošenje propis će se naknadno.

Osobe, koje propuste podneti izvještaj o spomenutim promjenama, odnosno koje ne podnese navedenu prijavu, smotrit će zakonske posljedice, koje od tada proizlaze.

§ 5.

Obskrbnički odjel Ministarstva oružanih snaga osigurat će svake godine u svom proračunu potrebne iznose za izplatu ovih doplataka.

§ 6.

Četvrti odsjek Obskrbničkog odjela Upravnog stožera Ministarstva oružanih snaga vodiće će očeviđnik o svim odlikovanim osobama, odnosno o osobama, koje imaju nadležno pravo na doplatak i u taj će očeviđnik unositi sve potrebne promjene.

Sve poslove oko izplate ovih doplataka vršit će 4. odsjek Obskrbničkog odjela Ministarstva oružanih snaga,

§ 7.

Ova naredba zadobiva pravnu moć dan iz proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 27. listopada 1943.

Ministar oružanih snaga:

General Navratil v.r.

(Broj: 2718-D.V.-1943)

ZAKONSKA ODREDBA

o nadopunu zakonske odredbe o osnutku "Kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost"

§ 1.

Propis § 6. zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIV-2168-Z-1941 o osnutku "Kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost" (Narodne novine od 30. prosinca 1941. broj 213) dodaje se nova stavka, koja glasi:

"Od ovog doplataka ne ubiru se državne ni samoupravne daće, i ne mogu se vršiti utegje bilo s kojeg naslova."

§ 2.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenju u Narodnim novinama, a primjenjivat će se od 1. siječnja 1942.*

U Zagrebu, dne 29. studenoga 1943.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Broj: CCXLV-2886-D.V.-1943

Državni priblijeznik - čuvan državnog pečata:

Andrija Artuković v.r.

* Proglašeno u broju 274 Narodnih novina od 30. studenoga 1943. pod (763).

Prilog 24

ODREDBA

Prigodom 25. obljetnice spomenidana 5. prosinca 1918. - prvog znaka hrvatske revolucionarne svestit protiv tudinskog jarma, - osnovati

"Spomenznak 5.prosincu 1918."

Spomenznak ima oblik kolajne promjera 30 mm iz tamnog bronca. Na prednjoj strani u sredini je ustaški znak (slovo U) sa hrvatskim grbom, iz kojeg suklij plamen, a sve to uokvireno starohrvatskim tropletom uoko u cijelog ruba kolajne. Na natlicu u sredini je označa dana "1918-5. XII. -1943." u tri reda uokvirena stiliziranim starohrvatskim tropletom uoko cijelog ruba kolajne.

dimu dana vršili vojničku službu na području Nezavisne Države Hrvatske, odnosno koji su u sastavu savezničke vojske bili barem godinu dana na ratuštu izvan područja Nezavisne Države Hrvatske.

Pravo na ratni spomen-znak iz § 2. slovo b) imaju pripadnici hrvatskih oružanih snaga, navedeni u prednjoj stavci, ako su bili u neposrednoj borbi s neprijateljem, ili su proveli najmanje šest mjeseci u borbenim jedinicama, ili su najmanje šest mjeseci upravljali podvatnim vodstvom borbenih jedinica.

§ 4.

Ratni spomen-znak može se podjeljivati i pripadnicima savezničkih oružanih snaga.

§ 5.

Neovašteno nošenje ratnog spomen-znaka kazni se zatvorom do 30 dana ili novčanom kaznom do 50.000 kuna.

Za kazneni postupak prema ovoj zakonskoj odredbi nadležni su kotarski sudovi.

§ 6.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć dan iz proglašenja u Ratnog spomen-znaka imaju pripadnici "POČASTNE BOJNE 5. XII. 1918.", koji mogu se dva svjedoka dokazati, da su 5. XII. 1918. barem sklopov povorke na Jelačićevu trgu išli i na taj način kod ovog domoljubnog podvijata djelatno sudjelovali. Spomenznak podjeljuje se i posmrtno onim pripadnicima, koji su poginuli na Jelačićevom trgu, kao i kasnije pojedinim ili umrlim, Svatko, komu je podijeljen spomenznak, dobiva o tome izprava, podpisana od zapovednika "Počastne bojne 5. XII. 1918."

Zapovednik "Počastne bojne 5. XII. 1918." jamči da nitko nepovlastino ne će dobiti spomenznaku. Neovašteno nošenje spomenznaka kažnjava se sudbeno zatvorom do mjesec dana, ili globom do Kn 50.000,-.

Spomenznaku je redoslijed iz ranjeničke kolajne.*

U Zagrebu, dne 29. prosinca 1943.

Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Broj: CCLXXXV-3147-D.V.-1943.

Državni priblijeznik - čuvan državnog pečata:

Dr. Andrija Artuković, v.r.

* Proglašeno u broju 298 Narodnih novina od 31. prosinca 1943. pod (845).

Prilog 25

PROPIŠNIK

uz zakonsku odredbu o "Ratnom spomen-znaku"

broj CCLXXXV-3147-D.V.-1943

Točka 1.

Nošenje Ratnog spomen-znaka

Ratni spomen-znak nosi:

a) Na haljinu zatvorenom kraju u zapučku drugog gumba prema rubu haljine trećeg gumba.

b) Na haljinu otvorenog kraja u zapučku prvog gumba prema rubu haljine drugog gumba.

Točka 2.

Pravo podjeljivanja

Pravo podjeljivanja ratnog spomen-znaka pripada:

a) zapovjednicima četnicih trela,

b) zapovjednicima, koji vrše dužnost zapovjednika četnicih trela,

c) zapovjednicima viših postrojbi,

d) svim ostalim zapovjednicima, ravnim po položaju zapovjednicima četnicih trela i viših postrojbi.

Oni pripadnici oružanih snaga, koji prema ovoj zakonskoj odredbi imaju pravo na ratni spomen-znak, a koji se po objavi te zakonske odredbe ne nalaze više u službi u oružanim snagama, zatražiti će pismeno, nebiljegovanim molbom, da im se podiže ratni spomen-znak.

Molbu valja poslati nadležnom popunitenom zapovjedništvu. U molbi treba navesti ove podatke:

ime i prezime,

čin,

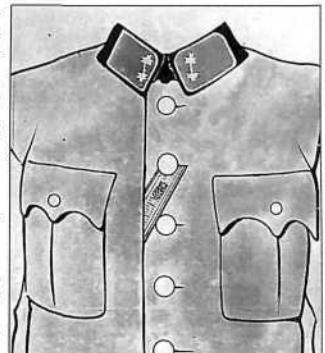
godinu rođenja,

zavičajnu občinu i kotar,

Točka 3.

Očeviđnost za ratni spomen-znak

SVAKO podjeljivanje ratnog spomen-znaka ima se objedoljati u dnevnoj zapovjedi i imeti u odjeljini list, u podjednici matični list i u osobne izkaznice (Soldbuch). Pri tom treba zabilježiti nadnevak, broj dnevnog zapovjednika i zapovjedništvo, koje je spomen-znak podeljio.

Točka 4.

Pravo na ratni spomen-znak za pripadnike savezničkih oružanih snaga i pravo podjeljivanja

Uz iste uvjete, koje na temelju ovog propisnika, a u smislu § 3. i 4. zakonske odredbe vrijeđa za pripadnike hrvatskih oružanih snaga, imaju pravo na ratni spomen-znak i pripadnici savezničkih oružanih snaga.

Pravo podjeljivanja imaju zapovjednici savezničkih oružanih snaga, i to prema uputama najvišeg zapovjednika odnosnih savezničkih oružanih snaga u Hrvatskoj.

Točka 5.

Nabava ratnog spomen-znaka

Sva zapovjedništva, koja su na temelju ovog propisnika vlastna podjeljivati ratni spomen-znak, nabaviti će zahtjevnicom potreban broj spomen-znakova i grbova kod svojih zbornih područja.

Zborna područja nabaviti će ih zahtjevnicom od Ureda za odlikovanje kod čupanstva pri Poglavniku. Isto tako nabavljaju Zapovjedništvo bojnog zrakoplovstva i mornarice, Stozje ustaške vojnica, Glavno zapovjedništvo oružništva, zapovjedništvo državne radne službe i jednici Minorsa.

Najviše zapovjedništvo savezničkih oružanih snaga nabaviti će potreban broj ratnih spomen-znakova i grbova zahtjevnicom izravno od Ureda za odlikovanje kod čupanstva pri Poglavniku.*

Zagreb, dne 30. prosinca 1943.

Bilježnik redova
Nezavisne Države Hrvatske: general
Ivan pl. Perčević, v.r.

Odl. Broj 2103-1943.

* Proglašeno u br. 298 Narodnih novina od 31. prosinca 1943. pod 64/46.

Prilog 27

ODREDBA

Zapovjednik P. T. S. jamči, da nitko nepravlastno ne će dobiti spomenznaku.

Neovlašteno nošenje spomenznaka kažnjava se sudbeno zatvorom do 6 mjeseci ili globom od Kn 300.000.-*

U Zagrebu, 23. veljače 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Dr. Ante Pavelić, v.r.

Broj Id 3470/44/23. veljače 1944.
(Osob. br. 6235)

* Proglašeno u Vjestniku Ministarstva oružanih snaga broj 11/god. IV., od 11. ožujka 1944.

Prilog 28

ODREDBA

o nošenju odlikovanja, počastnih i ostalih znakova
Na lijevoj strani prsu smiju se načelno nositi samo oni hrvatski redovi, počastni ili ostali znakovi, za koje je to određeno zakonskom odredbom ili odredbom Poglavnika.

Svi ostali hrvatski počastni znakovi i inni znakovi, za koje ne postoji takova izričita odredba, moraju se nositi na desnoj strani prsu.*

U Zagrebu, dne 30. ožujka 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić, v.r.

Odl. Br. 884 od 30. ožujka 1944.

* Proglašeno u broj 77 Narodnih novina od 4. travnja 1944.

Prilog 29

ODREDBA

o ustaškom častnom znaku za borec i suradnike u inozemstvu

§ 1.

Osniva se "Ustaški častni znak" koji je dvostavan: a) za one, koji su dne 10. travnja 1941. položili ponovno ustašku prizagu i koji su postrojeni u Poglavniku tjelesnoj bojni u Poglavnikom kremenu u Domovinu;

b) za one Ustaše, koji su u vremenu od 1929. do 10. travnja 1941. bili najmanje mjesec dana u jednom od bivših ustaških logora u inozemstvu, ili su barem 2 godine pripadali Ustaškom pokretu u inozemstvu, ili pak su došli iz Hrvatske barem dva puta u inozemstvo radi stupanja u osobnu vezu s Glavnim ustaškim stanom.

Spomenznak se nosi na desnoj strani grudiju.

Pravo na nošenje ovog spomenznaka imaju pripadnici bivše 13. juristične sati sveučilištara, koji su odredbom G.U.S. br. 23-1941. od 13. listopada 1941. uvršteni u MOJU TJELESNU BOJNU. Spomenznak podjeljuje se i posmrtnim onim pripadnicima bivše 13. juristične sati sveučilištara, koji su do danas poginuli ili umrli. Svako, komu je podijeljen spomenznak, dobiva o tom izjavu, podpisom od zapovjednika P. T. S.

§ 2.

Ovaj častni znak, koji se podjeljuje osobama spomenutim pod § 1. a), izrađen je iz pravog tamnog patiniranog srebra, a oblik i veličina vide se iz slijedeće slike:

Ovaj častni znak nosi se na lijevoj strani grudi i to povrh sredine vrbeček odlikovanja.

§ 3.

Častni znak, koji se podjeljuje osobama spomenutim pod § 1. b), izrađen je iz posrebrene kovine, oblik i veličina vide se iz slijedeće slike:

* Proglašeno u Vjestniku Ministarstva oružanih snaga broj 11/god. IV., od 11. ožujka 1944.

Prilog 30

PROPIŠNIK

o podjeljivanju ustaškog čestnog znaka za borece i suradnike u inozemstvu u smislu § 5. Poglavljkove odredbe Odl. br. 782 od 3. travnja 1944.

Točka 1.

1. Dokazom, da je netko udovoljio uvjetima iz § 1. Poglavljkove odredbe o "Ustaškom čestnom znaku" jest pripadnost Poglavniku tjelesnoj bojni.

2. Da je udovoljio uvjetima § 1. točke a) Poglavljkove odredbe o "Ustaškom čestnom znaku" dokazom je ako je unesen u popis onog odjela Poglavnike tjelesne bojne, koji se je zajedno s njime u domovini povratio, a koji se popis nalazi kod Zapovjednika Poglavljkove tjelesne bojne.

3. u koliko POGLAVNIK sam ustanovi, da je netko udovoljio uvjetima § 1. odredbe o "Ustaškom čestnom znaku" podjelić će mu jedan ili drugi, ili obadva znaka, iako su ne nalazi u članstvu Poglavnike tjelesne bojne.

Točka 2.

Svako podjeljivanje "Ustaškog čestnog znaka" ima se objedoniti u "Narodnim novinama" i u "Vjestniku osobnih poslova".

Zapovjednik Poglavnike tjelesne bojne mora voditi posebni očeviđnik ustaša odlikovanih počastnim znakom emigracije.*

U Zagrebu, dne 6. travnja 1944.

Ustaški pukovnik

Zapovjednik P. T. B. u. z.

Ivo Herenčić, v.r.

(Broj: 715-D.V.-1944)

* Proglašeno u broj 79 Narodnih novina od 6. travnja 1944.

Prilog 31

ZAKONSKA ODREDBA

o promjeni i nadopuni zakonske odredbe o ratnom spomen znaku

§ 1.

Stavka 2; § 3. zakonske odredbe od 29. prosinca 1943. broj CCLXXXV-3147-D.V.-1943 o ratnom spomen znaku (Narodne novine od 31. prosinca 1943. broj 298) mijenja se glas:

"Pravo na ratni spomen-znak iz § 2. slovo b) imaju:

1. Pripadnici hrvatskih oružanih snaga, mavedeni u prednjou stave, ako su bili u neposrednoj borbi s neprijateljem, ili su proveli najmanje šest mjeseci u borbenim jedinicama na području ugroženom od pobunjenika, ili su najmanje šest mjeseci upravljali podhvatnim vodstvom ovakvih borbenih jedinica;

2. Pripadnici oružništva, Državne radne službe, Državne redarstvene straže i rizničke straže, ako su bili u neposrednoj borbi s neprijateljem, ili su proveli najmanje šest mjeseci u suradnji s borbenim jedinicama oružanih snaga na području ugroženom od pobunjenika;

3. Gradanske osobe, koje su se borile u sastavu borbenih jedinica oružanih snaga."

§ 2.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 24. travnja 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić, v.r.

Broj: CIX-802-D.V.-1944

Državni prabilježnik - čuvat državnog pečata:
Dr. Andrija Artuković, v.r.

Odl. Br. 1735-44

* Proglašeno u broj 94 Narodnih novina od 25. travnja 1944.

Prilog 32

Ured Poglavnika
U. P. T. S. broj: 9042/44
Zagreb, dne 30. lipnja 1944.

ODREDBA

o osnivanju

"SPOMEN-ZNAKA II. GODIŠTA ŽELJEZNOG TROLISTA"

(II. godišta bivše Častničke škole Ustaške vojnice) Spomen-znak je od biele kovine, a predstavlja slovo "U", preko kojega se nalazi željezni trolist. U slovu "U" nalazi se starohrvatska pletenica, a na donjem kraju

2. Izplata doplatu vrši se na teret proračuna Poglavnika Tjelesnih Sdružova.*

Dano u Zagrebu, dne 4. srpnja 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić, v.r.

Odl. Br. 1735-44

* Proglašeno u broj 153 Narodnih novina od 10. srpnja 1944.

Prilog 34

ODREDBA

U smislu zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIV-2168-Z-1941 o osnutku kolajne Poglavnika odredjem

1. Nosioci zlatne i velike srebrne kolajne za hrabrost, koji su državljani Nezavisne Države Hrvatske, dobijaju mjesecični doplatak, koji počevši od 1. srpnja 1944. do daljnje iznosi:

- a) za ZLATNU kolajnu za hrabrost Kn. 15.000.- mjesечно i
- b) za VELIKU SREBRNU kolajnu za hrabrost Kn. 2.000.- mjesечно.*

U Zagrebu, dne 5. srpnja 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić, v.r.

Odl. Br. 1822-1944.

* Proglašeno u broj 153 Narodnih novina od 10. srpnja 1944.

Prilog 35

ZAKONSKA ODREDBA

o doplacima za zlatnu kolajnu za hrabrost podjeljenu u bivšoj Austro-Ugarskoj

§ 1.

Državljanima Nezavisne Države Hrvatske, koji su u vrijeme svjetskog rata od godine 1914. do godine 1918. odlikovani u bivšoj Austro-Ugarskoj monarhiji zlatnom kolajnom za hrabrost, priznaje se počevši od 1. siječnja 1944. pravo na osobni doplatak u jednakom iznosu kao i nosiocima velike srebrne kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost.

Od ovog doplatnog ne ubrije se državne ni samoupravne daće i ne mogu se vršiti utegle bilo s kojeg naslova.

§ 2.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 10. srpnja 1944.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić, v.r.

Broj: CXCV-1351-D.V.-1944

Državni prabilježnik - čuvat državnog pečata:
Dr. Andrija Artuković, v.r.

Prilog 33

ODREDBA

U smislu moje naredbe o odlikanju Velebitskom kolajnom za hrabrost od 1. prosinca 1932. odredjem

1. Nosioci Srebrne Velebitske kolajne za hrabrost dobijaju počam od 1. siječnja 1944. poviseni doplatak, koji do daljnje iznosi Kn. 2.500.- mjesечно;

* Proglašeno u broj 79 Narodnih novina od 6. travnja 1944.

Prilog 36

ZAKONSKA ODREDBA

o nadopunu zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira

§ 1.

Prilog 38

Poglavlje županstvo
Ured Državnog vrhovništva
Ured za odlikovanja
Odl. broj 293-1945

NADOPUNA PROPISNIKA

za ratni spomen-znak

Temeljem § 6. zakonske odredbe o ratnom spomen-znaku broj CCLXXXV-3147-d. -v. 1943 od 21. XII. 1943. i CIX-802-D.V.-1944 od 24. IV. 1944. određujem slijedeću nadopunu propisnika za ratni spomen-znak:

Točka 1.

U točci 1. propisnika za ratni spomen-znak od 30. XII. 1943. Odl. broj 2103-1943 dodaje se iz stavke b) nova stavka c), koja glasi:

"c) iako mala oznaka u obliku pačetvorine širine 26 mm, visine 15 mm, ili širine 15 mm i visine 19 mm, na lievoj strani prsa nad džepom haljinca u visini između prvog i drugog gumba."

Zagreb, dne 3. veljače 1945.

Po odredbi Poglavnika

Bilježnik redova

Nezavisne Države Hrvatske

generalporučnik

Ivo pl. Perčević, v.r.

* Proglašeno u broju 50 Narodnih novina od 2. ožujka 1945.

Prilog 37

Poglavlje županstvo
Ured državnog vrhovništva
Ured za odlikovanja
Odl. br. 74-1945. ad.

PROPIŠNIK

za brončanu kolajnu krune kralja Zvonimira na ratno vrpce sa državnim grbom u smislu § 1. zakonske odredbe od 26. siječnja 1945. broj XX-97-D.V.-1945 o nadopunama zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira

§ 1.

Svima posjednicima brončane kolajne krune kralja Zvonimira na ratno vrpce, stećene nepokolebitivim i vjernim držanjem prema Poglavniku i domovinu u razdoblju od 1. rujna 1944. do 30. listopada 1944., pristojivo poslati u sredini ratne vrpce pričvršćeni državni grb s tropletom viticom.

Njihova imena bit će objelodanjena u Vjestniku osobnih poslova.

§ 2.

Ostali odlikovani brončanom kolajnom krune kralja Zvonimira na ratno vrpce za zasluge, stećene nepokolebitivim i vjernim držanjem prema Poglavniku i domovinu izrazdjeni su u sredini ratne vrpce navedenog u gornjem paragrafu, koji drže, da imaju pravo na nošenje državnog grba s tropletom viticom na ratnoj vrpici, mogu pismeno službenim putem zamoliti priznanje svog prava.

Odnosne molbe poslat će Ministarstvu oružanih snaga zajedno s izvornikom svogedobnog predloga za odlikovanje Poglavlju Županstvu - Uredu za odlikovanja na konačno rješenje.

Imena odlikovanih, kojima je na temelju molbe priznato pravo nošenja državnog grba s tropletom viticom na ratnoj vrpci brončane kolajne krune kralja Zvonimira, bit će jednako objelodanjena u Vjestniku osobnih poslova.*

Zagreb, 27. siječnja 1945.

Po odredbi Poglavnika
bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske
generalporučnik
Ivo pl. Perčević, v.r.

* Proglašeno u broju 24 Narodnih novina od 30. siječnja 1945.

službenim putem obavietiti Poglavlje županstvo - Ured za odlikovanja.

Zagreb, dne 20. veljače 1945.*

Po odredbi Poglavnika

Bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske
generalporučnik:

Ivo pl. Perčević, v.r.

* Proglašeno u broju 50 Narodnih novina od 2. ožujka 1945.

Prilog 40

ZAKONSKA ODREDBA

o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist"

§ 1.

U § 1. dodaju se novi stavki, koje glase:

"Red "Željezni trolist" najviši je vojnički red u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Red "Željezni trolist" podjeljuje se za djela u boji, koju su ostvarena osobnom pobodom, osobnom požrtvovnošću i smislijenom vodstvom u podhvatima, koji su imali osobiti uspjeh protiv neprijatelja."

§ 2.

Paragrap 3. briše se, a § 4. postaje § 3.

§ 3.

Stavka prva § 3. mijenja se i glasi:
"Red "Željezni trolist" podjeljuje se pripadnicima hrvatskih oružanih snaga."

U stvari drugoj briše se riječ "kasnije".

§ 4.

Paragrap 5. postaje § 4., koji se mijenja i glasi:
"Znak reda je hrvatski trolist izrađen od crno obojenog željeza, te obrubljen uzkim srebrnim obrubom, kojima su obrubljeni i sastavni listovi."

Na sredini prednje strane hrvatskog trolista nalazi se krug s uzikim srebrnim rubom, a u krugu se nalazi reljefno izrađeni hrvatski grb, u koji je urezano slovo "HRVATSKA". Na sredini listova i peteljke hrvatskog trolista nalazi se srebrni troplet, a u krugu s srebrnim rubom, u sredini listova i peteljke hrvatskog trolista i na njemu je crtež hrvatske zastave.

Na sredini listova i peteljke hrvatskog trolista nalazi se srebrni troplet, a u krugu s srebrnim rubom, u sredini listova i peteljke hrvatskog trolista i na njemu je crtež hrvatske zastave.

§ 5.

Paragrap 6. mijenja se i glasi:
"Podjeljenjem zlatnog velelerda, velelerda i reda I. stupnja sa zvezdom i hrvatskom graničicom dobivaju nosioci reda pravo na naslov "vitez".

Osobe, kojima je do 10. travnja 1945. podijeljen red I. stupnja sa zvezdom i kojima su stekle naslov "vitez", zadiraju taj naslov."

§ 6. Red I. stupnja

Paragrap 8. mijenja se i glasi:
"Neovlašteno nošenje reda krune kralja Zvonimira

odnosno kolajnu reda krune kralja Zvonimira kažnjava se sudbeno zatvorenje do godinu dana ili novčano do 1.000.000. kuna, a u težim slučajevima i u slučaju priupadnja obim kaznama zajedno."

§ 7.

Paragrap 9. mijenja se i glasi:
"Provjeda ovu zakonsku odredbu povjerava se bilježniku redova Nezavisne Države Hrvatske, koji se ovlašćuje da izda propisnik o podjeljivanju i nošenju reda krune kralja Zvonimira i kolajne krune kralja Zvonimira.

Podjelno se bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske ovlašćuje da izda sadržajno srednji slog zakona održanog od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941. o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira."

§ 8.

Paragrap 10. mijenja se i glasi:
"U redu "Željezni trolist" postaje velelerd, red I. stupnja, red II. stupnja, red III. stupnja i red IV. stupnja, a oblik im je slijedeći:

1. Vojnički velelerd "Željezni trolista"

Znak vojničkog velelerda "Željezni trolista" izrađen je u obliku Danice. Danica je osmerokraka srebrna zvezda, kojoj se krakovi sastoje od zrnata izrađenih zraka. U sredini Danice nalazi se znak reda visine odnosno širine 33 mm, a promjer kruga u sredini hrvatskog trolista iznosi 9 mm. Promjer Danice iznosi 80 mm.

Vojnički velelerd "Željezni trolista" nosi se u sredini lieve strane gradijuna.

Vojnički velelerd "Željezni trolista" podjeljuje se za pobijedosno podhvatno vodstvo u odlučnim borbenim dalekosežnim značajima u kojem važnom razdoblju rata, koje je podhvatno vodstvo poduzeto osobnom pobodom i provedeno osobnom požrtvovnošću.

Vojnički velelerd "Željezni trolista" podjeljuje se samo časnicima hrvatskih oružanih snaga, kao i časnicima

c) Broj odlikovanih zlatnim velelerdom reda krune kralja Zvonimira može u svaku dobu obuhvaćati najviše 15 osoba.

2. Velelerd

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 60 mm. Promjer kruga s krunom kralja Zvonimira, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, iznosi 15 mm.

Velelerdu pripada srebrna Danica u obliku osmerokrake zvezde, čiji se krakovi sastoje od gladko izrađenih zraka. U sredini Danice nalazi se znak reda u veličini znaka reda III. stupnja. Promjer Danice iznosi 95 mm. Velelerd se nosi 100 mm širokom vrpcom reda od desnog ramena na lievi bok, a Danica pričvršćena na lievoj strani gradijuna povrh vrpce reda.

3. Red I. stupnja sa zvezdom

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 52 mm. Promjer kruga s krunom kralja Zvonimira, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, iznosi 13 mm.

Zvezda je srebrna. Ona je osmerokraka, a krakovi joj se sastoje od gladko izrađenih zraka. U sredini zvezde nalazi se hrvatski trolist visine odnosno širine 36 mm, a krug s krunom kralja Zvonimira u sredini hrvatskog trolista i na njemu je crtež hrvatske zastave.

Znak reda nosi se oko vrata na vrpce reda širokoj 40 mm, a zvezda na lievoj strani gradijuna.

4. Red I. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je u istim razmjerima, kao i znak reda pod 3., a nosi se oko vrata na vrpce reda širokoj 40 mm.

5. Red II. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je kao znak reda pod 3. i nosi se bez vrpce reda u sredini lieve strane gradijuna.

6. Red III. stupnja

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 42 mm. Promjer kruga s krunom kralja Zvonimira, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, iznosi 12 mm.

Znak reda ovog stupnja nosi se na gornjem dielu lieve strane gradijuna na vrpce reda širokoj 40 mm, koja je složena u obliku trokuta.

Odlikovanju pod 1. i 2. izvan stupnjenja.

II. Kolajna krune kralja Zvonimira ima promjer 40 mm i okružjena je krunom kralja Zvonimira. Na prednjem stranu kolajne nalazi se lik kralja Zvonimira s pogledom udesno. S desne strane kraljeva lika nalazi se napisano DMITAR, a s lijeve ZVONIMIR. Dok se na slobodnom desnom prostoru nalazi krunibena godina 1076. Na nalijetu kolajne nalazi se u sredini hrvatski grb i oko njega gesto BOG I HRVATI. Grb i gesto okružuju se stiliziranim lovov-viencem, koji je vrhu razraspljen slobodno. U vjenčaju se slobodno zatvorenje, a u vrhu vjenčaju se pločica s nadvečnikom 10. IV. Iz pločice izlaze dva sulkadna stilizirana traka, među kojima se nalazi upisana godina 1076. Rub kolajne je uzdignut, a između njega i vanjskog ruba lovov-viencu nalazi se upisano ZASLUGE.

Kolajna je prema stupnju stečenih zasluga, radi kojih se podjeljuje, srebrna, brončana odnosno željezna.

Kolajna se nosi na gornjem dielu lieve strane gradijuna na vrpce reda širokoj 40 mm, koja je složena u obliku trokuta. Brončana kolajna reda krune kralja Zvonimira, koja je podijeljena za osobite zasluge, stećene nepokolebitivim i vjernim držanjem prema Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, nosi se na vrpce reda za zasluge

u ratu, a u sredini vrpce reda pričvršćen je državni grb s tropletom viticom dugačak 13 mm, širok 7 mm, izrađen od kovine, u bojam."

§ 6.

Paragrap 5. mijenja se i glasi:

"Za gradanske zasluge i za vojničke zasluge u vremenu mira odnosno u pozadini za vreme rata vrpce reda je zvezda s crvenim rubom na obje strane, a za vojničke zasluge na bojištu je vrpca reda crvene boje s bijelim rubom na obje strane. Rub iznosi sa svake strane kod zvezde 10 mm, a vrpce reda 15 mm, a kod ostalih stupnjeva reda i kod kolajne 6 mm.

Za vojničke zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, iznad kruga s krunom kralja Zvonimira dva ukristena maca.

Za zasluge, stećene u neprilepljivoj vatri, kai i za zasluge, stećene u ratnim podhvatima, u kojima je odlikovan vodstvo odgovorno čitavu zapovjedništvo odnosno u njemu bio udjeljen kao suodgovni glavar stozera, hrvatski je trolist kod reda krune kralja Zvonimira okružen grančicama hrastova lišća od akacijine tamnozelenе boje, a kod kolajne krune kralja Zvonimira grančice su hrastova lišća od žute kovine i pričvršćene su na vrpce reda."

§ 7.

Paragrap 6. mijenja se i glasi:

"Podjeljenjem zlatnog velelerda, velelerda i reda I. stupnja sa zvezdom i hrvatskom grančicom dobivaju nosioci reda pravo na naslov "vitez".

Osobe, kojima je do 10. travnja 1945. podijeljen red I. stupnja sa zvezdom i kojima su stekle naslov "vitez", zadiraju taj naslov."

§ 8.

Paragrap 8. mijenja se i glasi:
"U sredini naličja nalazi se gesto ZA DOM SPREMNI,

u srednjem listu nadnevak 10. IV. a u dnu peteljke godine 1941.

Za izvanredne zasluge mogu se svakom stupnju pridodati dve hrastove grančice tamnozelenе boje. Hrastove grančice polozene su s obje strane kruga, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, i to odredno peteljke reda.

Red "Željezni trolist" izrađen je u tri veličine."

§ 9.

Paragrap 9. mijenja se i glasi:
"Provjeda ovu zakonsku odredbu povjerava se bilježniku redova Nezavisne Države Hrvatske, koji se ovlašćuje da izda propisnik o podjeljivanju i nošenju reda krune kralja Zvonimira i kolajne krune kralja Zvonimira.

Podjelno se bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske ovlašćuje da izda sadržajno srednji slog zakona održanog od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941. o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira."

§ 10.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenju u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Poglavljenik Nezavisne Države Hrvatske:
Ante Pavelić v.r.

Broj: LXVII-333-D.V.-1945.

Državni prabilježnik-čuvar državnog pečata:
Dr. Andrija Artuković v.r.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. pod (171).

91

častnicima savezničkih oružanih snaga, koji su svojim uspjesima u ratu znatno doprineli probicima Nezavisne Države Hrvatske.

2. Red I. stupnja

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 52 mm. Promjer kruga u sredini iznosi 13 mm.

Znak reda nosi se oko vrata na vrpci reda širokoj 40 mm.

3. Red II. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je u istim razmjerima kao i znak reda pod 2., a nosi se bez vrpce reda u sredini lieve strane grudiju.

4. Red III. stupnja

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 42 mm. Promjer kruga u sredini iznosi 12 mm.

Znak reda ovog stupnja nosi se na vrpci reda, koja visi iz zapuća drugog dugmetra haljinca, računajući odozdo.

5. Red IV. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je kao i znak reda pod 4., a nosi se na gornjem dielu lieve strane grudiju na vrpci reda širokoj 40 mm, koja je složena u obliku trokuta".

§ 6.

Dodataj se novi § 6., koji glasi:

"Vrpca reda je crvene boje s bielim rubom sa svake strane. Širina vrpce reda iznosi 40 mm, a ona bietih rubova 6 mm."

§ 7.

Paragraf 7. mjenja se i glasi:

"Podjeljenjem vojničkog velereda, reda I. stupnja i reda II. stupnja "Željezni trolist" dobivaju nosioci reda pravo na naslov "vitez"."

§ 8.

Paragrafu 8. dodaje se nova stavka, koja glasi:

"Veljeli, red I. stupnja i red II. stupnja podjeljuje se pripadnicima hrvatskih oružanih snaga na temelju prijedloga Posebnog vojničkog povjerenstva Ministarstva oružanih snaga."

§ 9.

Paragraf 9. mjenja se i glasi:

"Neovašteno nošenje reda "Željezni trolist" kažnjava se sudbeno zatvorenom za godinu dana ili novčano do 1.000.000 kuna, a u težim slučajevima i u slučaju priupadničta obim kaznama zajedno."

§ 10.

Paragraf 10. mjenja se i glasi:

"Provđeva ove zakonske odredbe povjera se bilježniku redova Nezavisne Države Hrvatske, koji se ovlaštuje, da izda propisnik o podjeljivanju i nošenju reda "Željezni trolist"."

Podjedno se bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske ovlaštuje da izda sadržajno srednji slog zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIII-2-1941 o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist".

§ 11.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama."

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić v.r.

Broj: LXVIII-360-D.V.-1945.

Drzavni prabilježnik-čuvär državnog pečata:

Dr. Andrija Artuković v.r.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. god (172)

Prilog 42

ZAKONSKA ODREDBA o "Medalji Rudera Boškovića"

§ 1.

Osniva se odlikovanje "Medalja Rudera Boškovića" kao vidljiv znak priznanja za zasluge stecene znanstvenim radom.

§ 2.

"Medalju Rudera Boškovića" podjeljuje povjeljom Poglavljk Nezavisne Države Hrvatske hrvatskim učenjacima, koji su iziskali svojim znanstvenim radom, a posljedi njihova rada od obice su vrijednosti za napredak znanosti.

U jednoj kalendarskoj godini može se "Medalja Rudera Boškovića" podijeliti najviše dvojici učenjaka.

§ 3.

"Medalja Rudera Boškovića" izrađena je od bronce, okruglog je oblika s promjerom 90 mm. Rub medalje je uzdignut. Na prednjoj strani medalje nalazi se relief glave Rudera Boškovića s pogledom udesno. Na nalijetu nalazi se u sredini hrvatski državni grb, izpod njega napis: ZA ZNANSTVENI RAD, uz rub teče s desne na lievu stranu napis OSNOVAO POGLAVNIK ANTE PAVELIĆ, a na dnu označen je nadnevak 10. IV. 1945. kao dan osnutka medalje.

§ 4.

Provđeva ove zakonske odredbe povjera se ministru narodne prosvjetе, koji se ovlaštuje da izda propisnik o podjeljivanju "Medalje Augusta Šenoe".

§ 5.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama."

§ 6.

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Ante Pavelić, v.r.

Broj: LXV-455-D.V.-1945.

Državni prabilježnik-čuvär državnog pečata:

Dr. Andrija Artuković, v.r.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. god (173)

Prilog 43

ZAKONSKA ODREDBA o "Medalji Augusta Šenoe"

§ 1.

Osniva se odlikovanje "Medalja Augusta Šenoe" kao vidljiv znak priznanja za zasluge stecene umjetničkim radom.

§ 2.

"Medalju Augusta Šenoe" podjeljuje povjeljom Poglavljk Nezavisne Države Hrvatske hrvatskim književnicima, likovnim umjetnicima i skladateljima, koji su svojim umjetničkim radom znatno pridoneli napretku hrvatske narodne kulture.

U jednoj kalendarskoj godini može se "Medalja Augusta Šenoe" podijeliti najviše trojici umjetnika.

§ 3.

"Medalja Augusta Šenoe" izrađena je od bronce, okruglog je oblika s promjerom 90 mm. Rub medalje je uzdignut. Na prednjoj strani medalje nalazi se relief

glave Augusta Šenoe s pogledom udesno. Na nalijetu nalazi se u sredini hrvatski državni grb, izpod njega napis ZA UMJETNIČKI RAD, uz rub teće s desne na lievu stranu napis OSNOVAO POGLAVNIK ANTE PAVELIĆ, a na dnu označen je nadnevak 10. IV. 1945. kao dan osnutka medalje.

§ 4.

Provđeva ove zakonske odredbe povjera se ministru narodne prosvjete, koji se ovlaštuje da izda propisnik o podjeljivanju "Medalje Augusta Šenoe".

§ 5.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama."

§ 6.

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Broj: LXV-455-D.V.-1945.

Državni prabilježnik-čuvär državnog pečata:

Dr. Andrija Artuković, v.r.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. god (174)

Prilog 44

POGLAVNO ŽUPANSTVO URED DRŽAVNOG VRHOVNIČTVA

Ured za odlikovanja

§ 1.

Na temelju ovlasti iz stavke druge § 9. zakonske odredbe od 10. travnja 1945. broj LXVII-333-D.V.-1945. o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, izdajen sljedećim sadržajem slog zakonske odredbe od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira:

Na temelju ovlasti iz stavke druge § 9. zakonske odredbe od 10. travnja 1945. broj LXVII-333-D.V.-1945. o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira, izdajen sljedećim sadržajem slog zakonske odredbe od 25. prosinca 1941. broj CDLXII-2166-Z-1941 o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira:

ZAKONSKA ODREDBA
o osnutku reda i kolajne krune kralja Zvonimira

§ 1.

Osniva se "Red krune kralja Zvonimira" i "Kolajna krune kralja Zvonimira" kao vidljivi znaci odlikovanja vlastitih i stranih državljana za njihove zasluge, stecene za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku u miru ili u ratu.

§ 2.

Poglavar reda je Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske:

Ante Pavelić, v.r.

Broj: LXIV-454-D.V.-1945.

Državni prabilježnik-čuvär državnog pečata:

Dr. Andrija Artuković, v.r.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. god (175)

§ 4.

I. U redu krune kralja Zvonimira postoji zlatni velered, velered, red I. stupnja sa zvjezdama, red I. stupnja, red II. stupnja i red III. stupnja, a oblik im je slijedeći:

1. Zlatni velered

a) Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 60 mm. Promjer kruga s krunom kralja Zvonimira, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, iznosi 15 mm. Zlatni velered pripada zlatna Danica u obliku osmerokrake zlatne zvijezde, kojoj se krakovi sastoje od zrnastog izbrusenih zraka. U sredini Danice nalazi se znak reda u veličini znaka reda III. stupnja. Promjer Danice iznosi 95 mm.

Zlatni velered nosi se na 100 mm širok vrpci reda od desnog ramena na lievi bok, a zlatna Danica pričvršćena na lievoj strani grudiju povrh vrpce reda.

b) Zlatni velered reda krune kralja Zvonimira podjeljuje Poglavljak povjeljama državljana, a osim toga državljanim Nezavisne Države Hrvatske i stranim državljanim, koji su u miru ili u ratu stekli osobite zasluge za hrvatski narod i Nezavisnu Državu Hrvatsku.

c) Broj odlikovanih zlatnim veleredom reda krune kralja Zvonimira može u svaku dobu obuhvaćati najviše 15 osoba.

2. Velered

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 60 mm. Promjer kruga s krunom kralja Zvonimira, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, iznosi 15 mm. Veleredu pripada srebrna Danica u obliku osmerokrake zvjezdice, čiji se krakovi sastoje od gladko izbrusenih zraka. U sredini Danice nalazi se znak reda u veličini znaka reda III. stupnja. Promjer Danice iznosi 95 mm.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

Za vojnike zasluge u ratu pričvršćena su na hrvatskom trolistu, koji je znak reda, izpod kruga s krunom kralja Zvonimira.

njoj strani kolajne nalazi se lik kralja Zvonimira s pogledom udesno. S desne strane kraljeva lika nalazi se napisano DMITAR, a s lijeve ZVONIMIR, dok se na slobodnom desnom prostoru nalazi krunibena godina 1076. Na nalijetu kolajne nalazi se u sredini hrvatski grb i oko njega geslo BOG I HRVATI. Grb i geslo okruženi su stiliziranim lovov-viencem, koji je na vrhu razstavljenim slovom U, u kojem je plameteća praska providena hrvatskim grbom. Na dnu lovov-viencu nalazi se pločica s nadnevkom 10. IV. Iz pločice izlaze dva saslušana stilizirana traka, među kojima se nalazi upisana godina 1076.

Kolajna kolajna nalazi se lik kralja Zvonimira s pogledom udesno. S desne strane kraljeva lika nalazi se napisano DMITAR, a s lijeve ZVONIMIR, dok se na slobodnom desnom prostoru nalazi krunibena godina 1076. Na nalijetu kolajne nalazi se u sredini hrvatski grb i oko njega geslo BOG I HRVATI. Grb i geslo okruženi su stiliziranim lovov-viencem, koji je na vrhu razstavljenim slovom U, u kojem je plameteća praska providena hrvatskim grbom. Na dnu lovov-viencu nalazi se pločica s nadnevkom 10. IV. Iz pločice izlaze dva saslušana stilizirana traka, među kojima se nalazi upisana godina 1076.

krune kralja Zvonimira i kolajne krune kralja Zvonimira.

§ 10.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenja u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske general-poručnik:

Ivan pl. Perčević, v.r.

Broj: Odi.389-1945.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945. god (177)

Prilog 45

POGLAVNO ŽUPANSTVO URED DRŽAVNOG VRHOVNIČTVA

Ured za odlikovanja

Na temelju ovlasti iz stavke druge § 10. zakonske odredbe od 10. travnja 1945. broj LXVIII-360-D.V.-1945. o promjeni i nadopuni zakonske odredbe od 27. prosinca 1941. broj CDLXIII-2167-Z-1941 o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist", izdajen sljedeći sadržajno srednji slog zakonske odredbe o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist":

ZAKONSKA ODREDBA
o osnutku vojničkog reda "Željezni trolist"

§ 1.

Osniva se vojnički red "Željezni trolist", koji služi kao vidljivi znak odlikovanja za osobito uspjeh protiv neprijatelja.

Red "Željezni trolist" najviši je vojnički red u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Red "Željezni trolist" podjeljuje se za djela u boju, koja se ostvarena osobnom pobodom, osobnom potroštvom i smislenjem vodstvom u podhvatima, koju su imali osobiti uspjeh protiv neprijatelja.

§ 2.

Poglavar reda je Poglavljak Nezavisne Države Hrvatske.

§ 3.

Red "Željezni trolist" podjeljuje se pripadnicima hrvatskih oružanih snaga."

Pripadnici savezničkih ili prijateljskih oružanih snaga, koji su se uspješno borili za ostvarenje državne nezavisnosti Hrvatske, ili koji su se borili rame u rame s hrvatskim četama, mogu također biti odlikovani ovim redom.

Red "Željezni trolist" izrađen je crno obojenog željeza, te obrubljen ukosnim srebrnim obrubom, kojima su obrubljeni sastavni listovi.

Na sredini prednje strane hrvatskog trolista nalazi se krug s ukosnim srebrnim rubom, a u krugu se nalazi reliefsno izrađen hrvatski grb, u koji je urezano slovo U.

U plave boje, a u njemu plameteća praska providena hrvatskim grbom. U sredini listova i peteljke hrvatskog trolista nalazi se srebrni troplet, koji se na petelji suzuje od podnice prema vrhu, a na listovima se suzuje od sredine prema rubu trokuta.

Na plavim listama nalazi se geslo ZAD SPREMINI, u srednjem listu nadnevak 10. IV., a u dnu peteljke godina 1944.

Za izvadne zasluge mogu se svakom stupnju pripadnici dводstvne graničice tamoznolene boje. Hraslove graničice položene su s obje strane kruga, koji se nalazi u sredini hrvatskog trolista, i to od sredine pe-

teljke do sastavka srednjeg lista sa vanjskim listovima.
Red "Željezni trolist" izrađen je u tri veličine.

§ 5.

U redu "Željezni trolist" postoje velered, red I. stupnja, red II. stupnja, red III. stupnja i red IV. stupnja, a oblik im je sledeći:

1. Vojnički velered "Željezni trolista"

Znak vojničkog velereda "Željezni trolista" izrađen je u obliku Danice. Danica je osmerokraka srebrna zvijezda, kojoj se krakovi sastoje od zrnasto izbrusenih zraka. U sredini Danice nalazi se znak reda visine odnosno širine 33 mm, a promjer kruga u sredini hrvatskog trolista iznosi 9 mm. Promjer Danice iznosi 80 mm.

Vojnički velered "Željezni trolista" nosi se u sredini lieve strane grudiju.

Vojnički velered "Željezni trolista" podjeljuje se za pobedonosno podhvatno vodstvo u odlučnim borbamale dalekosegznog značaja u kojem važnom razdoblju rata, koje je podhvatno vodstvo poduzeto osobnom pobudom i provedeno osobnom požrtvovnošću. Vojnički velered "Željezni trolista" podjeljuje se samo časnicima hrvatskih oružanih snaga, kao i časnicima savezničkih oružanih snaga, koji su svojim uspjesima u ratu znatno doprineli probitima Nezavisne Države Hrvatske.

2. Red I. stupnja

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 52 mm. Promjer kruga u sredini iznosi 13 mm.

Znak reda nosi se oko vrata na vrpci reda širokoj 40 mm.

3. Red II. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je u istim razmjerima kao i znak reda pod 2., a nosi se bez vrpce reda u sredini lieve strane grudiju.

4. Red III. stupnja

Visina odnosno širina hrvatskog trolista iznosi 42 mm.

Promjer kruga u sredini iznosi 12 mm.

Znak reda ovog stupnja nosi se na vrpci reda, koja

visi iz zapučka drugog dugmeta haljinca, računajući

odozgo.

5. Red IV. stupnja

Znak reda ovog stupnja izrađen je kao i znak reda pod 4., a nosi se na gornjem dielu lieve strane grudiju na vrpci reda širokoj 40 mm. koja je složena u obliku trokuta.

§ 6.

Vrpca reda je crvene boje s bijelim rubom sa svakake strane. Širina vrpce reda iznosi 40 mm, a ona bijeli rubova 6 mm.

§ 7.

Podjeljenjem vojničkog velereda, reda I. stupnja i reda II. stupnja "Željezni trolista" dobivaju nosioci reda pravo na naslov "vitez".

§ 8.

Red podjeljuje Poglavnik povjeljom. Velered, red I. stupnja i red II. stupnja podjeljuje se pripadnicima hrvatskih oružanih snaga na temelju prijedloga Posebnog vojničkog povjerenstva Ministarstva oružanih snaga.

§ 9.

Neovlašteno nošenje reda "Željezni trolist" kažnjava se sudbeno затvorom do godinu dana ili novčano do 1.000.000 kuna, a u težim slučajevima i u slučaju priupadničta obim kaznama zajedno.

§ 10.

Provđeba ove zakonske odredbe povjerava se bilježniku redova Nezavisne Države Hrvatske, koji se ovlašćuje, da izda propisnik o podjeljivanju i nošenju reda "Željezni trolist".

§ 11.

Ova zakonska odredba zadobiva pravnu moć danom proglašenju u Narodnim novinama.*

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.

Bilježnik redova Nezavisne Države Hrvatske generalporučnik:

Ivan pl. Perčević, v.r.

Broj: Od. 564-1945.

* Proglašeno u broju 79 Narodnih novina od 10. travnja 1945 pod (178)

Prilog 46

Poglavlje županstvo

Ured Državnog Vrhovničstva

Ured za odlikovanja

Od. Br. 989-1945.

OKRUŽNICA

Redosled hrvatskih odlikovanja

U smislu § 10. zakonske odredbe o osnivanju vojničkog reda "Željezni trolista" br. CDLXIII-2167-Z-1941; § 9. zakonske odredbe o osnivanju reda i kolajne krunе kralja Zvonimira br. CDLXII-2166-Z-1941; § 9. zakonske odredbe o osnivanju kolajne Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost br. CDLXIV-2168-Z-1941 i § 7.

zakonske odredbe o osnivanju reda za zasluge br. CCCXLIII-2968-Z-1942, kao i na temelju odredbe o izradjivanju propisnika za odlikovanja izdaje se po odobrenju Poglavnika ovaj

Redosled

1. Zlatni velered krunе kralja Zvonimira s Danicom i hrastovim grančicama.

2. Željezni trolist - velered s hrastovim grančicama,

3. Zlatni velered krunе kralja Zvonimira s Danicom i mačevima,

4. Željezni trolist - velered - velered,

5. Zlatni velered krunе kralja Zvonimira s Danicom,

6. Željezni trolist I. stupnja s hrastovim grančicama,

7. Velered krunе kralja Zvonimira s Danicom i hrastovim grančicama,

8. Željezni trolist I. stupnja,

9. Zlatna kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost,

10. Velered krunе kralja Zvonimira s Danicom i mačevima,

11. Velered krunе kralja Zvonimira s Danicom,

12. Red za zasluge - velered sa zvezdom,

13. Željezni trolist II. stupnja s hrastovim grančicama,

14. Željezni trolist II. stupnja,

15. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom i hrastovim grančicama,

16. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja sa zvezdom i mačevima,

17. Red krunе kralja Zvonimira sa zvezdom,

18. Red za zasluge I. stupnja sa zvezdom,

19. Željezni trolist III. stupnja s hrastovim grančicama,

20. Željezni trolist III. stupnja.

** Proglašeno u broju 92 Narodnih novina od 25. travnja 1945.

94

21. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja s hrastovim grančicama,

22. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja s mačevima,

23. Red krunе kralja Zvonimira I. stupnja,

24. Srebrna velebitска kolajna za hrabrost,

25. Velika srebrna kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost,

26. Red za zasluge I. stupnja,

27. Željezni trolist IV. stupnja s hrastovim grančicama,

28. Željezni trolist IV. stupnja,

29. Red krunе kralja Zvonimira II. stupnja s hrastovim grančicama,

30. Red krunе kralja Zvonimira II. stupnja s mačevima,

31. Red krunе kralja Zvonimira II. stupnja,

32. Brončana velebitска kolajna za hrabrost,

33. Mala srebrna kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost,

34. Red za zasluge II. stupnja,

35. Red krunе kralja Zvonimira III. stupnja s hrastovim grančicama,

36. Red krunе kralja Zvonimira III. stupnja s mačevima,

37. Red krunе kralja Zvonimira III. stupnja,

38. Brončana kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost,

39. Pozlaćena ranjenička kolajna,

40. Red za zasluge III. stupnja,

41. Srebrna kolajna krunе kralja Zvonimira s hrastovim grančicama,

42. Srebrna kolajna krunе kralja Zvonimira na ratnoj vrpici,

43. Srebrna kolajna krunе kralja Zvonimira na bijeloj vrpici,

44. Željezna ranjenička kolajna,

45. Brončana kolajna krunе kralja Zvonimira s hrastovim grančicama,

46. Brončana kolajna krunе kralja Zvonimira na ratnoj vrpici s drž. grbom,

47. Brončana kolajna krunе kralja Zvonimira na ratnoj vrpici,

48. Brončana kolajna krunе kralja Zvonimira na bijeloj vrpici,

49. Željezna kolajna krunе kralja Zvonimira s hrastovim grančicama,

50. Željezna kolajna krunе kralja Zvonimira na ratnoj vrpici,

51. Željezna kolajna krunе kralja Zvonimira na bijeloj vrpici.

Opazka: Sa * označenim odlikovanjima nose pravo na nosiljivo "Vitez".

Ovom okružnicom stavljam izvan pravne moći "Redosled hrvatskih odlikovanja" proglašen okružnicom županstva pri Poglavniku - Ureda za odlikovanja br.35-1943 u Narodnim novinama broj 98 od 30. travnja 1943, kao i nadopunu istom od 1. lipnja 1943. br. 767-1943 (Narodne novine br. 140 od 22. lipnja 1943).

U Zagrebu, dne 10. travnja 1945.**

Po odredbi Poglavnika:

Bilježnik redova

Nezavisne Države Hrvatske

Ivo pl. Perčević, v.r.

generalporučnik

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ

Katalog muzejskih zbirki XXVIII

Nakladnik
HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ

Za nakladnika
Ankica Pandžić

Lektura
Branko Erdeljac

Korektura
HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ

Kazalo
Zora Gajski

Grafička priprema

Art Studio Azinović

Marina Javor

Emil Zelenko

Biserka Padan

Zlatan Morić

Tisk
Kerschoffset, Zagreb

Naklada
1000

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižница, Zagreb

UDK. 737.2 (497.5) "1941/1945" (064)

PRISTER, Boris
Odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske

: iz zbirke dr. Veljka Malinara / Boris Prister ; | fotografije Igor Broža : prijevod na engleski Tomislav Pisk. | Zagreb : Hrvatski povijesni muzej, 1997. - 96 str. : ilustr. (pretežno u bojama) ; 30 cm. (Katalog muzejskih zbirki ; 28)

Bibliografija: str. 74. - Kazalo.

ISBN 953-6046-10-5
970627093